

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

Sprovedeno od strane:

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

СРБИЈА И АГЕНДА 2030

Мапирање националног стратешког оквира у односу на циљеве
одрживог развоја

Фебруар 2024.

VLADA REPUBLIKE SRBIJE
REPUBLIČKI SEKRETARIJAT
ZA VANJSKU POLITIKU

Република Србија

САДРЖАЈ

1	УВОД: АГЕНДА 2030 И ЦИЉЕВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА.....	3
2	ЦИЉЕВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА У НАЦИОНАЛНОМ ПЛАНСКОМ ОКВИРУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	5
2.1	Поступак мапирања националног планског оквира	6
2.2	Резултати мапирања	7
2.2.1	Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Основе	9
	ЦОР 16: МИР, ПРАВДА И СНАЖНЕ ИНСТИТУЦИЈЕ	9
2.2.2	Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера - Унутрашње тржиште	18
	ЦОР 3: ДОБРО ЗДРАВЉЕ	18
2.2.3	Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Конкурентност и инклузивни раст	25
	ЦОР 1: СВЕТ БЕЗ СИРОМАШТВА.....	25
	ЦОР 4: КВАЛИТЕТНО ОБРАЗОВАЊЕ.....	34
	ЦОР 5: РОДНА РАВНОПРАВНОСТ	40
	ЦОР 8: ДОСТОЈАНСТВЕН РАД И ЕКОНОМСКИ РАСТ	47
	ЦОР 9: ИНДУСТРИЈА, ИНОВАЦИЈЕ И ИНФРАСТРУКТУРА	55
	ЦОР 10: СМАЊЕЊЕ НЕЈЕДНАКОСТИ	60
2.2.4	Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Зелена агенда и одржива повезаност	65
	ЦОР 6: ЧИСТА ВОДА И САНИТАРНИ УСЛОВИ	65
	ЦОР 7: ДОСТУПНА И ОБНОВЉИВА ЕНЕРГИЈА.....	70
	ЦОР 11: ОДРЖИВИ ГРАДОВИ И ЗАЈЕДНИЦЕ	74
	ЦОР 12: ОДГОВОРНА ПОТРОШЊА И ПРОИЗВОДЊА.....	80
	ЦОР 13: АКЦИЈА ЗА КЛИМУ.....	85
	ЦОР 15: ЖИВОТ НА ЗЕМЉИ	90
2.2.5	Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Ресурси, пољопривреда и кохезија	94
	ЦОР 2: СВЕТ БЕЗ ГЛАДИ	94
2.2.6	Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Спољни односи.....	100
	ЦОР 17: ПАРТНЕРСТВОМ ДО ЦИЉЕВА.....	100
3	ЗАКЉУЧАК	107
4	АНЕКС 1: ТАБЕЛА СВЕОБУХВАТНОГ МАПИРАЊА НАЦИОНАЛНОГ ПЛАНСКОГ ОКВИРА У ОДНОСУ НА ЦИЉЕВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА И ЕУ КЛАСТЕРА И ПРЕГОВАРАЧКИХ ПОГЛАВЉА	114

1 Увод: Агенда 2030 и циљеви одрживог развоја

Агенда за одрживи развој до 2030. године¹ (у даљем тексту: Агенда 2030), након усвајања Резолуције Уједињених нација: *Трансформација нашег света: Агенда за одрживи развој до 2030. године*² (у даљем тексту: Резолуција УН) представља универзалну стратегију и најцеловитији план за уклањање екстремног сиромаштва, смањење неједнакости и заштиту животне средине, узимајући у обзир различите нивое националног развоја и капацитете појединачних земаља. Агенда 2030 садржи 17 циљева одрживог развоја (у даљем тексту: ЦОР), операционализованих кроз 169 потциљева, који треба да се остваре до 2030. године. За праћење напретка у остваривању Агенде 2030 и достизању ЦОР до 2030. године утврђено је 247 показатеља. Од држава потписница очекује се да до 2030. године мобилишу расположиве ресурсе како би допринели смањењу сиромаштва и социјалној инклузији, економском расту и заштити животне средине. Агенда 2030 ставља акценат на пет кључних елемената: људи, напредак, планета, партнерство и мир, обухваћених у оквиру 17 циљева и 169 потциљева одрживог развоја и укључују све три димензије одрживог развоја: економски раст, социјална инклузија и заштита животне средине. Институционални развој, партнерство и сарадња, који би требало да допринесу владавини права и миру, такође су обухваћени одговарајућим циљевима и потциљевима одрживог развоја.

Кључни принцип на коме се заснива Агенда 2030 се огледа у томе да одрживи развој друштва и економија мора бити заснован на принципу „да нико не буде изостављен“.

Република Србија се као чланица Уједињених нација усвајањем Резолуције обавезала да ће низом мера и активности, допринети постизању ЦОР и бити трајно опредељена за побољшање услова живота становништва у све три димензије одрживог развоја: економски раст, социјална инклузија и заштита животне средине.

Циљеви одрживог развоја су:

1. **Свет без сиромаштва:** окончати сиромаштво свуда и у свим облицима;
2. **Свет без глади:** окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду;
3. **Добро здравље:** обезбедити здрав живот и промовисати благостање за људе свих генерација;
4. **Квалитетно образовање:** обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења;
5. **Родна равноправност:** постићи родну равноправност и оснажити све жене и девојчице;
6. **Чиста вода и санитарни услови:** обезбедити санитарне услове и приступ пијаћој води за све;
7. **Доступна и обновљива енергија:** осигурати приступ доступној, поузданој, одрживој и модерној енергији за све;
8. **Достојанствен рад и економски раст:** промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све;
9. **Индустрија, иновације и инфраструктура:** изградити прилагодљиву инфраструктуру, промовисати одрживу индустријализацију и подстицати иновативност;
10. **Смањење неједнакости:** смањити неједнакост између и унутар држава;
11. **Одрживи градови и заједнице:** учинити градове и насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим;
12. **Одговорна потрошња и производња:** обезбедити одрживе облике потрошње и производње;

¹ Ступила је на снагу 1. септембра 2016. године

² <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement>

13. **Акција за климу:** предузети хитну акцију у борби против климатских промена и њихових последица;
14. **Живот под водом:** очувати и одрживо користити океане, мора и морске ресурсе;
15. **Живот на земљи:** одрживо управљати шумама, сузбити дезертификацију, зауставити и преокренути деградацију земљишта и спречити уништавање биодиверзитета;
16. **Мир, правда и снажне институције:** промовисати мирољубива и инклузивна друштва за одрживи развој, обезбедити приступ правди за све и изградити ефикасне, поуздане и инклузивне институције на свим нивоима;
17. **Партнерством до циљева:** учврстити глобално партнерство за одрживи развој.

Од самог почетка израде Агенде 2030 Србија је заузела активно учешће и дала значајан допринос дефинисању новог програма глобалног развоја. Консултовањем грађана о њиховим погледима на развојне приоритете (спроведена је национална кампања „Србија какву желим” као део глобалне кампање „Свет какав желим”) као и учешћем представника државе на глобалним форумима дат је значајан допринос дефинисању циљева одрживог развоја до 2030. године.

Од 2015. године, Србија је остварила напредак у спровођењу Агенде 2030, а кључне активности су: успостављање институционално мрежно интегрисаног механизма за спровођење Агенде 2030, успостављање платформе за одрживи развој и базе показатеља за праћење напретка у остварењу ЦОР, као и мапирање националног планског оквира у односу на ЦОР ради усаглашавања планског оквира са циљевима Агенде 2030. Такође, у седишту УН 2019. године представљен је први *Добровољни национални извештај Републике Србије о спровођењу Агенде 2030 за одрживи развој*³. Извештај представља процену од стране државе о напретку у примени Агенде 2030 и 17 циљева одрживог развоја како на националном, тако и на поднационалним нивоима.

Према Извештају о одрживом развоју⁴ Република Србија заузима 36. место од 166 земаља, са индексом одрживог развоја 77,3, што представља повећање у односу на 2022. годину. Код већине циљева одрживог развоја, осим ЦОР 1, Република Србија суочена је са изазовима у достизању глобалних циљева одрживог развоја и остваривању напретка у њиховој реализацији до 2030. године. Такође, напредак је забележен и у односу на ЦОР 13 с обзиром да је у 2022. години код овог циља било забележено удаљавање од циља. Република Србија бележи следеће резултате у погледу напретка у достизању циљева одрживог развоја:

- За ЦОР 1 – циљ је остварен.
- За ЦОР 6 и 10 – иако постоје значајни изазови на добром је путу да се оствари циљ.
- За ЦОР 2, 3, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 15 и 17 – постоје изазови у достизању, али се бележи умерен напредак у достизању циља. Код ЦОР 15 постоје велики изазови у достизању.
- За ЦОР 4, 13 и 16 – нема промене стања и постоје изазови у достизању циља.

³ <https://sdg.indikatori.rs/media/1639/dni.pdf>

⁴ <https://dashboards.sdgindex.org/profiles/serbia>

2 Циљеви одрживог развоја у националном планском оквиру Републике Србије

Приликом израде и спровођења планских докумената према Закону о планском систему Републике Србије⁵ треба да се поштује и начело интегралности и одрживог раста и развоја. То значи да се у овим процесима узимају у обзир захтеви одрживог развоја, заштите животне средине, борбе против климатских промена, рационалне употреба ресурса, одрживе производње и потрошње, укључујући и њихове ефекте на друштво, посебно на локалне заједнице, њихов развој и посебности, осетљиве категорије становништва које се налазе у ризику од дискриминације, родну равноправност, као и борбу против сиромаштва.

Мапирање планског оквира у односу на циљеве одрживог развоја, у контексту Агенде 2030, има за циљ да утврди у којој мери планска документа, односно циљеви, мере и активности утврђени у оквиру њих доприносе достизању циљева одрживог развоја. Одрживи развој Републике Србије не може се посматрати одвојено од процеса европских интеграција. Принципи Агенде 2030 као и циљеви одрживог развоја саставни су део европских политика и законодавства. Сходно томе процес европских интеграција је интегрални део спровођења Агенде 2030 с обзиром да усаглашавањем са политикама и прописима ЕУ у процесу приступања Републике Србије неминовно доприноси и реализацији циљева одрживог развоја.

Процес приоритизације циљева одрживог развоја у Републици Србији треба да прати исти принцип и стандарде успостављене унутар ЕУ, што значи да сва планска документа Републике Србије, укључујући документа јавних политика⁶, треба да буду израђена и у складу са политиком приступања ЕУ и Агендом 2030.

У сврху праћења и извештавања о постигнутим резултатима у односу на показатеље учинка утврђених документима јавних политика, у складу са Законом о планском систему, успостављен је Јединствени информациони систем за планирање, праћење спровођења, координацију јавних политика и извештавање (ЈИС) и сви предлагачи докумената јавних политика на националном нивоу имају обавезу да у ЈИС унесу садржај својих докумената јавних политика. У ЈИС-у су након мапирања националног планског оквира у односу на Агенду 2030 и циљеве одрживог развоја унете и везе између докумената јавних политика и циљева и потциљева одрживог развоја.

Усвајањем Резолуције УН државе чланице су се обавезале да ће се ангажовати у систематском праћењу и прегледу примене Агенде 2030. Праћење напретка Републике Србије у достизању циљева и потциљева одрживог развоја у односу на утврђене УН показатеље одрживог развоја, спроводи Републички завод за статистику. Праћење се заснива на званичним подацима које Републички завод за статистику приказује на ЦОР порталу⁷ и тренутно је за Републику Србију доступно 145 показатеља у оквиру 17 ЦОР, док се за 103 врши истраживање извора. Према Извештају: „Циљеви одрживог развоја: Спремност Републике Србије за имплементацију Агенде 2030“⁸, констатовано је да у погледу извора података за ЦОР показатеље за највећи број показатеља подаци се обезбеђују из два извора, а то су Републички завод за статистику (42 показатеља) и истраживање вишеструких показатеља – MICS (21 показатељ), односно 63 показатеља се прати на основу података прикупљених путем ова два извора, што чини 50% свих показатеља које РЗС тренутно прати.

⁵ "Службени гласник РС", број 30/2018.

⁶ У овом извештају коришћени су термини плански документи и документи јавних политика, као комплементарни, у складу са чл. 4. Закон о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС“ број 30/2018)

⁷ <https://sdg.indikatori.rs/sr-Cyrl/>

⁸ Извор: Државна ревизорска институција - <https://www.dri.rs/storage/newaudits/2023-2-Ciljevi%20odrzivog%20razvoja.pdf>

Извештај о мапирању националног планског оквира у односу на циљеве одрживог развоја за 2023. годину је **пети у низу извештаја** који пружају свеобухватан преглед важећих националних планских докумената у односу на сваки од 17 ЦОР-а, груписаних према кластерима и преговарачким поглављима у оквиру процеса европских интеграција.

2.1 Поступак мапирања националног планског оквира

Мапирање националног планског оквира у односу на циљеве одрживог развоја обухватило је преглед важећих националних планских докумената, односно преглед 100 докумената јавних политика закључно са децембром 2023. године. За потребе мапирања националног планског оквира коришћени су подаци Републичког секретаријата за јавне политике.

Мапирање подразумева сагледавање у којој мери су циљеви, односно потциљеви одрживог развоја обухваћени планским документима Републике Србије. Да би се утврдио допринос планских докумената циљевима одрживог развоја, прво је мапирано који су од потциљева одрживог развоја релевантни⁹ за Републику Србију. С тим у вези, од укупног броја потциљева одрживог развоја (169), утврђено је да је 156 потциљева релевантно за Републику Србију. У наредној табели је представљен број релевантних потциљева одрживог развоја у оквиру сваког циља одрживог развоја¹⁰.

ЦОР	Укупан број потциљева одрживог развоја	Број потциљева одрживог развоја релевантних за РС
ЦОР 1	7	7
ЦОР 2	8	8
ЦОР 3	13	13
ЦОР 4	10	10
ЦОР 5	9	9
ЦОР 6	8	8
ЦОР 7	5	5
ЦОР 8	12	11
ЦОР 9	8	8
ЦОР 10	10	9
ЦОР 11	10	10
ЦОР 12	11	11
ЦОР 13	5	4
ЦОР 14	10	2
ЦОР 15	12	12
ЦОР 16	12	11
ЦОР 17	19	18
Укупно	169	156

Допринос планских докумената циљевима одрживог развоја примарно је сагледан на нивоу општинских и посебних циљева планских докумената, и показатеља ефекта и исхода утврђених планским документима. У појединим случајевима мапирање је сагледало и допринос мера и њихових припадајућих показатеља циљевима/потциљевима одрживог развоја.

⁹ Релевантност ЦОР је одређена на основу могућности примене на националном нивоу, као и да ли се ЦОР односи на специфичну групу земаља у које не спада Република Србија.

¹⁰ Потциљеви који нису укључени као релевантни су следећи: 8.а, 10.б, 13.а, 16.8 и 17.18, док су у оквиру ЦОР 14. као релевантни укључени подциљеви 14.4 и 14.6.

Мапирање планског оквира обухватило је следеће аспекте:

- да ли планска документа и њима утврђени општи и посебни циљеви **доприносе** неком од **17 циљева одрживог развоја**.
- да ли планска документа и њима утврђени општи и посебни циљева **доприносе** неком **потциљу** одрживог развоја.
- да ли и у којој мери се **показатељи утврђени планским документима** могу употребити за праћење доприноса планских докумената напретку у достизању потциљева одрживог развоја.

Као први корак у мапирању, извршено је груписање 17 циљева одрживог развоја¹¹ према шест преговарачких кластера¹² како је приказано у Табели:

Циљ одрживог развоја - ЦОР	Преговарачки кластери
16	1. Основе
3	2. Унутрашње тржиште
1, 4, 5, 8, 9, 10	3. Конкурентност и инклузивни раст
6, 7, 11, 12, 13, 15	4. Зелена агенда и одржива повезаност
2	5. Ресурси, пољопривреда и кохезија
17	6. Спољни односи

У оквиру сваког преговарачког кластера, оквир за спровођење и праћења спровођења припадајућих ЦОР-ва приказан је кроз две тематске целине. **Прва тематска целина** садржи кратак преглед оствареног напретка и процеса који доприносе достизању циља одрживог развоја. Напредак Републике Србије је представљен у односу на ограничен и одабран сет критеријума, а на основу Извештаја о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији за 2022. годину¹³ као и прегледа напретка и препорука садржаних у Годишњем извештају Европске комисије за Србију за 2023. годину¹⁴. У оквиру тематске целине представљени су и процеси, односно изабране међународне конвенције, декларације, споразуми, уговори у оквиру којих је Република Србија преузела обавезе, а чијом реализацијом ће допринети и циљевима одрживог развоја.

Друга тематска целина садржи преглед важећих и кључних планских докумената чија ће реализација допринети напретку Републике Србије у спровођењу Агенде 2030, односно достизању потциљева одрживог развоја у оквиру сваког ЦОР. Представљена је **покривеност** циљева и потциљева одрживог развоја планским оквиром Републике Србије, и истовремено је приказан преглед планских докумената који **доприносе** различитим потциљевима одрживог развоја. У Анексу 1 овог документа налази се детаљан преглед покривености ЦОР-ва и њихових потциљева националним планским оквиром Републике Србије, као и повезаност ЦОР и планских докумената са преговарачким поглављима и кластерима у процесу приступања Републике Србије Европској унији. Истовремено, у оквиру ове тематске целине представљени су крајњи резултати, исходи и ефекти који ће бити остварени спровођењем планских докумената и могу послужити као аналитичка основа утврђивању мере у којој плански документи доприносе одређеним потциљевима одрживог развоја.

2.2 Резултати мапирања

Мапирање планског оквира у односу на Агенду 2030 указало је да је већина планских докумената релевантна за достизање циљева и потциљева одрживог развоја.

¹¹ ЦОР 14 који се односи на одрживо коришћење океана, мора и морских ресурса није узет у обзир зато што Република Србија нема директан приступ мору. Индиректни утицај на загађење мора од стране река покривен је у оквиру ЦОР 6

¹² Нова преговарачка структура према ревидираној методологији проширења ЕУ за Западни Балкан.

¹³ Извор: Републички завод за статистику - <https://www.stat.gov.rs/vesti/20230427-izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-republici-srbiji?a=0&s=1801>

¹⁴ https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_23.pdf

2.2.1 Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Основе

Кластер – Основе представља најбитнију област у процесу преговора о чланству у ЕУ, с обзиром на то да обухвата преговарачка поглавља која се односе на демократске институције, владавину права, политичке и економске критеријуме, реформу јавне управе, јавне набавке, финансијску контролу и статистику. Преговарачка поглавља која су њиме обухваћена јесу: 5 – Јавне набавке; 18 – Статистика; 23 – Правосуђе и основна права; 24 – Правда, слобода и безбедност; 32 – Финансијски надзор. Овај кластер чине и области које стварају предуслове за изградњу демократских институција и јачање административних капацитета, како би држава као кандидат за чланство могла да испуни критеријуме из Копенхагена и те области чине:

- Економски критеријуми - односи се на осигурање функционалне тржишне економије државе кандидата, која може да парира конкуренцији на јединственом тржишту Европске уније;
- Реформа јавне управе - односи се на успостављање и унапређивање административних капацитета државе кандидата како би се обезбедило ефикасно спровођење и примена законодавства Европске уније;
- Функционисање демократских институција - односи се на стабилне институције којима се гарантује владавина права, демократија, људска права и поштовање и заштита мањина.

Област владавине права, која је обухваћена овим кластером, показатељ је тока преговарачког процеса у односу на који се процењује напредак у процесу преговора и доносе одлуке о отварању нових кластера или евентуално заустављање преговора. Сва поглавља у овом кластеру отворена су током досадашњих преговора, а на међувладиној конференцији одржаној у јуну 2021. године, закључено је да се у складу са новом методологијом цео кластер и формално може сматрати отвореним.

Циљ одрживог развоја који се везује за кластер - Основе је **ЦОР 16 – Мир, правда и снажне институције** и фокусира се на кључне хоризонталне принципе за спровођење Агенде 2030, укључујући промовисање мирољубивих и инклузивних друштава за одрживи развој, обезбеђивање приступа правди за све и изградњу ефикасних, одговорних и инклузивних институција на свим нивоима.

ЦОР 16: МИР, ПРАВДА И СНАЖНЕ ИНСТИТУЦИЈЕ

Промовисати мирољубива и инклузивна друштва за одрживи развој, обезбедити приступ правди за све, и изградити делотворне, одговорне и инклузивне институције на свим нивоима

Кратак преглед оствареног напретка, главни трендови и процеси који доприносе ЦОР 16

Мир, стабилност, људска права и ефикасна јавна управа која почива на владавини права су битни катализатори одрживог развоја. Живимо у свету у ком разлике постају све веће. Неки региони су безбедни и просперитетни, док се други налазе у наизглед непрекидном циклусу сиромаштва и сукоба. Висок ниво несигурности, одсуство владавине права има негативан утицај на одрживи развој, и земље морају предузети мере да заштите оне који су најугроженији. Јачање владавине права, промовисање људских права и стварање снажних институција су кључни за овај процес, као и смањење организованог криминала, борба против корупције и осигурање веће друштвене инклузије оних најугроженијих.

ЦОР 16 посвећен је **изградњи институција јавне управе и владавине права** које грађанима омогућавају ефикасне услуге, као и безбедно и сигурно окружење без корупције и криминала, у коме могу несметано да остварују своја људска и политичка права.

У погледу достизања ЦОР 16, односно изградње снажних институција и обезбеђивања приступа правди за све, **напредак је остварен у области развијања делотворних, одговорних и транспарентних институција на свим нивоима**. У погледу смањивања насиља и броја смртних случајева бележи се **напредак у односу на укупан број жртава намерних убистава**, с тим што је број жртава женског пола већи него жртава мушког пола, на 100.000 становника. Благо је **повећан удео деце која су искусила физичко кажњавање**, а истовремено је **повећан укупан број жртава трговине људима**, мада је у категорији малолетних лица забележено смањење идентификованих жртава трговине људима. И даље постоје изазови и кашњења у спровођењу у погледу непристрасности, одговорности, ефикасности и професионалности правосуђа, приступа правди и висококвалитетној обуци. Плански документ у области спречавања и борбе против корупције је у поступку израде.

Процес који најзначајније доприноси достизању ЦОР 16 односи се на усаглашавање са политикама и законодавством ЕУ у области **преговарачког поглавља 23** – Правосуђе и основна права и **преговарачког поглавља 24** - Правда, слобода и безбедност. У оквиру **поглавља 23** Србија треба да спроведе бројне реформе и активности које имају директан утицај на владавину права и свакодневни живот грађана. Установљавањем поузданог правосудног система и ефикасном борбом против корупције, Србија постаје држава која има стабилан правни систем који обезбеђује једнак приступ правди за све. Европска унија усмерава пажњу и очекује значајан напредак у области заштите људских и мањинских права са посебним фокусом на: спречавање свих облика дискриминације, заштиту права националних мањина, побољшање положаја Рома, права ЛГБТ популације, остваривање слободе медија, заштите права деце и жена, заштите особа са инвалидитетом, приступа правди, реформе затворског система, спречавања тортуре, заштите избеглица и интерно расељених лица, решавања питања несталих лица, заштите података о личности. **Акциони план за поглавље 23** представља документ са прецизно утврђеним активностима, роковима, финансијским средствима и одговорним институцијама који усмерава правац реформе правосуђа, антикорупцијског система и заштите основних права у процесу европских интеграција. У оквиру **поглавља 24** Србија спроводи реформе које треба да омогуће слободно кретање људи, уз гарантовање њихове безбедности, укључујући и борбу против организованог криминала. **Акциони план за поглавље 24** утврђује правац реформи у области сигурности и безбедности, борбе против организованог криминала и унапређења интегрисаног управљања границом.

Испуњавање обавеза из међународних декларација и конвенција чији је Србија потписник такође омогућава спровођење политика које ће допринети достизању ЦОР 16. Најзначајнији глобални документ у области борбе против криминала је **Конвенција УН против транснационалног организованог криминала** са пратећим Протоколима, усвојена 2000. године у Палерму. Конвенција је имала за циљ да укаже на озбиљност проблема и да унапреди међународну сарадњу у борби против организованог криминала. Уз њу су усвојена и 2 протокола која допуњују ову конвенцију: 1. Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом; 2. Протокол против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом. Конвенција правно обавезује потписнике да предузму конкретне мере у борби против организованог криминала (инкриминација учествовања у криминалној групи, прања новца, корупције, прихватање ефикаснијег механизма екстрадиције и полицијске сарадње). Протоколи дају и међународно прихваћене дефиниције трговине људима и кријумчарења миграната, а предвиђају и низ мера за борбу против ових облика криминала.

Декларација Генералне скупштине УН о владавини права на националном и међународном нивоу из 2012. године потврђује да су владавина права и стабилни правни оквир основе одрживог развоја. Независно судство је предуслов владавине права, а државе се позивају да омогуће приступ правди за све. Признаје се улога Међународног кривичног суда и захтева сарадња са њим.

Конвенција УН против корупције из 2003. године је правно обавезујућа и захтева од држава потписница да примењују мере против корупције из области превенције, кривичног гоњења, међународне сарадње, одузимања имовине и размене информација. По питању превенције захтева се оснивање антикорупцијских тела, што је у Републици Србији и учињено, јачање транспарентности и одговорност у управљању јавним финансијама. По питању кривичног гоњења, захтева се инкриминација не само за примање мита, већ и за ометање истраге и прање новца. Такође, предвиђа се и заштита сведока и узбуњивача. Одузимање имовине стечене извршењем кривичног дела корупције на међународном нивоу је најзначајнија одлика ове Конвенције.

Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена (CEDAW) из 1979. године дефинише појам „дискриминација жена“ и представља међународноправни инструмент чијом се ратификацијом државе чланице обавезују да ће предузимањем одговарајућих мера спречити сваки вид непосредне и посредне дискриминације жена, обезбедити потпуни развој и напредак и на тај начин гарантовати женама да равноправно са мушкарцима остварују и уживају људска права и основне слободе. Конвенција садржи грађанска и политичка права (изборно право, једнакост пред законом, право на држављанство), али и економска, социјална и културна права (право на рад, образовање, здравство, као и релевантна права у економском и социјалном животу). Чланице су обавезне да обезбеде судску заштиту ових права. Постоји и обавеза држава да сваке четири године извештавају УН о примени Конвенције.

Конвенција УН о правима детета из 1989. године је најшире прихваћена од свих међународних конвенција. Овим документом гарантована су права детета која се односе на више циљева одрживог развоја. Међународни пакт о грађанским и политичким правима из 1966. године је конвенција која уопштено штити основна права на којима почива модерно друштво, као што су слобода мишљења, забрана тортуре и ропства, произвољног хапшења, једнакост пред законом, непристрасно суђење и права мањина.

Конвенција о заштити људских права и основних слобода (Европска конвенција о људским правима), за чију примену је надлежан Европски суд за људска права у Стразбуру, кључни је документ за развој људских права у Европи. Прописана је заштита свих класичних људских права (живот, слобода, безбедност, правично суђење, савест и вероисповест и др.). На основу ње је усвојена Повеља ЕУ о основним правима 2009. године, која обједињује све европске и међународне документе о људским правима, као и најмодернија решења која се тичу заштите података, биоетике и транспарентности државне управе. Ова повеља има статус Уговора о Европској унији.

ЕУ Конвенција о борби против корупције, укључујући званичнике Европске уније или званичнике држава чланица из 1997. године обавезује чланице да се пасивна и активна корупција пропишу као кривична дела, а прописује и одговорност руководиоца у привредном субјекту за активну корупцију извршену у име тог субјекта. Сродна Кривичноправна конвенција о корупцији из 1999. године прописује међународне механизме за кривично гоњење корупције, а за њено спровођење одговоран је GRECO.

Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици из 2011. године, тзв. Истанбулска конвенција, даје правно обавезујућу дефиницију „рода“. Ова Конвенција прописује обавезну инкриминацију психичког насиља, сваки сексуални чин који није на добровољној бази, присилне бракове и сексуално узнемиравање, а нарочито истиче тзв. „злочине из части“. Република Србија је у октобру 2013. године ратификовала Истанбулску конвенцију. Следећи корак би био увођење Истанбулске конвенције у прописе и побољшање положаја жена жртава насиља, као и кривично гоњење учинилаца.

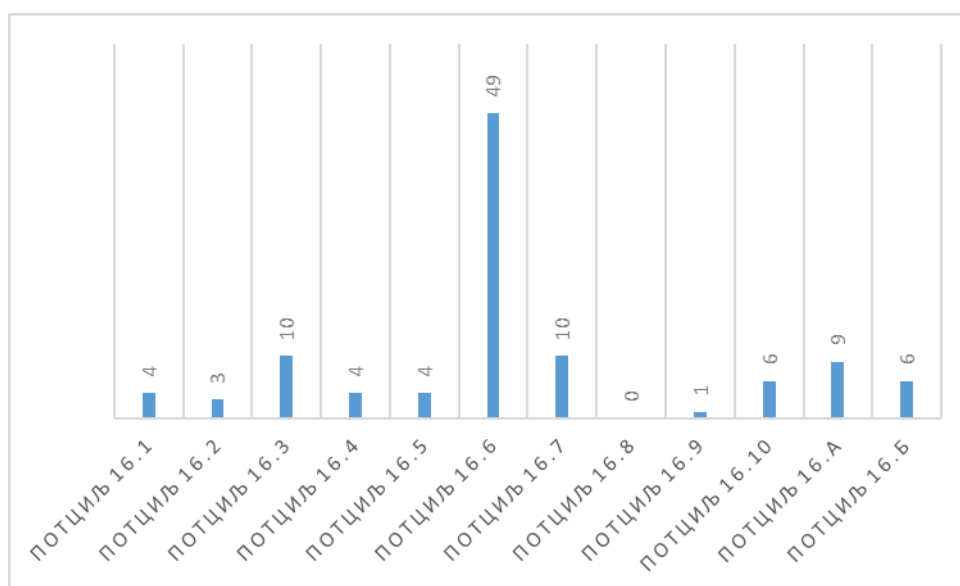
Конвенција Савета Европе против трговине људима из 2005. године, забрањује све облике трговине људима, а поред тога посебну пажњу посвећује заштити жртава трговине.

Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 16

Плански оквир који доприноси достизању ЦОР 16 обухвата веома широк спектар планских докумената у областима као што су владавина права, људска права, јавна управа, друштвени и економски развој. Мапирање планског оквира који је релевантан за достизање ЦОР 16 обухвата **педесет шест планских докумената** чијом реализацијом се остварује допринос већини потциљева одрживог развоја у области владавине права и јаким институција. Планска документа су релевантна за достизање утврђених потциљева, док се највећи допринос остварује у области развијања институција на свим нивоима (*Потциљ 16.6 - Развити делотворне, одговорне и транспарентне институције на свим нивоима*).

Тренутно се напредак у достизању општег циља ЦОР 16 прати у односу на осам потциљева и тринаест показатеља¹⁵. Праћење напретка заснива се на званичним подацима које Републички завод за статистику приказује на ЦОР порталу¹⁶.

Слика 2: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 16: Мир, правда и снажне институције

Кључни документи за достизање **потциља 16.1. Смањити све облике насиља** и **потциља 16.2. Борба против злоупотребе деце** су Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године која ће допринети елиминисању свих видова насиља у породици (нарочито према женама и девојчицама), уз пружање адекватне заштите и подршке. Циљеви дефинисани овом стратегијом односе се на унапређење превенције, обезбеђење ефикасне и делотворне заштите и подршке, стварање услова за адекватно процесуирање и кажњавање учинилаца, унапређење положаја жртава и сведока и успостављање целовитог и функционалног система прикупљања и анализе података. **Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године** ће допринети подизању капацитета професионалаца у сектору образовања, социјалне и здравствене заштите, полиције и правосуђа на свим нивоима како би се унапредио одговор друштва на насиље према деци. Јачање механизма за превенцију и заштиту деце ће омогућити да 11.000 деце до 2021. године центрима за социјални рад (ЦСР) пријави да су били жртве насиља као и да ЦСР предузму поступке за њихову заштиту. Реализација Стратегије ће омогућити да се склопи 150 споразума о сарадњи у примени протокола за заштиту деце од насиља на локалном нивоу. Капацитети деце, родитеља, старатеља и хранитеља за превенцију насиља над

¹⁵ Извор: Извештај о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији за 2022. годину, Републички завод за статистику

¹⁶ <https://sdg.indikatori.rs/>

децом и пружање подршке деци и породици у ризику ће бити ојачани тако да ће до 2021. године 127.000 деце и преко 2.900 родитеља, старатеља, хранитеља ојачати постојеће и овладати новим вештинама за превенцију насиља и самозаштиту. **Акционим планом за поглавље 23** предвиђен је низ мера ради унапређења права детета (унапређење малолетничког правосуђа у циљу пуне имплементације европских стандарда). Јачање капацитета за одговор државе на све облике трговине људима обухваћени су **Акционим планом за преговарачко поглавље 24** којим су предвиђене мере које је Република Србија обавезна да спроведе како би ојачала своје капацитете за сузбијање трговине људима.

Нешто више од петине жена са навршених 15 година доживело физичко и/или сексуално насиље било од стране партнера или других особа. Сходно томе **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године** ће омогућити да се стопа свих облика насиља према женама са навршених 15 година живота, у оквиру индекса родне равноправности за сателитски домен насиља, посебно физичког и/или сексуалног насиља било од стране партнера или других особа и насиља у породици, смањи за 20% до 2030. године. Посебан допринос достизању потциља 16.1. биће остварен јачањем капацитета свих релевантних актера на свим нивоима у погледу спровођења обавеза које произилазе из Резолуције 1325 СБ УН - Жене, мир и безбедност у Републици Србији.

Спровођење програма превенције свих облика насиља, укључујући и родно заснованог насиља, како у физичком, тако и у виртуелном простору, у сарадњи са удружењима и канцеларијама за младе обухваћено је **Стратегијом за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године** чиме ће се утицати на то да до 2030. године 67% младих пријави случајеве физичког, психолошког и/или сексуалног насиља коме су били изложени.

Мапирањем планског оквира утврђено је да једанаест планских докумената доприноси потциљу **16.3. Владавина права и једнак приступ правди**, међутим кључни документ за достизање овог потциља је **Стратегија развоја правосуђа за период 2020–2025. године** која на свеобухватан начин приступа развоју правосуђа. Реализација Стратегије ће омогућити раст међународног индекса владавине права у сегменту грађанског права на 0,55 и у сегменту кривичног права на 0,41 до 2025. године. **Акциони план за преговарачко поглавље 23** предвиђа низ активности у домену независности судства, којима је предвиђено усклађивање низа закона који ће омогућити спровођење Уставних амандмана (Закон о судијама, Закон о уређењу судова, Закон о јавном тужилаштву, Закон о Високом савету судства и Закон о Државном већу тужилаца). **Закон о бесплатној правној помоћи**¹⁷ омогућио је да се уведе системска бесплатна правна помоћ.

Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године кључна је у контексту стварања услова и оквира за унапређење превенције и заштите особа са инвалидитетом од насиља и злостављања, посебно превенције и заштите жена са инвалидитетом од насиља, као и услова за остваривање права на приступ правди и правично суђење особа са инвалидитетом на равноправној основи са другим грађанима. Спровођењем Стратегије биће сачињени протоколи о спречавању насиља, злостављања и експлоатације како би особе са инвалидитетом (на Брајевом писму за српски језик, апликације за СМС поруке и сл.), нарочито у установама социјалне заштите и здравствене заштите имале већи приступ правди. Такође, Стратегија ће омогућити да се за 30% увећа број судских поступака у којима су примењене асистивне технологије или други облици разумних прилагођавања.

Осигурање приступа правди биће омогућено и **Стратегијом превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године** која ће допринети унапређењу функционисања механизма заштите од дискриминације (грађанскоправна, кривичноправна, прекршајноправна заштита од дискриминације) и унапређивање компетенција јавних

¹⁷ "Службени гласник РС", бр. 87/2018

службеника, носилаца правосудних функција и других релевантних актера у систему превенције и заштите од дискриминације. Стратегија ће омогућити реализацију мера које треба да дорпунесу да се број интерно успостављених механизма за превенцију и заштиту од дискриминације повећа за 30% до 2023. године.

Треба навести да и остале стратегије у области људских и грађанских права, **Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године**, **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године**, **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године**, **Националне стратегије за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020–2025. године** промовишу владавину права и доприносе јачању механизма и капацитета који треба да омогуће већи приступ правди групама и појединцима из маргинализованих група или група које се налазе у повећаном ризику од дискриминације. Сходно томе Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња ће створити услове да 6.000 Рома и Ромкиња добије бесплатну правну помоћ до 2030. године.

Борба против организованог криминала налази се у фокусу **потциља 16.4. Смањење незаконитих токова новца и оружја, борба против прања новца и против свих облика организованог криминала**. Кључни документ за достизање овог потциља је **Акциони план за поглавље 24** којим су утврђене активности чијим се спровођењем испуњавају обавезе и мерила за придруживање ЕУ. Акциони план се опширно бави питањима организованог криминала и прања новца. Спровођење активности утврђених Акционим планом у области борбе против организованог криминала омогућиће да се истраге спроводе пре и током извршења кривичног дела (проактивне истраге), обезбедиће укључивање државних органа у најранијим фазама поступка кроз размену информација и унапређење механизма координације, комуникације и размене информација међу државним органима. Спровођење Акционог плана наставиће са унапређењем интероперабилности ИТ система и јачањем људских капацитета, допринеће успостављању јединствене статистике за евидентирање кривичних дела на нивоу полиције, тужилаштва, затвора и судова и обједињавање података.

Достизање потциља 16.4 биће омогућено и реализацијом **Стратегије контроле малог и лаког оружја за период 2019–2024. године** која ће допринети смањењу претњи од недозвољеног поседовања и злоупотребе малог и лаког оружја, муниције и експлозива за цивилну употребу, као и **Стратегије за борбу против ширења оружја за масовно уништење за период од 2021. до 2025. године**, која ће јачањем превенције, унапређењем државних капацитета и повећањем степена међународне сарадње допринети спречавању развоја оваквог оружја.

Стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020–2024. године са Акционим планом за период 2022–2024. године, представља одговор Републике Србије на ризике утврђене 2018. године у Процени ризика од прања новца и Процени ризика од финансирања тероризма. Стратегија ће омогућити усклађивање са међународним стандардима за спречавање прања новца - ФАТФ (енг. Financial Action Task Force). **Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма**¹⁸ омогућава унапређење постојећег система откривања и спречавања прања новца и финансирања тероризма и усклађивања са европским директивама у овој области.

Фокус **потциља 16.5. Борба против корупције** јачање механизма и капацитета за борбу против корупције. Кључни документ у овој области је **Национална стратегија за борбу против корупције за период од 2023–2028. године, укључујући и Акциони план за период 2023–2024. године**, који су у процесу израде. За достизање потциља 16.5. важан је **Акциони план за поглавље 24**, у контексту борбе против организованог криминала и финансирања тероризма,

¹⁸ "Службени гласник РС", бр. 113/2017, 91/2019, 153/2020 и 92/2023

као и **Акциони план за поглавље 23**, који утврђује мере и активности које је неопходно спровести у области борбе против корупције. Реализација **Програма економских реформи за период од 2023. до 2025. године** и Структурне реформе 5 - *Унапређење квалитета пружања јавних услуга кроз оптимизацију и дигитализацију административних поступака – Е-папир* омогућиће оптимизацију и дигитализацију административних поступака што ће утицати на сигурније, транспарентније и предвидљивије пословно окружење, а посредно ће допринети уштеду у времену и новцу и смањити могућност за коруптивне радње. **Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године, и Акциони план за период од 2021. до 2025. године** допринеће да удео административног оптерећења грађана у БДП-у у 2030. години буде 2,40%. Јавне набавке су једна од кључних области у којој јавни и приватни сектор улазе у финансијску интеракцију у значајном обиму и стога представљају и једну од најкритичнијих привредних активности у погледу настанка ризика од нерегуларности и корупције. Јачањем конкуренције на тржишту јавних набавки и смањењем ризика од нерегуларности у систему јавних набавки **Програм развоја јавних набавки у Републици Србији за период 2019–2023. године** ће допринети достизању потциља 16.5.

Мапирање националног планског оквира у односу на **потциљ 16.6. Развити делотворне, одговорне и транспарентне институције на свим нивоима**, указало је да је посебан приоритет великог броја планских докумената управо изградња и јачање институционалног оквира и капацитета у одређеним областима за спровођење реформи, те сходно томе доприносе овом потциљу. Потпуна листа планских докумената који се могу повезати са потциљем 16.6. представљена је у Анексу овог документа, у овом сегменту смо указали на најзначајнија чији је циљ јачање целокупног система јавне управе који ће обезбедити јаке, транспарентне и делотворне институције као и адекватне капацитете службеника за спровођење реформи и пружање јавних услуга.

Јаке институције у систему јавне управе са адекватним капацитетима за пружање услуга привреди и грађанима предуслов су спровођења друштвено-економских реформи и одрживог развоја. Кључна стратегија и кровни документ у области јавне управе који треба да обезбеди континуитет реформи и проширење њиховог обухвата на целу јавну управу је **Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године са АП за период од 2021. до 2025. године**. Реализација Стратегије ће допринети побољшању рада јавне управе и унапређењу квалитета јавних услуга у складу са принципима Европског административног простора што ће омогућити побољшање позиције Србије на ранг листи Светске банке у погледу индекса делотворности власти (60-63, 2030. године). **Програм развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2023. до 2025. године** са Акционим планом за његово спровођење ће омогућити да се јавна овлашћења врше ефикасно, транспарентно, конзистентно, економично и одговорно и допринети кориснички оријентисаној управи. **Програм за реформу система локалне самоуправе у Републици Србији за период од 2021–2025. године**, са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године ће допринети развоју делотворних, ефикасних и одрживих институција на локалу које омогућавају остваривање права грађана на локалну самоуправу кроз изградњу и јачање капацитета јединица локалних самоуправа за примену начела доброг управљања.

За рад институција у систему јавне управе од кључне важности су капацитети и компетенције државних службеника за обављање службеничког посла и пружање јавних услуга. Сходно томе додатни инструменти подршке Стратегији реформе јавне управе у Републици Србији су **Програм стручног усавршавања државних службеника у Републици Србији**, као и **Програм о стручном усавршавању запослених у јединицама локалне самоуправе**. Иако ови документи не представљају документе јавних политика, њихова реализација доприноси повећању ефикасности и економичности рада јавне управе и њене делотворности у погледу остваривања права и интереса грађана, привредних субјеката и других носилаца права и обавеза, кроз

стварање услова за континуирано и свеобухватно повећање нивоа компетенција државних службеника.

Фокус **потциља 16.7. Одговорно и партиципативно доношење одлука** је стварање услова за партиципативно и репрезентативно доношење одлука на свим нивоима. Обавеза спровођења консултација приликом израде докумената јавних политика и прописа утврђена је Законом о планском систему, Пословником о раду Владе и другим актима. Циљ ових прописа је да омогуће укључивање грађана, цивилног друштва и других заинтересованих страна у процес израде планских докумената и прописа од најранијих фаза њихове израде. У том погледу најзначајнији документ јавне политике је **Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021-2025** који ће дорпинети расту броја прописа и докумената јавних политика током чије припреме је спроведен консултативни процес. **Програм за реформу система локалне самоуправе у Републици Србији за период од 2021–2025. године, са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године** ће омогућити раст вредности индекса добре управе у издвојеним областима: 1) одговорност; 2) транспарентност, отвореност и партиципација са 58% у 2023. години на 60% у 2025. години између осталог и унапређењем правног оквира и процедура за непосредно учешће грађана у управљању локалном самоуправом. Реализација Програма ће омогућити да 90% градова, општина и градских општина имају обучене службенике за примену новог правног оквира у области референдума и народне иницијативе. **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године, као и пратећи Акциони план за период 2022. и 2023. године** ће допринети јачању родне равноправности у политичком животу и обезбеђивању равноправног учешћа жена и мушкараца у одлучивању о јавним пословима. **Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године** допринеће успостављању и јачању механизма који треба да обезбеде активно учешће младих у доношењу одлука на свим нивоима власти. **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године** ће омогућити унапређење партиципације Рома и Ромкиња у свим друштвеним процесима између осталог и повећањем учешћа Рома и Ромкиња на изборима.

Потциљ 16.9. Обезбедити правни идентитет за све, укључујући издавање извода из матичне књиге рођених, односи се на проблем који у Републици Србији у највећој мери обухвата ромску популацију. У **Стратегији за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године,** ће омогућити унапређење приступа услугама социјалне заштите и повећања социјалне укључености Рома и Ромкиња у локалној заједници између осталог и кроз потпуни обухват уписа Рома и Ромкиња у грађанске регистре до 2030. године.

Национални плански оквир и одговор Републике Србије на **потциљ 16.а Ојачати националне институције за спречавање насиља и борбу против криминала и тероризма** чине планска докумената чија ће реализација допринети јачању институционалне инфраструктуре на националном нивоу и подстицању међународне сарадње у борби против криминала и тероризма. У та планска докумената спадају **Стратегија за борбу против високотехнолошког криминала 2019–2023. године; Стратегија контроле малог и лаког оружја у Републици Србији за период 2019–2024. године; Стратегија за борбу против ширења оружја за масовно уништавање за период од 2021. до 2025; Акциони план за преговарачко Поглавље 24; Стратегија националне безбедности и Стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020–2024. године.** Национални плански оквир којим су обухваћени облици насиља према рањивим групама (деца и жене) чини **Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године,** и **Акциони план за период од 2021. до 2023. године,** као и **Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године.**

Кључни плански документ у области антидискриминационих политика који доприноси **потциљу 16.б Примена недискриминаторних закона и политика за одрживи развој** је

Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године и њен Акциони план, који ће омогућити равноправно остваривање свих људских права и слобода особама које се налазе у ризику од дискриминације и јачање система превенције и заштите од дискриминације у свим областима и на свим нивоима. Јачању антидискриминаторног оквира у Републици Србији такође доприносе: **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године и Акциони план**; **Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**; **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године**, и **Акциони план за период 2022. и 2023. године**; **Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године**; **Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године**.

2.2.2 Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера - Унутрашње тржиште

Кластер – Унутрашње тржиште обухвата четири основне слободе на којима је заснована Европска унија (слобода кретања робе, људи, услуга и капитала) и представља тематски веома важну област у процесу приступних преговора. Процес преговора у оквиру овог кластера подразумева усвајање правних тековина ЕУ у областима као што су усклађивање тржишта Републике Србије са тржиштем ЕУ, укључујући и заштиту здравља и потрошача. Важност овог кластера огледа се и у томе што области у оквиру којих је потребно усагласити политике и прописе имају велики утицај на живот грађана и грађанки Републике Србије, од доступности различитих производа и услуга на домаћим тржиштима (који задовољавају захтеване стандарде квалитета), могућности запошљавања у земљама Европске уније, равноправније тржиште конкуренције заинтересованих актера, па до заштите потрошача и здравља домаћег становништва.

Овај кластер обухвата девет преговарачких поглавља: **1 – Слободно кретање робе, 2 – Слободно кретање радника, 3 – Право пословног настањивања и слобода пружања услуга, 4 – Слободно кретање капитала, 6 – Право привредних друштава, 7 – Право интелектуалне својине, 8 – Политика конкуренције, 9 – Финансијске услуге и 28 – Заштита потрошача и заштита здравља.** Од девет поглавља која се налазе у овом кластеру, у досадашњем току преговора отворена су четири (Слободно кретања капитала, Право привредних друштава, Право интелектуалне својине и Финансијске услуге). Међутим, пошто отварање кластера захтева да сва поглавља која га чине буду отворена, овај кластер још увек није отворен. Отварање овог кластера подразумева почетак преговора о још пет поглавља, што ову област чини садржајном и захтевном у погледу динамике и тока преговарачког процеса. Поред четири отворена поглавља, Република Србија је доставила Европској унији преговарачке позиције за поглавља 2, 3 и 28 (Слободно кретање радника, Право пословног настањивања и слобода пружања услуга и Заштита потрошача и здравља).

У складу са методологијом мапирања националног планског оквира, циљ одрживог развоја који се везује за кластер Унутрашње тржиште и у оквиру њега највише са преговарачким поглављем 28 – Заштита потрошача и заштита здравља јесте **ЦОР 3 – Добро здравље**. Планска документа која се израђују у процесу европских интеграција, како би се одговорило на захтеве преговарачког поглавља 28, могу се повезати са већим бројем потциљева ЦОР 3 у области јавног здравља, здравог живота и благостања за целокупно друштво.

ЦОР 3: ДОБРО ЗДРАВЉЕ

Обезбедити здрав живот и промовисати благостање за све људе свих генерација

Кратак преглед оствареног напретка, главни трендови и процеси који доприносе ЦОР 3

У последњих неколико деценија остварени су значајни помаци у погледу смањења mortalитета деце, унапређења здравља породиља и борбе против ХИВ-а/сиде, маларије и других болести. Међутим, и даље постоје неједнакости у приступу здравственој заштити. Пандемија Ковид-19 и друге кризе додатно су повећале здравствени ризик за припаднике најосетљивијих и маргинализованих група и успориле напредак у оквиру овог сегмента Агенде 2030. Процент вакцинисаног становништва је доживео највећи пад у последње три деценије, а смртни случајеви од туберкулозе и маларије су порасли у поређењу са нивоима пре пандемије.

Сврха ЦОР 3 је да се постигне **универзална здравствена покривеност и обезбеди приступ безбедним и приступачним лековима и вакцинама** за све. Овај циљ одрживог развоја предвиђа обезбеђивање здравог живота и промовисање благостања за целокупно становништво. Према Агенди 2030 заразне болести морају бити искорењене, здравствена заштита, вакцине и ефикасни лекови доступни по приступачним ценама, а информације и средства спречавања настанка болести доступни свима.

Република Србија бележи изузетно добре резултате у погледу **смањења матерналне смртности**, затим **континуираног раста учешћа порођаја уз присуство квалификованих здравствених радника** у укупном броју порођаја као и **смањења неонаталне и смртности деце старости до пет година**. Напредак се остварује и у погледу **универзалног обухвата здравственом заштитом**¹⁹, уз повећање удела жена које своје потребе за планирањем породице задовољавају модерним методама контрацепције и повећаним обухватом пренаталном заштитом²⁰. Након пандемије Ковид-19 и у Србији долази до **погоршања резултата у области имунизације деце**, уз умерени напредак у погледу покривености имунизацијом против дифтерије, тетануса и великог кашља²¹, а значајним смањењем обухвата имунизацијом против малих богиња²². У погледу обезбеђивања адекватног броја здравствених радника како би се омогућила доступност здравствених услуга одговарајућег квалитета свом становништву наставља се негативан тренд **недовољног броја лекара, стоматолога, фармацеута, медицинских сестара и бабица**.

Напредак у унапређењу услова за достизање универзалне здравствене покривености и приступа безбедним и приступачним лековима како би се обезбедио здрав живот и благостање за све остварује се спровођењем политика које покривају широк спектар области од здравства и здравствене заштите, преко заштите животне средине, пољопривреде, људских права, енергетике, саобраћаја, економског развоја. Допринос резултатима који се остварују, а важни су за достизање ЦОР 3 укључује и реализацију међународних обавеза које проистичу из процеса приступања Европској унији, али и бројних међународних конвенција, уговора и декларација чији смо потписник.

Право на здравље уграђено је у бројне међународне уговоре и декларације, међу којима су најважније: Међународна повеља о људским правима (1948), Европска конвенција о заштити људских права и слобода (1950), Европска социјална повеља (1961), Међународна конвенција за елиминацију свих облика расне дискриминације (1965), Међународни споразум о економским, социјалним и културним правима (1966), Међународни споразум о грађанским и политичким правима (1989), Споразум о елиминацији свих облика дискриминације жена (1979), Конвенција против мучења, суровости, нечовечности и понижења (1984), Конвенција о правима детета (1989), УН Миленијумска декларација (2000–2001), Декларација о посвећености HIV/AIDS (2000) и међународне смернице за HIV/AIDS и људска права (консолидована верзија 2006), Оквирна конвенција СЗО о контроли дувана (2006) и друге.

Поред тога, релевантна међународна документа су и: Европска повеља о правима пацијента (2002), Политички оквир за европски регион „Здравље за све“ (2005), Међународни здравствени правилник (2005), Протокол о води и здрављу уз Конвенцију о заштити и коришћењу прекограничних водотокова и међународних језера и Амандмана на чланове 25. и 26. Конвенције о заштити и коришћењу прекограничних водотокова и међународних језера (2005), Декларација „Здравље у свим политикама“ (2007), Повеља о основним правима Европске уније (2010), Европски водич за унапређење квалитета у свеобухватној контроли рака (2015), Акциони план за превенцију и контролу незаразних болести у европском региону СЗО 2016–2025 (2016), Острвска декларација о животној средини и здрављу (2017), Декларација о примарној здравственој заштити (Астана 2018), ЕУ програм здравства за период 2021–2027 и друга.

Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 3

¹⁹ Универзална покривеност здравственом заштитом у Републици Србији износила је 72 у 2021. години, и изнад је универзалне покривености здравственом заштитом на глобалном нивоу (68), али испод европског и централно азијског нивоа заштите (81).

²⁰ 30% (2019), Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/area/good-health-and-well-being/?subarea=SDGUN030801&indicator=03070101IND01>

²¹ 91,8% (2019), Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/area/good-health-and-well-being/?subarea=SDGUN031101&indicator=03080109IND01>

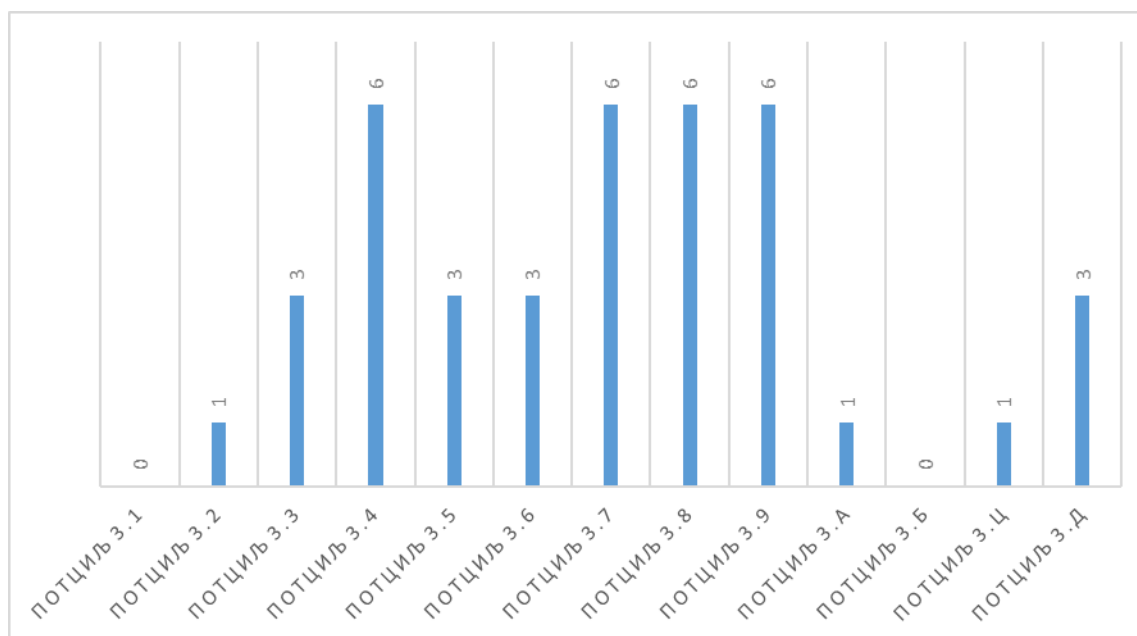
²² 87,2% (2019), Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/area/good-health-and-well-being/?subarea=SDGUN031101&indicator=03110111IND01>

Плански оквир којим се утврђују циљеви и приоритети из сегмента заштите здравља и обезбеђивања здравог живота и који треба да допринесу достизању ЦОР 3 веома је широк и обухвата велики број планских докумената из области јавног здравља, заштите животне средине, људских права.

Напредак и трендове у достизању ЦОР 3 Агенде 2030 Републички завод за статистику тренутно прати за десет потциљева и то на основу петнаест показатеља, док званичне податке приказује на ЦОР порталу²³.

Мапирање планског оквира повезаног са ЦОР 3 обухватило је **двадесет планских докумената** чија реализација доприноси већини потциљева у оквиру ЦОР 3²⁴. Приоритети утврђени документима јавних политика највише ће допринети смањењу морталитета од непреносивих болести (*Потциљ 3.4 - До 2030. смањити за једну трећину превремени морталитет од непреносивих болести кроз превенцију и лечење и промовисати ментално здравље и благостање*), обезбеђивању универзалног приступа услугама које се односе на полну и репродуктивну здравствену заштиту (*Потциљ 3.7 - До 2030. обезбедити универзални приступ услугама које се односе на полну и репродуктивну здравствену заштиту укључујући планирање породице, информисање и образовање, као и интеграцију репродуктивног здравља у националне стратегије и програме*), постизању универзалног обухвата здравственом заштитом (*Потциљ 3.8 - Постићи универзални обухват здравственом заштитом, укључујући заштиту од финансијског ризика, доступност квалитетних основних здравствених услуга и доступност безбедних, делотворних, квалитетних и јефтиних основних лекова и вакцина за све*) као и смањивање смртних случајева изазваних контаминацијом из ваздуха, воде и земљишта (*Потциљ 3.9 - До 2030. значајно смањити број смртних случајева и обољења од опасних хемикалија и загађења и контаминације ваздуха, воде и земљишта*)

Слика 3: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 3: Добро здравље

Стратегија јавног здравља у Републици Србији, са Акционим планом за период од 2018. до 2026. године, кључан је документ за успостављање оквира деловања јавних политика у области заштите и унапређења здравља и смањења неједнакости у здрављу. Повећање обухвата свим

²³ <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/>

²⁴ Планска документа доприносе следећим потциљевима: 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6, 3.7, 3.8, 3.9, 3.а и 3.д

обавезним вакцинама на више од 95% један је од циљева Стратегије којим ће се допринети између осталог и повећању обухвата деце млађе од 5 година обавезним вакцинацијама и тиме омогућити да се достигне **потциљ 3.2 Смањити и окончати смртне случајеве који се могу спречити код новорођенчади и деце млађе од 5 година**. Спречавањем и сузбијањем заразних болести и водећих ризика за здравље реализација Стратегије ће допринети **потциљу 3.3. Окончање епидемије AIDS-а и туберкулозе, борба против хепатитиса, болести које се преносе водом и осталих заразних болести**. Превенција и сузбијање незаразних болести се налазе у фокусу Стратегије чијом реализацијом ће бити омогућено смањење стопе превременог умирања од кардиоваскуларних болести за 30% и дијабетеса тип 2 за 20%. У погледу унапређења спречавања и сузбијања хроничних незаразних болести и доприноса **потциљу 3.4. Непреносиве болести** Стратегијом се планира и унапређење обухвата скринингом за рано откривање колоректалног карцинома, карцинома дојке и карцинома грлића материце за 40%. Превенција и сузбијање пушења и изложености дуванском диму, прекомерне употребе алкохола и злоупотребе дрога су активности које ће бити реализоване спровођењем Стратегије и тиме допринети **потциљу 3.5. Превенцијом и лечењем од злоупотребе опојних дрога и алкохола**. Стратегија ће омогућити и очување и унапређење сексуалног и репродуктивног здравља, чиме ће допринети напретку у погледу достизања **потциља 3.7. Репродуктивно здравље**. Унапређење доступност и приступачност здравствених служби, укључујући и повећање доступности осетљивим друштвеним групама, као и успостављање основа за континуирано унапређење квалитета здравствених услуга на примарном, секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите представљају значајан сегмент Стратегије. Јачањем капацитета примарне, секундарне и терцијарне превенције, као и развој програма јавног здравља омогућиће повећање доступности здравствених услуга у 70% јединица локалне самоуправе. Реализацијом низа активности из овог сегмента Стратегија ће допринети достизању **потциља 3.8. Универзалан обухват здравственом заштитом**. Стратегијом је предвиђено и унапређење ефикасности здравствене заштите кроз унапређење поступака одлучивања о лековима, медицинској опреми, средствима и процедурама, што ће допринети повећању доступности безбедних и квалитетних лекова свима. Стратегијом је предвиђена реализација низа мера која за циљ имају праћење и евалуацију утицаја животне средине на здравствене ризике, посебно у погледу ризика повезаних за неисправном водом за пиће као и болести које су изазване животом у несанитарним условима. Стратегијом је предвиђено повећање броја становника обухваћених системом за сакупљање чврстог отпада за 20% до 2026. године као и повећање обухвата становништва канализационом мрежом за 20%, чиме ће бити остварен допринос **потциљу 3.9. Смањење смртности и обољевања од опасних хемикалија и загађења**.

Потциљ 3.а Примена Оквирне конвенције СЗО о контроли дувана реализоваће се мерама утврђеним Стратегијом јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године, посебно у контексту подршке промени постојећих, или усвајању нових прописа до 2026. године, у складу са препорукама Водича за примену Оквирне конвенције о контроли дувана СЗО и законодавства Европске уније.

Густина и дистрибуција здравствених радника од 2018. године има тенденцију пада те ће сходно томе Стратегија допринети повећању броја лекара, сестара и осталих здравствених радника као и унапређењу финансирања основног пакета здравствених услуга на примарном, секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите, што ће допринети остваривању **потциља 3.ц. Значајно повећати финансирање у области здравства, као и регрутовање, развијање, обучавање и задржавање здравствених радника**. **Потциљ 3.д. Управљање националним и глобалним здравственим ризицима** обухваћен је и Стратегијом јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године, чијом реализацијом ће се унапредити систем за спречавање и сузбијање болести и водећих ризика за здравље.

Постоје и важећи програми за поједине болести и смањење ризика од оболевања, који су утврђени уредбама, али који по правилу немају акционе планове и о њиховом спровођењу се не извештава. Често се мере и активности предвиђене тим програмима преклапају са утврђеним мерама и активностима у **Акционом плану за спровођење Стратегије јавног здравља у Републици Србији 2018– 2026. године**, па тако немају међусобно јасно постављен хијерархијски однос, што повлачи отежану приоритизацију приликом планирања буџета и осталих потребних ресурса за њихово спровођење.

Достизање *потциља 3.3. Окончање епидемије AIDS-а и туберкулозе, борба против хепатитиса, болести које се преносе водом и осталих заразних болести*, биће остварено спровођењем **Стратегије за превенцију и контролу HIV инфекција и AIDS-а за период 2018– 2025. године**. Стратегија је усмерена на превенцију и лечење ХИВ инфекције, смањење морталитета и побољшање квалитета живота особа које живе са ХИВ-ом чиме ће број нових ХИВ инфекција бити смањен за најмање 75% до 2025. године.

Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године ће допринети достизању неколико потциљева обухваћених ЦОР 3. Реализација Стратегије ће омогућити развој компетенција младих за упражњавање здравих стилова живота, затим подизања свести младих људи о значају коришћења савремених метода контрацепције и коришћења услуга здравствене заштите у области сексуалног и репродуктивног здравља. Стратегија ће допринети општем побољшању здравих стилова живота, повећању физичке активности и рекреативног вежбања младих, смањењу гојазности, већој заштити репродуктивног и менталног здравља, уважавању значаја заштитних мера од инфекције Ковид-19 и других заразних инфекција, ХИВ и других заразних и полно преносивих болести и смањењу коришћења психоактивних супстанци. Реализација Стратегије ће допринети да 67% ЈЛС имају доступне и бесплатне услуге саветовања за младе у области здравља, посебно у области репродуктивног и сексуалног здравља и планирања породице и менталног здравља као и услуга психосоцијалне подршке. Програми подршке усмерени на младе треба да омогуће и повећање младих који су потражили помоћ због забринутости за своје ментално, сексуално и репродуктивно здравље на 67% до 2030. године. Овим путем реализација Стратегије ће допринети *потциљу 3.3. Окончање епидемије AIDS-а и туберкулозе, борба против хепатитиса, болести које се преносе водом и осталих заразних болести, потциљу 3.4. Непреносиве болести, потциљу 3.5. Превенцијом и лечењем од злоупотребе опојних дрога и алкохола и потциљу 3.7. Репродуктивно здравље*. Реализација мера утврђених Стратегијом ће допринети и разумевању значаја примене савремених контрацептивних средстава као и важност доношења информисаних одлука у вези планирања породице што ће довести до повећања процента примена савремених контрацептивних средстава за узраст 20–24 и 25–29 година на 80% као и смањења стопа рађања код адолесценткиња 15–19 година на 7% до 2030. године. Стратегија истиче важност повећања безбедности младих те ће њена реализација допринети смањењу процента младих настрадалих у саобраћају за 30% у 2030. години у односу на 2018. годину чиме ће допринети *потциљу 3.6. Преполовити број смртних случајева и повреда у друмском саобраћају*.

Приоритети и правци интервенција у области заштите од непреносивих болести између осталог утврђени су посебним докумената израђеним за одређене непреносиве болести попут: менталног здравља, малигних болести, гојазности. **Национални програм за заштиту менталног здравља у Републици Србији за период 2019–2026. године**, допринеће повећању територијалне покривености центара за ментално здравље у односу на укупан број становника са 2,32% у (2019) на 15% у 2022. години. Област незаразних болести је у Републици Србији обухваћена и **Програмом унапређења контроле рака у Републици Србији за период 2020– 2022. године**, који доприноси унапређењу превенције, раног откривања и савремених терапија малигних болести како би се однос стопа морталитета и инциденције за малигне болести смањило са 0,49 (2016) на 0,45 у 2022. години. Кључни циљ **Националног програм за превенцију гојазности код деце и одраслих** је повећање броја деце и одраслих за 10% са нормалном

телесном масом за узраст до 2025. године. **Национални програм превенције штетне употребе алкохола и алкохолном узрокованих поремећаја** из 2017. године, нема орочен период важења, усмерен је на смањење штетних последица употребе алкохола на појединца и на друштво у целини.

Стратегија безбедности саобраћаја Републике Србије за период од 2023 до 2030. године са Акционим планом за 2023. до 2025. године доприноси *потциљу 3.6. Превенција и смањење саобраћајних несрећа* тако што ће реализацијом утврђених мера и активности омогућити смањење броја погинулих и тешко повређених лица за 50% до 2030. године, у односу на 2019. годину. Подизање нивоа безбедности на путним прелазима у фокусу је **Програма економских реформи за период 2023-2025. године** и Структурне реформе 19 - *Унапређење ефикасности и безбедности у железничком саобраћају* и њена реализација треба да омогући смањење железничких несрећа на 150 до 2025. године.

Национални програм очувања и унапређења сексуалног и репродуктивног здравља грађана Републике Србије допринеће очувању и унапређењу сексуалног и репродуктивног здравља становника уз поштовање права на доношење информисаних одлука које се односе на сексуалност и репродукцију независно од личних карактеристика појединаца и усклађен је са *потциљем 3.7. Репродуктивно здравље*.

Унапређење обухвата здравственом заштитом у великој мери зависи од универзалне доступности здравствених услуга свим грађанима, али је условљено и обезбеђивањем приступачности здравствених објеката. Сходно томе, **Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године** ће омогућити повећање инклузије особа са инвалидитетом и кроз повећање броја објеката у јавној употреби који су приступачни за особе са инвалидитетом за 10% на годишњем нивоу до 2024. године. **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године**, омогућиће повећање покривености Рома и Ромкиња универзалним здравственим осигурањем од најмање 95% или до нивоа као и код осталог становништва до 2030. године. Достицање *потциља 3.8. Универзалан обухват здравственом заштитом* биће омогућено и реализацијом ове две стратегије. Реализација мера и активности утврђених **Стратегијом активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године** омогућиће повећање пружалаца услуга здравствене заштите лицима старијим од 65 година и томе допринети да се број корисника здравствене заштите старијих од 65 година увећа за 20% 2030. године. Дигитализација у здравственом систему подразумева повећање ефикасности пружања здравствених услуга и виши квалитет дијагностике и лечења што ће омогућити ефикасније лечење и боље здравствено стање становништва. Универзалан приступ здравственој заштити биће омогућен и спровођењем **Програма економских реформи за период 2023-2025. године** и Структурне реформе 22 - *Унапређење ефикасности здравственог система кроз дигитализацију процеса* која ће унапредити приступ здравственој заштити, примарно коришћењем електронског медицинског досијеа и повећањем процента установа из Плана мреже које користе електронски медицински досије на 80% (250 установа) до 2024. године.

Националном стратегијом за родну равноправност за период 2021–2030. године, са Акционим планом за период 2022–2023. године, биће омогућено успостављање приступачне и свеобухватне здравствене заштите за све жене и мушкарце. Реализација Стратегије кроз утврђене мере и активности допринеће расту вредности индекса родне равноправности у домену здравља на 87,8 до 2030. године. Реализација Стратегије ће омогућити повећање обухвата жена старијих од 15 година превентивним гинеколошким прегледима на 60% до 2030. године и тиме допринети *потциљу 3.7. Репродуктивно здравље* и *потциљу 3.8. Универзалан обухват здравственом заштитом*.

Развој иновативног дизајна, дигитализације и нових технолошких достигнућа, допринеће стварању модерног, конкурентног и климатски неутралног друштва. Крајњи циљ **Програма**

економских реформи за период 2023-2025. године и Структурне реформе 12 - *Примена циркуларне економије у стварању повољног окружења за зелену транзицију* је побољшање квалитета животне средине и квалитета живота свих грађана, што се позитивно одражава и на здравље људи и доприноси **потциљу 3.9. Смањење смртности и обољевања од опасних хемикалија и загађења**. Смањење штетних утицаја на здравље услед излагања ваздуху лошег квалитета до 2030. године у поређењу са 2015. годином циљ је **Програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом** и његовом реализацијом допринеће смањењу случајева превремене смрти од излагања честицама PM_{2.5} на 5.401 случај до 2030. године.

Иако није директно повезана са здравством, **Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године**, утврђује мере за спречавање и смањење загађења вода чиме ће допринети смањењу оболевања и смртних случајева услед контаминације воде опасним хемикалијама и тиме допринети **потциљу 3.9 Смањити оболевање и смртне случајеве од опасних хемикалија, загађења и контаминације ваздуха, воде и земљишта**. **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године** није непосредно усмерен на смањивање оболевања и смртних случајева развијањем одрживог система управљања отпадом, али свакако ће његова реализација утицати на очување ресурса и смањење негативних утицаја на животну средину, здравље људи и деградацију простора.

Климатске промене утичу на физичко, ментално и емотивно здравље појединца и друштва услед повећане учесталости климатских опасности. **Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године** ће проценом рањивости у сектору здравља, а нарочито рањивих категорија становништва (деца, особе са инвалидитетом, стари, радници на отвореном, и др.) и предлогом мера прилагођавања на измењене климатске услове и смањења ризика омогућити унапређење превенције и праћење утицаја климатских промена на здравље људи и тиме допринети **потциљу 3.д. Управљање националним и глобалним здравственим ризицима**.

2.2.3 Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Конкурентност и инклузивни раст

Кластер – Конкурентност и инклузивни раст спада у групу још увек неотворених кластера. У оквиру кластера налази се осам преговарачких поглавља која се односе на економску и монетарну политику, царинску унију, опорезивање, социјалну политику и запошљавање, предузетништво и индустријску политику, науку и истраживање и образовање и културу: 10 – Информационо друштво и медији; 16 – Опорезивање; 17 – Економска и монетарна политика; 19 – Социјална политика и запошљавање; 20 – Предузетништво и индустријска политика; 25 – Наука и истраживање; 26 – образовање и култура и 29 – Царинска унија. Република Србија је до сада отворила пет преговарачких поглавља у оквиру овог кластера (17, 20, 25, 26 и 29), два од њих су привремено затворена (25 и 26). Ни у једном преговарачком поглављу у оквиру овог кластера нису преостала да се испуне мерила за отварање, а за преговарачка поглавља која нису отворена (10, 16 и 19), Република Србија је дефинисала преговарачке позиције.

Овај Кластер обухвата усаглашавање са правним тековинама и политикама ЕУ примарно у вези са припремом Републике Србије за испуњавање економских критеријума за чланство, као и учешће у процесу економског и фискалног надзора. Кључни плански документ у овом процесу је Програм економских реформи Републике Србије, који пружа основу за економски дијалог са ЕУ. Почевши од 2015. године, у Републици Србији се Програм економских реформи доноси почетком сваке године, са пројекцијама економског и фискалног развоја за наредне три године, а у јануару 2023. године усвојен је девети Програм економских реформи за период 2023–2025. године.

Планска документа која се израђују у процесу европских интеграција како би одговорила на захтеве преговарачког процеса, преговарачких поглавља и преговарачких позиција у оквиру Кластера - Конкурентности и инклузивни раст, су релеванта и за достизање следећих циљева одрживог развоја: **ЦОР 1 – Свет без сиромаштва, ЦОР 5 – Родна равноправност, ЦОР 10 – Смањење неједнакости, ЦОР 4 – Квалитетно образовање, ЦОР 8 – Достојанствен рад и економски раст и ЦОР 9 – Индустрија, иновације и инфраструктура.**

ЦОР 1: СВЕТ БЕЗ СИРОМАШТВА

Окончати сиромаштво свуда и у свим облицима

Кратак преглед оствареног напретка, главни трендови и процеси који доприносе ЦОР 1

Борба против екстремног сиромаштва обухваћена је у оквиру првог циља одрживог развоја. Као одговор на овај и даље актуелан проблем, ЦОР 1 промовише смањење сиромаштва, подршку најугроженијим друштвеним групама, једнак приступ ресурсима и услугама, као и подршку у случају екстремних друштвених и економских шокова и катастрофа изазваних климатским променама. На овај начин јавне политике које доприносе ЦОР 1 усмеравају активности које ће допринети повећању доступности затим одговорнијој и равномерној расподели социјалне подршке, са посебним фокусом на најрањивије и угрожене категорије становништва, односно одговориће на потребе оних који су изостављени, а подршка им је неопходна.

ЦОР 1 предвиђа да **број људи који живе у било ком облику сиромаштва до 2030. године буде преполовљен** са посебним фокусом на оне који припадају најрањивијим и најосетљивијим друштвеним групама. У области социјалне политике и политике запошљавања Република Србија остварује изванредан напредак, док би у наредном периоду посебно требало обратити пажњу на унапређење обухвата и адекватности социјалних давања за оне који живе испод нивоа сиромаштва као и стварање услова за успостављање и почетак програма Гаранција за младе и његовог спровођења.

У погледу резултата јавних политика које се спроводе у Републици Србији као одговор на смањење сиромаштва, остварен је изванредан напредак у контексту неколико кључних показатеља

којима се прати стање у овој области. Значајан напредак се остварује у погледу **смањења ризика од сиромаштва**, односно смањења удела становништва које живи испод међународне линије сиромаштва, са 5,8% у 2013. години²⁵ на 1,6% у 2020. години (у 2019. години износио је 2,3%). Истовремено стопа ризика од сиромаштва код свих старосних група показује значајан напредак, осим у старосној групи старијих (65+) код којих се бележи значајно удаљавање од циља (са 19,4% у 2013. години на 22,6% у 2022. години²⁶). Према Извештају о одрживом развоју²⁷ Република Србија у периоду 2018-2023. године стагнира у окончању сиромаштва у свим облицима које се мери достизањем циљне вредност од 0% становништва који живе са мање од 1,25 долара на дан.

Јачање и развој ефикаснијег и квалитетнијег система социјалне заштите ради очувања и побољшања квалитета живота рањивих и маргинализованих појединаца и група, оспособљавања за продуктиван живот у заједници и предупређења зависности од социјалних служби неки су од кључних приоритета јавних политика у овој области. **Обухват корисника системима социјалне заштите** у укупној популацији је у 2022. години износио 10,3% што представља повећање у односу на 2013. годину када је износио 9,1%²⁸.

Напредак у погледу спровођења јавних политика усмерених на смањење сиромаштва посматра се и у односу на висину буџетских средстава која се издвајају за **финансирање политика образовања, здравства и социјалне заштите**. Учешће расхода за образовање, здравство и социјалну заштиту у укупним расходима државе смањено је у односу на 2015. годину са 56%, на 49,9%²⁹ у 2022. години што је између осталог и резултат већег смањења издвајања за социјалну заштиту са 36,5% у 2015. години на 27,2% у 2022. години, него што је дошло до повећања издвајања у секторима образовања и здравства (са 7,4% на 7,8% и са 12,1% на 14,9%, респективно³⁰).

Обезбеђивање **једнаког приступа економским ресурсима, између осталог и приступ основним услугама** (пијаће воде и санитације), са посебним фокусом на најсиромашније и припаднике рањивих и маргинализованих група, налази се у сржи приступа „да нико не буде изостављен“ и Агенде 2030. У том смислу обухват становништва које има приступ коришћењу услуга снабдевања водом за пиће је у 2019. години износио 99,1%³¹, док је обухват становништва које има приступ основним санитарним услугама износио 98,4% исте године³², што представља напредак у односу на 2010. годину. Посебан напредак је забележен у повећању обухвата ромских насеља како у погледу снабдевања водом за пиће 98,2 у 2019. години³³ тако и у погледу приступа основним санитарним услугама 86,4% у 2019. години³⁴.

²⁵ Извор: Светска банка, [Poverty headcount ratio at \\$2.15 a day \(2017 PPP\) \(% of population\) - Serbia | Data \(worldbank.org\)](https://data.worldbank.org/SD/SH.UV.CD)

²⁶ Извор: Републички завод за статистику: <https://sdg.indikatori.rs/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010201&indicator=01020501IND01>

²⁷ Извештај о одрживом развоју представља глобалну процену напретка земаља ка постизању циљева одрживог развоја. То је допуна званичним ЦОП индикаторима и Добровољним националним извештајима о напретку у спровођењу циљева одрживог развоја. Извор: <https://dashboards.sdgindex.org/profiles/serbia>

²⁸ Извор: Републички завод за социјалну заштиту; Републички завод за статистику:

<https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN010301?caller=SDGUN&languageCode=sr-Latn>

²⁹ Извор: Министарство финансија; Републички завод за статистику:

<https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN010602?caller=SDGUN&languageCode=sr-Latn>

³⁰ Извор: Министарство финансија; Републички завод за статистику: <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010602&indicator=010602IND01>

³¹ Извор: Истраживање вишеструких показатеља (MICS - Multiple Indicator Cluster Survey); Републички завод за статистику: <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010401&indicator=01040102IND09>

³² Извор: Истраживање вишеструких показатеља (MICS - Multiple Indicator Cluster Survey); Републички завод за статистику: <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010401&indicator=01040105IND01>

³³ Ибид

³⁴ Ибид

Процес европских интеграција који највише доприноси достизању ЦОР 1 односи се на обавезу усаглашавања са политикама и прописима Европске уније у оквиру **преговарачког поглавља 19** - Социјална политика и запошљавање., односно у областима које се односе на побољшање система социјалне заштите, повећање образовног нивоа радне снаге, постизање високе стопе запослености уз посебну бригу за категорије које су мање заступљене на тржишту рада, обезбеђивање одговарајућих услова рада и безбедности и здравља на раду, као и социјално укључивање и борбе против друштвене искључености.

У процесу приступања ЕУ нису успостављени циљеви који се изричито односе на смањење сиромаштва, те се ЕУ тим питањем бави у **оквиру Европског стуба социјалних права**, који обавезује све државе чланице (као и оне обухваћене политиком проширења ЕУ) да, између осталог, обезбеде сваком лицу које нема довољно средстава за живот да оствари „право на адекватна давања минималног прихода која обезбеђују живот у достојанству у свим његовим фазама“. Конкретне мере за даље заједничко спровођење начела Европског стуба социјалних права од стране ЕУ и њених држава чланица формулисане су **Акционим планом за спровођење Европског стуба социјалних права**³⁵ чије спровођење подразумева и активно укључивање социјалних партнера и цивилног друштва. Њиме су, такође, предложене најважније циљне вредности у области запошљавања, вештина и социјалне заштите на нивоу ЕУ које је потребно достићи до 2030. године.

Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 1

Јавне политике које доприносе достизању општег циља смањења сиромаштва дефинисане су ширим спектром сектора људских ресурса и друштвеног развоја, који обухвата документе јавних политика у областима смањења сиромаштва, друштвене инклузије, социјалне заштите, образовања, запошљавања, здравља и социјалног становања, као и документе у области владавине права са фокусом на унапређење положаја угрожених група, попут жена, особа са инвалидитетом, Рома, миграната и других.

Тренд промена и напредак у достизању општег циља ЦОР 1 који се односи на окончање сиромаштва у свим облицима, у Републици Србији се тренутно прати у односу на шест потциљева и на основу десет показатеља³⁶. Праћење напретка заснива се на званичним подацима које Републички завод за статистику приказује на ЦОР порталу³⁷.

У контексту сагледавања доприноса јавних политика и важећих планских докумената достизању општег циља ЦОР 1, **мапирано је петнаест планских докумената** у следећим областима планирања: запошљавања и социјалне заштите, образовања, људских права, здравства, заштите животне средине и другим областима. Анализом је утврђено да планска документа доприносе већини потциљева у оквиру ЦОР 1³⁸ и препознају важност утврђених приоритета за остварење општег циља смањења сиромаштва.

Највећи број планских докумената односи се на област повећања доступности и обухвата сиромашних и рањивих националним системима социјалне заштите (*Потциљ 1.3: Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све*), област омогућавања једнаких права на економске ресурсе и основне услуге, мушкарцима и женама, а посебно сиромашнима и припадницима рањивих група (*Потциљ 1.4: Обезбеђивање једнаких права на економске ресурсе, приступа основним услугама, власништву и управљању земљиштем, новим технологијама и финансијским услугама укључујући и микрофинансирање*).

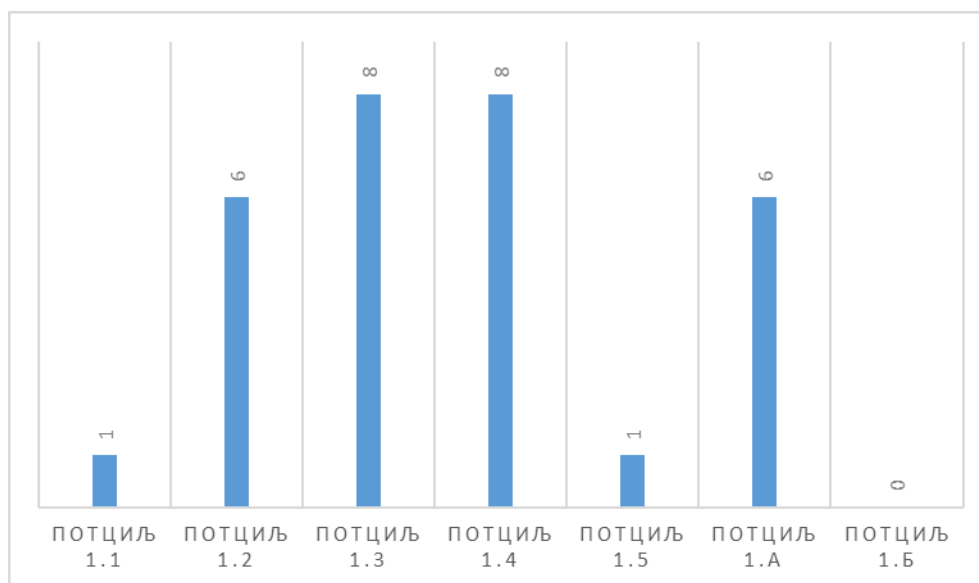
³⁵ Извор: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1615364474217&uri=CELEX%3A52021DC0102>

³⁶ Извор: Извештај о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији за 2022. годину, Републички завод за статистику

³⁷ <https://sdg.indikatori.rs/>

³⁸ Планска документа доприносе следећим потциљевима: 1.1, 1.2, 1.2, 1.4, 1.5, 1.а

Слика 4: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 1: Свет без сиромаштва

У планском оквиру Републике Србије тренутно не постоји ниједан свеобухватни плански документ који директно доприноси **потциљу 1.1. Искоренити екстремно сиромаштво свуда и за све**. Напредак у погледу искорењавања екстремног сиромаштва прати се на основу УН показатеља 1.1.1 - *Удео становништва које живи испод међународне линије сиромаштва, према полу, старости, статусу запослености и географској локацији (градска/остала насеља)* и у односу на 2013. годину бележи се напредак у овој области³⁹.

Спровођење **Стратегије запошљавања Републике Србије за период од 2021. до 2026. године**⁴⁰ делимично ће допринети даљем напретку у овој области с обзиром да се очекује да се стопа ризика од сиромаштва код запослених смањи са 9,2% у 2019. години на 4,7% у 2026. години.

Смањење стопе ризика од сиромаштва и социјалне искључености налази се у фокусу **потциља 1.2. Смањити број мушкараца, жена и деце који живе у било ком облику сиромаштва за половину до 2030. године**. Напредак у достизању овог потциља прати се преко два УН показатеља 1.2.1 – *Удео становништва које живи испод националне линије сиромаштва, према полу и старости* (Стопа ризика од сиромаштва) и УН показатеља 1.2.2 – *Удео мушкараца, жена и деце свих узраста који живе у било ком облику сиромаштва, према националним дефиницијама* (Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености). У оквиру оба показатеља забележен је напредак у периоду 2013-2022. година⁴¹.

У контексту јавних политика највећи допринос напретку у достизању овог потциља може да пружи **Стратегија запошљавања Републике Србије за период од 2021. до 2026. године и Акциони планом за период од 2021. до 2023. године**. Спровођење Стратегије треба да, непосредно кроз унапређење положаја незапослених лица на тржишту рада, допринесе смањењу дугорочне незапослености (са 6,1% у 2019. години на 1,9% у 2026. години) са посебном подршком усмереном на смањење незапослености теже запошљивих категорија незапослених који се чешће суочавају са отежаним положајем на тржишту рада (жене, млади до 30 година старости, а посебно млади који се налазе у NEET категорији, особе са инвалидитетом и Роми,

³⁹ Удео становништва који се налази испод међународне линије сиромаштва са 5,8% у 2013 на 1,6% у 2020. години, Извор: ЦОР Портал, Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/area/no-poverty/>

⁴⁰ https://www.nsz.gov.rs/live/digitalAssets/15/15855_strategija_zaposljavanja_u_rs_2021-2026.pdf

⁴¹ Стопа ризика од сиромаштва (24,5% у 2013. години, 20% у 2022. години) ; Стопа ризика од сиромаштва и социјалне искључености (39,3% у 2017. години, 28,1% у 2022. години); Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010201&indicator=01020501IND01>

лица без завршеног средњег образовања, као и вишеструко рањиве категорије). Са тим у вези, Стратегијом је предвиђено да се стопа младих који се налазе у НЕЕТ категорији (15-29 година) смањи са 18,9% у 2019. години на 12,8% 2026. године. Реализација мера предвиђених Стратегијом треба да допринесе ефикасном развоју тржишта рада и расту запослености (планирано је раст стопа запослености у свим старосним групама до 2026. године: 15+ (52,9%); 15-29 (41%) и 15-64 (66,1%).), затим смањење социјалних неједнакости као ограничавајућег фактора економског раста и свеукупног друштвеног напретка.

Важан аспект смањења сиромаштва су и јавне политике које у фокусу имају групе и/или појединце у ризику од искључености, вишеструко маргинализоване и/или дискриминисане. Стопа ризика од сиромаштва као и стопа ризика од сиромаштва и социјалне искључености већа је међу женама него међу мушкарцима⁴². Раст социјалне сигурности за жене и мушкарце треба да се постигне спровођењем **Стратегије за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године и Акциони план за период 2022. и 2023. година**. Реализација мера и активности ће допринети смањењу неједнакости жена и мушкараца, њиховој социјалној сигурности и прерасподели неплаћених послова старања и тиме утицати да се удео жена у ризику од сиромаштва и социјалне искључености смањи са 31,7% (2019. године) на 30% 2030. године. Стратегијом је планирано унапређење приступа ресурсима и услугама подршке, под једнаким условима за најугроженије групе чиме ће се утицати на смањење стопе сиромаштва жена, мушкараца и деце, посебно деце из једнородитељских породица која је у 2019. години износила 23,7%.

Смањење стопе мушкараца и жена из осетљивих и рањивих група које живе у било ком облику сиромаштва може бити делимично остварено и спровођењем **Стратегије деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022–2026. године**. Мере утврђене Стратегијом ће утицати на социјалну инклузију и унапређење услова за остваривање и одржавање оптималног нивоа самосталности и друштвеног учешћа особа са инвалидитетом, затим запошљавање и подстицање запошљавања особа са инвалидитетом и других осетљивих група смештених у резиденцијалним установама, и тиме допринети смањењу ризика од сиромаштва у овој категорији становништва.

Укидање могућности потпуног лишења пословне способности односно стварање услова да особе са инвалидитетом уживају пословну способност равноправно са другима, у свим аспектима живота биће постигнуто спровођењем **Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**. Стратегијом ће се непосредно утицати на повећање броја особа којима је враћена пословна способност или проширен обим пословне способности и тиме допринети економском оснаживању особа са инвалидитетом и смањењу стопе ризика од сиромаштва у овој категорији. Један од циљева Стратегије је и повећање броја запослених особа са инвалидитетом за 15% на годишњем нивоу до 2024. године.

Спровођење **Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године** створиће услове који би требали да допринесу смањењу процента ромских домаћинстава који живе у условима изражене материјалне депривације са 83% у 2019. години на 70% у 2030. години као и већој запошљивости Рома и Ромкиња до минималних 25% до 2030. године, у складу са Познањском декларацијом.

Млади старости 18-24 године у Републици Србији изложени су већим ризицима од сиромаштва и социјалне искључености него укупно становништво. Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености 2022. године за младе је 26,2%, док је за укупно становништво 28,1%.

⁴² Стопа ризика од сиромаштва у 2022. години износила је 20,7% међу женама и 19,7% међу мушкарцима; Стопа ризика од сиромаштва и социјалне искључености у 2022. години међу женама 29,5%, међу мушкарцима 26,6%; Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010201&indicator=01020501IND01>

Будући да је у циљу смањења дискриминације, повећања социјалне кохезије и пружања једнаких шанси свим младима, неопходно континуирано радити на социјалној инклузији младих из осетљивих група, смањивању и превазилажењу предрасуда, реализација свих циљева **Стратегије за младе у Републици Србији за период 2023-2030. године** доприноси у одређеној мери достизању потциља 1.2, али посебан допринос се очекује реализацијом програма који доприносе унапређењу социјалне укључености младих те се њиховом реализацијом очекује да стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености младих (према полу) 2030. године буде 17% (М 16,5%, Ж 17,5%).

Доминантна демографска карактеристика Србије је старо становништво. Према последњем попису удео лица старости 65 и више година порастао је са 17,4 %(2011) на 22,1 %(2022). Становништво старије од 65 година се налази и у већем ризику од сиромаштва и социјалне искључености. Према подацима Републичког завода за статистику 31,6% становника старијих од 65 година се налази у ризику од сиромаштва и социјалне искључености⁴³. Сходно томе, посебан допринос у погледу унапређења социјалне укључености старијих од 65 година омогућиће **Стратегија активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године** чијом реализацијом се очекује увећање пуне интеграције и учешће старијих особа у друштву за 35% у односу на почетно стање.

Повећање обухвата становништва, посебно сиромашних и рањивих, националним системима социјалне заштите централно је питање **потциља 1.3. Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући најугроженије**. Напредак у достизању овог потциља прати се преко УН показатеља 1.3.1 - *Удео корисника социјалне заштите у укупној популацији* и дугорочно посматрано обухват становништва се у односу на 2011. годину повећао, међутим у односу на 2018. годину тај обухват је смањен⁴⁴. Уколико се овај краткорочни тренд смањивања удела становништва обухваћених системима социјалне заштите буде наставио то може утицати на даље удаљавање од циља.

Тренутно не постоји свеобухватни плански документ који се системски бави питањем социјалне заштите. Сходно томе на трендове и остварене резултате у оквиру овог потциља утицаће већи број планских докумената који обухватају различите сегменте политике социјалне заштите, односно одговарају на потребе различитих корисника и циљних група. Реализација мера и активности утврђених **Стратегијом за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године** ће допринети већој доступност и приступачност услуга социјалне заштите свим грађанима и грађанкама, посебно оним из рањивих група, односно допринеће њиховој већој социјалној сигурности. Један од циљева Стратегије је повећање обухвата корисника/ца услуга социјалне заштите од 3% у 2022. години односно 5% у 2023. години у складу са **Акционим планом за 2022. и 2023. годину** за спровођење Стратегије за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године, унапређење приступачности и доступности услуга социјалне заштите ради очувања и повећања квалитета живота у 150 јединица локалне самоуправе у 2023. години, благостања жена и мушкараца из рањивих група, као и подршке породицама у задовољењу животних потреба.

Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године утврђује мере за унапређење квалитета и доступности друштвених услуга (образовања, здравства и социјалне заштите), као и повећање социјалне инклузије и демографске обнове урбаних подручја чиме ће допринети повећању обухвата корисника социјалне помоћи урбаног подручја до 2030. године.

⁴³ Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010202&indicator=01020513IND01>

⁴⁴ Стопа обухвата становништва 2011. године износила 7,9% док је у 2022. години достигла ниво од 10% (стопа за 2018. годину износила је 10,5%); Извор: Републички завод за социјалну заштиту; Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010301&indicator=010301IND02>

Допринос повећању обухвата становништва националним системом социјалне заштите биће остварено и реализацијом **Стратегије деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022–2026. године**. Унапређењем нормативних, финансијских и институционалних услова за спровођење и одрживост процеса деинституционализације, Стратегија ће, упоредо са овим процесом, утицати на јачање механизма система социјалне заштите и развој услуга социјалне заштите према потребама корисника смештених у резиденцијалним установама. На овај начин Стратегија ће омогућити њихово измештање из резиденцијалних установа и истовремено допринети повећању обухвата корисника за пружање услуга у непосредном и најмање рестриктивном окружењу омогућавајући њихов останак у заједници. Стратегија предвиђа до 2026. године повећање броја корисника по свим категоријама корисника (деце корисника специјализованог хранитељства, одраслих корисника специјализованог породичног смештаја, корисника ургентног и повремениг хранитељства, корисника услуге социјалне заштите становање уз подршку за децу и младе, корисника услуге социјалне заштите становање уз подршку за особе са инвалидитетом, корисника услуге социјалне заштите лични пратилац детета и корисника услуге социјалне заштите персонални асистент). Последње године важења Стратегије планирано је да у свим локалним самоуправама буде обезбеђена доступност услуга социјалне заштите на основу процењених потреба грађана као и да све јединице локалне самоуправе увећају издвајања из буџета за развој услуга у заједници од 5% до 10% у односу на прву, односно последњу годину примене Стратегије.

Једна од централних тема **Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године** је унапређење приступа услугама социјалне заштите, доступност и делотворност новчаних давања ради смањења сиромаштва и повећања социјалне укључености Рома и Ромкиња у локалној заједници. Након реализације Стратегије очекује се да се положај и социјална сигурност Рома и Ромкиња унапреди што ће бити изражено смањењем процента домаћинства у подстандардним ромским насељима која користе неко од новчаних социјалних давања, са 80% 2019. године, на 70% 2030. године.

Увећање броја услуга социјалне заштите за самосталан живот у заједници и живот у породици за особе са инвалидитетом за 20% до 2024. године један је од циљева **Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**. Реализација мера и активности унапредиће услове за живот особа са инвалидитетом ван резиденцијалних институција и обезбедиће персонализоване услуге подршке за самостални живот у заједници, чиме ће се допринети повећању обухвата особа са инвалидитетом системима социјалне заштите.

Стратегија активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године омогућиће стварање услова за већу доступност права и унапређење свих услуга социјалне заштите за старије од 65 година и тако допринети остваривању вишеструких (и здравствених, и социјалних и економских) ефеката како на појединца, тако и на ширу друштвену заједницу. Реализација Стратегије допринеће повећању обухвата корисника пруженим услугама социјалне заштите, нарочито у сеоским срединама, кроз повећање броја јединица локалне самоуправе са организованим пружањем услуга из области социјалне заштите за старије са 126 на 151 јединица локалне самоуправе до 2030. године. Изградња и оспособљавање капацитета породичног смештаја за старије омогућиће додатно повећање броја старијих на породичном смештају са 355 на 514 до 2030. године.

Сиромаштво има много димензија и не односи се само на недостатак једнаких права на приступ економским ресурсима већ и на недостатак достојанствених могућности за живот, односно приступ основним услугама воде за пиће и санитације, становања, здравствене заштите и образовања. Централна тема **потциља 1.4. Обезбеђивање једнаких права на економске ресурсе, приступа основним услугама, власништву и управљању земљиштем, новим технологијама и финансијским услугама укључујући и микрофинансирање** је обезбеђивање услова на равноправан приступ економским ресурсима и основним услугама, а посебно

сиромашним и припадницима рањивих група. Напредак у достизању овог потциља прати се преко два УН показатеља 1.4.1а - *Процент лица која користе основне услуге снабдевања водом за пиће* и УН показатеља 1.4.1б - *Процент лица која користе основне услуге санитације* и у погледу достизања овог потциља приступ води за пиће и санитацијама бољи је у градским него у ромским насељима.

Овај потциљ тренутно није покривен једнственим планским документом, с обзиром да је **Национална стратегија социјалног становања из 2012. године истекла**. Унапређење квалитета, санација и обнова постојећих подстандардних или неуређених стамбених насеља и целина кроз њихово инфраструктурно опремање предвиђено је **Стратегијом одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године**. До 2030. године планирано је да се унапреди квалитет уређености и приступачности урбаног простора обезбеђивањем одрживог становања за све грађане, да се санирају неплански изграђени делови насеља и приградских насеља као и да се повећа атрактивности урбаних насеља за запошљавање (посебно младих и социјално осетљивих група).

Обезбеђивању једнаких права на економске ресурсе, допринеће **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године** чији је један од циљева да утврђеним мерама и активностима допринесе смањењу платног јаза између мушкараца и жена, са 8,8% у 2018. години⁴⁵ на 5% 2030. године, односно да омогући једнак приступ финансијским ресурсима повећањем вредности индекса родне равноправности у домену новца са 59,7 у 2018. години на 81,6 2030. године.

Побољшање услова становања један је од циљева **Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године** планирано је да ће до 2030. године најмање 70% подстандардних насеља у којима живе Роми и Ромкиње бити стандардизовано, да ће 100% домаћинстава у неформалним насељима имати приступ пијаћој води, 98% становништва у неформалним насељима имати приступ основној санитацији као и да ће 98% становништва који живи у домаћинствима у неформалним насељима користити побољшане санитарне просторије које се не деле са другима. Повећање приступа Рома и Ромкиња квалитетном и одрживом запошљавању омогућиће повећање стопе запослености Рома и Ромкиња од 25% до 2030. године.

Економско оснаживање особа са инвалидитетом треба да буде унапређено **Стратегијом унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**, којом се планира укидање могућности потпуног лишења пословне способности, успостављањем система подршке у одлучивању уместо старатељске заштите чиме ће се допринети повећању броја особа којима је враћена пословна способност или проширен обим пословне способности за 15% на годишњем нивоу.

Један од основних циљева социјалне заштите је подршка корисницима резиденцијалних установа у развијању вештина за вођење што самосталнијег свакодневног живота у заједници. Укључивање корисника у поступке процене и планирања представља остварење њихових права на партиципацију и доношење одлука, самостално или уз подршку, као и приступ економским ресурсима. **Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022–2026. године** утврђује мере којима треба да се омогући оснаживање корисника и развој животних вештина у складу са функционалним способностима, како би се укључили у свакодневне активности у заједници и тиме ће допринети повећању броја особа којима је у потпуности или делимично враћена пословна способност.

Иако нема директан утицај на достизање овог потциља **Стратегијом запошљавања Републике Србије за период од 2021. до 2026. године и Акционим планом за период од 2021. до 2023.**

⁴⁵ Извор: Републички завод за статистику, Истраживање о структури зарада, 2018. године - <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20205664.pdf>

године планирана је реализација мера и активности у области развијања тржишта рада и унапређења положаја незапослених лица на тржишту рада које ће допринети расту стопе запослености до 2026. године у свим старосним групама: 15+ (52,9%); 15-29 (41%) и 15-64 (66,1%).

Фокус *потциља 1.5. Смањити изложеност сиромашних од екстремних климатских догађаја и других економских, друштвених или еколошких катастрофа* је подршка јачању отпорности и смањењу осетљивости сиромашних и оних у стању рањивости на екстремне климатске догађаје и друге економске и друштвене шокове. Пандемија Ковид-19 указала је на екстремну рањивост система социјалне заштите доводећи најрањивије категорије становништва у још већи ризик од сиромаштва као и повећања броја људи који су постали ново-сиромашни због економског шока који је ова криза изазвала. Криза је указала да би у условима великих друштвених и економских шокова систем могао да одговори на потребе најугроженијих, програми социјалне заштите морају да се побољшају у адекватности (повећањем износа накнада) и покривености (укључивањем већег броја корисника у програме)⁴⁶.

Најважнији плански документ који је директно повезан са овим потциљем је **Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода**. Документ није временски ограничен и утврђује активности које доприносе изградњи адекватног дугорочног система управљања ризицима од елементарних непогода као и смањењу ризика и ефикаснијем реаговању на непогоде. Иако није директно усмерен на угрожене групе, Програм успоставља оквир за унапређења свих елемената управљања ризиком с циљем да се постигне знатно веће смањење ризика од катастрофа и губитака изазваних катастрофама.

Фокус *потциља 1.а Мобилизација ресурса за смањење сиромаштва* је мобилизација ресурса из свих могућих извора у циљу обезбеђивања одрживости финансирања програма и политика за окончање свих облика сиромаштва. Напредак у достизању овог потциља прати се у односу на УН показатељ 1.а.2 - *Удео укупних државних расхода за основне услуге (образовање, здравство и социјална заштита)*⁴⁷.

Најзначајнији утицај на обезбеђење одрживог финансирања јавних политика као и стабилног средњорочног оквира фискалне политике у циљу промовисања снажног и одрживог раста и смањења сиромаштва формулисан је **Фискалном стратегијом за 2024. годину са пројекцијама за 2025. и 2026. годину**. Фискалном стратегијом утврђени су расходи за основне услуге (образовање, здравство и социјалну заштиту) и успостављен је оквир за мобилизацију ресурса у циљу доприноса смањењу сиромаштва и повећању социјалне сигурности најугроженијих.

Допринос мобилизацији ресурса усмерених на смањење сиромаштва као и социјалне сигурности грађана и грађанки посебно оних из сиромашних и рањивих група биће обезбеђен и спровођењем **Стратегије за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године и Акционог план за 2022. и 2023. годину за спровођење Стратегије за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године** којим је планирано повећање удела буџетских средстава у БДП за здравствену заштиту са 0,51% у 2021. години на 0,56% у 2023. години као и буџетских средстава за социјалну заштиту на свим нивоима власти са 19,4% у 2021. години на 23% у 2023. години.

Повећање издвајања буџетских средстава за развој услуга у заједници предвиђено је и **Стратегијом деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за**

⁴⁶ Извор> Covid-19 процена социо економског утицаја, UNDP - https://serbia.un.org/sites/default/files/2020-11/seia_report-sr_0.pdf

⁴⁷ Од 2015. године Република Србија бележи удаљавање од циља у области учешћа издатака за социјалну заштиту у укупним расходима државе (36,5% у 2015. години на 27,2% у 2022. години) и напредак у области издвајања за здравство (12,1% у 2015. години на 14,1% у 2022. години) и образовање (7,4% у 2015. години на 7,8 у 2022. години); Извор: Министарство финансија; Републички Завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010602&indicator=010602IND01>

период 2022–2026. године, којом је предвиђено обезбеђење новчаних средстава за прву фазу процеса трансформације установа за смештај у пружаоце услуга у заједници као и повећање буџетских издвајања за развој услуга у заједници од 5% до 10% у односу на прву, односно завршну годину примене Стратегије.

Стратегијом за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године планирано је повећање покривености Рома и Ромкиња универзалним здравственим осигурањем са 93,4% на најмање 95% или до нивоа као и код осталог становништва до 2030. године.

Мобилизација ресурса за финансирање програма усмерених на унапређење социјалне сигурности старијих од 65 година омогућена је и **Стратегијом активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године**. Стратегија предвиђа да се до 2030. године број корисника услуга здравствене заштите старијих од 65 година повећа за 20% као и да се за 25% повећа број установа здравствене заштите које пружају услугу патронажне службе односно за 20% повећа број установа здравствене заштите које пружају услугу палијативне неге. Стратегијом је предвиђено и да се за 20% повећа број корисника старијих од 65 година који се налазе на породичном смештају.

Унапређење приступачности и доступности здравствене заштите биће остварено реализацијом **Стратегије јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године** којом је предвиђена мобилизација ресурса за финансирање основног пакета здравствених услуга на примарном, секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите. Унапређење здравља осетљивих друштвених група спровођењем додатних мера усмерених на смањење неједнакости у здрављу омогућиће да 70% јединица локалне самоуправе определи средства за унапређење приступачности здравствених установа осетљивим друштвеним групама.

ЦОР 4: КВАЛИТЕТНО ОБРАЗОВАЊЕ

Обезбедити инклузивно и праведно квалитетно образовање и промовисати могућност целоживотног учења за све

Образовање је покретач одрживог развоја и економског раста. Омогућава људима лакше запослење, већу продуктивност, иновативост и конкурентност на тржишту рада. Рано укључивање у систем образовања и приступ образовању, омогућава стицање неопходних квалификација и тиме доприноси повећању могућности за излазак из сиромаштва. Образовање је и кључ који доприноси другим циљевима одрживог развоја; доприноси смањењу неједнакости и постизању родне равноправности, оснажује људе да живе здравије и одрживије и кључно је за неговање толеранције и мира. Пандемија Ковид-19 је додатно успорила напредак ка квалитетном и доступном образовању, узроковала је губитке у учењу, и процењује се да ће око 84 милиона деце и младих остати ван школе до 2030. године, а да око 300 милиона ученика неће имати основне вештине језичке/читалачке и нумеричке писмености.

Сходно томе ЦОР 4 залаже се за **унапређење квалитета образовања становништва**, бесплатно предшколско, основно и средње и приступачније универзитетско образовање. ЦОР 4 омогућиће подизање нивоа укључености, а посебно најосетљивијих група, у образовни систем и доступност целоживотног учења.

У погледу глобалних УН показатеља на основу којих се може пратити напредак у области образовања може се закључити да Србија умерено напредује. **Стопа уписа и завршавања школе у основном и средњем образовању** је и даље висока, при чему стопа уписа у средњошколском образовању заостаје за стопом уписа у основном образовању. **Обухват деце у предшколском образовању** се незнатно повећао у 2021. години на 65,5%. **Стопа уписа у обавезно предшколско образовање** је остала стабилна – 97,3% у 2022. години. Потребно је уложити додатне напоре да се постигне правично предшколско образовање за децу у најнеповољнијем положају, кроз јачање управе и проширење обима и квалитета инфраструктуре и услуга. У 2022. години,

процент ученика који превремено напуштају школовање се смањио на 5%, док је учешће у програмима целоживотног учења у 2022. години додатно опало на 3%. Остварен је напредак у повећању учешћа ученика у неповољном положају на свим нивоима образовања. **Буџетски расходи за образовање** износили су 3,3% БДП у 2021. години, што је испод просека ЕУ од 5%. **Дигитална трансформација образовног система** се наставила, укључујући и развој инфраструктуре и дигиталних компетенција наставника. Србија још увек **није уградила „зелене” и еколошке теме у своје наставне планове и програме** и потребно је ојачати напоре на развијању наставних материјала и оснаживању наставника како би се ојачале компетенције ученика у погледу родне равноправности, здравља, репродуктивног здравља, менталног здравља, сексуалног образовања и превенције и одговора на све облике родно заснованог насиља, укључујући и сексуално злостављање. **Процент ученика који су недавно завршили стручно образовање и обуке (СОО)** који су током свог СОО имали прилику за учење засновано на раду је у 2022. години био 17,1%. **Недостатак прилика за преквалификацију и усавршавање** у Србији представља кључну препреку у постизању веће стопе запошљавања и стопе активности код младих и одраслих особа.

Правни и оквир политика који пружају смернице за креирање друштва знања у ЕУ, манифестују се кроз велики број докумената ЕУ (Болоњска декларација, Лисабонска стратегија, Копенхашка декларација, итд.). За вредновање образовања и стечених вештина, успостављен је **Европски квалификациони оквир** као алат превођења и међународног поређења квалификација појединаца, ради њихове процене на тржишту рада. У области образовања, обуке и младих, државе чланице треба да имају законодавни, административни и финансијски оквир, као и неопходан капацитет, како би се обезбедило добро управљање, укључујући финансијско управљање децентрализованим програмима ЕУ. Правне тековине у области **преговарачког поглавља 26** углавном се састоје од оквира сарадње кога чине програми (Еразмус+, Креативна Европа и Програм целоживотног учења) и отворени метод координације у правцу приближавања националних политика и остваривања заједничких циљева. Србија учествује у **програму Еразмус+**, а од јануара 2019. године има статус програмске земље и учествује у програму Еразмус+ под истим условима и могућностима као и државе чланице ЕУ. Поред тога, Србија је учествовала у разним иницијативама као што су Еразмус дани и Европска недеља младих. Србија учествује у радним групама Европског образовног простора за период од 2021–2025. године. У априлу месецу 2014. године, Република Србија је прихватила позив Европске комисије за учешће у **Отвореном методу координације (ОМК)** у области образовања и обука и тиме прихватила права и обавезе у овој области до пуноправног приступања Републике Србије Европској унији.

Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 4

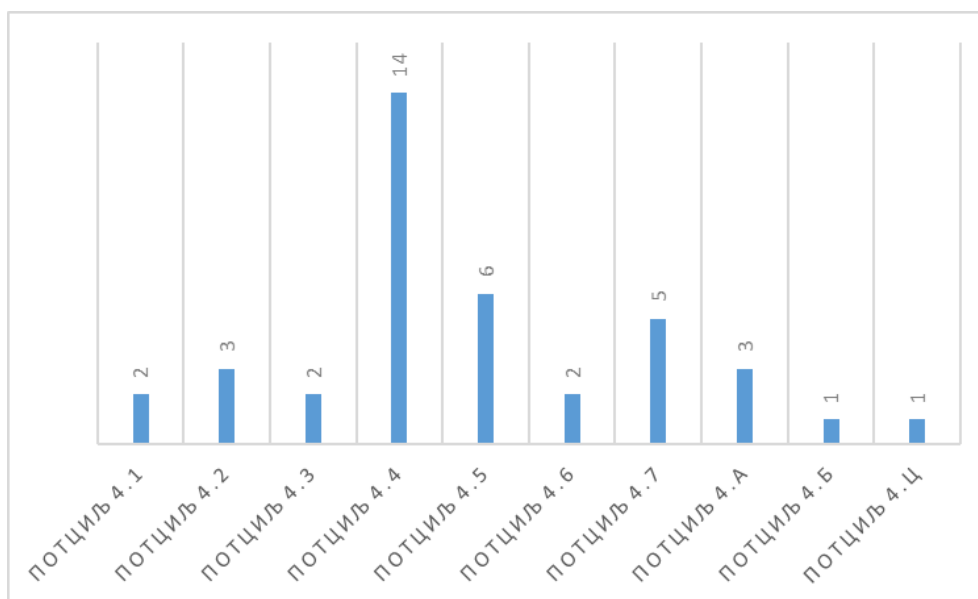
Приоритети и циљеви јавних политика чије ће спровођење допринети достизању квалитетног образовања за све до 2030. године, садржани су у **седамнаест планских докумената** у области образовања, запослености, људских права, економског развоја. Планска документа су релевантна за достизање ЦОР 4 и доприносе свим потциљевима утврђеним у оквиру овог циља одрживог развоја.

Напредак и трендове у достизању циљева Агенде 2030 у области образовања Републички завод за статистику тренутно прати за шест потциљева на основу осам показатеља, док званичне податке приказује на ЦОР порталу⁴⁸.

Реализација планских докумената највише ће допринети повећању броја младих и одраслих са релевантним вештинама које ће им омогућити достојне послове (*Потциљ 4.4 - До 2030. значајно повећати број младих и одраслих који имају релевантне вештине, укључујући техничке и стручне, за запошљавање, достојне послове и предузетништво*)

⁴⁸ <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/>

Слика 5: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 4: Квалитетно образовање

Кључни плански документ Републике Србије за остварење ЦОР 4 је **Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са Акционим планом за период од 2023. до 2026. године**. Стратегија представља кровни плански документ и оквир за спровођење политике образовања за све нивое образовања у Републици Србији, као и све аспекте образовног система, укључујући инклузивност образовања, усклађивање са потребама привреде, унапређење квалитета и обухвата образовања. Стратегија се може повезати са свим потциљевима у оквиру ЦОР 4 односно реализација мера и активности утврђених Стратегијом и Акционим планом допринеће свим потциљевима одрживог развоја у области обезбеђења квалитетног образовања за све.

У погледу **потциља 4.1. Бесплатно, једнако и квалитетно основно и средње образовање за све**, важан допринос остварује **Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са пратећим Акционим планом**. Реализација Стратегије ће допринети унапређењу квалитета, праведност и доступност доуниверзитетског образовања и васпитања и јачању васпитне функција образовно-васпитних установа. Истовремено Стратегија ће омогућити и унапређење доступности, квалитета, релевантности и праведности високог образовања. Реализација Стратегије омогућиће повећање обухвата основним и средњим васпитањем на 99% односно 91% до 2026. године. Са друге стране Стратегија ће омогућити и повећање стопе завршавања основне и средње школе од 98% односно 93% до 2030. године. Унапређење доступности основног и средњег образовања препознато је као приоритет и у **Стратегији за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године** чијом реализацијом ће се омогућити повећање стопе обухвата Рома и Ромкиња основним и средњим образовањем од 100% односно 80% до 2030. године, као и повећању стопе завршавања основне и средње школе од 100% односно 98% до 2030. године.

Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са Акционим планом допринеће и повећању обухвата деце предшколским образовањем и васпитањем од 60,2% до 2030. године и тиме омогућити достизање **потциља 4.2. Приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању**. Реализација Стратегије ће омогућити унапређење едукације наставног особља, развијање и јачање мреже педагошких асистената у предшколским установама, повећање броја предшколских установа и њиховог обухвата, као и доступности материјала за праксу у предшколским установама. **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030.**

године допринеће обухвату деце ромске националности који похађају припремни предшколски програм од 100% до 2030. године.

Развијање мреже установа за предшколско васпитање, отварање предшколских установа у новим насељима, при привредним субјектима и обезбеђивање капацитета и доступности услуга у складу са локалним потребама, препознато је као приоритет у оквиру **Стратегије подстицања рађања**, чијом реализацијом се може одговорити на проблеме младих родитеља у погледу неадекватно развијеног система збрињавања деце и допринети повећању обухвата деце предшколским образовањем.

Фокус **потциља 4.3. Једнака доступност јефтиног и квалитетног техничког, стручног и терцијарног образовања** је на обезбеђивању доступности стручног и универзитетског образовања за све. **Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са Акционим планом** омогућиће достизање овог циља између осталог и повећањем процента генерације од 19-30 година обухваћених високим образовањем од 30% до 2026. године. Од значаја за остваривање овог потциља је и развој оквира за праћење и вредновање квалитета високог образовања и примена добијених резултата у формулацији политике високог образовања, али и других мера предвиђених Стратегијом. Подршка развоју дуалног образовања како би се омогућио ефикаснији одговор система на потребе привреде и тржишта рада, технолошке промене и потребе за новим компетенцијама биће остварена спровођењем **Програма економских реформи за период од 2023. до 2025. године** и у оквиру њега утврђеном Структурном реформом 3 - *Квалификације оријентисане према потребама тржишта рада*. Спровођење ове структурне реформе допринеће развоју 12 регионалних тренинг центара до 2026. године као и видљивости 120 квалификација на Европском порталу квалификација што ће омогућити и достизања потциља 4.3. као и **потциља 4.4. Повећати број младих и одраслих са релевантним вештинама**

Потциљ 4.4. Повећати број младих и одраслих са релевантним вештинама усмерен је на оспособљавање младих потребним вештинама како би могли да обављају достојне послове и/или да се баве предузетништвом. Концепт дуалног и предузетничког образовања уведен је због неуспешности квалификација радне снаге са потребама тржишта рада, и у складу са којим ученици средњих школа и студенти имају интензивну практичну припрему у предузећима у којима би се касније и запослили. **Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са Акционим планом** ће омогућити повећање стопе учешћа одраслих у образовању и обукама (25–64 године) са 3,7% на 6% до 2030. године као и смањење стопе оних који нису у процесу образовања или обуке, а који нису запослени (15–24 године) са 16,4% на 12% до 2030. године. Истовремено Стратегија ће омогућити развој дигиталног образовања на доуниверзитетском нивоу и унапредити релевантност високог образовања на националном и међународном нивоу, подстицањем сарадње високошколских установа са послодавцима, привредним и јавним сектором и јачање предузетничке компоненте високог образовања. Унапређење вештина и компетенција ученика и одраслих Рома и Ромкиња како би се повећала њихова проходност кроз образовни систем све до високог образовања и тиме повећала њихова конкурентност на тржишту рада биће реализовано **Стратегијом за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године**. Реализација Стратегије ће допринети да се проценат Рома и Ромкиња који нису у систему образовања, обуке или запошљавања смањи на 10% до 2030. године. Афирмативне мере за упис на факултете и даље постоје у форми норми места која се чувају за одређене групе студената на сваком програму. Повећање учешћа старијих од 65 година у едукацији за 20% до 2030. године у односу на 2023. годину биће остварено реализацијом **Стратегије активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године**.

Унапређење компетенција младих и одраслих, посебно у области дигиталних вештина, како би се повећале њихове шансе на тржишту рада и могућности за њихово запошљавање, представља приоритет утврђен кроз неколико планских докумената. Унапређења дигиталних компетенција

у образовању као одговор на технолошке изазове и потребу развијања компетенција појединаца и друштва у складу са растућим потребама тржишта рада, биће омогућено реализацијом **Стратегије развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**. Стратегија ће допринети расту учешћа корисника рачунара старосне доби 16-64 на 77% до 2024. године као и оспособљавању младих у области техничких вештина за предузетништво.

Подстицањем дијалога између приватног сектора и образовања **Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године, са Акционим планом за период 2021– 2023. године**, допринеће креирању наставних планова и програма који ће ефикасније одговорити на потребе тржишта рада, посебно у погледу стицања дигиталних вештина младих који излазе на тржиште рада, а како би се боље одговорило на потребе приватног сектора у овој области. Образовање оријентисано ка иновативности и предузетништву, путем увођења предузетничких вештина у програме на факултетима и академијама у областима 4С, један је од приоритета **Стратегије паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С)**, која ће допринети унапређењу компетенција истраживача и ефикаснијој сарадњи са привредом. **Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године** ће допринети унапређењу наставних садржаја у основним и средњим школама у складу са потребама условљеним напретком вештачке интелигенције, као и повећањем заступљености вештачке интелигенције у програмима у основним студијама у областима рачунарских наука и рачунарског инжењерства.

Незапосленост младих у Републици Србији према подацима Евростата за 2019. годину који су дати за 35 земаља за младе од 15 до 29 година, износи 21,5%. Стварање услова и равноправних могућности и подстицаја за младе да развијају своје потенцијале и компетенције, обухваћени су **Стратегијом за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године**. Стратегија ће подржати реализацију програма Гаранција за младе и тиме допринети смањењу стопе младог становништва ван радне снаге на 41% и стопе незапослености на 15% до 2030. године. Такође, 35% младих ће похађати додатне курсеве и обуке који нису саставни део школских и студијских програма, односно 50% младих из група које су у ризику од сиромаштва или социјалне искључености ће добити подршку за развој својих потенцијала и компетенција до 2030. године. Реализација Стратегије ће омогућити да 15.000 младих похађа радне праксе у складу са стандардима квалитета као и да се 6.000 младих на годишњем нивоу буду укључени у обуке из области дигиталних вештина до 2030. године. Реализација Стратегије ће поред доприноса потциљу 4.3. допринети и **потциљу 4.5. Елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ за рањиве групе, укључујући особе са инвалидитетом и децу у рањивим ситуацијама**.

Унапређењем положаја незапослених и лица чија знања и вештине нису довољно конкурентна на тржишту и њиховим интензивнијим укључивањем у мере активне политике запошљавања **Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године** ће допринети да се стопа оних који нису у процесу образовања или обуке, а који нису запослени (15-29) смањи на 12,8% до 2026. године.

Област образовних политика са фокусом на програме који се развијају за средње и високо образовање и усмерених на унапређење техничких вештина и компетенција младих и одраслих потребних на тржишту рада, обухваћена је **Стратегијом развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године**. Њеном реализацијом креираће се вештине неопходне за развој и успех стартапа и предузетништва.

Један од циљева **Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са Акционим планом**, представља и подршка образовно-васпитним установама у остваривању отворености, праведности и доступности образовања, што је у складу са потциљем **4.5. Елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ за рањиве**

групе, укључујући особе са инвалидитетом и децу у рањивим ситуацијама. Акционим планом су обухваћене области које ће омогућити унапређење инклузивног образовања како би се повећо проценат ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом за по 3% до 2030. године у доуниверзитетском образовању и васпитању. Реализација Стратегије и Акционог плана ће омогућити и јачање капацитета образовно-васпитних установа и наставног особља као и развојем посебних програма наставе у области заштите од насиља, злостављања и занемаривања, дискриминације, унапређивања родне равноправности, очувања менталног здравља, унапређења репродуктивног здравља и превенције ризичних облика понашања деце и младих.

Питање родне равноправности у образовању кроз уродњавање образовних програма и наставних садржаја за предшколско, основно и средње школско образовање, јачање капацитета свих релевантних актера и институција и подизања нивоа свести о значају остваривања родне равноправности и промоција инклузивног, родно сензитивног и доживотног учења, обухваћено је **Стратегијом за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године са пратећим Акционим планом.** Обезбеђивање једнаког приступа свим нивоима образовања и стручног оспособљавања у циљу пружања подршке функционалном образовању одраслих Рома и Ромкиња, уз повећање делотворности и ефикасности механизма за борбу против дискриминације и циганизма као облика расизма у образовању, обухваћено је **Стратегијом за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године.** Истовремено Стратегија ће омогућити да се повећа проценат девојчица и дечака ромске националности који похађају средње образовање са 27% (девојчице) и 30% (дечаци), на 50% (девојчице) и 60% (дечаци) до 2030. године. Реализација **Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године** утицаће на унапређења приступачности објеката и развијања програма, планова и пројеката са уграђеном компонентом приступачности, у складу са принципом „Универзални дизајн” и већим коришћењем асистивних технологија.

У погледу **потциља 4.6. Обезбедити језичку и нумеричку писменост за све младе и знатан број одраслих** значајан допринос биће остварен реализацијом **Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са Акционим планом** која ће омогућити развијање нових и унапређење постојећих стандарда квалификација и стандарда постигнућа, унапређење програма наставе и учења, као и развој услова и подршку образовно-васпитним установама у доуниверзитетском образовању и васпитању. Реализацијом Стратегије биће успостављене основе за нови систем националних тестирања и унапређен оквир за осигурање квалитета у неформалном образовању.

Достизање **потциља 4.7. Унапредити знања и вештине за одрживи развој** биће омогућено реализацијом **Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са Акционим планом** која ће стварити услове за унапређење знања и вештина наставника и ученика у области одрживог развоја, колективне добробити и демократске културе, док ће **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године** допринети уродњавању јавних политика и законодавства на свим нивоима образовања, смањењу родног јаза у образовању и подизања свести о значају родне равноправности. **Стратегије јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године** допринеће спровођењу едукативних програма усмерених на значај очувања и унапређења стања животне средине и здравља људи. **Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године** ће омогућити развој и примену програма младих и за младе који су усмерени ка повећању нивоа еколошке свести, схватању значаја смањењења загађења ваздуха, земљишта и воде, примени зелене економије, борби против негативних ефеката климатских промена. На овај начин унапредиће се компетенције младих за активно и смислено учешће у развоју и спровођење јавних политика на плану заштите животне средине и одрживог развоја на свим нивоима и тиме допринети овом потциљу.

Приступачност, доступност, праведност и инклузивност образовних установа биће унапређена реализацијом **Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године** са Акционим планом. Стратегијом је планирано да 6.200 представника образовно васпитних институција буде обучено у области заштите од насиља, злостављања и занемаривања, дискриминације, унапређивања родне равноправности, очувања менталног здравља, трговине људима, унапређења репродуктивног здравља и превенције других ризичних облика понашања деце и младих. Реализација Стратегије омогућиће и значајна инвестициона улагања усмерена на унапређење квалитета образовне инфраструктуре као неопходног предуслова за унапређење приступачности образовања и физичке доступности простора у којем се одвија васпитно-образовни процес. **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године**, ће допринети унапређењу инклузивног васпитања и образовања тако да девојчице ромске националности и девојчице са инвалидитетом имају једнаке шансе у образовању. **Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године** допринеће унапређењу приступачности објеката, јавних површина, информација, услуга и производа особама са инвалидитетом, како би се целокупно окружење учинило једнако доступним особама са инвалидитетом. Реализацијом ових планских докумената ојачаће се постојећи механизми подршке у остваривању отворености, праведности и доступности образовања и тако допринети достизању **потциља 4.а Изградити и побољшати образовне установе које су прилагођене деци, особама са инвалидитетом и припадницима различитог пола, и обезбедити безбедно, ненасилно, инклузивно и делотворно окружење за учење за све.**

Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са Акционим планом ће у наредном периоду омогућити интернационализацију високог образовања, обезбеђивањем подстицаја (стипендије, смештај) за одлазне и долазне мобилности наставника, гостујућих професора, студената и истраживача у области науке и уметности, чиме ће допринети **потциљу 4.б. Повећати број стипендија које су доступне земљама у развоју.** Квалификације и компетенције наставника биће унапређене кроз студијске програме за иницијално образовање наставника и васпитача, укључујући и мере подршке усмерене на унапређење концепције приправништва, као и унапређењем система сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника чиме ће бити омогућен напредак у односу на **потциљ 4.ц. Повећати број квалификованих учитеља.**

ЦОР 5: РОДНА РАВНОПРАВНОСТ

Постићи родну равноправност о оснажити све жене и девојчице

Кратак преглед оствареног напретка, главни трендови и процеси који доприносе ЦОР 5

Половину светске популације чине жене и девојчице, а тиме и половину њеног развојног потенцијала. И поред значајних напора који се улажу у постизање родне равноправности и елиминације свих облика дискриминације жена и девојчица, родна неједнакост је и даље присутна и утиче на глобалну стагнацију друштвеног напретка. Оснаживање жена и девојчица и промовисање родне равноправности је од суштинског значаја за брже постизање одрживог развоја. Као политика једанких могућности родна равноправност је кључна за све области развоја пропсертитетног друштва, од смањења сиромаштва до промовисања здравља, образовања, заштите и благостања становништва, мушкараца и жена, дечака и девојчица.

Пуна родна равноправност значи да свака жена и девојчица живи у свету у коме су уклоњене све правне, друштвене и економске препреке за њихов развој, међутим и даље није у потпуности остварена. Управо се из ових разлога посебан циљ одрживог развоја залаже за окончање насиља, обезбеђивање универзалне заштите сексуалног и репродуктивног здравља, истих права на економске ресурсе, као и једнаке накнаде за исти рад и вредновање неплаћеног рада и бриге у домаћинству. Право на одлуке које се тичу сопственог тела и остваривање права

жена да једнако учествују у руковођењу и доношењу одлука у јавном животу се такође промовише у оквиру овог циља одрживог развоја.

Сврха ЦОР 5 је **унапређење родне равноправности и оснаживање жена и девојчица** и у том контексту можемо закључити да правни оквир Републике Србије омогућава једнака права женама и мушкарцима. Међутим, у погледу постизања пуне родне равноправности потребно је уложити додатне напоре како би Србија испунила све циљеве постављене Агендом 2030 у овој области.

Закон о родној равноправности усвојен је 2021. године и усклађен је са правним тековинама ЕУ. Закон наглашава потребу утврђивања мера за остваривање и унапређивање родне равноправности односно стварање једнаких могућности за учешће и равноправан третман жена и мушкараца у области рада, запошљавања и samozapoшљавања, социјалне и здравствене заштите, образовања, васпитања, науке и технолошког развоја, информационо-комуникационих технологија и информационог друштва, одбране и безбедности, саобраћаја, енергетике, заштите животне средине, културе, јавног информисања, спорта, у органима управљања и надзора и њиховим телима, политичког деловања и јавних послова, сексуалног и репродуктивног здравља и права, приступа роби и услугама. **Индекс родне равноправности**⁴⁹ у Србији износи 58, и мада је забележен напредак у односу на 2014. годину, заостаје за просеком ЕУ (70,2) као и у свим доменима родне равноправности (осим домена моћи), са озбиљним јазом у доменима рада и новца. Подаци на основу Евростатовог истраживања о безбедности и квалитету живота жена из 2021. године, указују да се **жене суочавају са различитим облицима партнерског и непартнерског насиља**. Штетне праксе као што су **дечији, рани и присилни бракови и даље су присутне више у ромским насељима него у градским**⁵⁰. Жене у свим старосним категоријама проводе **много више времена обављајући неплаћене послове у домаћинству или у бризи о другима**⁵¹. У погледу **партиципације у одлучивању** напредак је видљив како у погледу већег учешћа жена у одлучивању на националном и локалном нивоу, тако и у погледу већег учешћа жена на руководећим положајима. У погледу остварености права самосталног одлучивања и доношења **одлука о сексуалном и репродуктивном здрављу** још увек један број жена није у могућности да самостално доноси одлуке о сексуалним односима, употреби контрацепције и бризи за репродуктивно здравље⁵². У Србији, препознато је унапређење правног оквира који **омогућава женама једнака права на економске ресурсе**, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наследству и природним ресурсима. **Платни јаз између жена и мушкараца** за 2018. годину износио је 8,8%, што значи да су жене биле мање плаћене од мушкараца за 8,8%. Изменама Закона о буџетском систему Република Србија од 2015. године **примењује родно одговорно буџетирање својих јавних политика**.

Питања родне равноправности су у процесу европских интеграција део кластера Основе и **преговарачког поглавља 23** – Правосуђе и основна права. Правне тековине ЕУ у сегменту основних права садрже гаранције за осигурање једнакости и обезбеђивање забране дискриминације на разним основама. Европска унија је питање интеграције родне равноправности у јавне политике и прописе прихватила као водећу стратегију за остваривање родне равноправности.

⁴⁹ Публикован 2021. године

⁵⁰ 15,9% жена из ромских насеља старости 20 до 24 године које су први пут ступиле у брак или ванбрачну заједницу пре 15. године у односу на укупан број анкетираних жена старости 20 до 24 године, док је у градским тај проценат 0,1% у 2019. години; Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/gender-equality/?subarea=SDGUN050301&indicator=05030101IND01>

⁵¹ Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/gender-equality/?subarea=SDGUN050401&indicator=05040101IND01>

⁵² Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/gender-equality/?subarea=SDGUN050601&indicator=05060101IND01>

Испуњавањем међународних обавеза утврђених бројним протоколима, конвенцијама и декларацијама, чији је Србија потписник, доприноси се достизању циљева Агенде 2030 у области родне равноправности. **Пекиншка декларација и Платформа за акцију** представља међународно договорену стратегију за унапређење родне равноправности. Декларација обавезује све заинтересоване стране, владе земаља потписница и Уједињене нације, на примену међународних норми и стандарда једнакости између жена и мушкараца, на унапређење интеграције родне равноправности у своје јавне политике и законе, као и обезбеђивање „равноправног приступа и пуног учешћа жена у структурама власти и одлучивања“.

Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена (CEDAW конвенција) је међународноправни инструмент чијом се ратификацијом државе чланице обавезују да ће предузимањем одговарајућих мера спречити сваки вид непосредне и посредне дискриминације жена, обезбедити потпуни развој и напредак и на тај начин гарантовати женама да равноправно са мушкарцима остварују и уживају људска права и основне слободе. Прихватањем ове конвенције она је постала део правног поретка Републике Србије и њене одредбе се непосредно примењују. У правном систему Републике Србије CEDAW конвенција, као потврђени међународни уговор, има виши статус у односу на националну легислативу, која мора бити у складу са потврђеним међународним уговорима.

Међу међународним документима и механизмима којима се регулишу права и обавезе у области родне равноправности налазе се и следећа: Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција) и механизма за праћење примене Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици – GREVIO механизам; Конвенција УН о политичким правима жена (1953); Међународни пакт и грађанским и политичким правима (1966); Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (1966); Резолуција 1325 УН „Жене, мир и безбедност“ (2000); Европска повеља о социјалним правима (1961. године). У УН, интеграција родне равноправности је дефинисана и од стране Економског и социјалног савета (1997. године), као и у оквиру Конвенције УН о политичким правима жена.

Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 5

Плански оквир којим се утврђују циљеви и приоритети из сегмента родне равноправности и елиминације свих облика дискриминације жена и девојчица веома је широк и обухвата велики број докумената из области људских права, запослености и социјалне заштите, јавног здравља, комуникација.

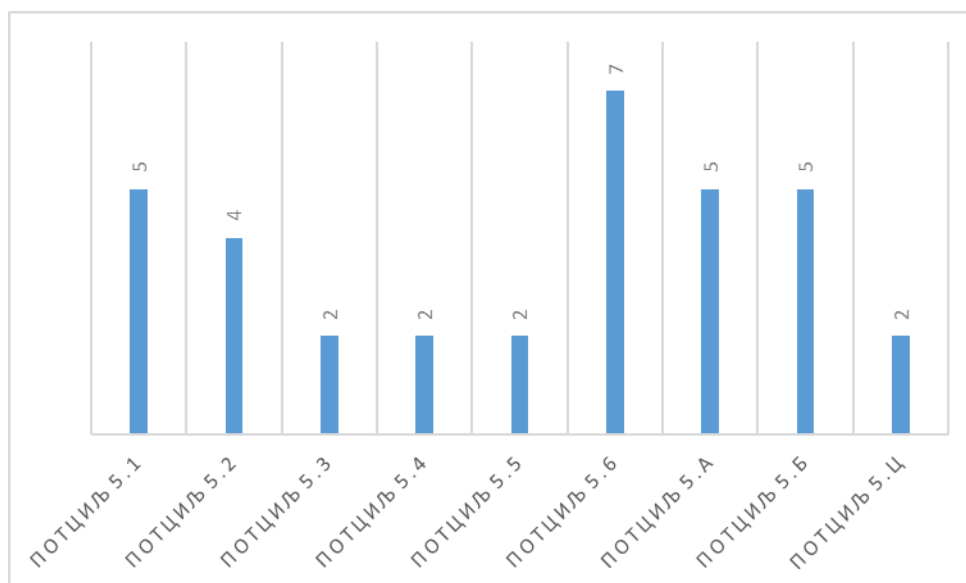
Напредак и трендове у достизању циљева Агенде 2030 у области родне равноправности Републички завод за статистику прати за свих девет потциљева и то на основу дванаест показатеља док званичне податке приказује на ЦОР порталу⁵³.

Сагледавањем доприноса планских докумената достизању општег циља ЦОР 5, **мапирано је шеснаест планских докумената** који су релевантни за достизање ЦОР 5⁵⁴ и доприносе свим потциљевима утврђеним у оквиру овог циља одрживог развоја. Највећи допринос остварује се у области обезбеђивања универзалног приступа услугама сексуалног и репродуктивног здравља и репродуктивних права (*Потциљ 5.6 - Обезбедити универзалан приступ услугама сексуалног и репродуктивног здравља и репродуктивних права, како је договорено у складу са „Програмом акције Међународне конференције о становништву и развоју“ и „Пекиншком платформом за акцију“, односно са документима који су настали као резултат њихових аналитичких конференција*).

⁵³ <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/>

⁵⁴ Планска докумената доприносе следећим потциљевима: 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 5.6, 5.а, 5.б и 5.ц

Слика 6: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 5: Родна равноправност

У контексту достизања општег циља ЦОР 5 **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године** представља најважнији документ јавне политике, с обзиром да се директно може повезати са свим потциљевима. Важност стратегије за ЦОР 5 огледа се и у томе што у складу са **потциљем 5.ц - Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима** Стратегија ствара оквир и основу за интеграцију политика једнаких могућности у све прописе и јавне политике чији су предлагачи органи државне управе. Стратегија ће холистичким и међусекторским приступом мобилисати ресурсе ради остваривања циљева одрживог развоја у области родне равноправности до 2030. године, допринети јачању капацитета институција и организација на свим нивоима власти и у свим секторима, побољшати координацију кључних актера и подићи ниво свести грађана о родној равноправности. Обавеза родно одговорног буџетирања (РОБ) у Републици Србији уведена је у децембру 2015. године изменама и допунама Закона о буџетском систему и примењује се поступно од буџета за 2016. годину, а до 2024. године би требало да се у потпуности примени у целокупном буџету на нивоу Републике, аутономне покрајине и ЈЛС. РОБ је прописан и Законом о родној равноправности. Реализација Стратегије подржава спровођење Закона о родној равноправности као и Закона о буџетском систему у контексту увођења и јачања механизма за родно одговорно буџетирање и омогућиће да до 2023. године 70% родно одговорних буџетских циљева и показатеља буде родно трансформативно.

Стварање системских оквира за креирање прописа и јавних политика које доприносе унапређењу родне равноправности на свим нивоима биће остварено и кроз **Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021–2025. године**. Као плански документ који има хоризонталан ефекат, Програм доприноси потциљу 5.ц увођењем и применом теста на родну равноправност као једног од алата за анализу ефеката прописа чиме ће се обезбедити да прописи који се односе у обзир узму и ефекте на родну равноправност.

Фокус **потциља 5.1 Елиминисање свих облика дискриминације према женама и девојчицама** је на јачању система, механизма и капацитета за заштиту од дискриминације и оснаживање припадника и припадница група који су изложенији ризику од дискриминације како би били у позицији да на једнак начин уживају људска права и слободе, односно стварању услова који поред формалне обезбеђују и суштинску једнакост свима. Кључни документ за остваривање

овог потциља је **Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године**, која директно доприноси стварању једнаких могућности за припаднике група које су у ризику од дискриминације, да на равноправној основи са другима уживају сва људска права и слободе. Стратегија ће омогућити унапређење правног оквира у складу са међународним антидискриминационим стандардима и праксом. Посебан акценат Стратегије биће на ефикасности система превенције и заштите од дискриминације у свим областима и на свим нивоима и системском увођењу антидискриминационе перспективе у креирање, спровођење и праћење јавних политика, чиме ће се допринети превенцији дискриминације, као и отклањању структуралне дискриминације којој су изложени припадници појединих група (нпр. жене, Роми и Ромкиње, особе са инвалидитетом, ЛГБТ* популација и друге групе). Смањење нивоа дискриминације и циганизма као облика расизма према ромској националној мањини циљ је **Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године** чијом реализацијом ће се смањити проценат Рома и Ромкиња који кажу да се суочавају са дискриминацијом, говором мржње и претњама које нису истражене и санкционисане са 40% (2020) на 10% 2030. године. Стратегија ће омогућити и смањење процента Рома и Ромкиња који сматрају да имају лично искуство дискриминације са 26% (2020) на 13% 2030. године, а допринеће и бољем разумевању феномена циганизма и дискриминације у односу на Роме и Ромкиње, нарочито у области запошљавања. **Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године, са Акционим планом за период 2021. и 2022. године**, има за циљ да осигура елиминисање свих облика дискриминације, насиља и злостављања особа са инвалидитетом, унапређење њихове друштвене инклузије, као и обезбеђено право на пословну способност и породични живот на равноправној основи са другима. Стратегија ће омогућити да се број особа којима је враћена пословна способност или проширен обим пословне способности увећа за 15% на годишњем нивоу. Подизањем свести јавности о проблему дискриминације особа са инвалидитетом и унапређењем услова за остваривање њихове делотворне заштите од свих облика непосредне и посредне дискриминације, Стратегија ће допринети изградњи праведнијег, инклузивнијег друштва, заснованог на принципима једнаких могућности. Унапређење знања запослених у државним органима и јавним службама као и носилаца правосудних функција о правима особа са инвалидитетом обезбедиће уживање свих грађанских, политичких, економских, социјалних и културних права, уз пуно поштовање њиховог достојанства и индивидуалне аутономије, независности, слободе избора и пуне и ефективне партиципације у свим областима друштвеног живота, укључујући и живот у заједници. Реализација Стратегије ће допринети подизању степена информисаности јавности о правима особа са инвалидитетом и баријерама са којима се суочавају у остваривању права и унапређивање позитивне слике о особама са инвалидитетом. Реализација **Стратегије за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године** треба да обезбеди ефикасну превенцију и заштиту од свих облика родно заснованог насиља и развије родно одговоран систем услуга подршке жртвама насиља без дискриминације. Циљ Стратегије да до 2025. године све опште као и специјализоване услуге подршке буду доступне свим жртвама насиља на целој територији РС без дискриминације у складу са међународним нормама. Реализација мера и активности утврђених **Стратегијом за родну равноправност за период од 2021–2030. године** ће омогућити смањење процента грађана и грађанки који су били дискриминисани због неког личног својства са 25% (2020) на 20% 2030. године.

Кључни документ јавне политике за достизање **потциља 5.2. Елиминисати све облике насиља над свим женама и девојчицама, укључујући трговину људима, сексуалне и друге облике експлоатације** је **Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године** која поставља оквир за ефикасну превенцију и заштита од свих облика родно заснованог насиља према женама и девојчицама и насиља у породици и развој родно одговорног система услуга подршке жртвама насиља. Стратегија ће системски утицати на јачање капацитета свих надлежних актера за

деловање на превенцији родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, укључујући и подизање свести друштвене заједнице о узроцима, распрострањеностима и штетним последицама родно заснованог насиља према женама и насиља у породици. Стратегијом ће се ојачати механизми за обезбеђење ефикасне и делотворне заштите жртава и биће успостављене доступне и адекватне опште и специјализоване услуге подршке жртвама насиља; такође, биће обезбеђена основа за израду интегрисаних јавних политика и успостављен целовит и функционалан систем прикупљања и анализе података о родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици.

Спровођење **Стратегије за родну равноправност за период од 2021–2030. године** ће допринети и унапређењу законодавног, политичког и институционалног оквира за спречавање и сузбијање свих облика родно заснованог насиља према женама и насиља у породици и тиме омогућити напредак Републике Србије у достизању **потциља 5.2 Елиминисати све облике насиља над свим женама и девојчицама, укључујући трговину људима, сексуалне и друге облике експлоатације**. Стратегија ће допринети унапређењу безбедности жена и девојчица у јавној и приватној сфери, смањивању и елиминацији насиља над женама и девојчицама, укључујући и сексуалне и друге облика експлоатације, као и трговину људима, посебно у време криза и ванредних ситуација. **Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године** ће допринети обезбеђивању свеобухватног одговора друштва на насиље према деци, у складу са динамиком изазова, ризика и претњи, кроз унапређен систем превенције, заштите и подршке, док ће **Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године** омогућиће реализацију мера и активности које ће допринети превенције свих облика насиља, укључујући и родно заснованог насиља, укључујући психичко, физичко, сексуално насиље и сексуално узнемиравање, прогањање, ране бракове и трговину људима. Стратегија ће омогућити реализацију 10 пројеката превенције насиља над девојкама и женама и подршке унапређењу безбедности до 2030. године. Стратегија ће стварањем услова за здраво и безбедно окружење и социјално благостање младих омогућити да се до 2030. године повећа удео младих који ће пријавити да су били изложени физичком, психолошком и/или сексуалном насиљу или радикализацији у реалном или виртуелном простору, укључујући родно засновано насиље, са 36% (2021) на 67% 2030. године.

Потциљ 5.3. Елиминација свих штетних пракси као што су дечји, рани и присилни бракови и сакаћење женских гениталија директно је обухваћен **Стратегијом за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године**, односно **Акционим планом за спровођење Стратегије за период 2022-2024. године**. Стратегијом су утврђене активности чијом реализацијом ће бити омогућено успостављање механизма за откривање случајева дечијих и присилних бракова и система за праћење свих случајева који укључују дечије бракове деце без држављанства, са посебним фокусом на Ромкиње. Стратегија ће омогућити и подстицање програма за превенцију дечијих и присилних бракова. Делимично достизању овог потциља доприноси **Стратегија за родну равноправност за период од 2021–2030. године** у контексту унапређења безбедности жена и девојчица као и **Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године** организовањем и унапређењем деловања свих институционалних актера на превенцији родно заснованог насиља према женама и насиља у породици.

Највише времена у неплаћеним активностима проводе жене и мушкарци у браку са дететом до седам година (нешто мање од осам сати дневно жене, и три сата дневно мушкарци). Неплаћени кућни рад, економија неге и бриге и начин на који жене и мушкарци користе своје време, од великог је значаја и за њихов економски положај и за смањење родне неједнакости у економији. Ове теме обухваћене су **Стратегијом за родну равноправност за период од 2021–2030. године** чијом реализацијом ће бити омогућено смањење неплаћеног кућног рада и повећање расположивог времена за плаћени рад, лични развој и слободно време жена и мушкараца и тиме остварен допринос **потциљу 5.4 Вредновање неплаћеног рада, бриге и старања у**

домаћинству. У фокусу Стратегије подстицања рађања налази се и потреба стварања адекватних услова за равномерну расподелу посла у вези са бригом и старањем у домаћинству за младе брачне парове и родитеље. Стога ће Стратегија допринети препознавању и вредновању неплаћеног кућног рада, посебно у сегменту вођења домаћинства и обука за помоћ у нези деце и старијих особа.

Највећи допринос **потциљу 5.5 Ефективно учествовање и једнаке могућности за руковођење на свим нивоима доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу** обезбедиће Стратегија за родну равноправност за период од 2021–2030. године. Циљ Стратегије је да се до 2030. године Индекс родне равноправности у домену моћи повећа са 37,3 (2020) на 40. Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године има за циљ да унапреди партиципацију Рома и Ромкиња у свим друштвеним процесима, а нарочито жена и младих, у друштвеном, културном и политичком животу. Реализацијом стратегије се очекује да 2,1% (најмање 30% жена) Рома и Ромкиња буде заступљено у телима политичког одлучивања на локалном, покрајинском и националном нивоу.

Највећи број докумената јавних политика ће допринети достизању **потциља 5.6. Универзални приступ услугама сексуалног и репродуктивног здравља, репродуктивних права.** Очување и унапређење сексуалног и репродуктивног здравља становника Републике Србије уз поштовање права на доношење информисаних одлука које се односе на сексуалност и репродукцију је у фокусу **Националног програма очувања и унапређења сексуалног и репродуктивног здравља грађана Републике Србије.**

Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године са Акционим планом за 2022. и 2023. годину допринеће побољшању здравља жена као и равноправном приступу здравственим услугама. Стратегијом су утврђене активности које се тичу сексуалног и репродуктивног здравља и права жена, а посебно жена са инвалидитетом, жена које живе са ХИВ-ом, жена у руралним подручјима, као и вишеструко дискриминисаних жена. Реализација Стратегије омогућиће раст вредности Индекса родне равноправности у домену здравља на 87,8 до 2030. године. Унапређење доступности услуга здравственог система и здравствене заштите Ромима и Ромкињама, без дискриминације, ради смањења неједнакости у здрављу биће омогућено реализацијом **Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године.** Спровођење мера и активности утврђених Стратегијом допринеће да 97% жена ромске националности буде обухваћено у току првог триместра трудноће савременом здравственом заштитом.

Стратегија јавног здравља за период од 2018-2026. године ће омогућити примену и праћење Националног програма очувања и унапређења сексуалног и репродуктивног здравља грађана Републике Србије, чиме ће непосредно допринети потциљу 5.2.

Економско оснаживање жена и стварање услова за једнак приступ ресурсима у фокусу је **потциља 5.а. Обезбеђивања једнаких права на економске ресурсе, приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине и финансијским услугама, наследству и природним ресурсима.** Достизању овог потциља допринеће Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године и Акциони план за 2022. и 2023. годину. Економско оснаживање жена, обезбеђивања једнаког приступа ресурсима, подршка учешћу жена у технолошким иновацијама и системска подршка за започињање, развој и раст бизниса у већинском власништву жена, као и мере усмерене на активацију жена на тржишту рада допринеће да Индекс родне равноправности у домену рада порасте на 71,4 а у домену новца на 81,6 до 2030. године. Достизање овог потциља биће остварено и кроз друге планске документе, попут **Стратегије запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године** која ће обезбедити услове за једнаке могућности у приступу или повратку на тржиште рада, као и прилике за стицање додатних знања, вештина, компетенција и одржање или унапређење запослења, укључујући и незапослене жене које се суочавају са факторима вишеструке теже

запошљивости и/или социјалне депривације. Сходно томе, Стратегија ће интегрисаним приступом пружити системску помоћи институцијама различитих система, уз креирање додатних услуга/мера подршке за жене на тржишту рада са акцентом на информационо-комуникационе технологије и тиме допринети да се до 2026. године смањи платни јаз између мушкараца и жена на 8,7% (15+) односно 5,0% (15-29). **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године** омогућиће повећан приступ Рома и Ромкиња квалитетном и одрживом запошљавању и тиме створити услове за повећање стопе запослености Рома и Ромкиња до минималних 25%, у складу са Познањском декларацијом. **Стратегија за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са Акционим планом за период од 2023. до 2024. године**, допринеће расту женског предузетништва до 2027. године и омогућити подршку за 2.980 жена предузетница и младих и тиме позитивно утицати на њихов положај као и положај различитих друштвених група (нпр. Рома, социјалних предузећа, незапослених и др.). **Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године** ће омогућити стварање равноправних услова за младе за развијање потенцијала и компетенција, који доводе до њиховог социјалног и економског осамостаљивања. Стратегија ће подржати спровођење програма Гаранције за младе и допринети подизању нивоа предузетничких компетенција младих, бољег информисања младих о могућностима и подстицајима који им се нуде за запошљавање и samozapošljavanje, повећаној одрживости основаних предузетничких компанија од стране младих и утицати да од укупног броја младих предузетника 50% буду младе жене предузетнице.

Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године ће допринети *потциљу 5.6 Повећати употребу иновативних технологија, посебно информационих и комуникационих технологија, како би се промовисало оснаживање жена*, остварити подстицајним мерама које ће женама и девојкама омогућити учешће у иновационој делатности повезаној са дигиталном, циркуларном и зеленом економијом. Реализација Стратегије допринеће да 22% жена у иновативној делатности имају приступ буџетској подршци у 2023. години. У претходном периоду, планским документима препозната је потреба да се економски положај жена и њихов статус на тржишту рада унапреди. Посебан потенцијал уочен је у области информационо-комуникационих технологија (ИКТ). Сходно томе **Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године**, уводи посебне мере подршке женама на тржишту рада са фокусом на ИКТ вештине, **Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**, као и **Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године**, ће допринети унапређењу дигиталних и ИКТ вештина и компетенција свих грађана и грађанки. **Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године** ће омогућити да се 6.000 младих укључи у обуке из области дигиталних вештина, од чега ће половину чинити младе жене, и тиме унапредити њихове дигиталне компетенције што ће им у савременим условима омогућити запослење, продуктивност, креативност и успех у индустријским секторима у настајању као и оснивању сопствених предузећа.

ЦОР 8: ДОСТОЈАНСТВЕН РАД И ЕКОНОМСКИ РАСТ

Промовисати континуиран, инклузиван и одржив економски раст, пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све

Кратак преглед оствареног напретка, главни трендови и процеси који доприносе ЦОР 8

Одрживи економски раст и запосленост важни су предуслови одрживог развоја. Вишеструке кризе стављају светску економију пред озбиљне изазове. Услови економског раста и развоја су све тежи и поред тога што је продуктивност рада је порасла, а стопа незапослености смањена, потребно је уложити више напора да би се повећале могућности запошљавања, посебно за младе, смањила неформална запосленост и неједнакост на тржишту рада (посебно у погледу платног јаза између полова) и промовисало безбедно и сигурно радно окружење. Одрживи економски раст треба да буде заснован на напретку у еколошки ефикасним технологијама,

адекватним мерама унапређења отпорности на климатске промене, ефикасним мерама тржишта рада и политикама социјалног укључивања, као и приступа финансијским услугама за финансирање одрживог и инклузивног економског раста.

Сходно томе Агенда 2030 се у оквиру ЦОР-а 8 залаже за подстицање одрживог привредног раста, технолошке иновације и предузетништво како би се обезбедили услови за пуну запосленост, уз ефикасне мере искорењивања присилног рада, побољшања услова рада достојног човека и једнаке накнаде за рад. ЦОР 8 **промовише континуиран, инклузиван и одржив економски раст** уз пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све.

Србија остварује значајан напредак у погледу **одржања позитивног економског раста док је смањење неформалне запослености у укупној запослености**⁵⁵ допринело значајном напретку у контексту стварања достојанствених послова. Остваривање продуктивне запослености и достојанственог рада утиче **на смањење стопе незапослености младог и укупног становништва радног узраста**⁵⁶. Значајан напредак остварен је и у погледу **смањења процента младих (15-24) који нису обухваћени образовањем, запосленошћу или обуком**⁵⁷. Србија има **операционализовану националну политику запошљавања младих** у оквиру Стратегије запошљавања и Стратегије за младе. Тиме је ушла у групу држава које доприносе, глобално, остваривању циљева „Глобалног пакта за запошљавање“.

Обезбеђивање одрживог економског раста остварује се и кроз процес придруживања ЕУ усаглашавањем јавних политика и законодавног оквира са политикама и правним тековинама ЕУ у областима радног права, слободног пружања услуга и кретања радника које се односи на једнак третман у погледу услова рада и радног права, социјалних и пореских олакшица, укључујући и социјално осигурање и социјалну заштиту, затим економске и монетарне политике, опорезивања, предузетништва и индустријске политике, али и у области науке и истраживања, образовања, укључујући и слободу кретања роба и капитала. И када постану чланице ЕУ, државе имају обавезу да координирају националне економске политике у правцу интеграција привреда, подстицања привредног раста, обезбеђивања радних места и унапређења конкурентности европске привреде као целине.

Република Србија, као земља кандидат за чланство у ЕУ учествује у програмима Европске уније и у регионалним иницијативама које су од изузетне важности за теме обухваћене ЦОР 8. Почев од 2008. године, Република Србија учествује у **европским оквирним програмима за науку, истраживање и иновације** као и у **Програму ЕУ за запошљавање и социјалне иновације - EaSI** –. Остваривање одрживог раста и регионални допринос достизању овог циља одрживог развоја, саставни је део **Стратегије 2030 за Југоисточну Европу**, док се у оквиру **Берлинског процеса** акценат ставља на економска и социјална питања. Све макрорегионалне стратегије и процеси у којима Србија учествује, као што је Стратегија ЕУ за Дунавски регион, стављају фокус на улогу регионалне сарадње ка остварењу одрживог економског раста.

Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 8

Велики број планских докумената доприноси одрживом економском расту и стварању пуне запослености. Допринос јавних политика ЦОР-у 8 може се сагледати кроз **двадесет седам планских докумената** у области конкурентности и економског развоја, људских права, запослености, образовања, пољопривреде.

⁵⁵ У 2022. години удео неформалне у укупној запослености је био 13%, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/area/decent-work-and-economic-growth/?subarea=SDGUN080301&indicator=080301IND02>

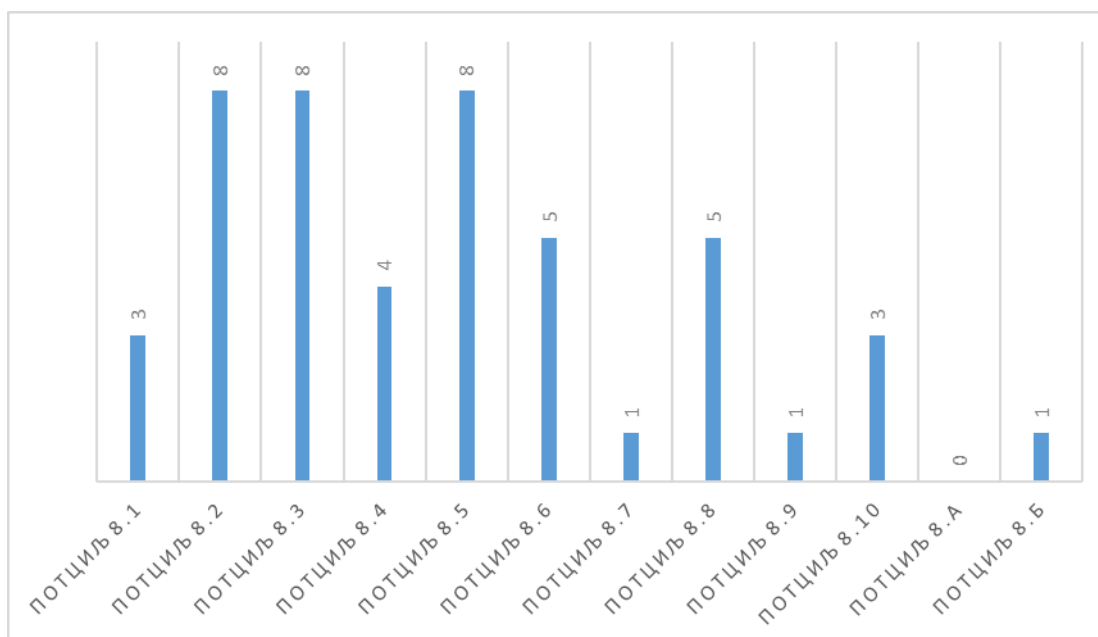
⁵⁶ Стопа незапослености 15+ година је била 9,5% у 2022. години, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/area/decent-work-and-economic-growth/?subarea=SDGUN080502&indicator=240003020102IND03>

⁵⁷ 13,4% у 2022. години, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/area/decent-work-and-economic-growth/?subarea=SDGUN080601&indicator=240002090106IND02>

Напредак и трендове у достизању ЦОР-а 8 Републички завод за статистику тренутно прати у односу на осам потциљева одрживог развоја на основу девет показатеља⁵⁸ и резултате приказује на ЦОР порталу⁵⁹.

Немају сва планска документа подједнак утицај на достизање ЦОР 8, тако да су поједина документа кључна за достизање потциљева, док друга доприносе само одређеним ужим сегментима потциљева утврђених у оквиру овог циљ одрживог развоја. Највећи број планских докумената доприноси подизању економске продуктивности (*Потциљ 8.2 - Постизање виших нивоа економске продуктивности кроз диверсификацију, технолошку надоградњу и иновације, укључујући фокусирање на радно интензивне и високо профитабилне секторе*), развоју предузетништва, малих и средњих предузећа (*Потциљ 8.3 - Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају продуктивне активности, стварање достојанствених послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формализацију и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, укључујући и приступ финансијским услугама*) и постизању пуне запослености и достојанственог рада за све жене и мушкарце (*Потциљ 8.5 - До 2030. постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, укључујући и младе људе и особе са инвалидитетом, као и једнаку плату за рад једнаке вредности*)

Слика 7: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 8: Достојанствен рад и економски раст

Оквири одрживог економског раста и развоја постављени су **Фискалном стратегијом за 2023. са пројекцијама за 2024. и 2025. годину**. Спровођењем фискалне политике допринеће се **потциљу 8.1. Одржати економски раст по глави становника у складу са националним околностима**. Фискална стратегија дефинише сценарио који је усмерен на очување модела привредног раста, који се заснива на инвестицијама и извозу, а подржан је растом приватне потрошње на реалним и здравим изворима. Пројекција раста БДП за 2023. годину је постављена на 2,5%, геополитичке тензије утицаће на раст цена енергената, светских цена примарних пољопривредних производа и метала, па се у складу са тим очекује мања стопа привредног раста у 2023. години. Такође, раст цена током последњег квартала 2021. године, за који се

⁵⁸ Извор: Извештај о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији за 2022. годину, Републички завод за статистику

⁵⁹ <https://sdg.indikatori.rs/>

очекивало да ће бити привременог карактера као последица постепеног ишчезавања ефеката пандемије, убрзан је растом цена енергената и хране изазваних сукобом у Украјини. То је условило ревизију навише очекиване просечне инфлације током 2023. године на 5,3%. Приоритети фискалне политике у наредном периоду ће се фокусирати на уравнотежење и стабилизацију јавних финансија, како би се смањило учешће јавног дуга у БДП и створиле основе за стабилан привредни раст. Фискална политика ће у наредном периоду бити фокусирана на даље смањење укупног пореског оптерећења рада чиме се додатно растеређује привреда, односно повећава конкурентност приватног сектора. На расходној страни, приоритет ће имати инфраструктурни и капитални пројекти, те политика пензија и плата и обезбедиће се континуитет развојних и социјалних програма. Како би се остварио очекивани економски раст, политика ће бити усмерена на убрзање свих административних процедура, потписивање споразума којима се обезбеђује очување постојећих и отварање нових иностраних тржишта, интензивније и ефикасније извођење инфраструктурних радова, очување енергетске стабилности и на реализацију пројеката из Зелене агенде. Дигитална трансформација и изградња дигиталног екосистема остаје стратешка оријентација Владе, што ће, заједно са унапређењем ефикасности рада администрације и скраћивања административних процедура, убрзати конвергенцију привреде ка развијеним земљама. Нови систем фискализације и измене царинских прописа смањиће учешће сиве економије у укупним привредним токовима, обезбедити афирмативно конкурентско надметање и побољшати економичност и ефикасност процедура. Механизам подстицаја СДИ и даље ће имати за циљ њихову секторску и регионалну дисперзију, како би биле обезбеђене претпоставке равномерног развоја и пуне искоришћености конкурентских предности. Реализације капиталних пројеката и наставак започетог инвестиционог циклуса подржани, како стабилним приливом СДИ, тако и домаћим иновативним активностима, обезбедиће све снажнији допринос капитала и факторске продуктивности расту потенцијалног БДП.

Одржив економски раст планиран је и **Стратегијом за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са Акционим планом за период од 2023. до 2024. године** као и **Програмом за сузбијање сиве економије за период 2023-2025. године**. Стратегија ће обезбедити реализацију мера које ће допринети развоју малих и средњих предузећа и предузетништва и тиме допринети стопи раста БДВ до 2027. године од 10,5%. Реализација Програма ће утицати на смањење удела сиве економије у укупној привредној активности у Србији са 20,1% БДВ на 18% БДВ до 2025. године смањењем неформалности у привреди и на тржишту рада, смањењем учешћа нерегистрованих привредних субјеката у привреди и смањењем учешћа неформално запослених лица.

Постизање виших нивоа економске продуктивности односно **потциља 8.2. Постићи више нивое економске продуктивности преко диверсификације, технолошких унапређења и иновације (фокус на радно интензивне и високо профитабилне секторе)** се налази у фокусу **Програма економских реформи за период 2023. до 2025. године**. Програм ће реализацијом Структурне реформе 16 - *Развој стартап екосистема* и Структурне реформе 17 - *Стварање услова за развој бионаука и биономије кроз изградњу БИО4 кампуса* омогућити развој иновативних микро, малих и средњих предузећа као и интензиван развој најмодернијих технологија и инфраструктуре (факултети, институти, научно-технолошки парк итд) у областима биотехнологије, биомедицине, биоинформатике и биодиверзитета. Програм ће омогућити повећање вредности старап екосистема на 800 милиона УСД до 2025. године. **Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. године до 2025. године** („Моћ знања“) са Акционим планом за период од 2021. године до 2023. године, ће омогућити даљу интеграцију у Европски истраживачки простор, чиме помаже достизању стандарда развијених економија у погледу квалитета и ефикасности науке, технолошког развоја и иновација и побољшању позиције Србије према Глобалном индексу иновативности са 53. позиције на 46. позцију 2023. године. Стратегија ће такође подржати и омогућити подизање

нивоа технолошке спремности кроз подршку научно истраживачким организацијама, стартап и високо-технолошким компанијама, као и кроз стимулативне мере сарадње привреде и науке.

Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године као и **Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године**, са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године постављају оквире за унапређење општег технолошког нивоа индустрије у Републици Србији чиме омогућавају јачи допринос индустријског развоја економском расту. Модел привредног раста, који обухвата **Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године**, подразумева подизање нивоа техничке ефикасности пословања за 20% до 2030. године као и унапређење дигитализације пословних модела индустријске производње како би се повећао удео БДВ прерађивачког сектора у укупном БДВ са 17,5% (2018) на 22% у 2030. години. **Стратегија паметне специјализације** ће омогућити развој висококонкурентне привреде Србије кроз истраживање, развој, иновације и предузетничке иницијативе у областима 4С - информационо-комуникационе технологије, креативне индустрије и индустријске иновације. Реализација Стратегије ће омогућити прелазак на активности са већом додатом вредношћу и креирања конкурентности која се базира на иновацијама. **Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године** заснива модел економског раста и раста запослености, на развоју људских ресурса у области вештачке интелигенције. Реализација Стратегије ће допринети расту учешћа расхода за истраживање и развој у БДП на 1,3% до 2027. године као и расту додатне вредности по запосленом на 18.000 УСД до 2027. године.

Стратегија за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са **Акционим планом за период од 2023. до 2024. године** ће омогућити унапређење иновативних капацитета МСПП и омогућити зелени и на дигитализацији заснован развој чиме ће допринети потициљу **8.2 Постићи више нивое економске продуктивности преко диверсификације, технолошких унапређења и иновације (фокус на радно интензивне и високо профитабилне секторе)** и потциљу **8.4. Прогресивно унапредити глобалну ефикасност ресурса у потрошњи и производњи и уложити напоре да се економски раст раздвоји од деградације животне средине.**

Фокус **потциља 8.3. Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају производне активности, стварање пристојних послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формално оснивање и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, између осталог и кроз приступ финансијским услугама** је на подршци запослености, предузетништву, иновацијама и креативности, укључујући и раст и развој малих и средњих предузећа. **Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године**, ће реализацијом Структурне реформе 7 - *Развој домаћег тржишта капитала и обезбеђивање већег степена заштите инвеститора* омогућити развој финансијских института на тржишту капитала, повећање атрактивности домаћег тржишта за домаће и стране инвеститоре и активирање тржишта капитала у функцији економског раста, запошљавања и квалитетнијег живота грађана чиме ће утицати на већу понуду финансијских услуга за развоја малих и средњих предузећа. Структурна реформа 16 – *Развој стартап екосистема* допринеће стварању нових тржишта која генеришу нове послове, нарочито за предузетнике и омогућава развој домаћег тржишта предузетничког капитала (*eng. venture capital*), развој високотехнолошке предузетничке културе и подизање предузетничких капацитета. Структурна реформа 17 - *Стварање услова за развој бионаука и биономије кроз изградњу БИО4 кампуса*, омогућиће изградњу БИО4 кампуса који ће створити услове за развој иновативних предузећа у области биотехнологије, биомедицине, биоинформатике и биодиверзитета. **Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С)**, допринеће расту учешћа запосленост у средње и високо технолошким индустријама у укупној запослености на 8% до 2027. године. **Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године** са **Акционим планом за период од 2021. до 2023. године**, допринеће кључним

аспектима потциља 8.3. кроз развој механизма за подстицање предузетништва и иновација у индустрији, дигиталну трансформацију индустрије, развој људског капитала и унапређење дигиталних компетенција у индустрији. Реализација Стратегије ће омогућити раст учешћа инвестиција у индустрију у БДП на 25% до 2030. године.

Стартапови су иновативни привредни субјекти, који имају потенцијал брзог и великог раста, доприносе трансформацији привреде, стварању нових радних места, и повећању извоза производа са високом додатом вредношћу. **Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године**, омогућиће убрзани развој стартап екосистема до фазе развоја екосистема у којој постоји између 800 и 1.200 стартапа, и који због своје атрактивности привлачи велики број талената, односно искусних оснивача, инвеститора и ментора из региона и света. **Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године**, усмерена је на стварање привредног и друштвеног амбијента подстицање повратних и циркуларних миграција и транснационалног предузетништва.

Стратегија за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са Акционим планом за период од 2023. до 2024. године ће унапређењем оперативног окружења и смањењем препрека за пословање МСПП олакшати отпочињање и развој пословања малим и средњим предузећима и предузетницима и допринети побољшању позиције Србије у оквиру Глобалног индекса конкурентности (Global Competitiveness Index) у сегменту - *Оптерећење које намеће регулатива (Burden of Government Regulation)*, са 95 на 90 позицију до 2027. године.

Реализација **Стратегије за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године** ће омогућити пружање подршке омладинском предузетништву и повећању удела жена у овој области (само 23% samozапослених у Србији су жене) и пружање олакшица за младе почетнике у пословању, у циљу подстицања предузетништва и стицања радног искуства младих. Крајњи ефекат Стратегије би требало да допринесе расту удела младих жена предузетница у укупном броју младих предузетника на 50% до 2030. године.

Потциљ 8.4. Прогресивно унапредити глобалну ефикасност ресурса у потрошњи и производњи и уложити напоре да се економски раст раздвоји од деградације животне средине усмерен је на улагање напора ка изградњи и јачању одрживих модела економског раста и развоја. Наглашени и све фреквентнији захтев за одрживом, зеленом и ресурсноефикасном индустријском производњом, због ограничених природних ресурса и климатских промена и промоција биоиндустријске производње и циркуларне економије, као новог извора индустријског и привредног раста, препознат је као један од приоритета у оквиру **Стратегије индустријске политике Републике Србије, са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године**. Реализација Стратегије омогућиће трансформацију индустрије од линеарног ка циркуларном моделу и повећање стопе коришћења циркуларних ресурса у индустрији на 10% 2030. године. **Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године**, са Акционим планом, ће омогућити стварање подстицајног окружења за развој циркуларне економије чиме ће утицати на смањење домаће потрошње материјала по становнику на 15,2% до 2024. године. **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године** ће омогућити развијање одрживог система управљања отпадом у сврху очувања ресурса и смањења негативних утицаја на животну средину, што ће допринети расту стопе рециклаже амбалажног отпада на 70% као и стопе рециклаже отпада од грађења и рушења на 40% до 2031. године.

Кључни плански документ који ће допринети **потциљу 8.5. Пуна и продуктивна запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце** је **Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године** са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године. Стратегијом је предвиђено повећање запослености у оквиру свих старосних група (15+, 15-29 и 15-64) на 52,9%, 41% и 66,1% респективно до 2026. године. Раст квалитетне запослености биће омогућен спровођењем међусекторских мера из области образовања, привреде, финансија и

социјалне заштите, док се са јединицама локалне самоуправе планира даљи развој локалних политика запошљавања. Стратегија ће омогућити и унапређење положаја незапослених лица на тржишту рада чиме ће утицати да се стопа младих који нису запослени, у образовању и обукама (15-29) смањи на 12,8% до 2026. године. Фокус „финансијских“ мера активне политике запошљавања је на женама, младим до 30 година старости, особама са инвалидитетом и Ромима, али и лицама без завршеног средњег образовања, као и другим мање бројним, али, вишеструко рањивим категоријама као што су радно способни корисници новчане социјалне помоћи, жртве трговине људима, жртве породичног насиља. Реализација Стратегије допринеће и да се смањи платни јаз на 8,7% (15+ година) односно 5% (15-29 година) до 2026. године.

Закон о родној равноправности и **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године, са Акционим планом за 2022. и 2023. године**, такође доприносе потциљу 8.5. Смањење платног јаз на 5% до 2030. године и активација жена на тржишту рада, у циљу њихове повећане запошљивост и самозапошљавања, као и креирање радних места за жене са додатно отежаним приступом одрживом запошљавању и самозапошљавању биће остварено реализацијом Стратегије. Укидање могућности потпуног лишења пословне способности као и успостављање механизма и услуга које омогућавају уживање пословне способности за особе са инвалидитетом биће омогућено **Стратегијом унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године** док ће **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године**, ће омогућити приступ квалитетном и одрживом запошљавању тако да допринесу повећању стопе запослености Рома и Ромкиња до минималних 25%, у складу са Познањском декларацијом, до 2030. године. Спровођењем Структурне реформе 16 - *Развој стартап екосистема*, **Програма економских реформи за период од 2023. до 2025. године**, стварају се нова тржишта која генеришу нове послове, нарочито за предузетне, младе и образоване људе, а улагањем у стартапе креира се људски капитал са компетенцијама и вештинама потребним за модерну економију засновану на знању и иновацијама, што на директан начин утиче на повећање запослености.

Реализација мера утврђених **Стратегијом за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године** такође ће омогућити смањење стопе младог становништва ван радне снаге на 41% и стопе незапослености младих на 15% до 2030. године.

Фокус **потциља 8.6. Смањити удео младих који нису запослени нити су у процесу образовања, односно обуке** је повећање стопе запослености младих. Директан допринос овом потциљу биће остварен реализацијом **Стратегије запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године** која ће омогућити смањење стопе младих који нису запослени, у образовању и обукама (15-29) смањи на 12,8% до 2026. године, кроз реализацију мера активне политике запошљавања. За достизање овог потциља од изузетне важности је и **Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године**, са Акционим планом за период од 2023. до 2026. године, чији је главни задатак да обезбеди образовање високог квалитета које мора успешно да гради капацитете младих људи, тако да по изласку из система образовања буду компетентни за живот и рад у 21. веку. Стратегијом је планирано смањење стопе оних који нису у процесу образовања или обуке, а који нису запослени (15–24 године) на 12% до 2026. године. **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године** омогућиће унапређење запошљавања и самозапошљавања, Рома и Ромкиња који припадају категоријама вишеструко теже запошљивих незапослених лица.

Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године ће кроз Структурну реформу 1 - *Успостављање оквира за увођење Гаранције за младе у Републици Србији* омогућити квалитетне понуде за посао, наставак образовања, пракси или обука за младе у року од четири месеца од уласка у статус незапослености или напуштања/завршетка формалног образовања и тиме ће допринети олакшаној транзицији младих на тржиште рада и подстаћи њихово запошљавање. Структурна реформа 3 - *Квалификације оријентисане према потребама*

тржишта рада ће подршком спровођењу дуалног образовања омогућити стицање, усавршавање и развој компетенција ученика и студената у складу с потребама тржишта рада и допринети повећању запослености јер олакшава запошљавање по завршеном школовању.

Проблематика трговине људима, један је од сегмената **потциља 8.7. Предузимање хитних и ефикасних мера за искорењивање присилног рада окончати савремено ропство и трговину људима** садржана је у оквиру **Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштита жртава 2017–2022. године**. Овом стратегијом се, кроз стварање услова за унапређење система превенције, помоћи и заштите жртава, доприноси сузбијању трговине људима. Безбедност жена и девојчица у јавној и приватној сфери, кроз елиминацију свих облика насиља, укључујући трговину људима, обухваћено је у оквиру **Стратегије за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године**.

Тема **потциља 8.8. Заштитити радна права и промовисати безбедно и сигурно радно окружење за све раднике** обухваћена је Стратегијом запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године. Питања здравља и безбедности на раду обухваћени су и Стратегијом јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године, док је питање безбедности радника миграната обухваћено Стратегијом за управљање миграцијама и Стратегијом о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године, са Акционим планом за период 2021–2023. године.

Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године са Акционим планом за период од 2016. до 2025. године, омогућиће одржив економски, еколошки и социјални развој туризма у Републици Србији и тиме представља добар оквир за постизање **потциља 8.9. Осмислити и применити политике за промовисање одрживог туризма**.

Потциљ 8.10. Јачати капацитете домаћих финансијских институција како би се подстицала и ширила доступност банкарских, осигуравајућих и финансијских услуга за све није директно обухваћен постојећим планским оквиром, иако постоје различити програми Народне банке Србије и Министарства привреде, који имају за циљ да повећају финансијску писменост свих, односно да унапреде приступ банкарским услугама МСПП. Усклађивање пословања домаћих финансијских институција се у највећој мери спроводи кроз монетарну политику НБС. Један од кључних корака који ће у будућности допринети остварењу овог циља, биће и успостављање институционалног и правног оквира за микрофинансирање, које се очекује у наредном периоду. Једна од стратегија која обухвата сегмент активирања тржишта капитала у функцији економског раста, запошљавања и квалитетнијег живота грађана, јесте **Стратегија за развој тржишта капитала у Републици Србији за период 2021–2026. године, са Акционим планом за период 2021–2023. године**. Развоју тржишта капитала допринеће и **Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године** односно Структурна реформа 7 - *Развој домаћег тржишта капитала и обезбеђивање већег степена заштите инвеститора*, развојем конкурентног, високо ефикасног, транспарентног и продуктивног националног тржишта капитала са широким спектром финансијских инструмената и услуга.

Стратегија за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са Акционим планом за период од 2023. до 2024. године ће интензивирањем подршке за инвестирање, приступ финансирању и реализација финансијских трансакција МСПП омогућити расту инвестиција МСПП на 27% БДВ сектора као и расту нових кредита ка МСПП на 47% до 2027. године.

Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године делимично одговара на захтеве **потциља 8.6 Развити и операционализовати глобалну стратегију за запошљавање младих и применити „Глобални пакт за запошљавање“**. Иако Глобални пакт за запошљавање није у примарном фокусу стратегије, реализација стратегије ће допринети стабилном и одрживом расту запослености заснованом на знању и достојанственом раду.

Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године ће кроз Структурну реформу 1 - Успостављање оквира за увођење Гаранције за младе у Републици Србији омогућити наставак активности на спровођењу Гаранције за младе.

ЦОР 9: ИНДУСТРИЈА, ИНОВАЦИЈЕ И ИНФРАСТРУКТУРА

Изградити отпорну инфраструктуру, промовисати инклузивну и одрживу индустријализацију и подстицати иновације

Кратак преглед оствареног напретка, главни трендови и процеси који доприносе ЦОР 9

Суочени са брзом променом глобалног економског оквира и растућим неједнакостима, одрживи раст мора укључивати индустријализацију доступну свима и засновану на иновацијама и отпорној инфраструктури. Економски раст, друштвени развој и отпорност на климатске промене у великој мери зависе од улагања у инфраструктуру, одрживи индустријски развој и технолошки напредак. Приступ квалитетној инфраструктури и информационом и комуникационим технологијама, омогућава већем броју људи да учествују у економији заснованој на знању, пружа им доступност образовању и подстиче предузетништво. Инклузивна и одржива индустријализација, заједно са иновацијама и инфраструктуром омогућава стварање услова за раст запослености и прихода. Индустријализација и иновације играју кључну улогу у увођењу и промовисању нових технологија, олакшавању међународне трговине и омогућавању ефикасног коришћења ресурса.

Сходно томе технолошки напредак, индустријализација, развој инфраструктуре и иновације, се налазе у средишту Агенде 2030 и ЦОР-а 9. Реализација овог циља одрживог развоја огледа се у примени нових сазнања и дигитализације у циљу коришћења еколошки исправних технологија, подршци иновативном предузетништву, посебно малим и средњим предузећима, смањењу трошкова транспорта. Сврха ЦОР-а 9 је изградња отпорне инфраструктуре и **промовисање инклузивне и одрживе индустријализације подстакнуте иновацијама.**

Србија је напредовала у погледу **унапређења развоја технологије, иновација, инфраструктуре**, али је потребно уложити додатне напоре да би се достигао просек ЕУ. У односу на просек ЕУ који је у 2022. години износио 2,23% БДП **издаци за научноистраживачку и истраживачко-развојну делатност** у Србији су износили 0,97% БДП-а исте године. Иако су издвајања за истраживање и развој испод просека ЕУ, Србија напредује у погледу **повећања укупних улагања у истраживање и развој** као и у погледу **раста броја истраживача**⁶⁰. У погледу развоја одрживе индустријализације остварен је **раст учешћа прерађивачке индустрије у БДП-у**⁶¹ као и **раст запослености у индустрији**⁶². Умерени напредак се бележи у погледу **унапређења инфраструктуре и индустрије** првенствено због повећања емисије CO₂ из процеса сагоревања горива.

Процес европских интеграција који доприноси достизању ЦОР-а 9, обухвата усаглашавање са политикама и правним оквиром ЕУ у области предузетништва и индустријске политике, науке и истраживања као и електронских комуникација, услуга информационог друштва и аудио-визуелне политике, и у нешто мањем обиму саобраћаја, енергетике и заштите животне средине.

Европски оквир за науку и иновације „Хоризонт Европа“, у коме Република Србија учествује равноправно са земљама чланицама, генерише значајне инвестиције у науку и нове технологије и у великој мери фокусира научна истраживања на развој нових технологија и решавање великих друштвених изазова.

⁶⁰ 2.628 истраживача на 1.000.000 становника, Извор: Републички завод за статистику -

<https://sdg.indikatori.rs/area/industry-innovation-and-infrastructure/?subarea=SDGUN090502&indicator=09050201IND01>

⁶¹ 13,5% у 2022. години, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/area/industry-innovation-and-infrastructure/?subarea=SDGUN090201&indicator=09020102IND11>

⁶² 20% у 2022. години, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/area/industry-innovation-and-infrastructure/?subarea=SDGUN090202&indicator=240002090209IND01>

Регионални приоритети у области развоја информационих и комуникационих технологија дефинисани су у оквиру **Дигиталне агенде за западни Балкан** која има за циљ да подстакне иновације и привредни раст, омогући увећање користи од дигиталне трансформације путем брзог интернета и међусобно усаглашених апликација. Дигитална агенда усмерена је на развој дигиталних услуга еУправе и еЗдравства, у складу са потребама грађана, затим дигиталних вештина, дигиталног поверења и безбедности. **Агенда за Западни Балкан о иновацијама, истраживању, образовању, култури, омладини и спорту** („Агенда иновација за Западни Балкан“) је од суштинског значаја за дигиталну трансформацију, конективност и мобилност, као и за подстицање развоја дугорочног и одрживог иновационог окружења и преласка на економију засновану на знању.

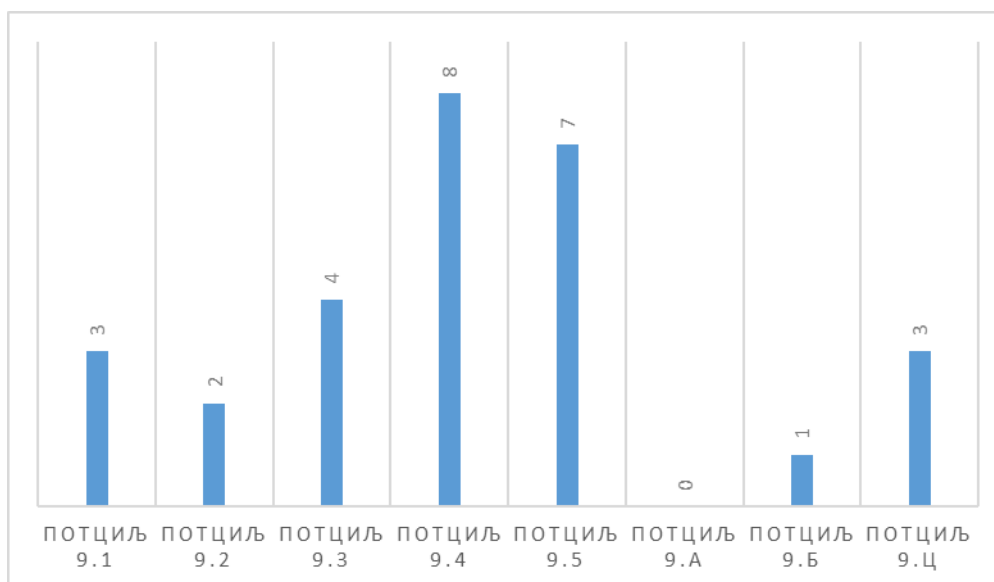
Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 9

Мапирање планског оквира како би се утврдио допринос планских докумената достизању одрживе индустријализације засноване на иновацијама у складу са циљевима Агенде 2030 обухватио је преглед **деветнаест докумената** у области економског развоја и конкуретности, заштите животне средине, саобраћаја, енергетике и других.

Напредак у достизању ЦОР 9 прати Републички завод за статистику и то тренутно за шест потциљева на основу осам показатеља. Подаци се објављују на ЦОР порталу⁶³.

Сва планска документа релевантна су за достизање ЦОР-а 9, а највећи допринос остварује се у области унапређења инфраструктуре и транзицији ка одрживој индустријализацији уз ефикасније коришћење ресурса (*Потциљ 9.4 - До 2030. унапредити инфраструктуру и прилагодити индустрије како би постале одрживе, уз већу ефикасност у коришћењу ресурса и већим усвајањем чистих и еколошки исправних технологија и индустријских процеса, при чему ће све земље предузети активности у складу са својим одговарајућим капацитетима*).

Слика 8: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 9: Индустрија, иновације и инфраструктура

Кључни плански документи који доприносе већини потциљева одрживог развоја у области одрживе индустријализације засноване на иновацијама је **Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. до 2030. године са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године** и **Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године**.

⁶³ <https://sdg.indikatori.rs/>

У планском оквиру Србије не постоји кровни плански документ у области развоја поуздане, квалитетне и одрживе инфраструктуре, па се релевантна планска документа која обухватају област инфраструктуре, саобраћаја, урбане мобилности и која ће допринети **потциљу 9.1. Развити квалитетну, поуздану, одрживу и прилагодљиву инфраструктуру, Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године** чијом реализацијом ће бити унапређен саобраћај и урбана мобилност, **Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године** који ће реализацијом Структурне реформе 19 - *Унапређење ефикасности и безбедности у железничком саобраћају* омогућити реконструкцију 1.092 км пруга и тиме утицати на подизање нивоа безбедности на путним прелазима и унапређење безбедности железничког саобраћаја, и делимично **Стратегија развоја водног саобраћаја од 2015. до 2025. године** која ће допринети повећању промета на унутрашњим водним путевима Републике Србије за 35% до 2025. године.

Суштина **потциља 9.2. Инклузивна и одржива индустријализација**, је стварање услова за одрживу индустријализацију и раст запослености у индустрији. Кључни документ за достизање овог потциља је **Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године** чијом реализацијом ће учешће БДВ-а прерађивачког сектора у укупном БДВ-у износити 22% до 2030 године. Унапређење дигитализације пословних модела индустријске производње допринеће да 85% индустријских привредних субјеката користе ЕРП софтвер, док ће техничка ефикасност пословања достићи ниво од 70% до 2030. године, развојем индустрије базиране на иновацијама и развојем виших фаза технолошке производње.

Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године ће преко Структурне реформе 21 - *Унапређење стратешког оквира инфраструктуре квалитета и интеграције у јединствено тржиште ЕУ*, допринети унапређењу оквира за јачање инфраструктуре квалитета и расту глобалног индекса инфраструктуре квалитета са 86 (2020. године) на 88 (2026. године) као и стварању предуслова за потписивање Споразума о оцењивању усаглашености и прихватању индустријских производа између Републике Србије и ЕУ.

Програми за интеграцију малих и средњих предузећа и предузетника (МСПП) у ланце вредности, као и друге мере финансијске подршке, спроводе се од стране Развојне агенције Србије и других институција и битни су за остварење **потциља 9.3. Повећати приступ малих индустријских и осталих предузећа финансијским услугама и повећати њихову интеграцију у ланце вредности и у тржишта**. Интензивирање подршке за инвестирање, приступ финансирању и реализација финансијских трансакција МСПП биће реализовано спровођењем **Стратегије за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са Акционим планом за период од 2023. до 2024. године**. Стратегија ће омогућити повећање учешћа инвестиција МСПП у БДВ сектора на 27% до 2027. године кроз финансијску подршку и реализацију различитих финансијских инструмената који ће допринети унапређењу њихове конкурентске позиције. Стратегија ће омогућити и јачање капацитета сектора МСПП за наступ на међународним тржиштима и интернационализацији њиховог пословања, што ће допринети расту извоза МСПП сектора у вредности од 1.273.500 милиона динара до 2027. године.

Кључни плански документи који доприносе напретку у овом потциљу су: **Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године** са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године, која ће омогућити олакшавање услова за добијање кредита МСПП која реализују иновативне пројекте и допринети повећању укупног обима инвестиција у индустрију на 25% БДВ до 2030. године. Унапређењем технолошке структуре извоза Стратегија ће омогућити да се кроз подршку интернационализацији пословања индустријских привредних субјеката као и подршком за улазак у ланце добављача мултинационалних компанија оствари пуна покривеност увоза извозом у средњем/високом технолошком сектору индустрије до 2030. године. **Стратегија за развој тржишта капитала у Републици Србији за период 2021–2026. године**, са Акционим планом за период 2021–2023. године ће омогућити развијање свих

сегмената и услуга које се нуде на домаћем тржишту капитала и створити услове за креирање додатне вредности за домаће и међународне учеснике, у складу са конкурентним предностима Републике Србије. **Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године**, ће преко Структурне реформе 7 - *Развој домаћег тржишта капитала и обезбеђивање већег степена заштите инвеститора*, допринети развоју конкурентног, високо ефикасног, транспарентног и продуктивног националног тржишта капитала са широким спектром финансијских инструмената и услуга. Спровођење реформе омогућиће развој финансијских института на тржишту капитала, повећање атрактивности домаћег тржишта за домаће и стране инвеститоре и активирање тржишта капитала у функцији економског раста. Структурна реформа 16 - *Развој стартап екосистема* ће омогућити повећање финансијске подршке за развој стартапа, подстаћи ће јавне и приватне инвестиције у овој области и омогућити развој домаћег тржишта предузетничког капитала (*eng. venture capital*).

Највећи број планских документа доприноси **потциљу 9.4. Одрживе индустрије, већа ефикасност у коришћењу ресурса и чисте технологије. Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године**, са Акционим планом за период 2021–2023. године, омогућиће развој индустрије базиране на иновацијама и развоју виших фаза технолошке производње и допринети да се техничка ефикасност пословања повећа за 20% до 2030. године. Истовремено Стратегија ће подржати увоз савремене опреме која поштује принципе ефикасности и минималног негативног ефекта по животну средину, омогућити трансформацију индустрије од линеарног ка циркуларном моделу и допринети да се повећа стопа коришћења циркуларних ресурса у индустрији на 10% до 2030. године. **Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом**, ће допринети смањењу емисија загађујућих материја и тешких метала у ваздух из индустријских процеса и употребе производа кроз усаглашавање са BAT AELs, посебно кроз спровођење Поглавља II Директиве ЕУ о индустријским емисијама у индустријским процесима. **Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године** ће омогућити смањење емисија гасова са ефектом стаклене баште које неће бити обухваћене ЕУ-ETS-ом за 9,7% у 2030. години и између 33,5% и 54,5% до 2050. у поређењу са 2010. годином и кроз примену уредбе о F гасовима и директиве о емисијама гасова из клима уређаја у моторним возилима. Привреда има веома важну улогу у транзицији ка циркуларној економији и један је од кључних учесника у том процесу. Сходно томе, **Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године** ће омогућити пружање подршке привреди и поставити основе за трансформацију привреде на циркуларни модел пословања, са посебним фокусом на сагледавање потенцијала и неопходних инвестиција за прелазак прерађивачке индустрије на циркуларну економију. Реализација Програма омогућиће повећање стопе коришћења циркуларних ресурса у индустрији на 2% до 2024. године.

Стратегија развоја енергетике до 2025. године, са пројекцијом до 2030. године, са припадајућим **Програмом остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године, за период од 2017. до 2023. године**, омогућиће транзицију ка ефикаснијој, чистијој и обновљивој енергији кроз ефикасније коришћења ресурса и усвајања чистих и еколошки исправних технологија за производњу енергије. **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године**, ће омогућити ефикасност у коришћењу ресурса и повећање поновне употребе отпада, док ће се депоније, системи за сакупљање, сепарацију, транспорт и рециклажу отпада бити успостављени на принципима одрживе индустрије. Одређене секторске политике и прописи такође узимају у обзир одрживост ресурса и чисте технологије. Дobar пример је промовисање енергетске уштеде у сектору јавног саобраћаја и зграда којима располаже држава, у циљу остваривања две групе циљева: економичности која се постиже по основу мање потрошње енергије и еколошког циља који се огледа у смањењу емисије гасова и мање емисије угљен-диоксида, као и примена модела стандардних „еколошких” техничких спецификација за одређене производе.

У области **потциља 9.5. Проширити научна истраживања, унапредити технолошке капацитете и подстицати иновације**, кључни плански документ је **Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године** са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године. Стратегија ће повећањем броја истраживача, укључивањем младих истраживача у научноистраживачки рад, реинтеграцијом повратника из иностранства и повећањем сарадње са дијаспором и мобилности допринети увећању квалитета основних истраживања и побољшању позиције Глобалног индекса иновативности на 46. место до 2023. године. **Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С)**, ће омогућити повећање примењених истраживања иницирањем заједничких истраживачко-развојних пројеката. Унапређена хоризонтална сарадња утицаће на повећање интерних иновационих и истраживачких капацитета фирми у овој области. **Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године**, такође ће допринети овом потциљу стварањем услова за развој индустрије базиране на иновацијама и развоју виших фаза технолошке производње. Стратегија ће омогућити унапређење сарадње између индустријских привредних субјеката и научно-истраживачких тимова, учешће на међународним програмима и тиме допринети расту техничке ефикасности пословања за 20% до 2030. године. **Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021– 2027. године**, ће омогућити реализацију мера које ће допринети стварању услова за привлачење страних студената.

Када се у индустријској пракси срећу проблеми за чије решавање је потребан научно-истраживачки приступ део истраживања преноси се у индустрију, што утиче да научно-истраживачки радници све више и чешће доприносе развоју индустрије. Сходно томе, **Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године**, ће пружити подршку учешћу истраживача из Србије на водећим светским конференцијама из области вештачке интелигенције, као и подршку истраживањима и иновацијама у областима у којима постоји изразити потенцијал иновативне примене вештачке интелигенције. **Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године** ће спровођењем Структурне реформе 17 - *Стварање услова за развој бионаука и биономије кроз изградњу БИО4 кампуса* омогућити изградњу БИО4 кампуса који ће представљати нуклеус научно-истраживачког развоја у областима биотехнологије, биомедицине, биоинформатике и биодиверзитета. Изградњом овог кампуса биће створена прилика за концентрацију стручњака, мултидисциплинарних експертиза најмодернијих технологија и инфраструктуре (факултети, институти, научно-технолошки парк итд) у овим областима. Структурна реформа 14 - *Успостављање инфраструктуре и окружења за креирање и примену иновативних ИТ решења*, ће омогућити спровођење треће фазе пројекта ДДЦ - „Иновациони дистрикт” чиме ће створити услове да ученици и студенти тестирају и промовишу своје идеје, да се повезују са домаћим и страним привредним субјектима и допринети **потциљу 9.6. Подржати развој домаће технологије, истраживања и иновација**.

Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године, чини дигиталну агенду Републике Србије чијом реализацијом ће се допринети побољшању Глобалног индекса информационе безбедности на 30. место до 2026. године. **Стратегија развоја мрежа нове генерације до 2023. године**, као и **Програм економских реформи за период 2023–2025. године**, допринеће остваривању **потциља 9.ц Повећати приступ информационом и комуникационим технологијама**. Програм економских реформи ће преко Структурне реформе 13 - *Развој и унапређење националне информационо-комуникационе инфраструктуре*, допринети развоју широкопојасних мрежа за приступ, израду детаљних мапа доступности услуга широкопојасног приступа у Републици Србији и побољшању услова образовања и повећање коришћења сервиса електронске управе.

ЦОР 10: СМАЊЕЊЕ НЕЈЕДНАКОСТИ

Смањити неједнакости унутар и између држава

Кратак преглед оствареног напретка, главни трендови и процеси који доприносе ЦОР 10

Економски развој, сам по себи, неће довести до напретка све док постоје друштвене и економске неједнакости. Неједнакости засноване на приходу, полу, старости, инвалидитету, сексуалној оријентацији, раси, класи, етничкој припадности, вери и даље постоје широм света. Неједнакост у приходима је глобални проблем који захтева глобална решења, док неједнак приступ задрвственој заштити доводи до смртних исхода од болести које су у данашњем свету излечиве. Старије особе, особе са инвалидитетом, мигранти и избеглице суочавају се са недостатком могућности и дискриминацијом – проблемом који погађа сваку земљу на свету. Неједнакост угрожава дугорочни друштвени и економски напредак и развој, успорава напоре усмерене на смањење сиромаштва, док прекомерна неједнакост може нарушити друштвену кохезију, довести до политичке поларизације и нижег економског раста. Проблем неједнакости посебно је посато изражен након пандемије вируса Ковид-19.

Смањење неједнакости унутар и између земаља захтева правичну расподелу ресурса, улагање у образовање и развој вештина, спровођење мера социјалне заштите, борбу против дискриминације, подршку маргинализованим групама и подстицање међународне сарадње за праведну трговину и финансијске системе. Сходно томе ЦОР 10 је посебан циљ одрживог развоја чија је **сврха да допринесе смањењу неједнакости**, кроз промоцију солидарност и максимално укључивање свих људи у одрживи развој на светском и регионалном нивоу.

Један од глобалних УН показатеља којим се прати напредак у остваривању овог циља јесте **БДП по глави становника**, прилагођен куповној моћи. Сходно том показатељу, Република Србија се пореди са просеком ЕУ-27, који за 2022. годину указује да је стандард куповне моћи у Републици Србији на нивоу 44% од ЕУ-27 стандарда⁶⁴. Дистрибуција потрошње/прихода показатељ је стања (не)једнакости међу грађанима. Према **квинтилном односу С80/С20**, тј. односу потрошње/прихода 20% становништва које располаже са највишим еквивалентом потрошње/прихода и 20% становништва које располаже са најнижим еквивалентом потрошње/прихода, у Републици Србији је у 2022. години 20% најбогатијих остварило 5,5 пута веће приходе од 20% најсиромашнијих, док је **Гини коефицијент** за 2022. годину износио 32,0⁶⁵. **Стопа раста расположивог прихода по глави становника**, како за укупно становништво⁶⁶, тако и за 40% становника са најнижим приходима⁶⁷ је у 2022. години забележила раст, а смањило се удео становништва чији је расположиви приход нижи од 50% медијане еквивалентног прихода⁶⁸. Дугорочно посматрано Србија остварује **напредак у области зарада** јер удео прихода радне снаге у БДП-у бележи раст⁶⁹.

Процес европских интеграција и преговора са Европском унијом посебно у контексту усаглашавања политика и правног оквира садржаног у оквиру **преговарачког поглавља 19** – Социјална политика и запошљавање, значајно доприноси и напретку у оквиру ЦОР 10. Усаглашавањем са политикама и стандардима ЕУ у области социјалне политике и заштите, постизања сигурних и одрживих прихода, једнаких могућности и забране дискриминације,

⁶⁴ Извор: Еуростат - https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sgd_10_10/default/table?lang=en

⁶⁵ Извор: Републички завод за статистику - <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20211282.pdf>

⁶⁶ 10.7% у 2022. години, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/reduced-inequalities/?subarea=SDGUN100101&indicator=100101IND02>

⁶⁷ 15.7% у 2022. години, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/reduced-inequalities/?subarea=SDGUN100101&indicator=100101IND02>

⁶⁸ 13.1% у 2022. години, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/reduced-inequalities/?subarea=SDGUN100201&indicator=100201IND01>

⁶⁹ Извор, Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/reduced-inequalities/?subarea=SDGUN100401&indicator=100401IND01>

запошљавања, као и у области миграторних политика, доприноси напорима које Србија улаже како би достигла глобали циљ одрживог развоја усмерен на смањење глобалне неједнакости.

Питањима смањења сиромаштва ЕУ се бави у оквиру **Европског стуба социјалних права**, који обавезује све државе чланице (као и оне које су обухваћене политиком проширења ЕУ) да, између осталог, сваком лицу које нема довољно средстава за живот обезбеде остварење „права на адекватна давања минималног прихода која обезбеђују живот у достојанству у свим његовим фазама“.

Конвенција о заштити људских права и основних слобода (Европска конвенција о људским правима), правно је уобличио идеју земаља Европе о успостављању јединствене заштите људских права и индивидуалних политичких слобода који, уз владавину права, чине темељ демократије. Државе су дужне да усагласе националне законе са Конвенцијом, како би се отклониле могућности повреде основних слобода и права, а држава чланица против које је донета правноснажна пресуда, дужна је да поступи у складу са одлуком и да реформише домаће законодавство. У Преамбули је истакнуто да је основ Конвенције **Универзална декларација о људским правима** Уједињених нација. Члан 1 утврђује обавезу свих држава потписница да поштују права и слободе које гарантује Конвенција. Први део Конвенције (чл. 2 – 18), садржи основна права и слободе, други (чл. 19 – 51), уређује функционисање Европског суда за људска права, а трећи (чл. 51 – 59) регулише процедурална питања и надлежност у вези са потписивањем, ратификовањем, тумачењем, предметном, територијалном и временском применом одредаба Конвенције.

Конвенција УН о правима лица са инвалидитетом има за циљ увођење питања инвалидитета у релевантне политике ЕУ, као и унапређење социјалне инклузије особа са инвалидитетом.

Нови пакт о миграцијама и азилу ЕУ представља одговор ЕУ на изазове са којима се суочава у области миграција у циљу успостављања баланса између одговорности и солидарности међу државама чланицама, кроз боље планирање, ефективније процедуре и продубљивање међународне сарадње, како унутар Европске уније, тако и изван ње.

Европски социјални фонд (ЕСФ) је главни финансијски инструмент преко којег ЕУ подржава спровођење политике запошљавања и доприноси социјалној инклузији. **Европска платформа против сиромаштва** укључује предузимање низа мера у оквиру јавних политика, веће и успешније коришћење фондова ЕУ у циљу подршке социјалном укључивању, промовисање социјалних иновација, рад кроз партнерства и искоришћавање потенцијала социјалне економије, као и побољшање координације између земаља.

Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 10

Јавне политике које доприносе достизању општег циља смањења неједнакости дефинисане су ширим спектром сектора људских права и друштвеног развоја, који обухвата планска документа у областима смањења дискриминације, социјалне заштите, владавине права, економског развоја.

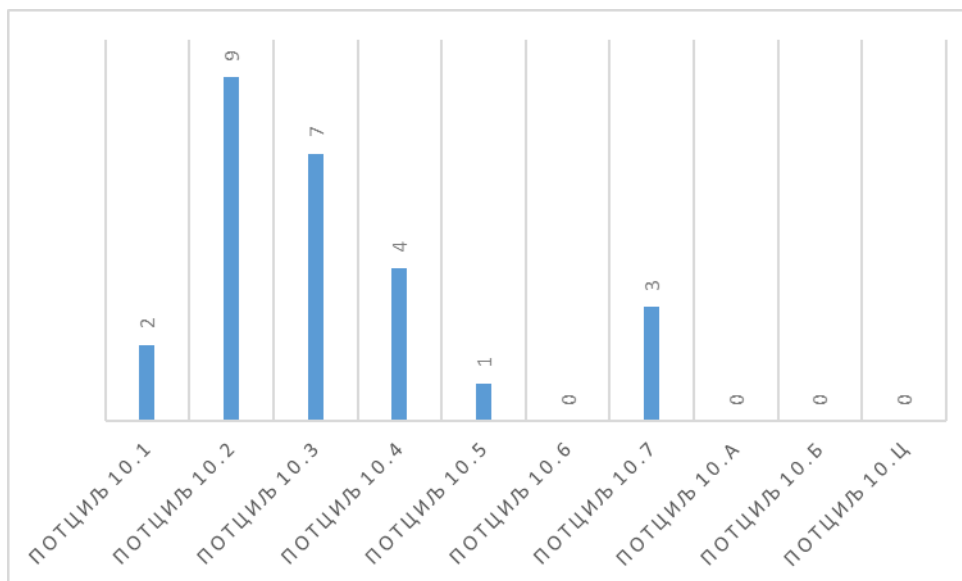
Напредак и трендове у остваривању ЦОР 10 прати Републички завод за статистику на основу доступних података за девет потциљева и на основу десет показатеља. Праћење напретка заснива се на званичним подацима које Републички завод за статистику приказује на ЦОР порталу⁷⁰.

Мапирање планског оквира обухватило је **седамнаест планских докумената** чија реализација доприноси достизању ЦОР-а 10. Планска документа доприносе већини потциљева ЦОР 10, а највећи допринос биће остварен у области економске и социјалне инклузије (*Потциљ 10.2 - До 2030. оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију свих, без обзира*

⁷⁰ <https://sdg.indikatori.rs/sr-Latn/>

на старост, пол, инвалидитет, расу, етничку припадност, порекло, религију или економски и неки други статус)

Слика 9: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 10: Смањење неједнакости

Потциљ 10.1. Степен неједнакости у расподели прихода није адекватно обухваћен планским документима, с обзиром на то да тренутно важећа планска документа немају на нивоу општег циља утврђен приоритет решавања проблема неједнакости дохотка. Са друге стране питањима сиромаштва и социјалне инклузије се поклања већа пажња. Планска документа која делимично адресирају питање неједнакости, јесу документа која се баве економским и социјалним реформама, социјалним укључивањем Рома и Ромкиња или политикама запошљавања. С тим у вези, **Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године** ће омогућити раст квалитетне запослености, али и смањење социјалних неједнакости усклађивањем секторске сарадње у области образовне, пореске, политике привредног и регионалног развоја, социјалне и других релевантних политика, како би се повећала исплативост рада, као и мерама интеграције корисника услуга социјалне заштите на тржиште рада. Реализација **Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду 2022–2030. године**, допринеће смањењу процента ромских домаћинстава која живе у условима изражене материјалне депривације на 70% до 2030. године.

Највећи број планских докумената управо доприноси достизању **потциља 10.2. Оснаживање и промовисање социјалне, економске и политичке инклузију свих**. **Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године** ће допринети оснаживању корисника и јачању установа социјалне заштите за смештај као и пружаоца услуга у заједници за процес деинституционализације. Стратегија ће допринети развијању вештина за вођење што самосталнијег свакодневног живота, већу партиципацију и самостално доношење одлука, укључујући и повећање броја особа којима је у потпуности или делимично враћена пословна способност. Промовисање социјалне и економске инклузије биће омогућено особама са инвалидитетом спровођењем **Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године** која ће допринети повећању учешћа особа са инвалидитетом у уживању свих грађанских, политичких, економских, социјалних и културних права за 25%, до 2024. године. Спровођење **Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године** ће допринети изједначавању могућности припадницима група које су у ризику од дискриминације, да на равноправној основи са другима уживају основна људска права и слободе као и бољој

заштити од дискриминације у свим областима и на свим нивоима. На тај начин Стратегија ће утицати на смањење процента грађана који сматрају да је дискриминација присутна у Србији на 63% до 2023. године и за 10% повећање спремности већинске популације да прихвати присније социјалне односе са припадницима и припадницама група које су у ризику од дискриминације. **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године** утицаће на смањење нивоа дискриминације и циганизма као облика расизма према ромској националној мањини и омогућити да се смањи проценат Рома и Ромкиња који сматра да има лично искуство дискриминације на 13% до 2030. године. **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године** ће омогућити смањење процента грађана/ки који су били дискриминисани због неког личног својства на 20% као и смањење процента грађана/ки који немају поверења у рад независних институција на 30% до 2030. године. Реализација **Стратегије за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године** ће допринети да 67% младих своје друштвено ангажовање оцењују као добро или веома добро. **Стратегија одрживог урбаног развоја**, допринеће унапређењу квалитета и доступности друштвених услуга, смањењу ризика од сиромаштва, решавању стамбених потреба грађана, остваривању веће социјалне инклузије. **Стратегија активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године** ће омогућити повећање интеграције и учешћа старијих особа у друштву за 35% до 2030. године.

Елиминисање дискриминаторних закона, политика и пракси и промовисање одговарајућег законодавства је у фокусу **потциља 10.3. Борбе против дискриминације**. У области борбе против дискриминације, кључни плански документ је **Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године** која ће првенствено омогућити унапређење антидискриминационог правног оквира Србије у складу са међународним стандардима и унапређење ефикасности система превенције и заштите од дискриминације у свим областима и на свим нивоима. Спровођење Стратегије обезбедиће једнаке могућности припадницима група које су у ризику од дискриминације да равноправно са другима уживају сва људска права и слободе као и системско увођење антидискриминационе перспективе у креирање, спровођење и праћење јавних политика. **Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године** ће омогућити системско увођење перспективе инвалидитета у доношење, спровођење и праћење јавних политика док ће **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године** допринети сузбијању циганизма и дискриминације према Ромима и Ромкињама. Јачањем одговора система на притужбе припадника ромске националне мањине у случајевима дискриминације допринеће повећању број притужби на годишњем нивоу на 150 у периоду од 2024-2030. године и омогућити да 6.000 жртава дискриминације добије бесплатну правну помоћ. **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године** допринеће оснаживању антидискриминаторног оквира у области економије, образовања, социјалне и здравствене заштите као и владавине права и безбедности, док ће **Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године** омогућити унапређење услова за поштовање права на живот у заједници, учешће у процесима доношења одлука, коришћење услуга у најмање рестриктивном окружењу и пуну укљученост у свакодневне животне активности корисника социјалне заштите, са фокусом на лица са интелектуалним, менталним тешкоћама и физичким инвалидитетом. **Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године** допринеће унапређењу положаја младих, жена, особа са инвалидитетом, незапослених Рома и Ромкиња на тржишту рада, и омогућити веће укључивање на тржиште рада радно способних корисника услуга социјалне заштите. На тај начин Стратегија ће допринети повећању учешћа дугорочно незапослених који су запослени са евиденције НСЗ у укупном броју дугорочно незапослених на евиденцији НСЗ на 33% до 2026. године.

Достизање **потциља 10.4. Фискалне политике као и политике у области зарада и социјалне заштите** биће пре свега омогућено спровођењем **Фискалне стратегије за 2023. годину са**

пројекцијама за 2024. и 2025. годину. Фискална стратегија дефинише средњорочне оквире фискалне политике и у наредном периоду ће бити фокусирана на наставак смањења укупног пореског оптерећења рада. На расходној страни, приоритет ће имати инфраструктурни и капитални пројекти, те политика пензија и плата. Наставиће се са реформом у области запошљавања, управљања кадровима и система плата у сектору државе. Одрживом фискалном оквиру допринеће и измене Закона о буџетском систему, којима ће, између осталог, бити редизајниран скуп општих и посебних фискалних правила, а посебан акценат биће стављен на посебна правила везана за одрживи ниво расхода за плате и пензије. **Програм за сузбијање сиве економије 2023-2025. године** ће утицати на смањење удела сиве економије у укупној привредној активности и тиме допринети смањењу неформалности у привреди и на тржишту рада односно унапређењу ефикасност у наплати јавних прихода.

У Републици Србији постоји висок степен уређености у оквиру **потциља 10.5. Регулисање и праћења глобалних финансијских тржишта и институција.** Политике у овој области формулисане су у оквиру монетарне политике Народне банке Србије. **Стратегија за развој тржишта капитала у Републици Србији за период 2021–2026. године,** са Акционим планом за период 2021–2023. године ће омогућити активирање тржишта капитала у функцији економског раста, запошљавања и квалитетнијег живота грађана.

У условима раста обима миграција на глобалном нивоу, од велике је важности примена планираних и добро вођених миграционих политика у складу са **потциљем 10.7. стварањем услова за уређену, безбедну, регуларну и одговорну миграцију и мобилност људи.** Кровна стратегија у овој области је **Стратегија о економским миграцијама миграцијама за период 2021– 2027. године** која представља одговор на постојеће трендове економских миграција, уз промовисање регулисаних, сигурних и безбедних миграција и чија реализација ће допринети ефикаснијем управљању миграционим токовима. **Стратегија управљања миграцијама** ће омогућити стварање услова за интеграцију и социјалну инклузију миграната уз подизање свести о значају миграција. Реализација **Програма економских реформи за период од 2023. до 2025. године** и Структурне реформе 4 - *Унапређење амбијента за подстицање, подршку и праћење циркуларних и економских миграција* ће омогућити унапређење амбијента за привлачење радно способног становништва, подстицање циркуларних миграција и односа са дијаспором, јачање механизма за праћење миграторних токова и привлачење странаца. Реализација Програма ће омогућити да 5.000 држављана Републике Србије користе програме или услуге намењене повратницима.

2.2.4 Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Зелена агенда и одржива повезаност

Кластер – Зелена агенда и одржива повезаност обухвата следећа преговарачка поглавља: 14 – Транспортна политика, 15 – Енергетика, 21 – Трансевропске мреже и 27 – Животна средина. Овај кластер је од изузетног значаја за процес преговора, јер се у оквиру њега регулишу бројна кључна питања: од квалитета услуга и сигурности превоза и транспорта, развијене путне и железничке мреже, доступности и сигурности снабдевања енергијом, преко питања квалитета ваздуха, воде, заштите природе, индустријског загађења, управљања отпадом, борбе против климатских промена, па до повезаности с регионом и Европском унијом. Он је уједно и најзахтевинији у погледу усаглашавања са политикама и правним оквиром ЕУ и за њега су потребна највећа финансијска средства. Република Србије је отворила сва преговарачка поглавља у овом кластеру и кластер је отворен на међувладиној конференцији одржаној 14. децембра 2021. године.

У погледу припремљености Републике Србије за преузимање правних тековина према проценама Европске комисије, Република Србија је добро припремљена у оквиру преговарачког поглавља 14, умерено припремљена у оквиру поглавља 15 и 21, и до извесног нивоа је припремљена у оквиру поглавља 27⁷¹. У оквиру преговарачког поглавља 27 ситуација је најкомплекснија, јер поред тога што је усаглашавање са законодавством ЕУ захтеван посао и захтева велике административне капацитете неопходне за пуну примену законодавства, Република Србија ће морати да уложи значајна финансијска средства како би обезбедила и њихову пуну примену.

У складу са методологијом мапирања националног планског оквира, планска документа која се израђују у оквиру овог кластера релевантна су и за достизање следећих циљева одрживог развоја: **ЦОР 6 – Чиста вода и санитарни услови, ЦОР 7 – Доступна и обновљива енергија, ЦОР 11 – Одрживи градови и заједнице, ЦОР 12 – Одговорна потрошња и производња, ЦОР 13 – Акција за климу и ЦОР 15 – Живот на земљи.**

ЦОР 6: ЧИСТА ВОДА И САНИТАРНИ УСЛОВИ

Обезбедити диступност и одрживо управљање водом и санитацијама за све

Кратак преглед оствареног напретка, главни трендови и процеси који доприносе ЦОР 6

Вода је важан ресурс не само у контексту здравља, већ и у контексту сиромаштва, сигурности хране, одрживости екосистема, људских права и образовања. Потражња за водом већ је надмашила раст становништва и предвиђа се да ће до 2050. године свака четврта особа бити погођена сталном несташицом воде док ће се несташица воде повећавати са порастом глобалних температура као последицом климатских промена. Сходно томе важан аспект одрживог развоја и део основних потреба и права свих људи, јесте и универзална доступност чистој и безбедној води по приступачним ценама, као и адекватним санитарним и хигијенским условима.

У фокусу ЦОР-а 6 је **обезбеђивање универзалног снабдевања исправном водом за пиће и санитарним условима до 2030. године** кроз улагања у инфраструктуру и санитарне објекте, заштиту и обнову екосистема везаних за воду и образовање о хигијени. Реализација овог циља омогућиће одрживо управљање водним ресурсима и санитацијама и повећање доступности чистој и безбедној води за пиће и санитарним условима свом становништву до 2030. године.

Континуитет у спровођењу политика, прописа и планских докумената у области управљања водама, заштити вода од загађења и третману отпадних вода омогућио је да Србија напредује

⁷¹ Извор: Извештај Европске комисије о напретку Републике Србије за 2023. годину - https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaji_ek_23.pdf

по свим показатељима који се односе на **универзалан приступ безбедној и приуштивој води за пиће**⁷², **квалитет воде**⁷³, **ефикасно коришћење вода**⁷⁴ као и на **управљање водоснабдевањем и санитацијом у локалној заједници**. Једино се у погледу **приступа санитарним условима којима се безбедно управља** бележи се извесни ниво стагнације⁷⁵. У наредном периоду посебну пажњу треба посветити наставку усклађивања законодавства са правним тековинама ЕУ, затим спровођењу мера у области третирања отпадних вода и решавања питања загађења река, са фокусом на рад и одржавање постројења за воде и отпадне воде, као и јачању капацитета за праћење, спровођење и међуинституционалну координацију.

Проблеми везани за управљање водама и заштиту квалитета вода, област је којој ЕУ придаје велики значај. Ова тема је посебно актуелна у процесу приступања с обзиром да је испуњење захтева и задовољење стандарда ЕУ у области вода све важнији услов европских интеграција. Најважнији акт у области вода је **Оквирна директива о водама** (Директива 2000/60/ЕС)⁷⁶ која чини кључни документ који прописује успостављање оквира за деловање ЕУ у области политике вода и основни је алат за остварење кључних циљева европске политике о водама. Директивом су успостављени циљеви у области заштите животне средине, прописани су процеси планирања управљања водама, прецизиране конкретне активности (мониторинг, процена и анализа притисака и утицаја, припрема и имплементација шестогодишњих планова управљања речним сливовима), као и рокови који су неопходни за реализацију интегралног приступа управљања водним ресурсима у земљама чланицама ЕУ. Оквирна директива укључује и повезује друге директиве⁷⁷ које се непосредно или посредно односе на област вода, од којих су две најзначајније: **Директива о пречишћавању комуналних отпадних вода** и **Директива о квалитету воде намењене за људску употребу**, односно **Директива о води за пиће**. У **преговарачкој позицији за поглавље 27**, Република Србија је изјавила да јој је потребан период до 2045. године за потпуно достизање циљева из Оквирне директиве о водама, када се у обзир узме тренутно стање у овој области, као и значајна финансијска средства која су неопходна да би се квалитет воде унапредио.

Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 6

Област управљања водама, укључујући и заштиту и обнову екосистема везаних за воду регулисана је великим бројем планских докумената и прописа који имају утицаја на управљање водама или у оквиру којих се разматра и решава одређена проблематика из ове области.

⁷² 75% становништва користи пијаћу воду из система којима се безбедно управља (2020), Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/clean-water-and-sanitation/?subarea=SDGUN060101&indicator=060101IND01>

⁷³ 68,7% водних тела имају добар статус воде (2020), Извор: Републички завод за статистику -

<https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/clean-water-and-sanitation/?subarea=SDGUN060302&indicator=060302IND05>

⁷⁴ У погледу ефикасности коришћења вода у 2021. години остварено је 948,9 РСД/м3 док и индекс експлоатације воде бележи пад у 2021. годину у односу на 2020. годину, Извор: Републички завод за статистику -

<https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/clean-water-and-sanitation/?subarea=SDGUN060402&indicator=250105IND02>

⁷⁵ 26% становништва користи услуге санитације којима се безбедно управља (2019), Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/clean-water-and-sanitation/?subarea=SDGUN060201&indicator=06020104IND02>

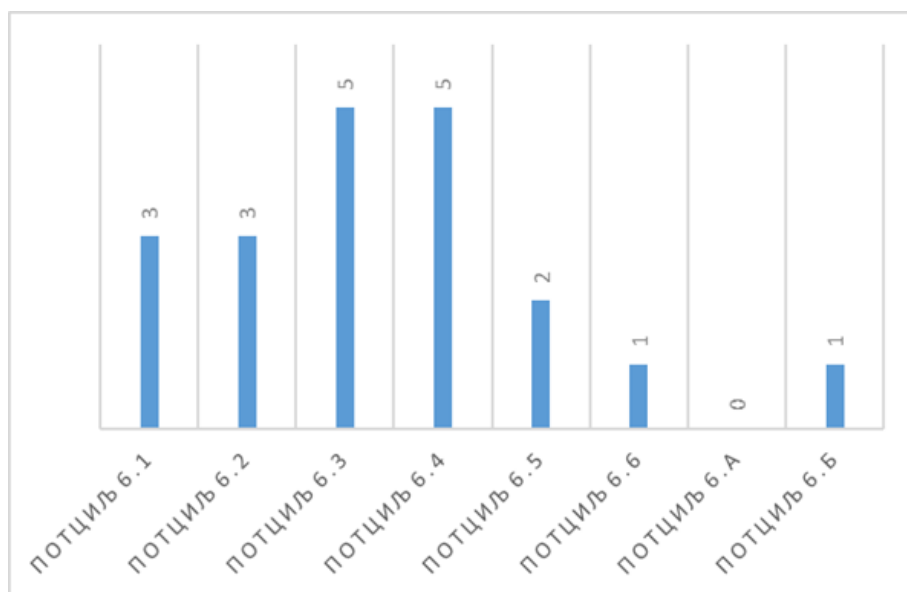
⁷⁶ <https://rdvode.gov.rs/doc/dokumenta/direktive-eu/1.%20Direktiva%20o%20vodama%202000-%20tekst%20i%20anex%20I-X-prec.tekst.pdf>

⁷⁷ Директива о пречишћавању комуналних отпадних вода (Директива 91/271/ЕЕС), Директива о квалитету воде намењене за људску употребу (Директива 98/83/ЕС), Директива о заштити вода од загађивања проузрокованог нитратима из пољопривредних извора (Директива 91/676/ЕЕС), Директива о захватању воде за пиће (Директива 75/440/ЕЕС), Директива о управљању квалитетом воде за купање (Директива 2006/7/ЕС), Директива о загађењу узрокованом одређеним опасним супстанцама које се испуштају у акватичну животну средину заједнице (Директива 2006/11/), Директива о заштити подземне воде од загађења и погоршавања квалитета (Директива 2006/118/ЕС), Директива која се односи на интегрално спречавање и контролу загађивања (Директива 2008/1/ЕС), Директива о стандардима квалитета животне средине у области политике вода (Директива 2008/105/ЕС), Директива која утврђује техничке спецификације за хемијске анализе и мониторинг статуса воде (Директива 2009/90/ЕС), Директиве о процени и управљању ризицима од поплава (Директива 2007/60/)

Напредак и трендове у достизању општег циља ЦОР-а 6 који се односи на обезбеђивање чисте и доступне воде за све, у Републици Србији се тренутно прати у односу на седам потциљева и на основу десет показатеља⁷⁸, док званичне податке Републички завод за статистику приказује на ЦОР порталу⁷⁹.

У контексту сагледавања доприноса планских докумената достизању ЦОР-а 6, **мапирано је осам планских докумената** и то у следећим областима планирања: заштита животне средине, пољопривреда, здравство и људска права. Планска документа су релевантна и доприносе већини потциљева у оквиру ЦОР 6⁸⁰. Приоритети и циљеви утврђени документма јавних политика највише препознају значај и важност обезбеђивања квалитетне воде као и рационалније употребе водних ресурса. Сходно томе планска документа ће највише допринети смањењу загађења воде (*Потциљ 6.3 – До 2030. унапредити квалитет воде смањењем загађења, елиминисати одлагање и на најмању могућу мери свести испуштање опасних хемикалија и материјала, преполовити удео непречишћених отпадних вода и значајно повећати рециклирање и безбедну поновну употребу на глобалном нивоу*) и повећању ефикасности коришћења воде (*Потциљ 6.4 - До 2030. битно повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима и обезбедити одрживу експлоатацију воде и снабдевање слатком водом како би се одговорило на несташицу воде и у знатној мери смањио број људи који се суочавају са несташицом воде*).

Слика 10: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 6: Чиста вода и санитарни услови

Кључни плански документ релевантан за достизање ЦОР 6 је **Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године** којом се одређује дугорочна политика управљања водама на државној територији, односно, правци одрживог деловања у области коришћења вода, заштите вода од загађивања, уређења водотока и заштите од штетног дејства вода. Истовремено, Стратегија је плански документ који доприноси највећем броју потциљева ЦОР 6. Циљ Стратегије је постизање интегралног управљања водама, односно усклађеног водног режима на целој територији Републике Србије и обезбеђење таквог управљања водама којим се постижу максимални економски и социјални ефекти на правичан и одржив начин и уз уважавање међународних споразума. Према процени, за развој и ефикасно управљање у

⁷⁸ Извор: Извештај о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији за 2022. годину, Републички завод за статистику

⁷⁹ <https://sdg.indikatori.rs/>

⁸⁰ Планска документа доприносе следећим потциљевима: 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.6 и 6.6

сектору вода, у наредних 20 година потребно је издвојити 21,7 милијарди евра, од чега улагања за потребе канализације и заштите вода износе 43% (7,7 млрд. евра).

У фокусу Стратегије је повећање доступности пијаће воде и обезбеђивање стабилног водоснабдевања за становништво, индустрију и пољопривреду, чиме се јасно доприноси **потциљу 6.1. Постићи универзалан и једнак приступ безбедној и приуштивој пијаћој води за све**. Реализација Стратегије ће допринети повећању обухвата јавним водоводним системима на 93% становништва до 2034. године, и обезбедиће стабилно снабдевање водом захтеваног квалитета. Стратегија ће допринети и задовољењу потребе индустрије за водама при чеми се процењује да ће до 2034. године бити потребно обезбедити $288,40 \cdot 10^6$ m³/год воде, као и обезбеђивању довољних количина воде за наводњавање 250.000 до 350.000 ha пољопривредних површина из I и II развојне групе до 2034. године. Допринос Стратегије **потциљу 6.2. Постићи адекватан и једнак приступ санитарним и хигијенским условима за све** огледа се кроз смањење уноса загађења од концентрисаних извора загађивања, пре свега комуналног и индустријског отпада, изградњом канализационих система одговарајућег капацитета (обухваћеност канализационом мрежом 85% становништва у насељима већим од 2.000 становника) и достизањем степена пречишћавања који ће бити утврђен Планом заштите вода од загађивања.

Постизање и одржавање доброг статуса и еколошког потенцијала водних тела површинских и подземних вода, ради заштите здравља људи, очувања водних и приобалних екосистема и задовољавања потреба корисника вода, приоритет је Стратегије и директно доприноси достизању **потциља 6.3. Унапредити квалитет воде**. Унапређење квалитета воде биће остварено комбинацијом мера у области: смањења генерисања загађења, унапређењем технолошких поступака производње, повећањем продуктивности воде и мерама за виšekратно коришћење вода; контролом концентрисаних и расутих извора загађења; унапређењем и повећањем нивоа екосистемских услуга у домену асимилативног капацитета, ретензије нутријената, повећања инфилтрационих капацитета и сл. Ефикасност у потрошњи воде, која одговара **потциљу 6.4. Повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима**, препозната је у неколико оперативних циљева Стратегије који се односе на рационализацију коришћења воде у сегменту становништва, индустријској и пољопривредној производњи. Реализацијом Стратегије очекује се смањење нефактурисаног дела воде у јавним водоводним системима на ниво од око 25% до 2034. године као и рационалније коришћење и потрошњу воде у индустријској и пољопривредној производњи. Интегрално управљање водама на целој територији Србије побољшањем режима вода, односно отклањањем временске и просторне неусклађености између расположивих водних ресурса и потреба за водом, заштитом вода од загађивања и заштитом од вода, развојем регионалних и вишенаменских хидросистема директно ће допринети достизању **потциља 6.5. Интегрисано управљање водним ресурсима на свим нивоима**. Стратегија утврђује заштиту од ерозија и бујица као „предуслов за стабилно и одрживо коришћење земљишта и безбедност од честих разорних бујичних поплава“ чиме се доприноси **потциљу 6.6. Заштита и обнова водно повезаних екосистема, укључујући планине, шуме, плавна земљишта, реке, издане (аквифере) и језера**.

Локална самоуправа треба да учествује у развоју свих области сектора вода, при чему је њихов највећи интерес да становништву и привреди обезбеде адекватне услове у области снабдевања водом за пиће и прикупљања и одвођења отпадних и атмосферских вода. С обзиром да је локална самоуправа, у складу са законом, одговорна за управљање водама II реда, за издавање водних аката за објекте локалног значаја и аката за испуштање отпадних вода у јавну канализацију, да је задужена за обављање и развој комуналних делатности (пречишћавање и дистрибуција воде за пиће, прикупљање и пречишћавање отпадних вода и др.), те да се на локалном нивоу обављају и управни и други послови у вези са водама реализација Стратегије подразумева да се утврђени циљеви спроводе на нивоу јединица локалне самоуправе, чиме се

доприноси **потциљу 6.6** *Подржати и појачати учешће локалних заједница у унапређивању управљања водоснабдевањем и санитацијом.*

Унапређење доступности безбедној и приуштивој води за пиће као и санитарним и хигијенским условима утврђени су у **Стратегијом јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године**. Реализација Стратегије ће омогућити да се за 20% повећа број становника који живе на подручју покривеним канализационим системом као и да се 30% малих локалних водовода прикључи на мрежу централних водоводних система, чиме се директно доприноси напретку у достизању **потциља 6.1. Постићи универзалан и једнак приступ безбедној и приуштивој пијаћој води за све** као и **потциља 6.2. Постићи адекватан и једнак приступ санитарним и хигијенским условима за све.**

Одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине за пољопривредну производњу основа је за обезбеђење дугорочне прехранбене сигурности и доприноси стабилности и квалитету домаће производње. Специфични карактер пољопривредне производње, огледа се и у њеној високој зависности од обима и квалитета водних ресурса који су ограничени. Међусобна зависност и утицај пољопривреде на стање и квалитет водних ресурса као и утицај расположивих водних ресурса на развој пољопривреде препозната је **Стратегијом пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године**. Посебно приоритетно подручје деловања Стратегије односи се на заштиту и унапређење животне средине и очување природних ресурса у оквиру кога су утврђене мере које треба да допринесу смањењу загађења надземних и подземних вода од продуката пољопривреде као и реакционалнијем и ефикаснијем коришћењу воде у сектору пољопривреде. Стратегија посебну пажњу посвећује мерама одрживе пољопривредне праксе (агроеколошке мере, агрошумарство, интегрисано управљање природним ресурсима, интегрална заштита биља, плодност земљишта, одрживо управљање водама, органска пољопривреда), примени закона и прописа за спречавање загађења, очување земљишта и вода, контроли неселективне конверзије пољопривредног земљишта у друге сврхе, заштити шума и области са високовредним природним ресурсима, чиме ће допринети **потциљу 6.3. Унапредити квалитет воде и потциљу 6.4 Повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима и обезбедити одрживу експлоатацију воде и снабдевање слатком водом.**

Побољшање услова становања за припаднике Ромске националности један је од циљева **Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године**. Реализација Стратегије допринеће унапређењу подстандардних објеката како би задовољили основне услове животног стандарда и опремање подстандардних насеља комуналном инфраструктуром тако да до 2030. године 100% домаћинстава има приступ пијаћој води као и да 98% домаћинстава има приступ санитарним условима. Стратегијом је планирано и да 98% становништва живи у домаћинствима која користе побољшане санитарне просторије које се не деле са другима, односно да 400 подстандардних ромских насеља имају изграђену комплетну комуналну инфраструктуру и објекте који су прикључени на исту до 2030. године. Достизање ових циљева омогућиће и напредак у погледу достизања **потциља 6.1. Постићи универзалан и једнак приступ безбедној и приуштивој пијаћој води за све** и **потциља 6.2 Постићи адекватан и једнак приступ санитарним и хигијенским условима за све**

Спровођење Стратегије нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године као и Програма прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године ће такође допринети рационалнијој употреби воде и напретку Србије у достизању **потциља 6.4. Повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима и обезбедити одрживу експлоатацију воде и снабдевање слатком водом.** Реализација мера и активности утврђених у оквиру ова два документа јавних политика ће допринети оптимизацији коришћења вода из вештачких акумулација за наводњавање односно спровођење мера за прилагођавање пољопривреде климатским променама у погледу ефикаснијег коришћења постојећих система за наводњавање.

Спровођењем мера које се односе на прилагођавање технологија гајења (одабир врста и агротехничких мера) **Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године** ће допринети **потциљу 6.3 Унапредити квалитет воде**.

Програм управљања муљем у Републици Србији за период 2023-2032. године ће унапредити оквир за успостављање безбедног, одрживог и исплативог система управљања муљем из постројења за пречишћавање отпадних вода тако да се 80% генерисаног муља искористи у друге сврхе и тиме допринети унапређењу квалитета воде односно **потциљу 6.3 Унапредити квалитет воде**. Успостављање система управљања муљем у складу са ЕУ регулативом подразумева и успостављање потребне инфраструктуре за третман, коришћење и крајње збрињавање муља тако да ће реализација Програма омогућити да се повећа степен збринутог муља у односу на генерисани са садашњих 10% на 50% 2032. године.

ЦОР 7: ДОСТУПНА И ОБНОВЉИВА ЕНЕРГИЈА

Осигурати приступ, доступној, поузданој, одрживој и модерној енергији за све

Кратак преглед оствареног напретка, главни трендови и процеси који доприносе ЦОР 7

Доступност енергији омогућава несметано функционисање свих привредних сектора, као и свакодневни живот становништва. Енергетика је једна од инвестиционо најинтензивнијих грана привреде, а сигурно и безбедно снабдевање енергијом, њена доступност и расположивост под транспарентним и недискриминаторним условима, производња и коришћење у складу са принципима одрживог развоја, предуслови су успешног функционисање сваког друштва, подизања конкурентности привреде и благостања грађана. Са друге стране, светска економија почива на потрошњи енергије засноване на фосилним горивима који су доминантни фактори који значајно доприносе климатским променама. И поред тога што велики део светске популације има приступ електричној енергији, потражња је изутено велика и сходно томе мора доћи до значајаног повећања производње енергије. Напредак ка циљевима одрживе енергије јесте већи али је недовољно брз, с обзиром да се процењује да ће се и даље велики број светске популације ослањати на загађујућа горива до 2030. године.

Сходно томе посебан циљ Агенде 2030 посвећен је инвестицијама у чисте енергенте и обновљиве изворе енергије, усвајање рентабилних стандарда за широку лепезу технологија, ширење инфраструктуре и унапређење технологије за чисте енергенте у свим земљама. Са тим у вези ЦОР 7 се залаже за **осигурање приступа чистој и приступачној енергији**, јефтино и **доступно снабдевање**, и за повећање оног дела електричне енергије која се производи из **обновљивих извора** – ветра, сунца, воде, термалних извора, биомасе и биогаса.

У погледу **приступачности**, 99,7% становништва има приступ електричној енергији⁸¹, при чему је значајан напредак остварен **приступачности електричној енергији у ромским насељима**. Република Србија је до сада испунила 76% **обавеза у области енергетске ефикасности** и 70% **обавеза у области обновљивих извора енергије** у оквиру Енергетске заједнице и бележи значајан напредак у погледу **повећања удела обновљиве енергије у укупној финалној потрошњи енергије**⁸². Предвиђа се да се до 2030. године удвостручи глобална стопа побољшања енергетске ефикасности.

Активности које Република Србија предузима у процесу европских интеграција и усаглашавања са политикама и правним оквиром ЕУ у оквиру **преговарачког поглавља 15** - Енергетика, а које су условљене мерилима за отварање преговарачког поглавља, као и препорукама из Годишњих

⁸¹ Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/area/affordable-and-clean-energy/?subarea=SDGUN070101&indicator=070101IND01>

⁸² Удео енергије из обновљивих извора је 25,28% у 2021. години, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/area/affordable-and-clean-energy/?subarea=SDGUN070201&indicator=070201IND02>

извештаја о напретку у процесу европских интеграција значајно ће допринети достизању ЦОР-а 7.

Смањење потрошње енергије и загађења животне средине, као последица енергетских трансформација, кључни је циљ енергетске политике ЕУ, кроз коју се спроводи значајан део правних тековина у области климе и климатских промена. **Енергетска заједница Југоисточне Европе**, чија је Република Србија чланица, усмерава спровођење енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора енергије, као и спровођење обавеза предвиђених Кјото протоколом. У оквиру Енергетске заједнице за Југоисточну Европу, средином 2017. године основана је „**Акциона група за климу**“.

Према одредби члана 20. Уговора о оснивању **Енергетске заједнице**, Република Србија је прихватила обавезу да примени европске директиве у области обновљивих извора енергије. Тако је Директивом 2009/28/ЕЗ о промоцији коришћења обновљивих извора енергије, одређен обавезујући циљ за Републику Србију, који износи 27% удела обновљивих извора енергије у њеној бруто финалној потрошњи енергије у 2020. години. Законом о коришћењу обновљивих извора енергије подстиче се производња и потрошња електричне енергије из великих и малих водених токова, енергије ветра и сунца, производња и потрошња топлотне енергије из геотермалне енергије и чврсте биомасе. Дугорочан циљ је да се око 40% електричне и топлотне енергије производи из обновљивих извора до 2040. године, а 50% до 2050. године.

Потписивањем Софијске декларације о „**Зеленој агенди**“ за **Западни Балкан**, земље региона обавезале су се да ће спроводити мере у области спречавања климатских промена и загађења, развоја енергије, мобилности и циркуларне економије. У оквиру области **Клима, Енергетика, Мобилност**, земље Западног Балкана се обавезују да заједно са ЕУ иду ка циљу постизања угљеничне неутралности континента до 2050. године, увођењем строге климатске политике и реформом енергетског и транспортног сектора.

Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 7

Планска документа која доприносе осигурању приступа чистој и приступачној енергији, доступно снабдевање и повећање производње електричне енергије из обновљивих извора чине прилично кохерентан плански оквир. Посебан напредак је остварен током 2023. године усвајањем неколико докумената чија реализација значајно доприноси достизању ЦОР 7.

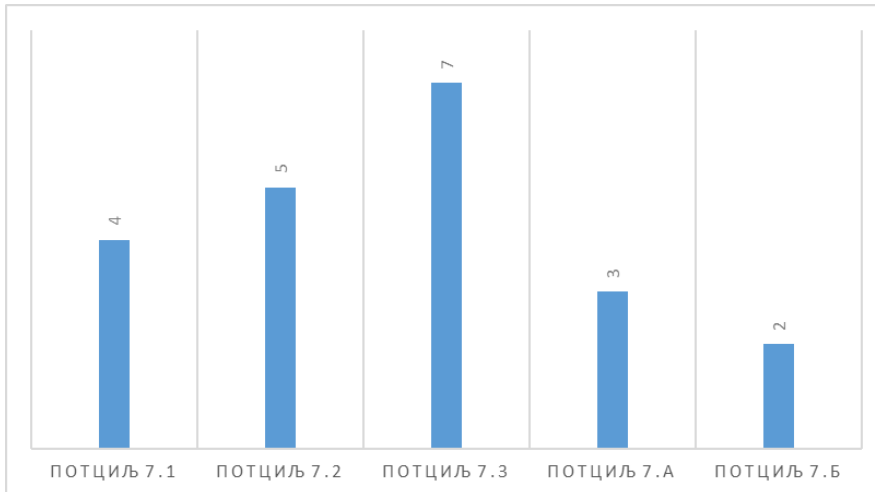
Напредак у односу на глобалне УН показатеље за достизање општег циља ЦОР 7 тренутно се прати у односу на три потциља одрживог развоја на основу четири показатеља⁸³. Праћење напретка заснива се на званичним подацима које Републички завод за статистику приказује на ЦОР порталу⁸⁴.

Мапирање планског оквира обухватило је **осам планских докумената** у области енергетике, заштите животне средине, урбанизма и конкурентности. Реализација планских докумената допринеће свим потциљевима утврђених у оквиру ЦОР 7, а највећи допринос биће остварен у области енергетске ефикасности (*Потциљ 7.3 - До 2030. удвостручити глобалну стопу побољшања енергетске ефикасности*).

Слика 11: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 7: Доступна и обновљива енергија

⁸³ Извор: Извештај о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији за 2022. годину, Републички завод за статистику

⁸⁴ <https://sdg.indikatori.rs/>

Кључно место у планском оквиру енергетске политике заузима **Стратегија развоја енергетике до 2025. године с пројекцијама до 2030. године** и пратећи **Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године**. Стратегија развоја енергетике је поставила кључне приоритете развоја енергетике до 2030. године који обухватају обезбеђење енергетске безбедности, развој тржишта енергије и свеукупна транзиција ка одрживој енергетици чиме ће омогућити допринос свим потциљевима ЦОР 7. С друге стране, Програм је разрадио циљеве Стратегије и одредио показатеље за њихово праћење, укључујући и активности и пројекте чија ће реализација допринети остварењу дефинисаних циљева.

Потциљ 7.1. Обезбеђивање универзалног приступа економски прихватљивим енергетским услугама јесте прилично широк и обухвата више аспеката, који су покривени планским оквиром земље, додуше у различитој мери. Стратегијом развоја енергетике предвиђено је, као приоритет, тржиште енергије, пре свега „конкурентност на тржишту енергије на начелима недискриминације, јавности и транспарентности и заштита купаца енергије и енергената“, што се односи на универзални приступ предвиђен овим потциљем. Стратегија истиче важност успостављања тржишне цене енергије и енергената која би укључила и екстерне трошкове, попут трошкова заштите животне средине. У погледу обезбеђивања енергетске безбедности, Стратегија указује на потребу „поузданог, сигурног, ефикасног и квалитетног снабдевања енергијом и енергентима“. Обезбеђење у снабдевању и енергетске безбедности даље је разрађено у **Програму остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године**. **Програмом економских реформи за период од 2023. до 2025. године**, предвиђена је структурна реформа чијом реализацијом ће бити повећан преносни капацитет и последично ће бити повећана поузданост рада система, које ће омогућити смањење губитака енергије у преносном систему на годишњем нивоу од 33 GWh до 2026. године (Структурна реформа 9 - *Интеграција обновљивих извора електричне енергије кроз пројекат „Београд 2025“*). Реализација Структурне реформе 10 - *Развој енергетског тржишта уз изградњу енергетске инфраструктуре*, ће омогућити прикључења нових производних капацитета за потребе балансирања система у вредности већој од >700 MW до 2027. године.

Стратегија развоја енергетике, као један од кључних приоритета наводи и коришћење обновљивих извора енергије, што ће допринети достизању **потциља 7.2 Повећање удела обновљивих извора енергије**, који захтева значајно повећање удела обновљивих извора енергије у Републици Србији. Повећању удела обновљивих извора енергије у енергетском миксу биће омогућено спровођењем **Програма економских реформи за период од 2023. до 2025. године** и Структурне реформе 9 која ће омогућити повећање инсталисане снаге електрана на ОИЕ у региону Јужног Баната која се може интегрисати без ограничења на >1000 MW до 2026. године.

Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године ће омогућити смањење емисија штетних гасова повећањем енергетске ефикасности и коришћењем ОИЕ, у индустријском сектору за 15% до 2030. године, те у стамбеном и комерцијалном сектору за 40% до 2030. године, у поређењу са 2010. годином чиме ће допринети дотизању **потциља 7.2 Повећање удела обновљивих извора енергије и потциља 7.3. Побољшање енергетске ефикасности.**

Анализом утицаја климатских промена на хидролошке параметре релевантне за планирање у сектору енергетике **Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године** допринеће и прилагођавању сектора енергетике на климатске промене и унапређење приступа у коришћењу водних ресурса као извора енергије. Студија о утицају климатских промена на режим расподеле степен дани грејања и степен дани хлађења допринеће да се у сектору енергетике формулишу политике и мере које ће допринети унапређење енергетске ефикасности у сегменту грејања чиме ће се непосредно допринети и достизању **потциља 7.3. Побољшање енергетске ефикасности.**

Потциљ 7.3. Побољшање енергетске ефикасности обухваћен је, осим Стратегијом развоја енергетике до 2025. године са пројекцијама до 2030. године и Програмом остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године, за период од 2017. до 2023. године. Стратегија и Програм препознају значај енергетске ефикасности и ову област издвајају као један од сектора енергетике, који додатно разрађују мерама попут креирање одрживе енергетике – „обезбеђењем услова за унапређење енергетске ефикасности у обављању енергетских делатности и потрошњи енергије“, подизањем капацитета финансијских организација за финансирање мера енергетске ефикасности.

Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године, такође доприноси постизању енергетске ефикасности. Стратегија ће, кроз ефикаснију употребу материјалних ресурса и енергетске ефикасности у индустријским процесима, допринети глобалној стопи побољшања енергетске ефикасности. Ова мера ће бити реализована развијањем критеријума за подстицање инвестиција у опрему која је калибрирана тако да користи рециклиране ресурсе. **Дугорочна Стратегија за подстицање улагања у обнову националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године**, дефинише сет мера које ће допринети унапређењу степена енергетске ефикасности приликом обнове породичних (једнопородичних зграда до нивоа ЕЕ, вишепородичних зграда до Нивоа ЕЕ+ и комерцијалних зграда до Нивоа ТО.) и јавних зграда (до нивоа nZEB) као и приликом изградње нових зграда (према Нивоу nZEB и више). Општи циљ Стратегије је смањење емисије CO₂ до 2050. године за 31% у односу на емисију из 2020. године, односно смањење потрошње примарне енергије у 2050. години, у износу од 38% у односу на потрошњу из 2020. године, што ће бити остварено низом мера усмерених на побољшање енергетске ефикасности у зградарству. **Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године** ће преко Структурне реформе 21 омогућити унапређење инфраструктуре квалитета за три групе индустријских производа (електрични и електронски производи, машине и лична заштитна опрема), што подразумева пуну примену техничких прописа и стандарда усаглашених са ЕУ, и тиме посредно допринети унапређењу енергетске ефикасности у финалној потрошњи електричне енергије.

Потциљ 7.а. Унапређење међународне сарадње како би се олакшао приступ истраживању и технологији чисте енергије, укључујући обновљиву енергију, енергетску ефикасност и напредну и чистију технологију фосилних горива, с једне стране обухвата унапређење међународне сарадње како би се олакшао приступ истраживању и технологији чисте енергије, док се с друге стране односи на промоцију инвестирања у енергетску инфраструктуру и технологију чисте енергије. **Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године и Програм остваривања стратегије енергетике**, истичу важност првог аспекта потциља 7.а, нарочито у области обновљивих извора енергије, док је други аспект значајно више покривен, и то стратешким приоритетом свеукупне транзиције ка одрживој

енергетици. Допринос потциљу 7.а омогућиће и **Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом** чијом реализацијом се планира смањење емисија SO₂ за 92% и суспендованих честица PM_{2.5} за 58,3% из сектора енергетике (укључујући саобраћај и индивидуална ложишта) до 2030. године у поређењу са 2015. годином првенствено спровођењем релевантних Директива ЕУ.

Потциљ 7.б. Унапређење енергетске инфраструктуре односи се на проширење инфраструктуре и унапређење технологије за снабдевање модерном и одрживом енергијом. На регионалном нивоу је подржан кроз листу приоритетних пројеката Енергетске заједнице, који задовољавају опште и посебне критеријуме за Трансевропску енергетску инфраструктуру (РЕСИ) и чије дугорочне користи надмашују трошкове, а имају и прекограничну димензију. Енергетска заједница Југоисточне Европе, кроз Енергетску стратегију, подстиче јачање сектора енергетике кроз међународну сарадњу и унапређење инфраструктурних и технолошких. **Стратегија развоја енергетике** као приоритет предвиђа „тржиште енергије“, односно развој тржишта електричне енергије и природног гаса и њихово повезивање са јединственим тржиштем енергије ЕУ. У складу са Програмом за остваривање стратегије енергетике, Стратегијом развоја енергетике Републике Србије до 2025, и другим релевантним планским документима, донети су нови или усклађени постојећи закони и подзаконски акти (Измене и допуне Закона о енергетици, Закон о енергетској ефикасности и рационалној употреби енергије и Закон о коришћењу обновљивих извора енергије), са директивама и препорукама ЕУ, одлукама и препорукама Енергетске заједнице, као и Western Balkan Sustainable Charter у оквиру Берлинског процеса.

ЦОР 11: ОДРЖИВИ ГРАДОВИ И ЗАЈЕДНИЦЕ

Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим

Кратак преглед оствареног напретка, главни трендови и процеси који доприносе ЦОР 11

Живот у градским и урбаним срединама носи различите изазове са становишта квалитета живота, као и утицаја великих градова на квалитет животне средине. Половина светске популације живи у урбаним срединама, а очекује се да ће 70% људи живети у градовима до 2050. године. Велики проценат светске популације живи у сиротињским насељима или условима сличним сиротињским насељима у градовима, и у наредних 30 година се процењује да ће тај број бити још већи. Међутим многи градови нису спремни за убрзану урбанизацију која надмашује развој становања, инфраструктуре и услуга, што доводи до пораста сиротињских насеља. Развој градова доводи до проблема урбанистичког ширења, загађења ваздуха и ограниченог отвореног јавног простора. Сходно томе, одрживи развој се не може постићи без значајне промене начина на који градимо и управљамо урбаним простором, посебно узимајући у обзир да је екстремно сиромаштво често сконцентрисано у урбаним срединама, као и да се све теже излази на крај са збрињавањем све већег броја становника у тим срединама.

Овај циљ одрживог развоја посвећен је оним аспектима развоја, који се односе на инклузивне градове и отпорне и одрживе заједнице и насеља. Сврха ЦОР 11 је управо на **одрживом развоју и управљању градовима и насељима**. Учинити градове безбедним и одрживим значи обезбедити сигурно и приступачно становање и уређење сиромашних насеља. Овај циљ обухвата инвестиције у јавни превоз, повећање зелених површина, примену енергетски ефикасних и еколошких мера у привреди и становању и боље урбанистичко планирање и управљање на начин који омогућава учешће и ангажовање свих.

У Републици Србији, 4% (2018) градског становништва **живи у неусловним, нестандартним насељима или неадекватним стамбеним условима**⁸⁵. У погледу утицаја градова на стање животне средине **укупна количина чврстог комуналног отпада** који се прикупља и којим се адекватно управља у контролисаним постројењима у укупном произведеном комуналном

⁸⁵ Извор: Програм УН за насеља

отпаду, има тенденцију раста и у 2021. години је износила 3,022 хиљада тона⁸⁶. Такође, 86,4% становника су обухваћени системом организованог сакупљања комуналног отпада⁸⁷. **Загађеност ваздуха** је један од десет главних глобалних фактора ризика по здравље људи, а највећи проблем представљају суспендоване честице, јер се најдуже задржавају у ваздуху и најдубље продиру у дисајне органе. Постоји сталан пораст броја градова у Србији у којима се детектује ваздух треће категорије, где су прекорачене граничне вредности, за једну или више загађујућих материја. Суспендоване честице PM₁₀ и PM_{2.5} су 2022. године, као и претходних година, биле доминантна загађујућа материја на подручју Републике Србије⁸⁸, а посебно је изражено њихово присуство у градским насељима. Усвајање Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године допринело је оснаживању националног и регионалног развојног планирања у контексту промовисања трансформативнијег, продуктивнијег, инклузивнијег и отпорнијег урбаног развоја на дужи рок. У фокусу Агенде 2030 је и јачање капацитета локалних заједница на одговор и смањење ризика од катастрофа **израдом локалних стратегија и планова за смањење ризика од катастрофа**. У Републици Србији је до сада 4 јединице локалне смоуправе усвојиле и примењују стратегије за смањење ризика од катастрофа у складу са националним стратегијама смањења ризика од катастрофа.

Усаглашавање са ЕУ и међународним политикама у контексту одрживог урбаног развоја реализује се у оквиру процеса ЕУ интеграција као и спровођењем обавеза које проистичу из међународних уговора и декларација чији је Србија потписник. У том погледу кључни документи су „**Лајпцишка повеља о одрживим европским градовима**” (2007), **Декларација о урбаном развоју из Толета** (2010), **Декларација из Риге** (2015), **Урбана агенда ЕУ** (2016) и **Територијална агенда ЕУ 2030** (2020). На нивоу Европе постоји јасан консензус о карактеру европског града будућности и принципима на којима идеални европски град треба да буде заснован (ЕК 2011, 2014, 2020). Нова **Урбана агенда УН** усвојена је у оквиру **Хабитат III Конференције УН о становању и одрживом урбаном развоју** у Киту 2016. године. Она утврђује нове стандарде интегралног и одрживог развоја и садржи смернице за одрживи урбани развој у државама чланицама. Државе чланице су се обавезале на преношење нове Урбане агенде кроз спроводиве и партиципативне урбане политике, на националном и поднационалном нивоу. **Међународне смернице за урбанистичко и просторно планирање** (International Guidelines on Urban and Territorial Planning – IGUTP), први су документ на глобалном нивоу за област просторног и урбанистичког планирања, усвојен од стране Управљачког савета УН Хабитата.

Напори ка успостављању добре праксе смањења ризика од катастрофа настављени су усвајањем **Сендаи Оквира за смањење ризика од катастрофа период од 2015. до 2030. године** (наставља се на Хјого оквир за деловање 2005-2015). Спровођењем Сендаи оквира очекује се знатно смањење ризика од ванредних ситуација и губитка живота, услова за стварање средстава за живот и здравље, и губитка економске, физичке, културне и еколошке имовине људи, компанија, заједница и земаља. У циљу унапређења сарадње у области цивилне заштите Савет ЕУ је усвојио неколико одлука и резолуција, а на основу одлуке 2001/792/ЕС установљен је **Механизам ЕУ за цивилну заштиту** чији је циљ да подржи напоре на спречавању катастрофа и обезбеди спремност јединица цивилне заштите да делују у случају катастрофа - на националном, регионалном и локалном нивоу. Поред држава чланица ЕУ, тренутно постоји 6 држава учесница механизма (Исланд, Норвешка, Србија, Северна Македонија, Црна Гора и Турска). Србија је постала 33. држава учесница Механизма 2015. године.

Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 11

Плански оквир који доприноси достизању ЦОР-у 11 обухвата велики број планских докумената у областима урбанизма, просторног планирања и грађевинарства, заштите животне средине,

⁸⁶ Извор: Агенција за заштиту животне средине

⁸⁷ Извор: Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022 – 2031. године

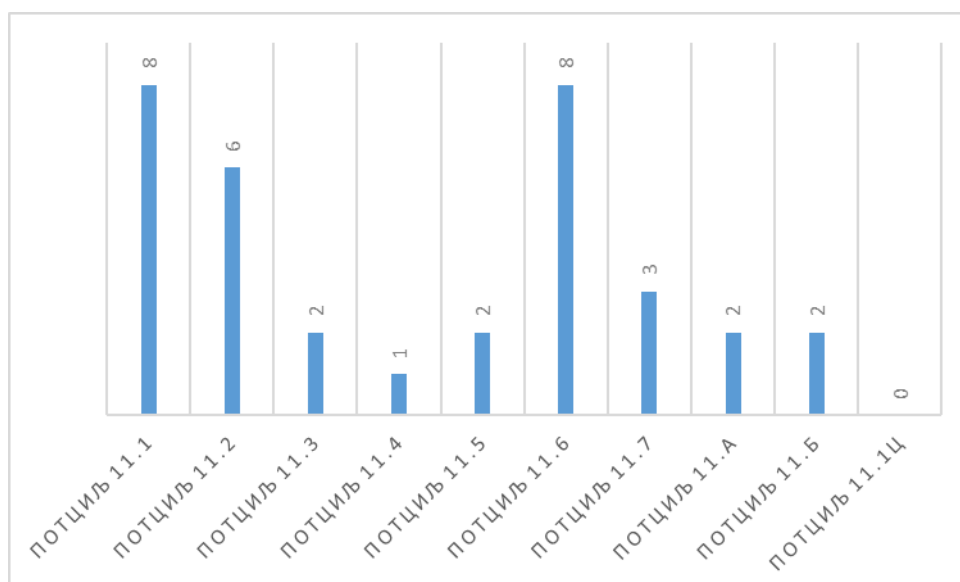
⁸⁸ Извор: Годишњи извештај о стању квалитета ваздуха у Републици Србији 2022. године

саобраћаја и комуникација, здравства, социјалне заштита и запослености, људских права. Важно је истаћи на достизање ЦОР 11 не утичу сва документа на исти начин и у истој мери.

Напредак у достизању општег циља ЦОР 11 тренутно се прати у односу на седам потциљева одрживог развоја на основу једанаест показатеља⁸⁹. Праћење напретка заснива се на званичним подацима које Републички завод за статистику приказује на ЦОР порталу⁹⁰.

У контексту сагледавања доприноса јавних политика и важећих планских докумената достизању ОР 11, **мапирано је двадесет планских докумената** који су релевантни за достизање овом циљу одрживог развоја⁹¹. Највећи број планских докумената односи се на област стварања приступа адекватном, безбедном и приступачном становању и основним услугама (*Потциљ 11.1 - До 2030. осигурати да сви имају приступ адекватном, безбедном и приступачном становању и основним услугама, унапредити неусловна насеља*) као и на смањење негативног утицаја урбаних насеља на животну средину (*Потциљ 11.6 - До 2030. смањити негативан утицај градова на животну средину мерен по глави становника, са посебном пажњом на квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском и другим нивоима*).

Слика 12: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 11: Одрживи градови и заједнице

Најзначајнији плански документ за достизање циља Агенде 2030 који се односи на одржив урбани развој је **Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године**. Стратегија представља одговор на растућу потребу уређења градског простора, решавања проблема урбаног развоја и одрживог коришћења потенцијала које урбана насеља носе као генератори друштвено економског развоја. Реализација Стратегије допринеће унапређењу економског, социјалног и културног развоја, квалитету уређења урбаног простора, заштити животне средине и прилагођавању на климатске промене, побољшању друштвеног благостања (квалитета живота, здравља становништва и безбедности), приуштивом и квалитетном становању, очувању и афирмацији градитељског наслеђа и урбаног идентитета и тиме директно допринети достизању свих потциљева у оквиру ЦОР 11.

Фокус **потциља 11.1. Приступ адекватном, безбедном и приступачном становању и основним услугама** је обезбеђивање универзалног приступа безбедном становању у

⁸⁹ Извор: Извештај о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији за 2022. годину, Републички завод за статистику

⁹⁰ <https://sdg.indikatori.rs/>

⁹¹ Планска документа доприносе следећим потциљевима: 1.1, 1.2, 1.2, 1.4, 1.5, 1.а

адекватним условима као и унапређење услова становања у нестандартним насељима. Допринос овом циљу пружа неколико докумената јавних политика од којих је најзначајнија **Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године** чијом реализацијом ће бити решена стамбена потреба свих грађана, затим ће бити унапређена приступачност урбаног простора као и квалитет и капацитет услуга техничке инфраструктуре мерено између осталог процентом урбаног становништва прикљученог на јавне водове, на јавну канализацију или на непропусне септичке јаме које се редовно чисте. Посебан фокус Стратегије је и на уједначавању доступности јавних служби (школство, здравство, социјална заштита) у урбаним подручјима као и на санацији и обнови подстандардних насеља кроз њихово инфраструктурно опремање, унапређење квалитета, приступачности и доступности. **Национална архитектонска стратегија за период од 2023. до 2035. године са Акционим планом за период од 2023. до 2025. године** омогућиће унапређење свести о значају квалитетне архитектуре и грађене средине за квалитет живота грађана и очување културних идентитета и тиме допринети адекватном становању и потциљу 11.1. Највећи проблем, са становишта развоја социјалног становања, настао је након масовне приватизације станова почетком 90-их, када је јавни стамбени фонд скоро потпуно ишчекао, а средства обезбеђена приватизацијом нису била довољна за задовољавање стамбених потреба становништва са нижим примањима. Велики проблем представља и низак ниво инфраструктурне опремљености станова, што се највише односи на прикључак на канализациону мрежу и даљински систем грејања, као и неформална насеља са изузетно ниским квалитетом комуналних услуга. **Национална стратегија социјалног становања** покушава да одговори на ове проблеме повећањем нивоа инфраструктурне опремљености станова и решавањем питања неформалних насеља. Основни циљ Стратегије је да се обезбеде станови одговарајуће величине и опремљености, у функционалном окружењу и уз разумне цене, док је одабир становништва у приступу становима заснован на објективним критеријумима. Отклањањем архитектонских баријера за улазак и кретање кроз објекат старијих и лица са инвалидитетом предуслов су њиховог укључивања у јавни живот и личног функционисања у заједници, као и отклањање информационих и комуникационих баријера. Проблем обезбеђивања приступачности јавних и приватних објеката разматра се и у оквиру **Стратегије активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године** чијом реализацијом ће 1.000 јавних установа отклонити баријере за приступ старијих и тиме допринети овом потциљу. **Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године** омогућиће да се за број објеката у јавној употреби који су приступачни за особе са инвалидитетом увећа за 10% на годишњем нивоу до 2024. године.

Унапређење приступачности саобраћаја и урбане мобилности, развој мрежа и осавремењивање јавног превоза, увођење нових технологија у транспорту као и проширивање капацитета услуга транспорта за бициклисте, пешаке, особа са инвалидитетом представља допринос **Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године потциљу 11.2. Одрживи транспортни системи и безбедност на путевима**. Допринос овом потциљу биће остварен и реализацијом **Стратегије активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године** којом ће се унапредити доступност јавног превоза у руралним насељеним местима за старије, укључујући старије са инвалидитетом и са тешкоћама у кретању. Повећање друштвене инклузије особа са инвалидитетом обухвата и унапређење стања у погледу приступачности саобраћајне инфраструктуре и превозних средстава у јавном превозу путника које ће бити реализовано спровођењем **Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**. Питање безбедности саобраћаја односно подизање нивоа безбедности на путним прелазима део је **Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године** и Структурне реформе 19 - *Унапређење ефикасности и безбедности у железничком саобраћају* чијим спровођењем ће се допринети смањењу броја железничких несрећа на 150 до 2025. године. Такође повећање конкурентности железничког саобраћаја у односу на друге видове саобраћаја, учиниће овај вид

саобраћаја доступним посебно онима у стању рањивости. Смањење броја погинулих и тешко повређених лица за 50% до 2030. године, у односу на 2019. годину и без погинуле деце у саобраћају од 2030. године утврђено је као општи циљ **Стратегије безбедности саобраћаја Републике Србије за период од 2023 до 2030. године са Акционим планом за 2023. до 2025. године** чијом реализацијом ће бити остварен директан допринос потциљу 11.2. Реализација Стратегије омогућиће унапређење функционалности система безбедности саобраћаја као и капацитета на централном и локалном нивоу за планирање и спровођење политика у области безбедности саобраћаја. Сходно томе очекује се да се до 2030. године износ средстава која се користе за унапређење безбедности саобраћаја, у односу на укупна средства која су Законом о буџету опредељена за безбедност саобраћаја повећа са постојећих 10% у 2019. на 50%. Реализација Стратегије ће омогућити и да 95% субјеката безбедности саобраћаја на државном нивоу имају потребан капацитет и интегритет као и да 75% ЈЛС имају потребан капацитет и интегритет. Стратегијом ће омогућити и унапређење планирања, пројектовања, изградње и одржавања путева, тако да се најмање 75% путовања обавља путевима са високим стандардима безбедности саобраћаја до 2030. године, односно да 95% km аутопутева од укупне дужине аутопутева, задовољавају најстрожије захтеве безбедности саобраћаја, на којима је мапирањем ризика утврђена оцена безбедности од 60% и више.

Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године ће подизањем нивоа транспарентности у процесу доношења одлука о урбаном развоју и унапређењем партиципације грађана и осталих заинтересованих страна допринети **потциљу 11.3. Инклузивна и одржива урбанизација**. Унапређење постојећих инструмената и механизма којима се утиче на квалитет архитектуре и грађене средине један је од циљева **Националне архитектонске стратегије за период од 2023. до 2035. године са акционим планом за период од 2023. до 2025. године** који ће допринети успостављању континуираног дијалога и остваривању међусекторске и институционалне сарадње између сектора планирања и изградње, културе (заштита споменика) и животне средине (заштита природе) и допринети дефинисању интегративних приступа урбаној/руралној обнови и реконструкцији архитектонског и урбанистичког наслеђа и просторних културно историјских целина и тиме допринети потциљу 11.3.

Читав један сегмент **Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године** односи се на уређење културне баштине и културу и мере попут заштите културног наслеђа, очувања културног диверзитета, дигитализације културног и урбаног наслеђа као и промоција културног туризма омогућиће достизање **потциља 11.4. Заштита културне и природне баштине**.

Реализација **Националног програма управљања ризиком од елементарних непогода** омогућиће изградњу адекватног дугорочног система управљања ризицима од елементарних непогода у земљи, на коме би различите институције сарађивале и заједно радиле на смањењу ризика и ефикаснијем реаговању на непогоде и тиме директно допринети **потциљу 11.5 Смањење штетних ефеката изазваних природним катастрофама**, а посебно у контексту ублажавања ризика од поплава у критичним и рањивим зонама, и то путем инвестиција у мере за спречавање поплава високог приоритета, што укључује инфраструктурне и институционалне интервенције. Такође, Програм предвиђа укључивање димензије ризика у планове за коришћење земљишта и урбано планирање, као и унапређење правног оквира у сектору грађевине.

Утицај урбаних насеља на квалитет животне средине, здравље и безбедност становништва у урбаним насељима као и прилагођавање урбаних насеља климатским променама области су које се додатно разрађују **Стратегијом одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године**. Унапређењем свих параметара животне средине, система управљања отпадом, унапређењем квалитета ваздуха и унапређењем енергетске ефикасности Стратегија ће допринети **потциљу 11.6. Квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском нивоу**.

Успостављање система реаговања у ризичним ситуацијама у урбаним насељима допринеће смањењу ризика од поплава у урбаним подручјима, очувању биодиверзитета и ефикасијем реаговању у случају ризика и удеса у урбаним подручјима чиме ће непосредно бити остварен и **потциљ 11.5 Смањење штетних ефеката изазваних природним катастрофама.** Унапређењем приступачности и безбедности у урбаним насељима, уједначавање квалитета уређености урбаног простора, регенерација делова урбаних насеља који су били изложени девастационим процесима допринеће **потциљу 11.7. Омогућити универзални приступ безбедним, инклузивним и приступачним зеленим и јавним површинама.** Реализација мера усмерених на јачање и управљање рурално урбаним везама допринеће **потциљу 11.а. Подржати позитивне економске, социјалне и еколошке везе оснаживањем националног и регионалног развојног планирања,** док ће успостављање и јачање интегрисаног планирања урбаног развоја допринети достизању **потциља 11.б. Примена интегрисаних политика и планова усмерених ка инклузији, ефикасности ресурса и смањењу ризика од природних катастрофа.**

Развијање одрживог система управљања отпадом у сврху очувања ресурса и смањења негативних утицаја на животну средину у фокусу је **Програма управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године.** Реализацијом Програма утицаће се на јачање капацитета локалних самоуправа у области управљања отпадом и тиме допринети повећању стопе рециклаже комуналног отпада до 35% по маси до 2030. године односно на смањењу одлагања отпада на несанитарне депоније на 0% до 2034. године. На тај начин Програм ће допринети **потциљу 11.б. Квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском нивоу.**

Фокус **Програма развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године** је унапређење система управљања отпадом кроз ефикасније коришћење отпада у циркуларној економији. Реализација мера и активности утврђених Програмом допринеће смањењу настајања отпада од пластике, ефикаснијој рециклажи неопасног грађевинског отпада, док ће унапређење система управљања храном и рационалнија набавка хране допринети да се вишкови хране на одговарајући начин искористе и смањи количина отпада који се одлаже на депоније, а повећа искоришћење отпада од хране у погледу производње компоста или енергије, чиме ће се допринети достизању потциља 11.б.

Кључни документ за унапређење квалитета ваздуха је **Програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом** чијом реализацијом ће се допринети смањењу емисија SO₂ за 92% и суспендованих честица PM_{2.5} за 58,3% из сектора енергетике (укључујући саобраћај и индивидуална ложишта) 2030. године у поређењу са 2015. годином.

Националним планом за смањење емисија главних загађујућих материја које потичу из старих великих постројења за сагоревање дефинисане су максималне емисије SO₂ (25.060,56 т/год), NO_x (24.962,90 т/год) и прашкастих материја (2.493,05 т/год) до 2027. године, што ће допринети ограничавању степена загађења. У зонама и агломерацијама у којима је ваздух треће категорије, односно када загађење ваздуха превазилази ефекте мера које се предузимају и када је угрожен капацитет животне средине, или постоји стално загађење ваздуха на одређеном простору, надлежни орган аутономне покрајине и орган јединице локалне самоуправе дужан је да донесе план квалитета ваздуха, са циљем да се постигну одговарајуће граничне вредности или циљне вредности утврђене важећим прописима. Министарство заштите животне средине даје сагласност на планове квалитета ваздуха јединица локалне самоуправе. Смањење негативног утицаја градова на животну средину мерено по глави становника, са посебном пажњом на квалитет ваздуха, обухваћено је и у оквиру **Дугорочном Стратегијом за подстицање улагања у обнову националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године,** која ће омогућити простор за смањење емисије CO₂ до 2050. године за 31% у односу на емисију из 2020. године, односно смањење потрошње примарне енергије у 2050. години, у износу од 38% у односу на потрошњу из 2020. године.

Реализацијом мере усмерене на обезбеђење пуне приступачности јавним површинама особама са инвалидитетом остварује се допринос **Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године потциљу 11.7. Омогућити универзални приступ безбедним, инклузивним и приступачним зеленим и јавним површинама.**

Док се градови суочавају са последицама климатских промена, као што су пораст температура, повећана учесталост екстремних временских догађаја и промене у падавинама, потреба за прилагођавањем урбаних окружења постаје кључна. Пошумљавање са врстама дрвећа отпорним на климатске промене може пружити бројне користи па ће у складу са тим **Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године** омогућити финансирање 10 пројеката суфинансирања пошумљавања у јединицама локалне самоуправе коришћењем врста отпорних на климатске промене ради смањења ризика од негативних утицаја климатских промена. Реализација Програма ће такође омогућити унапређење Методологије за израду локалних планова прилагођавања на измењене климатске услове.

ЦОР 12: ОДГОВОРНА ПОТРОШЊА И ПРОИЗВОДЊА

Обезбедити одрживе обрасце потрошње и производње

Кратак преглед оствареног напретка, главни трендови и процеси који доприносе ЦОР 12

Економски и друштвени напредак током прошлог века пратила је деградација животне средине која угрожава саме системе од којих зависи наш будући опстанак и развој. Количина ресурса неопходна за опстанак људи убрзано нестаје и уколико се не промене начини производње и обрасци потрошње опстанак и развој ће бити озбиљно угрожени. Сходно томе постизање привредног раста и одрживог развоја налаже хитно смањење утицаја људи на животну средину, које ће се постићи променом начина на који производимо и трошимо производе и ресурсе. Успешна транзиција ка одрживим обрасцима производње и потрошње ће значити побољшање ефикасности управљања ресурсима и разматрање целокупног животног циклуса економских активности у пољопривреди, производњи и потрошњи енергије, индустријама, потрошњи хране, производњи и одлагању отпада.

За концепт одрживог развоја посебно је значајно унапредити ефикасност коришћења ресурса и смањити притисак на природне ресурсе и њихову експлоатацију. Са тим у вези ЦОР 12 је посебан циљ одрживог развоја који се залаже се за одрживо и ефикасно коришћење природних ресурса, односно поштовање времена које је потребно за њихово обнављање или развијање замене. Сврха ЦОР је **успостављање одрживих образаца потрошње и производње.**

Показатељ којим се мери однос према ресурсима, јесте **продуктивност ресурса и домаћа потрошња материјала (ДПМ)**. Према овом показатељу, Србија је у 2022. години остварила домаћу потрошњу материјала по становнику од 21,9 тона. Продуктивност ресурса, као однос између бруто домаћег производа (БДП) и домаће потрошње материјала, у 2022. години износила је 37,2 РСД по килограму. Србија је **развила инструменте политике чији је циљ подршка преласку на одрживу производњу и потрошњу**. У 2020. години створено је **мање опасног отпада по глави становника**⁹², док је у 2021. години дошло до **раста рециклаже комуналног отпада у односу на укупно створен отпад**⁹³.

Процес европских интеграција у оквиру кога се врши усаглашавање са политикама и прописима ЕУ у области одговорне потрошње и производње, као и ефикасног коришћења природних ресурса важан је за достизање ЦОР-а 12. **Преговарачко поглавља 15** – Енергетика релевантно је за ЦОР 12 у контексту усаглашавања у области обновљивих извора енергије и енергетске

⁹² 1.645 кг по становнику, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/responsible-consumption-and-production/?subarea=SDGUN120402&indicator=12040201IND01>

⁹³ 16,7% у 2021. години, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/responsible-consumption-and-production/?subarea=SDGUN120501&indicator=120501IND01>

ефикасности, док је **преговарачко поглавља 27** – Заштита животне средине, релевантно због усаглашавања у области управљања отпадом. Процес преговара који се води и у другим преговарачким поглављаима у области пољопривредне производње, прераде и смањивања отпада од хране, производње хране, индустријске политике, образовних политика такође доприноси достизању ЦОР 12.

Од непосредног значаја за достизање ЦОР-а 12 је **ЕУ Оквирна директива за отпад** (EU Waste Framework Directive), са два кључна циља: превенција и смањење негативног утицаја проистеклог стварањем и управљањем отпадом и побољшање ресурсне ефикасности. Превенција стварања и поновно коришћење отпада јесу пожељне опције, затим рециклажа и повраћај енергије. **Осми акциони програм за животну средину**⁹⁴ дефинише оквире европске политике у области животне средине до 2030. године. Циљеви Осмог акционог програма за животну средину су: климатска неутралност, повећање ресурсне продуктивности, убрзање транзиције ка циркуларној економији и нулта загађености. „**Пакет за циркуларну економију**“ представља пут ЕУ ка унапређеној циркуларној економији. Пакет подразумева различите инструменте и показатеље који се односе на смањење одлагања отпада на депоније и повећање рециклирања и поновне употребе

Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 12

Успостављање одрживих образаца производње и потрошње обухваћено је широким спектром јавних политика у области заштите животне средине, енергетике, пољопривреде, образовања, урбанизма, чијом реализацијом се доприноси достизању циљева Агенде 2030 у области циркуларне економије.

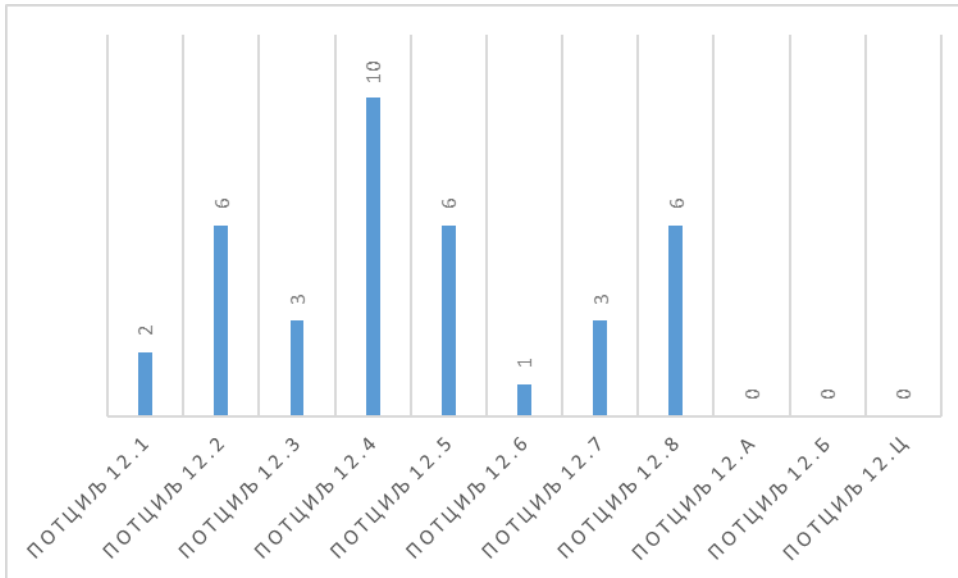
Национални допринос ЦОР-у 12 тренутно се прати у односу на пет потциљева и пет показатеља и Републички завод за статистику те податке објављује на ЦОР порталу⁹⁵.

Мапирање планског оквира обухватило је **осамнаест планских докумената** који су релевантни за достизање циљева у области одрживе производње и потрошње. Ефекти и резултати планских докумената допринеће већини потциљева при чему је најзначајнији допринос у области која се односи на исправно управљање свим врстама отпада и смањења њиховог испуштања у ваздух, воду и земљиште (*Потциљ 12.4 - До 2020. постићи еколошки исправно управљање хемикалијама и свим врстама отпада током читавог њиховог употребног циклуса, у складу са договореним међународним оквирима, и значајно смањити њихово испуштање у ваздух, воду и земљиште како би се што више умањили њихови негативни утицаји на здравље људи и животну средину*).

Слика 12: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 12: Одговорна потрошња и производња

⁹⁴ https://environment.ec.europa.eu/strategy/environment-action-programme-2030_en

⁹⁵ <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/responsible-consumption-and-production/>

Кључни плански документи за ЦОР 12, су **Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период од 2022. до 2024. године**, као и **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године**, са Акционим планом чија реализација ће допринети највећем броју потциљева ЦОР-а 12.

Усвајање планског документа за област циркуларне економије је предвиђено у Зеленој агенди за Западни Балкан, у оквиру стуба 2 који се односи на циркуларну економију. Релизација **Програма развоја циркуларне економије у Републици Србији за период од 2022. до 2024. године** ће допринети преласку са линеарне на циркуларну економију и тиме омогућити смањење домаће потрошње материјала по становнику на 15,2 тоне до 2024. године и достизање **потциља 12.1 Спровести Десетогодишњи оквир програма за одрживу потрошњу и производњу**. Изградња неопходне инфраструктуре за сакупљање и третман опасног и индустријског отпада ће допринети **потциљу 12.2 Одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса**. Спровођење одредби из Оквирне ЕУ директиве о отпаду 2008/98/ЕС допуњене Директивом (ЕУ) 2018/851, Директиве ЕУ о амбалажи и амбалажном отпаду 94/62/ЕС допуњене Директивом (ЕУ) 2018/852 и осталих Директива ЕУ које се односе на посебне токове отпада омогућиће да се до 2024. године рециклира 70% амбалажног отпада односно 40% отпада од грађења и рушења чиме ће Програм допринети смањењу одлагања овог отпада у ваздух, воду и земљиште односно **потциљу 12.4. Постићи еколошки исправно управљање хемикалијама и свим врстама отпада и смањити њихово испуштање у ваздух, воду и земљиште и значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редуцију, рециклирање и поновно коришћење** и **потциљу 12.5 Значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редуцију, рециклирање и поновно коришћење**. Спровођењем Програма биће омогућено усклађивање правног оквира са правним тековинама ЕУ и ојачани капацитети надлежних институција, локалних самоуправа и државне управе, као и регионалних предузећа за управљање отпадом за праћење и извештавање у области управљања отпадом, и тиме остварен допринос **потциљу 12.8. Повећање релевантних информација и свести о одрживом развоју и стилу живота у хармонији са природом**. Програм ће омогућити информисање и едукацију јавности о концепту циркуларне економије реализацијом Плана подизања свести заинтересоване јавности о циркуларној економији и одрживом развоју.

Напредак у оквиру **потциља 12.2 Одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса** биће остварен спровођењем неколико докумената јавних политика. **Програм управљања отпадом** израђен је у складу са постављеним стандардима ЕУ у области интегрисаног управљања отпадом, чија реализација ће омогућити даље усклађивање са ЕУ законодавством и политикама у овој области. Развијањем одрживог система управљања

отпадом Програм ће допринети очувању ресурса и смањењу негативних утицаја на животну средину, здравље људи и деградацију простора. Програм ће омогућити превенцију настајања отпада, смањење количина рециклабилног отпада који се одлаже на депоније, смањење удела биоразградивог отпада у одложеном комуналном отпаду, смањење негативног утицаја одложеног отпада на животну средину, климу и људско здравље и управљање насталим отпадом по принципима циркуларне економије, чиме ће Република Србија допринети смањењу експлоатацији природних ресурса. Реализација Програма ће допринети повећању стопе рециклаже комуналног отпада на укупних 25% по маси до 2025. године и 35% до 2030. године и повећању стопе припреме за поновну употребу и рециклажу комуналног отпада на минимално 55% по тежини до краја 2025. године и минимално 60% по тежини до краја 2030. године. Овом потциљу допринеће и **Стратегија развоја енергетике до 2025. године са пројекцијама до 2030. године**, која промовише и обухвата подстицање коришћења обновљивих извора енергије и јачања енергетске ефикасности, док **Програм остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године за период од 2017. до 2023. године**, у сегменту транзиције ка одрживој енергетици, обезбеђује услове за унапређење енергетске ефикасности и обезбеђује услове за повећавање удела енергије из обновљивих извора енергије.

Реализација **Програма управљања отпадом** омогућиће смањење одлагања биоразградивог отпада на депоније до 2028. године, на 75% укупне количине биоразградивог отпада створеног 2008. године, као и повећање стопе рециклаже биоотпада на 20% до 2025. године, односно 40% до 2029. године ће допринети **потциљу 12.3. Смањити глобални отпад од хране по глави становника и губитке хране у производњи и ланцима снабдевања**.

Увођење концепта циркуларне економије који повезује многе области, има за циљ покретање зелене привредне транзиције Републике Србије, уз ефикасно коришћење ресурса и енергије и очување и унапређење животне средине и здравља људи. **Програмом економских реформи за период од 2023. до 2025. године** биће омогућена реализација Структурне реформа 12 - *Примена циркуларне економије у стварању повољног окружења за зелену транзицију* која ће подржати привредне субјекте у транзицији на циркуларни модел пословања и омогућити да 10 привредних субјеката пређу на пословне моделе засноване на принципима циркуларне економије до 2024. године. Реализација Програма допринеће **потциљу 12.1 Спровести Десетогодишњи оквир програма за одрживу потрошњу и производњу, потциљу 12.2 и потциљу 12.5. Смањење производње отпада кроз превенцију, редукуцију, рециклирање и поновно коришћење Одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса**.

Допринос потциљу 12.2. омогућиће и **Стратегија индустријске политике Републике Србије до 2030. године** чијом реализацијом ће стопа коришћење циркуларних ресурса у индустрији достићи 10% до 2030. године и тиме допринети прелазу индустрије са линеарног на циркуларни модел. Истовремено на овај начин ће бити смањена и количина произведеног отпада у индустрији и остварен напредак у оквиру **потциља 12.5. Значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редукуцију, рециклирање и поновно коришћење**.

Фокус **потциља 12.3. Смањити глобални отпад од хране по глави становника и губитке хране у производњи и ланцима снабдевања**, је смањивање прехранбеног отпада хране по глави становника и смањивање губитака хране у производњи и снабдевању. Овом потциљу најпре доприноси **Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године**, која је усмерена на одрживо управљање ресурсима и заштиту животне средине пре свега контролисаним управљањем отпадом из примарне пољопривредне производње, развојем и унапређењем система управљања споредним производима прехранбене индустрије, као и очувањем и одрживим управљањем биљним и животињским генетичким ресурсима. Подстицаји за замену механизације довешће до смањења жетвених остатака.

Потциљ 12.4. Постићи еколошки исправно управљање хемикалијама и свим врстама отпада и смањити њихово испуштање у ваздух, воду и земљиште и значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редуцију, рециклирање и поновно коришћење односи се на одговорно управљање отпадом односно смањење производње отпада. Кључни плански документ у области постизања еколошки исправног управљања отпадом јесте **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године**, и Акциони план за период 2022–2024. године чија реализација ће допринети унапређењу управљања отпадом, превенцији настајања отпада, смањењу количине рециклабилног отпада који се одлаже на депоније, смањењу удела биоразградивог отпада у одложеном комуналном отпаду. Реализација мера и активности утврђених Програмом ће допринети смањењу одлагања комуналног отпада на несанитарне депоније тако да се 2031. године 17,8% генерисаног отпада одлаже на несанитарне депоније (у 2020. години се 80% комуналног отпада одлагало на несанитарне депоније). Програм ће омогућити и да 80% генерисаног опасног отпада буде збринито у складу са међународним стандардима. **Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године**, ће омогућити смањење деградације земљишта, праћењем квалитета земљишта и подстицањем одрживе пољопривредне праксе (агроеколошке мере, агрошумарство, интегрисано управљање природним ресурсима, интегрална заштита биља, плодност земљишта, одрживо управљање водама, органска пољопривреда), као и спречавање загађења, очување земљишта и вода. **Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године**, обухвата мере и активности у области заштите вода од загађења у циљу обезбеђивања доброг еколошког и хемијског статуса/потенцијала водних тела површинских вода и доброг хемијског и квантитативног статуса водних тела подземних вода.

Смањење националних емисија GHG (без сектора LULUCF) за 13% до 2030. године, а најмање 55% до 69% до 2050. године у односу на 2010. годину биће остварено спровођењем **Стратегије нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године** што ће из перспективе смањења загађења ваздуха допринети потциљу 12.4. Смањење загађења ваздуха буће остварено и реализацијом **Програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године** са Акционим планом који ће створити услове да се смање емисије NH₃ из сектора пољопривреде за 20,5% у поређењу са 2015. годином. **Програм управљања муљем у Републици Србији за период 2023-2032. године** омогућиће 80% искоришћење генерисаног муља до 2032. године успостављањем безбедног, одрживог и исплативог система управљања муљем и допринети смањењу потенцијалних негативних ефеката муља који настаје у системима за пречишћавање комуналних отпадних вода, на животну средину.

Кључни документ за достизање **потциља 12.5. Смањење производње отпада кроз превенцију, редуцију, рециклирање и поновно коришћење** је **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године**, и **Акциони план за период 2022–2024. године** чија је реализација усмерена на превенцију настајања отпада, смањење количина рециклабилног отпада који се одлаже на депоније, смањење удела биоразградивог отпада у одложеном комуналном отпаду, смањење негативног утицаја одложеног отпада на животну средину, климу и људско здравље и управљање насталим отпадом по принципима циркуларне економије. Реализација **Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године** омогућиће елиминисање дивљих депонија, реализацију нових и уређење постојећих депонија, складишта и постројења за прераду отпада, као и већи степен примарне селекције и рециклаже на територији урбаних насеља чиме ће допринети **потциљу 12.4. Постићи еколошки исправно управљање хемикалијама и свим врстама отпада и смањити њихово испуштање у ваздух, воду и земљиште и значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редуцију, рециклирање и поновно коришћење потциља и 12.5. Смањење производње отпада кроз превенцију, редуцију, рециклирање и поновно коришћење.**

У Републици Србији не постоје прописи који обавезују компаније да уводе одрживе праксе и да интегришу информације о одрживости у своје циклусе извештавања. Међутим, **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године и Акциони план за период 2022– 2024. године**, као један од приоритета истиче и потребу побољшања праћења и извештавања у области управљања отпадом, јачања капацитета Агенције за заштиту животне средине и капацитета инспекције за заштиту животне средине, као и капацитета локалних самоуправа, државне управе и регионалних предузећа за управљање отпадом, што ће делимично допринети **потциљу 12.6. Интегрисање информација о одрживости у циклусе извештавања компанија**.

Програм развоја јавних набавки у Републици Србији за период 2019–2023. године, ће промовисањем и подстицање еколошког и социјалног аспекта у јавним набавкама и иновација допринети **потциљу 12.7 Промовисати праксе јавних набавки које су одрживе**. Законом о јавним набавкама⁹⁶ омогућава се куповина добара, услуга и радова који обухватају еколошке и енергетске спецификације и ознаке, и омогућено је одређивање елемената критеријума за доделу уговора који се односе на еколошке предности, заштиту животне средине, енергетску ефикасност и укупне трошкове животног циклуса предмета набавке.

Стратегија образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са Акционим планом за период од 2023. до 2026. године, ће омогућити укључивања тема одрживог развоја у наставне планове и програме, као и обуке за 1.060 представника образовно васпитних установа за остваривање активности које се односе на образовање за одрживи развој, чиме доприноси **потциљу 12.8. Повећање релевантних информација и свести о одрживом развоју и стилу живота у хармонији са природом**. Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године ће омогућити развој и примену програма младих и за младе који су усмерени ка повећању нивоа еколошке свести, схватању значаја смањењења загађења ваздуха, земљишта и воде, примени зелене економије, борби против негативних ефеката климатских промена, правилног односа према природи, акцијама пошумљавања итд. како би се појачале компетенције младих за активно и смислено учешће у развоју и спровођење јавних политика на плану заштите животне средине и одрживог развоја. Реализација Стратегије ће омогућити да 40% младих учествују у акцијама, информативним и заговарачким кампањама и едукацијама о значају заштите животне средине као и да 30% младих учествује у доношењу јавних политика на тему одрживог развоја и заштите животне средине на годишњем нивоу до 2030. године. Подизању свести, информисаности и схватања значаја одрживог развоја биће омогућено и спровођењем **Програма прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године** повећањем посета Дигиталном атласу Србије.

ЦОР 13: АКЦИЈА ЗА КЛИМУ

Предузети хитну акцију у борби против климатских промена и њихових последица

Кратак преглед оствареног напретка, главни трендови и процеси који доприносе ЦОР 13

Климатске промене највећим делом су узроковане људским активностима и угрожавају живот на Земљи. Уз растуће емисије гасова стаклене баште, климатске промене се дешавају много брже него што се очекивало, а утицаји могу бити разорни и укључују екстремне и променљиве временске прилике и пораст нивоа мора. Просечни годишњи губици само од непогода изазваних климатским променама (земљотреси, цунамији, тропски циклони и поплаве) рачунају се у стотинама милијарди долара и само за санирање ризика од катастрофа захтевају значајне инвестиције на годишњем нивоу. Уколико се не предузму хитне акције, климатске промене ће поништити велики део оствареног напретка постигнутог током протеклих година, а могу изазвати масовне миграције које могу довести до друштвено-економских нестабилности.

⁹⁶ "Службени гласник РС", бр. 91/2019 и 92/2023

Сходно томе сврха ЦОР 13 је предузимање хитних акција у **борби против климатских промена и њихових последица**, односно за хитну примену мера против климатских промена које би удружиле све земље, појединце, институције и организације из свих области, од привреде до образовања.

У области која се односи на климатске промене Србија је постигла изванредан ниво припремљености правних прописа, али је примена у веома раној фази. У наредном периоду потребно је наставити са интегрисањем климатског деловања у друге секторе и обезбедити координацију политика у овој области. Србија је доставила свој **ажурирани национално утврђени допринос Споразуму из Париза**, чиме се обавезала на смањење емисија гасова са ефектом стаклене баште за 33,3% до 2030. године у поређењу са нивоима из 1990. године. До сада је Србија у вези са обавезама према Оквирној конвенцији Уједињених нација о промени климе (UNFCCC) поднела следећа документа: Прву националну комуникацију о климатским променама (NC1, 2010. године), Први извештај Републике Србије према Оквирној конвенцији Уједињених нација о промени климе, Први двогодишњи ажурирани извештај (BUR1, 2016. године) и Други национални извештај према Оквирној конвенцији УН о промени климе (NC2, 2017. године). Број локалних самоуправа које примењују политике повећања отпорности на катастрофе је и даље мали⁹⁷.

Процес европских интеграција који се односи на улагивање са стандардима, политикама и прописима у области животне средине и ублажавања климатских промена изузетно је захтеван. Област **климатских промена регулисана је са 58 одлука/уредби/директива** и превођење ЕУ директива у национално законодавство, а нарочито њихово спровођење, веома је захтевно и подразумева велике инвестиције⁹⁸. Процес европских интеграција обухвата и учешће у разним иницијативама које од земаља учесница захтевају реализацију заједнички договорених циљева и преузетих обавеза. У оквиру **Енергетске заједнице за Југоисточну Европу**, средином 2017. основана је „Акциона група за климу“ која за циљ има подршку развоју климатске политике, транспонувању релевантне регулативе у национална законодавства, ефективном спровођењу те политике и постављању нових показатеља за 2030. годину за све чланице потписнице. У оквиру **Акције за климу** утврђене су активности за спровођење **Дугорочне стратешке визије за просперитетну, модерну, конкурентну и климатски неутралну економију од 2050. године**⁹⁹. Кључни циљеви ЕУ до 2030. године, је смањење емисије GHG за најмање 40% (у односу на ниво из 1990. године), да достигне најмање 32% удела обновљивих извора енергије и да за најмање 32,5% повећа енергетску ефикасност¹⁰⁰. Услед све већег значаја заштите ваздуха, планирано је додатно смањење емисије GHG за најмање 55% до 2030. године у односу на ниво из 1990. године¹⁰¹. Софијска декларације о „**Зеленој агенди**“ за **Западни Балкан**¹⁰², поставља оквир земљама Западног Балкана у погледу спровођења мера у области спречавања климатских промена и загађења и земље потписнице се обавезују да ће заједнички са ЕУ усмеравати активности у циљу постизања угљеничне неутралности континента до 2050. године.

⁹⁷ Тренутно 8/174 локалних самоуправа усвајају и примењују стратегије за смањење ризика од катастрофа на локалном нивоу у складу са националним стратегијама смањења ризика од катастрофа, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/climate-action/?subarea=SDGUN130103&indicator=01050402IND01>

⁹⁸ Трошкови апроксимације у сектору квалитета ваздуха и климатских промена износиће 652 милиона евра, што представља 6% укупног трошка апроксимације у сектору животне средине. Инвестициони трошкови само за квалитет ваздуха и климатске промене, у циљу потпуне усклађености са ЕУ захтевима, процењене су на 294 милиона евра. Извор: <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/viewdoc?uuid=b37a71ff-f24c-4fbd-ab5e-4de241d87bcc®actid=425537&doctype=reg>

⁹⁹ https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/2050-long-term-strategy_en

¹⁰⁰ https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/2030-climate-energy-framework_en

¹⁰¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0562>

¹⁰² https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf

Напредак у области борбе против климатских промена прати се и у односу на ефикасност спровођења међународних обавеза на које се Србија обавезала потписивањем међународних конвенција и протокола. Од међународних конвенција чијим спровођењем Република Србија испуњава своје међународне обавезе, а које с друге стране доприносе и остваривању резултата и напретку у оквиру ЦОР 13, треба истаћи **Оквирну УН конвенцију о климатским променама** усвојену на Рио конференцији 1992. године чији је циљ стабилизација гасова с ефектом стаклене баште. Обавезе, између осталог, обухватају развој и објављивање националних катастарских емисија и извора свих гасова стаклене баште, који се не контролишу Монреалским протоколом, формулисање, остваривање и ажурирање националних и/или регионалних програма за ублажавање неповољних последица и адаптацију на промену климе. **Протокол из Кјота** потписало је 159 држава, док је до сада протокол подржала 191 земља и садржи квантификоване обавезе у погледу смањења емисија за индустријализоване државе. Кључним одредбама **Париског споразума из 2015. године** предвиђено је: ограничење повећања температуре испод 2°C у односу на преиндустријски период; усвајање националних доприноса, односно националних циљаних вредности, њихову ревизију сваких пет година и одређивање мера за њихово постизање; обавеза достављања редовних извештаја о емисијама и постигнутом напретку у односу на национално одређене мете. **Оквир за смањење ризика од катастрофа из Сендаија за период 2015–2030. године** циља на знатно смањење ризика од катастрофа и губитка живота, услова за стварање средстава за живот и здравља и губитка економске, физичке, културне и еколошке имовине људи, компанија, заједница и земаља.

Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 13

Напредак у борби против климатских промена и санирању негативних последица климатских промена биће остварен спровођењем докумената јавних политика у области заштите животне средине, енергетике, урбанизма и грађевине.

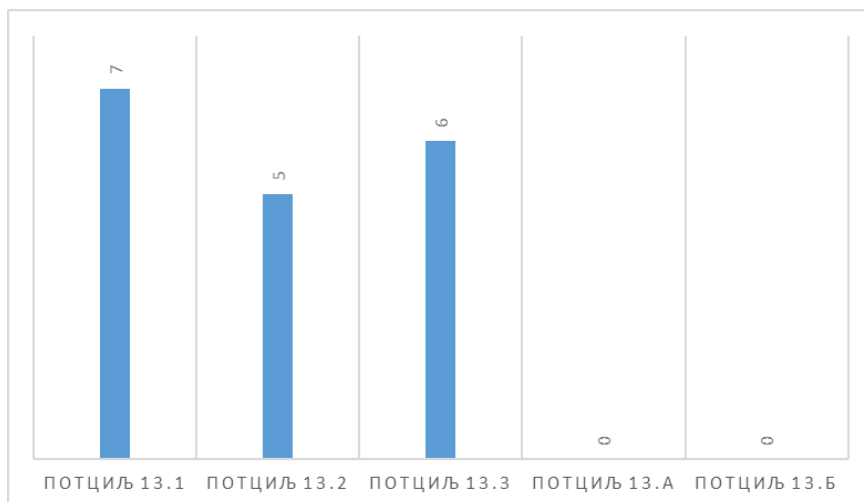
Напредак Србије у области ЦОР-а 13 тренутно се прати у односу на један потциљ и три показатеља које Републички завод за статистику објављује на ЦОР порталу¹⁰³.

Мапирање планског оквира у контексту сагледавања доприноса планских документима борби против климатских промена и њихових последица обухвата **десет планских докумената**. Ефекти и резултати који ће бити остварени реализацијом планских докумената највећи допринос оствариће у области јачања отпорности и адаптивног капацитета на опасности повезане са климатским променама и природним катастрофама, с обзиром да највећи број докумената јавних политика доприноси *Потциљу 13.1 - Прилагодљивост на ризике везане за климатске промене*. Документи јавних политика доприносе већи потциљева у оквиру ЦОР 13¹⁰⁴.

Слика 13: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 13: Акција за климу

¹⁰³ <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/>

¹⁰⁴ Планска документа доприносе следећим потциљевима: 13.1, 13.2, 13.3

Кључни документи за достизање ЦОР 13 су **Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године** као и **Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године**. Оба документа ће допринети смањењу загађења ваздуха у складу са међународним обавезама и тиме допринети **потциљу 13.1 Прилагодљивост на ризике везане за климатске промене**. Стратегијом нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године, постављени су циљеви и идентификоване су приоритетне мере за смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште са циљем смањења емисија гасова са ефектом стаклене баште за 13,2% у односу са ниво из 2010. године (односно 33,3% у односу на 1990. годину) до 2030. године. Стратегијом су препознати и најрањивији сектори за које су предложене мере за прилагођавање на измењене климатске услове: пољопривреда – производња хране, шумарство и водни ресурси – хидрологија. Циљ смањења емисија до 2030. године је дефинисан на основу потенцијала за смањење емисије GHG, и утицаја на друштвене, економске и параметре заштите животне средине. Циљ **Програма прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године** је повећање капацитета за остваривање веће отпорности на климатске промене подразумева изградњу система и друштва са високим степеном свести о климатским променама, утицајима и потребама за прилагођавањем. Реализацијом Програма очекује се да ће до 2030. године 100% капиталних пројеката бити реализовано узимајући у обзир климатске промене, као и да се у 20 програмских активности обезбеде или подстакну улагања у прилагођавање на измењене климатске услове. Програмом су на основу потреба за ургентно спровођење, утврђене и мере прилагођавања на климатске промене (опште и секторске – пољопривреда, енергетика, урбанизам, шумарство, путна инфраструктура, здравље, биодиверзитет) које се предлажу за спровођење до 2030. године.

Програмом заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом се укључују циљеви UNECE Гетеборшког протокола и дефинишу дугорочне мера за смањење емисија из различитих сектора релевантних за NEC директиву. Реализација Програма ће додатно омогућити да се Република Србија усклади са регулаторним ограничењима прописаним у Европској унији за загађење ваздуха, и тиме ограничи штетне утицаје на екосистеме. Да би се овај главни циљ Програма остварио, Република Србија до 2030. године треба да смањи емисије SO₂ за 92%, NO_x за 60,6%, PM₁₀ за 50,9, PM_{2,5} за 58,3%, VOC за 28,3% и NH₃ за 20,5% у поређењу са 2015. годином. Ово смањење загађујућих материја у ваздуху на националном нивоу ослања се на смањење емисија из неколико привредних сектора, пољопривреде, енергетије и индустрије, како би се омогућила усклађеност са прописима и праксама Европске уније. **Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године**, ће допринети ублажавању климатских промена унапређењем квалитета свих параметара животне средине, система управљања отпадом и унапређењем енергетске

ефикасности и омогућити већу адаптабилност урбаних насеља на климатске промене као и успостављање система реаговања у ризичним и удесним ситуацијама. **Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода** садржи 6 компоненти које ће допринети побољшању постојећих система за управљање ризицима од непогода, кроз широк спектар активности и мера: од традиционалног смањења ризика кроз системе заштите од поплава, до побољшања спремности кроз просторно планирање базирано на познавању ризика, побољшане временске прогнозе и рано упозоравање, као и решења за финансирање управљања ризицима и осигурања.

Потциљ 13.2. Мере за климу интегрисане у националне политике и стратегије уграђен је у више планских докумената, којима је утврђено опредељење Републике Србије за борбу против климатских промена, и то: Стратегија развоја енергетике до 2025. године, са пројекцијом до 2030. године, Програм остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године за период од 2017. до 2023. године, Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију и Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године.

Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године омогућити реализацију активности које ће допринети повећању прилагођавања на климатске промене изменама и допунама докумената и прописа у секторима који су обухваћени Програмом, услед чега ће се обезбедити спровођење препоручених приоритетних мера од националног до локалног нивоа. **Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, као и Програм остваривања Стратегије развоја енергетике**, интегришу мере за климу посебно у контексту мера енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије у циљу заштите животне средине и смањења утицаја на климатске промене. У складу са обавезама према Енергетској заједници, Република Србија започела је са израдом **Плана за енергетику и климу за период 2021–2030, са визијом до 2050. године.**

Фокус **потциља 13.3 Побољшати образовање и капацитете за ублажавање климатских промена и прилагођавање, смањење њиховог утицаја и рано упозоравање** је унапређење знања и свести о климатским променама како би се допринело ублажавању и већој адаптабилности на климатске промене. **Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године** ће омогућити реализацију мера које се односе на различите области и секторе са задатаком да побољшају обавештеност и спремност људи и сектора на климатске промене и омогућили даљи развој у овој области. С обзиром да Извештај са оценом квалитета ваздуха и утврђивање категорија квалитета ваздуха у зонама и агломерацијама који израђује Агенција за заштиту животне средине указује да су између осталог највећи извори загађења у градовима и кућна ложишта, **Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом** има за циљ да едукује становништво о заштити и квалитету ваздуха и да до 2030. године омогући да 80% домаћинстава буде обавештено о правилној употреби огревног дрвета у малим грејним телима. **Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода** допринеће изградњи капацитета и унапређењу система за рано упозоравање на националном и локалном нивоу. Реализација **Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године**, омогућиће јачање институционалних капацитета и примену стратешких и планских докумената у планирању и остваривању урбаног развоја са циљем заштите и очувања животне средине и безбедности живота. Промовисање преласка на климатски неутралну економију и друштво отпорно на климатске промене биће реализовано спровођењем **Стратегије нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године** која треба да омогући унапређење вештина и знања на 200 радних места у угљенично интензивним секторима.

ЦОР 15: ЖИВОТ НА ЗЕМЉИ

Заштитити, обнављати и промовисати одрживо коришћење копнених екосистема, одрживо управљати шумама, борити се против дезертификације, зауставити и преокренути процес деградације земљишта и зауставити губитак биодиверзитета

Кратак преглед оствареног напретка, главни трендови и процеси који доприносе ЦОР 15

Копнени екосистеми су од виталног значаја за одржавање људског живота и доприносе више од половине глобалном БДП-у. Земљиште представља основни ресурс за прилагођавање климатским променама и смањење ризика од катастрофа. Деградација земљишта догађа се убрзано у великим размерама и доводи до изумирања биљних и животињских врста и интензивира климатске промене. Суша и дезертификација утицале су на губитак великих површина плодног земљишта, све су чешће и погађају сиромашне заједнице у целом свету. Пољопривреда представља важан економски ресурс и средство за развој. Шуме чине 30% површине Земље и основно су станиште великог броја биљних и животињских врста и битан извор чистог ваздуха и воде и играју суштинску улогу у борби против климатских промена.

Сходно томе основна сврха ЦОР 15 је **одрживо коришћење копнених екосистема**, односно заштита и обнављање копнених екосистема, одрживо управљање шумама, борба против дезертификације и заустављање и преокретање деградације земљишта и заустављање губитка биодиверзитета. У оквиру ЦОР 15, Агенда 2030 промовише враћање у првобитно стање копнених екосистема, као што су шуме, мочваре, сушни терени и планине, колективно залагање свих сектора и примену конкретних мера очувања природних станишта и биодиверзитета, одрживо управљање шумама, строжу контролу криволова и трговине ретким биљкама.

У области заштите природе остварен је умерен напредак у погледу усаглашености са правним тековинама ЕУ нарочито са **Директивом о стаништима** и **Директивом о птицама**¹⁰⁵. Умерени напредак остварује се у погледу **повећања површине под шумама**¹⁰⁶, док у наредном периоду посебна пажња треба да се посвети проблему незаконитог лова, незаконите сече дрвећа и одрживог управљања шумама. Србија спроводи своје обавезе које проистичу из међународних споразума и значајно је **повећала број пријављених стандардних споразума о трансферу материјала** којима се преносе биљни генетски ресурси за храну и пољопривреду у земљу.

Циљ ЕУ је да до 2050. године осигура веће поштовање биолошке разноврсности, одржавајући услуге екосистема ради здравља планете и постизања користи за људску заједницу. Сходно томе процес усаглашавања са правним тековина ЕУ и обавезама које проистичу из **преговарачког поглавља 27** – Животна средина као других међународних споразума и конвенција допринеће напретку у оквиру ЦОР-а 15. Потписивањем **Софијске декларације о „Зеленој агенди“ за Западни Балкан**, Србија се обавезала да ће спроводити мере у области **В Биодиверзитет**, односно дефинисати оквир за биодиверзитет после 2020. године и развити дугорочне стратегије за заустављање губитка биодиверзитета, заштиту и обнављање екосистема и богатог биодиверзитета.

Република Србија, са значајним бројем ендемичних биљних и животињских врста, има велику одговорност у очувању биодиверзитета. **Конвенција УН о биолошкој разноврсности** уважава суверена права свакога потписника Конвенције над својим ресурсима и биодиверзитетом, али се очекује да државе потписнице пруже подршку у остваривање три основна циља: заштита биолошке разноврсности, одрживо коришћење компоненти биодиверзитета и правичну расподелу добити од коришћења генетичких ресурса

¹⁰⁵ Извор: Годишњи извештај Европске комисије за Србију за 2023. годину

¹⁰⁶ 31,1% површине је под шумама од укупне копнене површине (2020); Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/life-on-land/?subarea=SDGUN150101&indicator=15010101IND01>

Ратификоване конвенције у области заштите биодиверзитета и станишта¹⁰⁷: Међународна конвенција за заштиту биља, Међународна конвенција за заштиту птица, Конвенција о мочварама које су од међународног значаја, посебно као пребивалиште птица мочварица, Конвенција о међународном промету угрожених врста дивље флоре и фауне, Конвенција о очувању миграторних врста дивљих животиња, Конвенција о сарадњи за заштиту и одрживо коришћење реке Дунав, Конвенција о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта, Конвенција о биолошкој разноврсности, Европска конвенција о пределу, Конвенције о заштити светске културне и природне баштине, Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине – Архуска конвенција.

Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 15

Плански оквир који доприноси достизању ЦОР 15 примарно обухвата планска докумената у области заштите животне средине и пољопривреде. Поред ових области питања и приоритети заштите екосистема, заустављања деградације земљишта и губитак биодиверзитета обухваћена су докумената јавних политика у области шумарства, водопривреде, пољопривреде, енергетике, саобраћаја и просторног планирања.

Тренутно се напредак у достизању општег циља ЦОР 15 прати у односу на седам потциљева и осам показатеља¹⁰⁸. Праћење напретка заснива се на званичним подацима које Републички завод за статистику приказује на ЦОР порталу¹⁰⁹.

Мапирањем планског оквира утврђено је да **седам планских докумената** доприноси већини потциљева у оквиру ЦОР 15¹¹⁰. Ефекти и резултати који ће бити остварени реализацијом планских докумената највише доприносе борби против дезертификације и деградације земљишта (*Потциљ 15.3 - До 2020. борити се против дезертификације, обнављати деградирано земљиште и тло, укључујући земљиште под утицајем дезертификације, суша и поплава, и тежити да се у свету неутрализује деградација земљишта*) и успостављању система планирања који треба да омогући интегрисање вредности екосистема и биодиверзитета у националне и локалне планове (*Потциљ 15.9 - До 2020. интегрисати вредности екосистема и биодиверзитета у национално и локално планирање, развојне процесе, стратегије за смањење сиромаштва и извештаје*).

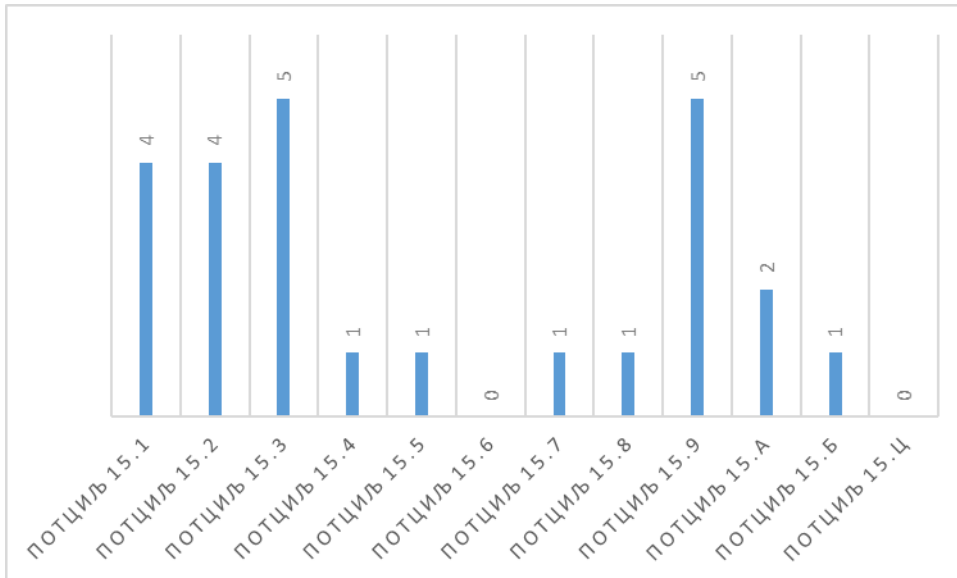
Слика 14: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 15: Живот на земљи

¹⁰⁷ International Plant Protection Convention, International Convention for the Protection of Birds, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, Convention on Wetlands of International Importance, particularly as the habitat of wading birds, Convention on Cooperation for the Protection and Sustainable Use of the Danube River, Convention on the Conservation of European Wild Flora and Fauna and Natural Habitats, Convention on Biological Diversity.

¹⁰⁸ Извор: Извештај о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији за 2022. годину, Републички завод за статистику

¹⁰⁹ <https://sdg.indikatori.rs/>

¹¹⁰ Планска докумената доприносе следећим потциљевима: 15.1, 15.2, 15.3, 15.4, 15.5, 15.7, 15.8, 15.9, 15.а, 15.б

У контексту доприноса достизању ЦОР 15 кључни документ јавне политике је **Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са Акционим планом** који препознаје важност унапређења свести о потреби заштите природе и очувања биодиверзитета и уређења простора на политичком, привредном и друштвеном нивоу. Реализација Програма допринеће већини потциљева у области одрживог коришћења копнених екосистема. Спровођењем мера и активности које су утврђене Програмом, директно се доприноси остварењу **потциља 15.4. Очување планинских екосистема и потциља 15.5. Смањење губитка биодиверзитета**. Највећи допринос Програма достизању ЦОР 15 огледа се у повећању удела територије Републике Србије под заштитом, укључујући и површину у процедури, у односу на укупну површину са 20,93% (2018) на 23% до 2023. године као и повећању удела површине под заштићеним подручјима у односу на укупну површину Србије на 9% до 2023. године. Програм ће омогућити и повећање броја успостављених индикатора везаних за биодиверзитет са садашњих 50 на 55 2023. године у складу са INSPIRE начелима. Реализација мера и активности утврђених програмом омогућиће смањење случајева нелегалног убијања, заробљавања и трговине дивљим врстама животиња на 120 јединици у 2023. години чиме ће допринети **потциљу 15.7. Окончање криволова и трговине заштићеним животињским и биљним врстама**. Смањење бројности инвазивних врста инсеката у односу на 2018. годину на 96% у 2023. години очекује се да ће бити постигнуто реализацијом Програма и тиме допринети **потциљу 15.8. Смањење утицаја инвазивних врста на копнене и водне екосистеме**. Овим Програмом су усклађени национални циљеви Републике Србије са глобалним Аичи циљевима и ЕУ циљевима за заштиту биодиверзитета. Допринос **потциљу 15.9. Интегрисање вредности екосистема и биодиверзитета у национално и локално планирање и извештаје** биће остварен на начин да се у 15 секторских докумената јавних политика интегришу питања заштите природе и очувања биодиверзитета. Програм утврђује финансијски оквир за заштиту природе чиме се принципи очувања биодиверзитета интегришу у процесе руковођења финансијама, што је у складу са **потциљем 15.a. Мобилисати и повећати финансијска средства потребна за очување и одрживо коришћење**.

У области очувања, обнове и одрживог коришћења шума како би се допринело **потциљу 15.2. Одрживо управљање шумама** кључан документ је **Стратегија развоја шумарства Републике Србије**. Реализација Стратегије ће подржавати и штитити спровођење одрживог газдовања шумским ресурсима, што подразумева њихово рационално коришћење, повећање, унапређење и заштиту уз поштовање принципа вишефункционалности и одржавање еколошке равнотеже. **Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године** ће омогућити повећање понора угљеника у шумама за 17% до

2030. године и између 22% и 132% до 2050. године, у поређењу са 2010. годином, као и спровођење мера прилагођавања у области шумарства које укључују пошумљавање од 3.770 ha до 2026. године, као и наставак пошумљања до 2030. године, затим промену праксе управљања шумама у правцу „природи блиског газдовања шумама“ као и увођење приступа „климатски паметног шумарства“. Реализација ових мера допринеће и достизању **потциља 15.б. Финансирање и подстицање одрживог управљања шумама. Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године** ће јачањем капацитета инжењера шумарства, у вези са спровођењем мера прилагођавања на измењене климатске услове. Израдом модела развоја најважнијих типова шума у наредних 50 година као и јачањем регулаторног оквира за планирање и газдовање шумама у погледу прилагођавања на измењене климатске услове, Програм ће допринети достизању потциља 15.2.

Проблем повећане учесталости и интензитета суше препознато је у различитим секторима, утиче на квалитет и квантитет приноса, опстанак и развој шумских екосистема, на доступност воде, путну инфраструктуру, итд. Стога ће реализација **Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године** допринети утврђивању методологије за праћење суше од значаја за све релевантне секторе, у циљу идентификације утицаја, процену штета и губитака, као и за унапређење система раних најава као и унапређењу регулаторног оквира у погледу коришћења земљишта ради ублажавања и спречавања процеса деградације чиме ће допринети **потциљу 15.3. Борити се против дезертификације, обновљати деградирано земљиште и тло.** Мере прилагођавања у циљу повећања отпорности на климатске промене у области пољопривреде утврђене **Стратегијом нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године** допринеће потциљу 15.3 тако што ће прилагођавање технологија гајења допринети смањењу деградације земљишта. **Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године** даје јасне смернице за уређење водотока и заштиту од штетног дејства вода у контексту обезбеђивања заштите од спољних и унутрашњих вода и заштиту од ерозије и бујица. Један од стратешких циљева **Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године**, представља одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине, што ће допринети очувању обнови и одрживом коришћењу копнених и унутрашњих екосистема.

Мере прилагођавања на измењене климатске услове утврђене **Програмом прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године** омогућиће израду Смерница за укључивање зелених аспеката у документа јавних политика и непосредно допринети **потциљу 15.9. Интегрисање вредности екосистема и биодиверзитета у национално и локално планирање и извештаје.** Допринос овом потциљу остварује се и реализацијом **Стратегије развоја шумарства Републике Србије.** Додатно укључивање мера усмерених на заштиту природе, екосистема и биодиверзитета, остварено је и кроз **Националну стратегију за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију**, као и кроз **Стратегију развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године.** **Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године** ће допринети повећање улагања у оквиру 10 програмских активности у прилагођавање на основу методологије за обележавање зелених расхода до 2026. године. **Стратегијом развоја шумарства**, утврђена је потреба стабилног и сталног финансирања активности на унапређењу и заштити шума. На овај начин се доприноси активирању свих потенцијала шума и развоју сектора шумарства у складу са **потциљем 15.б. Финансирање и подстицање одрживог управљања шумама.**

2.2.5 Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Ресурси, пољопривреда и кохезија

Кластер – Ресурси, пољопривреда и кохезија обухвата преговарачка поглавља која се односе на: 11 – Пољопривреду и рурални развој, 12 – Безбедност хране, ветеринарску и фитосанитарну политику, 13 – Рибарство, 22 – Регионалну политику и координацију структурних инструмената и 33 – Финансијске и буџетске одредбе.

Овај Кластер подразумева усклађивање са обимним и захтевним стандардима Европске уније који се, између осталог, односе и на развој пољопривреде, осигурање безбедности хране, равномерни регионални и територијални развој и у непосредној су вези са **ЦОР 2**.

Заједничка пољопривредна политика ЕУ обухваћена је **преговарачким поглављем 11** и представља једну од најзначајнијих области у процесу преговора, како у погледу броја прописа који регулишу ову област, тако и у погледу удела пољопривредног буџета у укупном буџету Европске уније (нешто мање од 40% укупног буџета ЕУ). Главни циљ Заједничке пољопривредне политике јесте да се обезбеди стабилно снабдевање тржишта пољопривредним производима по приступачним ценама, што с друге стране значи одговарајући приход за пољопривредне произвођаче. У погледу **преговарачког поглавља 12**, окосницу процеса преговора чини усаглашавање са правним тековинама у области безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике. Усаглашавање законодавства и политика у оквиру поглавља 12, има за циљ да осигура високи степен безбедности хране, здравља и добробити животиња и здравља биља у оквиру Европске уније, укључујући и делотворно функционисање унутрашњег тржишта. У оквиру **преговарачког поглавља 13**, усаглашавање са заједничком политиком ЕУ у области рибарства подразумева усаглашавање са правилима за очување живих водених ресурса, ограничење еколошког утицаја рибарства и услове за приступ водама и ресурсима. **Преговарачко поглавље 22** састоји се углавном од оквирних прописа и прописа за спровођење, којима се дефинишу правила за израду, одобравање и спровођење програма Структурних фондова и Кохезионог фонда (Структурни инструменти), који ће се одразити на равномерни регионални развој. **Преговарачко поглавље 33** обухвата правила која се тичу финансијских извора потребних за финансирање буџета ЕУ.

Спровођење обавеза које проистичу из процеса европских интеграција у оквиру овог кластера, у погледу усаглашавања са законодавством ЕУ, стандардима и политикама у области пољопривреде, безбедности хране и/или територијалног развоја, доприноси достизању **ЦОР-а 2 – Свет без глади**, чији је фокус на обезбеђивању доступне, безбедне и квалитетне хране и промовисању одрживе пољопривреде.

ЦОР 2: СВЕТ БЕЗ ГЛАДИ

Окончати глад, постићи безбедност хране и побољшати исхрану и промовисати одрживу пољопривреду

Кратак преглед оствареног напретка, главни трендови и процеси који доприносе ЦОР 2

Екстремна глад и неухрањеност становништва представљају проблем данашњег друштва и значајно утичу на остваривање одрживог развоја. Зачаран круг социјалне искључености и сиромаштва из кога не могу лако изаћи спречава сиромашне и лица у стању рањивости да постану продуктивни чланови друштвене заједнице. Негативни тренд глади и несигурности хране у порасту је од 2015. године, а фактори попут пандемије, сукоба, климатских промена и продубљивања неједнакости су га додатно погоршале.

Окончање глади и обезбеђивање квалитетне, доступне и безбедне хране, побољшање исхране и промовисање одрживе пољопривреде, која је кључна за такву исхрану, се налази у фокусу овог циља одрживог развоја. ЦОР 2 предвиђа **стварање света без глади до 2030. године** кроз постизање прехранбене безбедности и елиминисање свих облика неухрањености. У оквиру

овог циља наглашене су сложене међусобне везе између безбедности хране, квалитетне и нутритивне исхране, трансформације система пољопривреде и одрживе пољопривреде како би се постигао инклузивнији и одрживији свет. Циљеви Агенде 2030 у контексту елиминисања глади могу бити испуњени само уколико пољопривреда и прехранбени системи постану одрживи и осигурају стабилне залихе хране и доступне свима.

У области **развоја пољопривреде** Србија је остварила ограничен напредак, док се у области опште **безбедности хране** бележи умерен напредак. Сходно томе у наредном периоду је потребно наставити са изградњом и јачањем одрживих система хране са фокусом на унапређење безбедности хране, промоцију одрживе пољопривреде и спровођење акција за прилагођавање климатским променама, смањењу утицаја пољопривреде на животну средину и одрживо управљање природним ресурсима ради смањења губитака и расипања хране.

Проблем глади и мерење прехранбене (не)сигурности, представља, и даље, актуелно питање и сходно подацима за 2020. годину у погледу **сигурности хране код одраслог становништва** бележи се пораст процента одраслог становништва који се суочавају са несигурношћу хране¹¹¹. Напредак у достизању ЦОР 2 прати се и помоћу показатеља који се односе на **потхрањеност становништва**. У погледу **ухрањености деце** бележи се напредак¹¹² како у области смањења распрострањености различитих облика неухрањености деце, попут заостајања у расту, губитка у маси, тако и у гојазности. Стварање одрживих система хране захтева континуитет финансирања и повећање јавних **улагања и инвестиција у развој пољопривреде**. У погледу државних расхода усмерених на развој пољопривреде дугорочно посматрано **улагања у пољопривреду бележе напредак**¹¹³.

Као земља кандидат за чланство у ЕУ Република Србија своје јавне политике и законодавство у области пољопривреде, безбедности хране, рибарства, као и равномерног територијалног развоја усаглашава са политикама и правним тековинама ЕУ. У складу са тим процес европских интеграција подразумева усклађивање и постепено прилагођавање пољопривредне политике Србије **Заједничкој пољопривредној политици ЕУ (ЗПП)**. ЗПП је једна од најстаријих политика Европске уније настала као резултат потребе да се обезбеди довољно хране за становништво у периоду кад Европа није могла задовољити сопствене потребе за храном. Усвајањем Стратегије пољопривреде и руралног развоја за период 2014 – 2024. године постављен је правац развоја и циљеви пољопривредне политике који су у складу са циљевима европске политике.

Као земља кандидат, Република Србија је корисник претприступне помоћи ЕУ намењене **пољопривреди и руралном развоју – ИПАРД**. ИПАРД III програм Републике Србије за период 2021–2027. године усвојен је у марту 2022. године и износи 288 милиона евра. Крајњи циљ инвестиција које ће бити подржане ИПАРД III програмом пре свега се односе на достизање европских стандарда у области хигијене, безбедности хране, добробити животиња и заштите животне средине, оснаживање пољопривредних произвођача за пласман производа на тржиште ЕУ, као и припрема за коришћење европских фондова који ће домаћим пољопривредним произвођачима и прерађивачима бити доступни ступањем у чланство ЕУ.

¹¹¹ Преваленца умерене или озбиљне несигурности хране код одрасле популације 14,1% (2020); Преваленца озбиљне несигурности хране код одрасле популације 3,8% (2020); Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/zero-hunger/?subarea=SDGUN020102&indicator=02010201IND01>

¹¹² Преваленца неухрањености међу децом до 5 година (гојазност) 10,9% (2019); Преваленца неухрањености међу децом до 5 година (мршавост) 2,6% (2019), Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/zero-hunger/?subarea=SDGUN020201&indicator=020201IND01>

¹¹³ Индекс државних расхода усмерених на пољопривреду је 0,34 у 2022. години, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/zero-hunger/?subarea=SDGUN020601&indicator=020601IND01>

Глобална стратегија за безбедност хране 2022–2030, Светске здравствене организације: „*Ка јачим системима безбедности хране и глобалној сарадњи*“¹¹⁴ предвиђа доношења националног стратешког документа у области безбедности хране.

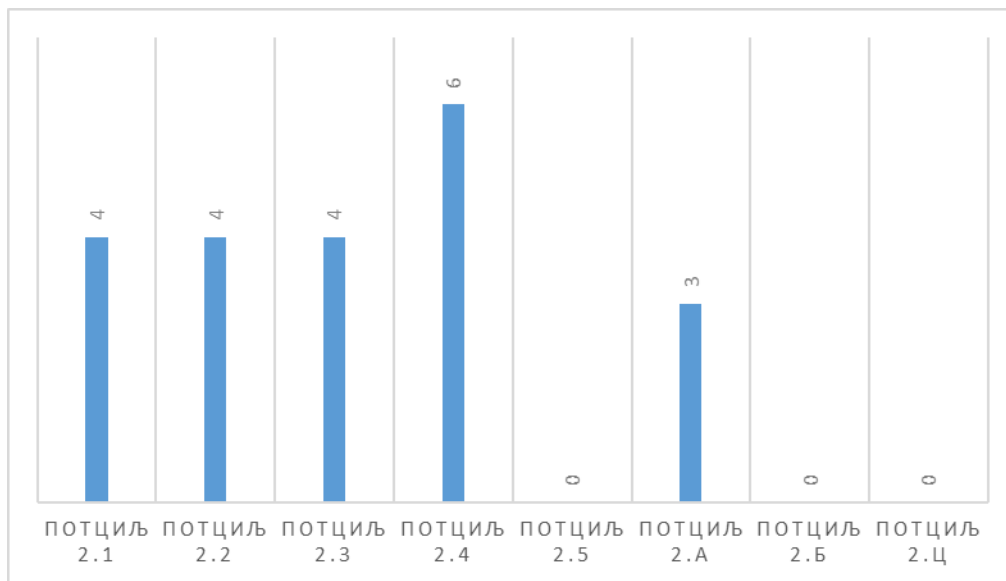
Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 2

Планска документа којима се доприноси изградњи и јачању система који треба да обезбеде производњу довољно хране, безбедну исхрану и одрживу пољопривредну производњу обухватају докumente јавних политика у областима пољопривреде и руралног развоја, здравства, социјалне заштите и заштите животне средине.

Напредак и трендове у достизању ЦОР-а 2 Републички завод за статистику прати у оквиру четири потциља одрживог развоја на основу осам показатеља и званичне податке приказује на ЦОР порталу¹¹⁵.

Сагледавањем доприноса јавних политика и важећих планских докумената достизању ЦОР 2, **мапирано је једанаест докумената јавних политика**. Планска документа доприносе већини потциљева у оквиру ЦОР 2¹¹⁶ и њихови ефекти и резултати релевантни су за достизање општег циља смањења глади. Највећи допринос планских докумената биће остварен у области стварања одрживих система за производњу хране отпорних на климатске промене (*Потциљ 2.4 - До 2030. обезбедити одрживе системе за производњу хране и применити отпорне пољопривредне праксе за повећање продуктивности и производње, које помажу у одржавању екосистема, које јачају капацитет за прилагођавање климатским променама, екстремним временским условима, сушама, поплавама и осталим катастрофама, и које прогресивно побољшавају квалитет земљишта и тла*).

Слика 15: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 2: Свет без глади

Прехрамбени систем Републике Србије игра фундаменталну улогу у економији, друштвеном и културном развоју земље. Пољопривреда је једна од кључних грана у привредној структури Републике Србије, а услови за њен развој су изузетно повољни. Оквире развоја пољопривредно-прехрамбеног система дефинише **Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године** којом су утврђени следећи циљеви: раст производње и

¹¹⁴ WHO Global strategy for food safety 2022-2030: Towards stronger food safety systems and global cooperation, октобар 2022. године <https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/1472688/retrieve>

¹¹⁵ <https://sdg.indikator.rs/sr-latn/>

¹¹⁶ Планска документа доприносе следећим потциљевима: 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5 и 2.a

стабилност дохотка произвођача; раст конкурентности уз прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта и техничко-технолошко унапређење сектора пољопривреде; одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине и унапређење квалитета живота у руралним подручјима и смањење сиромаштва. Реализација стратегије омогућиће увећање броја објеката у секторима меса и млека који испуњавају структурне и хигијенске услове Европске уније као и увођење независног система оцењивања квалитета млека и тако допринети производњи безбедне хране односно **потциљу 2.1. Окончати глад и осигурати приступ безбедној, нутритивној и довољној исхрани током целе године свим људима.** Јачање подршке трудницама, породилама и мајкама обухваћено је **Националним програмом подршке дојењу, породичној и развојној нези новорођенчета** који ће омогућити промоцију и повећање свести о значају дојења и створити повољно окружење као подршку за успостављање и одржавање дојења, а у циљу унапређења исхране новорођенчади и одојчади. **Стратегија подстицања рађања** неће директно допринети окончању глади, међутим реализација активности усмерених на смањење трошкова подизања деце и повећање расположивог дохотка породице кроз различите врсте једнократних и периодичних давања, као и других видова економских мера подршке ће утицати на економско оснаживање породица и тиме допринети расту приступачности квалитеној храни.

У фокусу Агенде 2030 је и окончање свих облика неухрањености и заостајања у расту са фокусом на децу млађу од 5 година као и задовољење нутритивних потреба адолесценткиња, трудница, дојиља и старијих лица. Унапређење исхране становништва у фокусу је неколико докумената јавних политика чијом реализацијом се доприноси **потциљу 2.2. Окончати све облике неухрањености** у областима које се односе на ухрањеност деце, исхрану и квалитетне животне стилова становништва, укључујући труднице и дојиље. **Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године** непосредно ће допринеће унапређењу исхране становништва подршком изради докумената јавних политика у области обезбеђења доступности и безбедности хране. **Национални програм за превенцију гојазности код деце и одраслих**, ће омогућити повећање за 10% броја деце и одраслих са нормалном телесном масом за узраст до 2025. године и допринети заустављању тренда и пораста учесталости прекомерно ухрањене и гојазне деце и одраслих. Обезбеђивање квалитетне и нутритивне исхране адолесценткиња, трудница и дојиља у фокусу је **Стратегије подстицања рађања**, чијом реализацијом ће се допринети вођењу здравијих стилова живота, здравијој исхрани и утицати на очување репродуктивног здравља становништва. **Национални програм подршке дојењу, породичној и развојној нези новорођенчета** ће омогућити пружање континуиране подршке трудницама и дојиљама у циљу успостављања дојења као и превазилажења тешкоћа током дојења.

Сврха **потциља 2.3. Удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране** је стварање услова и система који ће пружити подршку малим произвођачима хране, допринети већим пољопривредним приносима и расту прихода малих пољопривредних произвођача. Кључни плански документ за достизање овог потциља је **Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године** чијом реализацијом ће се повећати број газдинстава са другим профитабилним активностима у интервалу од 15-20% до 2024. године. Стратегија ће омогућити и повећање учешћа носилаца пољопривредних газдинстава до 35 година старости око 20% до краја 2024. године као и раст учешћа кредита пласираних у пољопривреду до нивоа од 10 % током периода 2014 – 2023. године. Реализација Стратегије ће допринети и повећању површина под засадима (вишегодишњи засади – воћњаци, виногради и остало) до 10.000 ha до 2023. године. **Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године**, у оквиру Структурне реформе 18 - *Унапређење конкурентности пољопривреде*, ће омогућити усмеравање инвестиција на развој конкурентности у руралним подручјима, путем подизања складишних и прерадних капацитета, док ће у оквиру Структурне реформе 20 - *Унапређење конкурентности пољопривреде* допринети подизању конкурентности пољопривредних произвођача на домаћем и страном тржишту што ће утицати на повећање пољопривредне производње, конкурентност и раст БДП-а. Даљом

изградњом и унапређењем интегрисаног система управљања и контроле допринеће се убрзању процеса подношења захтева, контроле и добијању подстицаја у пољопривреди. **Програм развоја винарства и виноградарства Републике Србије за период 2021–2031.** године треба да омогући унапређење продуктивности и јачање конкурентности произвођача вина у Србији, као и оснаживању микропроизвођача који доминирају на тржишту производње вина у Србији. Реализација Програма омогућиће да се број традиционалних и савремених канала продаја за мале винаре повећа са нула на 8 односно 10 канала продаје као и да се до 2031. године формирају 3 задруге у области винарства. Очекује се да до 2031. године број нових (старт-уп) винарија порасте за 5–10% нових винарија годишње у односу на постојеће.

Потциљ 2.4 Обезбедити одрживе системе за производњу хране усмерен је на успостављање одрживих и отпорних система пољопривредне производње како би се унапредила продуктивност производње и истовремено пољопривреда учинила отпорном на климатске промене. Кључни документ јавне политике који ће највише допринети достизању овог потциља је **Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године** чијом реализацијом ће бити омогућен раст површине наводњаваног и одводњаваног пољопривредног земљишта до 250.000 ha као и четвороструки раст површина под противградним мрежама и мрежама за засењивање и под анти-фрост системом до 2024. године.

Програм за унапређење управљања споредним производима животињског порекла за период од 2020. до 2024. године, са Акционим планом, фокусира се на обезбеђивање основе за почетак развоја система сакупљања споредних производа животињског порекла (СПЖП), као и објеката који испуњавају услове у погледу изградње и опремљености. Циљ Програма је постизање високог нивоа заштите здравља људи и животиња, као и заштите животне средине у складу са ЕУ стандардима. Реализација Програма ће омогућити да се до 2024. године успостави транспарентни систем за процену, класификацију и унапређење објеката за СПЖП, односно да 100% објеката за СПЖП буде класификовано као и да буде развијено и изграђено 16 међуобјеката за сакупљање СПЖП.

Стварање одрживих система за производњу хране, отпорних на климатске промене налази се у фокусу **Стратегије нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године.** Већа отпорност сектора пољопривреде на климатске промене биће омогућена реализацијом мера прилагођавања које обухватају нове системе за наводњавање и ефикасније коришћење постојећих; вишенаменске мале акумулације и стајаће воде (језера, баре) и вишенаменске акумулације за водоснабдевање, наводњавање, контролу ерозије, коришћење у екосистему и прилагођавање технологија гајења (одабир врста и агротехничких мера). С обзиром да системи за наводњавање покривају мање од 1,5 одсто обрадивих површина у Србији реализација Стратегије допринеће повећању процента пољопривредног земљишта под системом за наводњавање са 1,5% (2015. године) на 7% до 2030. године, односно 10-15% до 2050. године.

Програмом прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године утврђене су мере прилагођавања чијом реализацијом ће се допринети повећању отпорности ливада и пашњака на климатске промене и ојачати капацитети и знања ради прилагођавања пољопривредне производње на климатске промене. Постављањем 40 нових агрометеоролошких станица, станица за мерење влажности земљишта и хидролошких станица до 2026. године допринеће се унапређењу агрометеоролошких сервиса чиме ће бити повећана отпорности пољопривредне производње на климатске промене. Реализација мера и активности Програма омогућиће и раст државних расхода за набавку нових машина и опреме за унапређење примарне производње биљних култура за потребе прилагођавања на измењене климатске услове.

Смањење емисија NH₃ из сектора пољопривреде за 20,5% у поређењу са 2015. годином биће остварено реализацијом **Програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до**

2030. године са Акционим планом и тиме омогућити да се у пољопривреди примењују праксе које помажу одржавању екосистема и јачају капацитете за прилагођавање климатским променама.

Уређење правног оквира у области тржишта пољопривредних производа, шема квалитета за пољопривредне и прехранбене производе и органске производње, један је од циљева **Програма економских реформи за период 2023-2025. година**. Реализација Структурне реформе 20 - *Унапређење конкурентности пољопривреде* ће омогућити произвођачима да своје производе са заштићеним ознакама географског порекла заштите и на нивоу ЕУ, чиме ће поред препознатљивости, производи бити стандардизовани и ценовно конкурентни и тиме допринети расту учешћа вредности пољопривредно-прехранбених производа у вредности укупног извоза на 19% 2024. године.

Потциљ 2.а Повећати инвестирање, у руралну инфраструктуру, пољопривредна истраживања и саветодавне услуге, развој технологије и банака биљног и сточног генетског материјала има за циљ да прати ниво инвестиција у унапређење пољопривредних производних капацитета. Сектор пољопривреде и хране у Србији све више привлачи стране директне инвестиције које чине 14,1% свих страних директних инвестиција у 2023. години. Као што је наведено Србија у погледу индекса државних расхода усмерених на пољопривреду остварује напредак, а кључни плански документи који доприносе достизању овог циља су **Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године** чијом реализацијом ће бити омогућен раст учешћа кредита пласираних у пољопривреду у укупним кредитима пласираним у привреду током периода 2014 – 2023. године до нивоа од 10 % крајем периода. Стратегијом је предвиђено да се до 2024. године повећа проценат пољопривредних произвођача који је обухваћен саветодавним радом у пољопривреди до 30 %. Реализација мера из Стратегије ће омогућити и повећање броја биљних генетичких ресурса у националној колекцији за петину. Повећање конкурентности пољопривредне производње предвиђено је **Програмом економских реформи** чијом реализацијом ће бити обезбеђена средства за унапређење конкурентности пољопривредних произвођача на домаћем тако и на страном тржишту као и повећање вредности пољопривредних производа.

2.2.6 Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Спољни односи

Кластер – Спољни односи обухвата преговарачко поглавље 30 – Спољни односи и преговарачко поглавље 31 – Спољна, безбедносна и одбрамбена политика. Спољна, безбедносна и одбрамбена политика темеље се на правним актима, укључујући правно обавезујуће међународне споразуме, и на политичким документима. Правну тековину сачињавају политичке декларације, активности и споразуми. Државе чланице морају бити у могућности спроводити политички дијалог унутар оквира Заједничке спољне и безбедносне политика (ЗСБП), ускладити се с изјавама ЕУ и учествовати у активностима ЕУ из ове области. Правна тековина за поглавље 31 може се поделити у две класификације: Европска политичка сарадња и Заједничка спољна и безбедносна политика (ЗСБП).

ЦОР 17: ПАРТНЕРСТВОМ ДО ЦИЉЕВА

Ојачати средства примене и ревитализовати глобално партнерство за одрживи развој

Кратак преглед оствареног напретка, главни трендови и процеси који доприносе ЦОР 17

Реализација циљева одрживог развоја подразумева значајно ангажовање ресурса које се може остварити само уз снажну опредељеност за глобално партнерство и сарадњу како би се осигурало да нико не буде изостављен на путу ка развоју. Обим и амбициозност Агенде 2030 намеће потребу укључивања бројних партнера, као што су национални парламенти, регионалне и локалне власти, академска заједница, цивилно друштво и приватни сектор, како би се мобилисали сви расположиви ресурси неопходни за остварење свих 17 циљева одрживог развоја. У том смислу, овај циљ је тематски неодређенији од осталих, јер покрива широки спектар деловања. Покрива потциљеве у области финансија, технологије, партнерства и размене, изградње капацитета, и системских питања. Односи се на домаће буџете, управљање дугом, међународно пословање и финансије, међународну развојну сарадњу, међународну трговину, системска питања, науку, технологију, иновације и изградњу капацитета, као и област од кључне важности за планирање показатеља и циљних вредности, а то је прикупљање, обрада и анализа података, праћење и извештавање о постигнутим резултатима.

Од пресудне важности за спровођење циљева одрживог развоја, јесте чврста опредељеност свих земаља у погледу адекватне алокације средстава за спровођење Агенде 2030, успостављања и јачања механизма сарадње и партнерског односа свих релевантних актера, као и обезбеђивање брзог протока информација и изградње заједничких механизма сарадње. Сврха ЦОР 17 је **ревитализација глобалног партнерства за одрживи развој** како би се осигурало да нико не буде изостављен.

Србија умерено напредује у погледу мобилизације механизма за **прикупљање пореза и осталих прихода** који треба да обезбеде средства за спровођење циљева одрживог развоја¹¹⁷. Значајан напредак се бележи и у погледу **страних директних инвестиција и међународне развојне помоћи**, док се у погледу **одрживости дугова** смањује покривеност спољег дуга извозом робе и услуга. Повећање **доступности широкопојасног брзог интернета** омогућава унапређење регионалне и међународне сарадње у области науке, технологије и иновација. У погледу **употребе информационо-комуникационих технологија** 85,5% становника користи интернет у 2022. години.

Ступањем на снагу Споразума о стабилизацији и придруживању, Република Србија је постала држава придружена ЕУ, са јасном перспективом чланства у ЕУ. Преговори о приступању Европској унији отворени су 21. јануара 2014. године, а нова методологија ЕУ о виђењу приступних преговора, усвојена је у фебруару 2020. године. Након усвајања нове методологије,

¹¹⁷ Учешће прихода у БДП је у 2022. години износило 47,2%, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/partnerships-for-the-goals/?subarea=SDGUN170101&indicator=170101IND01>

Република Србија је до децембра 2021. године отворила два кластера, **кластер један** – Основе и **кластер четири** – Зелена агенда и одрживо повезивање, док је закључно са децембром 2023. године, отворила 22 од укупно 35 поглавља о којима се преговара, а привремено је затворила 2 поглавља. Пред Републиком Србијом је обавеза да испуни прелазна мерила у поглављима 23 и 24, будући да је испуњавање ових мерила услов за отварање преосталих кластера и за затварање било ког поглавља. Поред испуњавања прелазних мерила, Република Србија такође треба да испуни мерила за отварање и поднесе преговарачке позиције у преосталим преговарачким поглављима. Суштина нове методологије приступања свакако јесте стављање акцента на кластер – Основе и проширивање концепта фундаменталних питања која обухватају економске критеријуме, реформу државне управе, функционисање демократских институција, али и поглавља 5 – Јавне набавке, 18 – Статистика, 23 – Правосуђе и основна права, 24 – Правда слобода и безбедност и 32 – Финансијски надзор. Приступни преговори захтевају значајне ресурсе јер обухватају веома комплексне процесе и процедуре усаглашавања са правним тековинама ЕУ, успостављање и јачање система за њихово спровођење, као и усаглашавање са секторским политикама у разним областима деловања ЕУ.

Спровођење неопходних реформи делимично се реализује и коришћењем средстава доступних кроз **Инструмент за претприступну помоћ** (ИПА), а делом од стране држава чланица у виду бесповратне билатералне финансијске подршке. У последњих 18 година, ЕУ је навећи донатор (са реализованих преко 3,8 млрд. евра бесповратних средстава) и највећи кредитор (са зајмовима од 4.3 млрд. евра)¹¹⁸. Банке (Европска инвестициона банка – ЕИБ, Европска банка за обнову и развој – ЕБРД, Развојна банка Савета Европе) су обезбедиле укупно 4,377 милијарди евра у периоду између 2007. и 2018. године. Од тог износа, ЕИБ је обезбедила 2,913 милијарди евра у истом периоду¹¹⁹. У оквиру ИПА II за Републику Србију, била је предвиђена индикативна алокација бесповратних средстава од 1,5 млрд. евра за период 2014–2020. године, у областима од владавине права, реформе јавне управе, друштвеног развоја, до животне средине и пољопривреде. Бесповратна помоћ држава чланица ЕУ достигла је 523,86 мил. евра (у периоду од 2007. до 2016. године)¹²⁰. Новим програмом претприступне помоћи ИПА III за период 2021–2027. године, предвиђен је буџет од 14,2 млрд. евра за Западни Балкан и Турску¹²¹. У оквиру инструмента за претприступну помоћ значајна средства се издвајају за **подршку руралном и развоју пољопривреде** (ИПАРД средства). У оквиру финансијске перспективе 2014–2020. године Европска унија је издвојила 175 милиона евра за ИПАРД II. У финансијској перспективи ЕУ 2021–2027 ИПАРД III средства износе 288 милиона евра¹²².

Република Србија учествује и у програмима прекограничне и транснационалне сарадње, који се називају **Програми територијалне сарадње или ИНТЕРРЕГ програми**, од 2004. године¹²³. У финансијском периоду 2014–2020. године, Европска унија је за спровођење програма прекограничне и транснационалне сарадње у Републици Србији определила 260 милиона евра за девет програма: Бугарска–Србија; Мађарска–Србија; Румунија–Србија; Хрватска–Србија; Црна Гора – Србија; Босна и Херцеговина – Србија; Северна Македонија – Србија; ИНТЕРРЕГ Јадранско-јонски транснационални програм и Транснационални програм Дунав.

Потписивањем Оквирног споразума о општим принципима учешћа у **Програмима заједнице, односно ЕУ програмима**, Република Србија је стекла право да учествује и у овом виду хоризонталне сарадње. У периоду 2014–2020. године, Република Србија је учествовала у 13 ЕУ

¹¹⁸ <https://europa.rs/pomoc-eu-republici-srbiji/>

¹¹⁹ <https://europa.rs/pomoc-eu-republici-srbiji/>

¹²⁰ <https://europa.rs/pomoc-eu-republici-srbiji/>

¹²¹ <https://www.mei.gov.rs/srl/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/instrument-za-pretpristupnu-pomoc-2021-2027/>

¹²² <https://www.mei.gov.rs/srl/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/ipard-iii/> и <https://uap.gov.rs/ipard-iii-podrska-ruralnom-razvoju/>

¹²³ <https://www.mei.gov.rs/src/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/prekogrnicna-i-transnacionalna-saradnja/>

програма¹²⁴. Већина ЕУ програма на нивоу ЕУ, трајала је до 2020. године. Настављено је спровођење програма подршке и сарадње за период 2021–2027. године и то у следећим ЕУ програмима: Царине (Customs), Хоризонт Европа (Horizon Europe), Фискалис (Fiscalis), Програм јединственог тржишта (Single Market Program), Програм за запошљавање и социјалне иновације (EaSI), Креативна Европа (Creative Europe) и Еразмус+ (Erasmus+). Приметан је раст буџета ових програма у односу на период до 2020. године.

Финансирање спровођења неопходних реформи у процесу европских интеграција реализује се и преко **Инвестиционог оквира за Западни Балкан** (Western Balkan Investment framework WBIF) који представља финансијски инструмент у коме удела имају Европска комисија, међународне финансијске институције, билатерални донатори и шест држава Западног Балкана. То је фонд који омогућује регионални инфраструктурни развој у области животне средине, енергетике, саобраћаја, друштвеног и приватног сектора. Агенда за повезивање (Connectivity agenda) промовише се кроз политичко лидерство у склопу Берлинског процеса.

У октобру 2020. године, Европска комисија је усвојила **Економско-инвестициони план за Западни Балкан**, са циљем да поспеши дугорочан привредни опоравак региона, подржи зелену и дигиталну транзицију, регионалну интеграцију и конвергенцију са Европском унијом. План подразумева значајан инвестициони пакет који ће мобилисати до 9 милијарди евра финансијских средстава за регион и намењен је подршци одрживом повезивању, развоју људског капитала конкурентности и инклузивном расту, као и двојној зеленој и дигиталној транзицији. Паралелно са Економско-инвестиционим планом за подршку региону, Комисија је исте године усвојила и смернице за спровођење **Зелене агенде на Западном Балкану**. Акциони план за спровођење Зелене агенде предвиђа деловање у оквиру пет стубова: (1) климатска акција, укључујући декарбонизацију, енергију и мобилност, (2) циркуларна економија, која се посебно бави отпадом, рециклажом, одрживом производњом и ефикасним коришћењем ресурса, (3) биодиверзитет, чији је циљ заштита и обнављање природног богатства региона, (4) сузбијање загађења ваздуха, воде и тла, и (5) одрживи системи хране и рурална подручја. Дигитализација ће бити кључни фактор за ових пет стубова у складу са концептом двојне зелене и дигиталне транзиције.

Учествовање у регионалним и међународним иницијативама омогућава Србији да реализује циљеве одрживог развоја. Србија је чланица следећих иницијатива и организација регионалног карактера: Процес сарадње у Југоисточној Европи (SEECP), Централноевропска иницијатива, Јадранско-јонска иницијатива и Стратегија ЕУ за јадранско-јонски регион, Међународна комисија за слив реке Саве, Регионална иницијатива за миграције, азил и расељена лица, Централноевропска зона слободне трговине (ЦЕФТА), Регионални савет за сарадњу, Брдо-Бриони процес, Стратегија Европске уније за Дунавски регион, Берлински процес и најновија Регионална канцеларија за сарадњу младих.

Још два споразума чија је потписница Република Србија, од непосредног су значаја за регионални одрживи развој. То је најпре **Конвенција о сарадњи на заштити и одрживом коришћењу реке Дунав**, која обавезује чланице да теже одрживом и праведном управљању водама, укључујући и очување, побољшање и рационалну употребу површинских и подземних вода. **Оквирни споразум о сливу реке Саве** (Крањска Гора, 2002) дефинише сарадњу држава на успостављању међународног режима пловидбе, одрживог управљања водама, заштите од штетног утицаја вода, водног режима и екосистема.

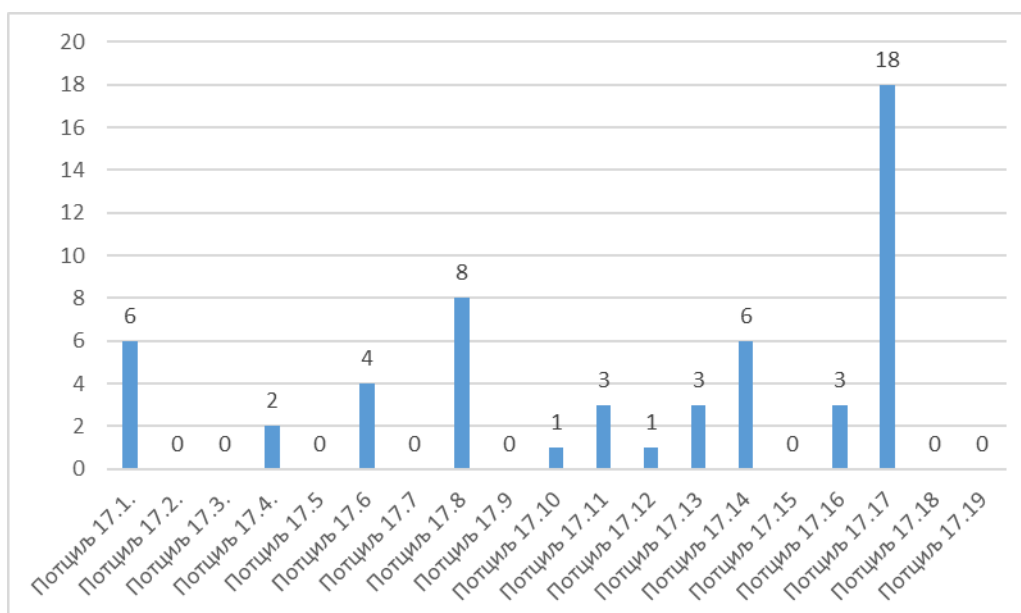
¹²⁴ Хоризонт 2020. – програм за истраживање и иновације, Еразмус+ – програм за образовање младих, Креативна Европа – програм намењен финансирању транснационалних пројеката у оквиру културе и стваралаштва, Европа за грађане и грађанке – програм намењен финансирању пројеката којим се шири боље разумевање Европске уније, њене историје и различитости, Царине 2020. (Customs 2020), Фискалис 2020. (Fiscalis 2020), Програм за конкурентност малих и средњих предузећа (COSME), Програм за запошљавање и социјалне иновације (Employment and Social Innovation – EaSI), Европски здравствени програм III, Механизам цивилне заштите Европске уније, Инструмент за повезивање Европе, Права, једнакост и грађанство, Европски инструмент за демократију и људска права.

Преглед доприноса националног планског оквира Републике Србије достизању ЦОР 17

Широк спектар планских докумената у области јавне управе, конкуретности и економског развоја, људских права, саобраћаја, заштите животне средине ће својом реализацијом омогућити достизање циља одрживог развоја који се односи на изградњу и ојачавање партнерства. Мапурање планског оквира у контексту утврђивања доприноса докумената јавних политика достизању ЦОР-а 17 обухватло је **тридесет четири планска докумената**. Важно је истаћи да нису сви потциљеви у оквиру ЦОР 17 подједнако релевантни, односно не могу се довести у контекст друштвено-економског развоја Србије. Приоритети, мере и активности утврђени планским документима највише доприносе успостављању партнерстава између јавног, приватног и сектора цивилног друштва у циљу проналажења ресурса за одрживи развој и спровођење неопходних реформи (*Потциља 17.17 - Поддржати и промовисати делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва, изграђена на искуствима и стратегијама проналажења ресурса за партнерства*).

Напредак у достизању ЦОР-а 17 тренутно се прати у односу осам потциљева и десет показатеља и Републички завод за статистику званичне податке објављују на ЦОР поталу¹²⁵.

Слика 16: Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима одрживог развоја у оквиру ЦОР 17: Партнерством до циљева

У погледу планског оквира који доприноси остваривању **потциљева 17.1. Мобилизација ресурса и капацитета за прикупљање пореза и осталих прихода, 17.4. Дугорочна одрживост дуга, 17.13. Макроекономска стабилност кроз координацију политика и 17.14 Унапредити кохерентност политика за потребе одрживог развоја**, кључно је неколико планских докумената чијом реализацијом ће се остварити стабилност макроекономског оквира и тиме обезбедити одрживо финансирање реформи које треба да омогуће остваривање циљева одрживог развоја. **Програм реформе управљања јавним финансијама за период 2021–2025. године са Акционим планом**, допринеће стабилизацији јавних финансија и остваривању одрживог буџета са стабилним јавним дугом, бољим финансијским управљањем и контролом, унапређењем процеса ревизије и повезивања буџетског планирања са приоритетним циљевима Владе Републике Србије и јавним политикама. Реализацијом Програма очекиван реални раст БДП у 2023. години је 4%, док је очекивани ниво дуга опште државе у БДП-а 56% до 2023. године. У складу са Законом о буџетском систему, донета је **Фискална стратегија за 2023.**

¹²⁵ <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/partnerships-for-the-goals/>

годину са пројекцијама за 2024. и 2025. годину, која ће постепеном стабилизацијом јавних финансија, стабилизацијом буџета и умањивањем јавног дуга у средњем року, смањивањем јавних расхода у БДП-у, као и одржавањем јавних инвестиција на високом нивоу – допринети остваривању сва четири горе наведена потциља.

Програм трансформације пореске управе за период 2021–2025. године, омогућиће унапређење ефикасности рада Пореске управе и створити стабилне услове за повећање степена наплате јавних прихода из надлежности Пореске управе и тиме допринети **потциљу 17.1 Мобилизација ресурса и капацитета за прикупљање пореза и осталих прихода**. Реализација **Програма економских реформи за период 2023. до 2025. године** и Структурне реформе 11 - **Трансформација пореске управе** омогућиће спровођење **Програма трансформације Пореске управе за период 2021-2025. године** и достизање степена остварења наплатног задатка од 101% (однос остварене наплате најважнијих прихода буџета Републике Србије у датој години, у односу на буџетом планиране износе за ту годину) у 2025. години. Реализацијом Структурне реформе 18 - **Унапређење услова и уклањање препрека трговини** биће омогућено интензивирање, унапређење, диверсификација и даљи раст спољне трговине Републике Србије како на регионалном, тако и на глобалном нивоу. Реформа подразумева спровођење активности усмерених ка остварењу чланства у СТО, као и активности на спровођењу обавеза из СЕФТА Додатног протокола 5, СЕФТА Додатног протокола 6 и наставку преговора о СЕФТА Додатном протоколу 7 чиме ће бити омогућено да Србија испуни 78% мера за олакшавање трговине¹²⁶ до 2025. године. Ова реформа ће допринети **потциљу 17.10. Универзалан, правичан зсанован на правилима и недискриминаторан мултилатералн систем размене пода окриљем СТО, потциљу 17.11. Повећање извоза земаља у развоју и потциљу 17.12. Благовремена и трајна примена тржишних приступа без царина и квота**.

За достизање потциља 17.1 важну улогу имају и документи јавних политика којима се јача систем прикупљања јавних прихода те ће у складу са тим **Програм за сузбијање сиве економије 2023-2025. године** допринети повећању процента привредних субјеката који послују у легалним токовима првенствено преко фискалног и административног растеређења легалног пословања, док ће **Програм за поједностављење административних поступака и регулативе „е-ПАПИР“ за период 2023-2025. године** кроз оптимизацију 50% административних поступака за привреду и грађање омогућити смањивање сувишних трошкова и губитка у времену, као и смањења простора за корупцију што су све предуслови за повећање легалности пословања и тиме бољу наплату јавних прихода. Са друге стране дигитализација 140 административних поступака и 20 пословних епизода ће допринети смањењу трансакционих трошкова пословања кроз уштеде у времену и новцу и повећању транспарентности, предвидљивости и стабилности услова пословања. **Програм развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2023. До 2025. године са акционим планом за његово спровођење** ће унапређењем корисничких сервиса повећати доступност корисничких сервиса е-Управе привреди и грађанима.

Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања“ и Акциони план за период од 2021. године до 2023. године, подстиче удруживање и сарадњу на међународном плану, чиме доприноси остварењу **потциља 17.6. Регионална и међународна сарадња у области науке, технологије и иновација**. Унапређењем комуникације и научних знања и повећањем видљивости науке путем повећане доступности остварених научноистраживачких резултата и развијених технологија заинтересованим странама допринеће и **потциљу 17.17 делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва**. Обезбеђивањем подршке за повећање

¹²⁶ Према УН глобалном прегледу о дигиталном и одрживом олакшавању трговине. Глобални преглед (UN Global Survey on Digital and Sustainable Trade Facilitation) се објављује на сваке две године, а обухвата приказ 143 економије широм света и то кроз анализу примене мера које се односе на примену одредби Споразума о олакшању трговине СТО. На основу информација из упитника експерти УН врше евалуацију оствареног напретка у појединачним земљама.

квалитета технолошког развоја, као и фокусирањем истраживања на друштвене изазове и приоритете, Стратегија ће допринети **потциљу 17.8 унапређење и коришћење иновативних технологија и ИКТ**.

Оквир даљег развоја и унапређења информационо-комуникационих технологија (ИКТ), њихове употребе и безбедности у коришћењу и тиме допринос **потциљу 17.8 Унапређење и коришћење иновативних технологија и ИКТ** садржан је у оквиру неколико планских докумената: **Стратегији развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026.** чијом реализацијом ће бити омогућено унапређење капацитета за коришћење ИКТ, унапређење дигиталне инфраструктуре, дигитализација услуга у пословању јавног и приватног сектора, као и информационе безбедности грађана и привреде. **Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**, омогућиће унапређење дигиталних знања и вештина свих грађана, укључујући припаднике осетљивих друштвених група. Развојем инфраструктуре у електронској управи и повећањем доступности електронске управе грађанима и привреди кроз унапређење корисничких сервиса, **Програм развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2023. до 2025. године** са Акционим планом за његово спровођење, омогућиће развијање капацитета и пораст употребе и коришћења ИКТ. **Стратегијом развоја мрежа нове генерације до 2023. године**, стварају се услови за развој мрежа нове генерације, који ће представљати основу за даље ширење и употребу ИКТ у Републици Србији. **Стратегијом развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020–2025. године (АП за период 2020–2022. године)**, биће унапређени научни и иновативни капацитети за развој вештачке интелигенције и тиме створена основа за развој економије засноване на вештачкој интелигенцији.

Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. до 2030. године (АП за период од 2021. до 2023. године), допринеће пуној покривености увоза извозом индустријских производа и тиме допринети остваривању **потциља 17.11. Повећање извоза земаља у развоју**. Повећање извоза биће остварено унапређењем технолошке структуре извоза, али и подстицањем извозно оријентисаних сектора индустрије, као и подршком интернационализацији индустријских привредних субјеката, чиме ће се допринети и **потциљу 17.6 Регионална и међународна сарадња у области науке, технологије и иновација**.

Потциљу 17.11. Повећање извоза земаља у развоју допринеће и унапређење конкурентности малих и средњих предузећа на домаћем и страном тржишту чиме ће бити остварен извоз од 1.273.500 милиона динара у 2027. години што ће бити омогућено спровођењем **Стратегије за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са акционим планом за период од 2023. до 2024. године**.

Унапређење инфраструктурне и програмске подршке стартапима ће омогућити развој стартапа од стране искусних оснивача из земље и иностранства, контакте са менторима, инвеститорима и представницима релевантних индустрија, којима ће колективно знање домаћег и страних екосистема учинити доступним домаћим тимовима. Тиме ће **Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године** допринети **потциљу 17.6. Регионална и међународна сарадња у области науке, технологије и иновација**, као и **потциљу 17.16. Регионална и међународна сарадња у области науке, технологије и иновација**. Стратегија ће кроз унапређење међународне препознатљивости српског стартап екосистема, као и промоцијом стартап културе омогућити да домаћи екосистеми и стартапи буду укључени у 4 међународне листе и тиме допринесе и **потциљу 17.17 Делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва**.

Програмом унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021– 2025. године и Акционим планом, дефинисана је ефективна координација јавних политика и унапређење планског оквира на свим нивоима власти, што ће допринети напретку у

остварењу *потциљева*: **17.13. Макроекономска стабилност кроз координацију и кохерентност политика** и **17.14. Кохерентност политика за потребе одрживог развоја**. Операционализација Програма кроз посебан циљ усмерен на повећање степена учешћа цивилног друштва, привреде и других заинтересованих страна у раним фазама припреме ДЈП и прописа, директно ће допринети *потциљу* **17.17. Делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва**. Усмерен развој Републике Србије ка високо конкурентној привреди кроз истраживање, развој, иновације и предузетничке иницијативе у областима 4С као циљ **Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С)**, допринеће остварењу *потциља* **17.6 Регионална и међународна сарадња у области науке, технологије и иновација**.

Допринос *потциљу* **17.17. Делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва** остварује доста докумената јавних политика које се односе на ЦОР 17. Ова област је регулисана **Законом о јавно-приватном партнерству и концесијама**, као и низом докумената јавних политика које доприносе остварењу овог потциља приказаних у Анексу. У складу са законом, образована је Комисија за јавно-приватно партнерство ради пружања стручне помоћи при реализацији пројеката јавно-приватних партнерстава и концесија. С друге стране, велики број планских докумената који су израђени и израђују се након 2019. године, морају бити усклађени и са Законом о планском систему у сегменту који се односи на сарадњу са заинтересованим странама, организацијама цивилног друштва, представницима економско-социјалних партнера, приватног и/или академског сектора, у свим фазама израде планских докумената. На тај начин се осигурава допринос планских докумената потциљу 17.17. У односу на претходни извештај конкретно **Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године** ће омогућити оснивање савета за младе у 75% ЈЛС и допринети да млади буду укључени у давање коментара на 67% свих нацрта и предлога прописа и докумената јавних политика до 2030. године. Реализација Стратегије ће омогућити и да 3.000 младих буде укључено у механизам ЕУ дијалога. Повећање капацитета и ресурса институционалног система за заштиту потрошача биће реализовано спровођењем **Стратегије заштите потрошача за период 2019 – 2024. године** чиме ће 12 удружења потрошача остварити сарадњу са органима аутономне покрајине и јединицама локалне самоуправе у складу са чланом 137. Закона о заштити потрошача.

Унапређени су капацитети у области ЦОР 17 – Подаци, праћење и одговорност за остварење циљева, како би се омогућила доступност квалитетних, ажурираних, поузданих и према потреби дисагрегираних података. Иницијативе за мерење напретка остварења циљева одрживог развоја већ се спроводе у РЗС-у кроз базу података и платформе за сет показатеља за одрживи развој. **Програм званичне статистике у периоду од 2021. до 2025. године**, је документ који доприноси *потциљу* **17.18. Доступности висококвалитетних, благовремених и поузданих података**. Програмом се дефинишу активности које ће допринети потпуној хармонизацији статистичких извештавања и усклађивању методологије израде резултата званичне статистике са међународним статистичким стандардима. Програм доприноси и *потциљу* **17.19. Јачање капацитета за мерење напретка у остварењу одрживог развоја**. Републички завод за статистику циљеве одрживог развоја прати у оквиру постојеће базе података (<https://data.stat.gov.rs>) и тренутно преко ЦОР портала објављује податке за 145 глобална УН показатеља одрживог развоја док се провера и истраживање извора врши за 103 показатеља¹²⁷.

¹²⁷ <https://sdg.indikatori.rs/sr-cyrl/>

3 Закључак

Мапирање планског оквира у односу на Агенду 2030 указује на неколико општих закључака:

- Србија је посвећена спровођењу Агенде 2030 с обзиром да је већина планских докумената релевантна за достизање циљева и потциљева одрживог развоја.
- У оквиру појединачних циљева одрживог развоја, немају сва планска документа која доприносе њиховом остваривању, подједнаку важност.
- За сваки ЦОР могу се извдојити кључна документа јавних политика која су најзначајнија за достизање циља и припадајућих потциљева одрживог развоја.
- Показатељи који се налазе у бази показатеља ЦОР Републичког завода за статистику нису на адекватан начин укључени у планска документа, као и да одређени број показатеља из административних извора, а који су утврђени планским документима, се не налазе у бази показатеља ЦОР Републичког завода за статистику.

Као што је напред наведено процес европских интеграције недовојив је од процеса спровођења Агенде 2030. Испуњавање обавеза које проистичу из процеса придруживања и приступних преговора непосредно доприноси и достизању циљева одрживог развоја и спровођењу Агенде 2030.

Кластер – Основе представља најважнију област у процесу европских интеграција, која се односи на демократске институције, владавину права, политичке и економске критеријуме, реформу јавне управе, јавне набавке, финансијску контролу и статистику. Плански оквир у оквиру овог кластера је веома широк, добро дефинисан и обухвата велики број планских документа у области родне равноправности, превенције и заштите од дискриминације, сарадње са цивилним друштвом, унапређења положаја и социјалне инклузије маргинализованих и особа које се налазе у ризику од дискриминације, деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници, правосуђа и борбе против организованог криминала. Реализација ових планских докумената доприноси даљем напретку Републике Србије у процесу европских интеграција као и достизању циља одрживог развоја који се односи на промоцију мира, снажних институција и владавину права, односно **ЦОР 16**. Већина кључних докумената за ову област је усвојена и у току је њихово спровођење. Напредак се очекује у сегменту борбе против корупције с обзиром да је почео са израдом нов документ јавне политике у овој области. Област јавне безбедности и борбе против организованог криминала, потребно је додатно оптимизовати с обзиром на то да Стратегија за борбу против организованог криминала нема ограничен период важења, али нема ни акциони план за њено спровођење.

Кластер – Унутрашње тржиште покрива четири основне слободе јединственог тржишта ЕУ - слободно кретање људи, услуга, робе и капитала, уз политику конкуренције, интелектуалну својину и право компанија, финансијске услуге, потрошачку и здравствену заштиту. У контексту спровођења Агенде 2030 процес европских интеграција који се спроводи у оквиру овог кластера највише доприноси ЦОР 3 – Добро здравље. Плански оквир релевантан за овај кластер и ЦОР 3 је доста широк и обухвата велики број докумената јавних политика у области здравства, заштите животне средине, људских права. Кључни документ за достизање **ЦОР 3** је Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године, међутим у наредном периоду би требало оптимизовати плански оквир у области заштите здравља кроз израду и усвајање кровне стратегије која би обухватила све релевантне сегменте превенције и заштите здравља у Републици Србији. У циљу даље оптимизације, у наредном периоду би требало оптимизовати плански оквир у области контроле и превенције незаразних и заразних болести.

Кластер – Конкуретност и инклузивни раст обухвата дигиталну трансформацију и медије, науку и истраживање, предузетничку и индустријску политику, као и социјалну политику и запошљавање, образовање и културу. Овај кластер обухвата и преговарачка поглавља која се односе на царинску унију, економску и монетарну политику и опорезивање. Процес

усаглашавања са политикама и правним тековинама ЕУ у оквиру овог кластера релевантан је за следеће циљеве одрживог развоја: **ЦОР 1, ЦОР 4, ЦОР 5, ЦОР 8, ЦОР 9, ЦОР 10** односно доприноси борби против сиромаштва, образовању, родној равноправности, економском развоју и запослености, индустријском развоју и смањењу неједнакости. Плански оквир релевантан за процес европских интеграција у овом кластеру као и за достизање ових циљева одрживог развоја обухвата планска документа која припадају широком спектру разнородних области од људских права, економског развоја и конкуретности, социјалне политике и запошљавања, образовања до животне средине и саобраћаја.

Плански оквир релевантан за кластер – Конкуретност и инклузиван раст у сегменту **смањења сиромаштва** који доприноси **ЦОР 1** делимично је развијен и није у потпуности оптимизован. У планском оквиру не постоји јединствени документ јавне политике који се бави проблемом сиромаштва већ је ова област делимично обухваћена Стратегијом запошљавања у Републици Србији за период 2021. до 2026. године, са Акционим планом за период 2021–2023. године. Значајан допринос овом циљу одрживог развоја обезбеђују и документи јавних политика из области људских права попут Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године, Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године, Стратегије деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године. Плански оквир у овој области потребно је унапредити израдом кровног планског документа у области социјалне заштите.

У области **родне равноправности** плански оквир који доприноси **ЦОР 5** је добро развијен. Кључни документ јавне политике је Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године, са Акционим планом за период 2022–2023. године. Област родне равноправности додатно је разрађена и у оквиру других докумената јавних политика између осталог и због обавеза које проистичу из Закона о родној равноправности¹²⁸ у вези увођења родне перспективе у јавне политике.

Плански оквир у области **образовања** који доприноси **ЦОР 4** је оптимизован кроз кровни документ Стратегије развоја образовања и васпитања до 2030. године са Акционим планом за период 2023–2026. године. Истовремено и један број других документа јавних политика доприносе достизању циља у области квалитетног и доступног образовања, а посебна пажња је посвећења унапређењу доступности образовања за рањиве и маргинализоване категорије становништва који се налазе у додатном ризику од дискриминације.

Плански оквир у области **одрживог економског раста и запослености** обухвата веома широк спектар планских докумената који утврђују правце и приоритете реформи у одређеним сегментима ове области. Област запослености је оптимизована кроз Стратегију запошљавања у Републици Србији за период 2021. до 2026. године, са Акционим планом за период 2021–2023. године, док је у области одрживог економског раста неколико докумената кључно за достизање **ЦОР 8**: Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године, затим Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије 2021–2025. године, Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С), Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године.

У области **одрживе индустријализације, инфраструктуре и иновативности** за остваривање **ЦОР 9**, плански оквир је непотпун и није оптимизован. Стратегија индустријске политике од 2021. до 2030. године детаљно покрива стање у области индустрије и обухвата мере за унапређење степена индустријализације. Стратегија научног и технолошког развоја од 2021. до 2025. године и Стратегија паметне специјализације од 2020. до 2027. године, у великој мери доприносе унапређењу нивоа иновативности и истраживања. Напредак у односу на претходни период

¹²⁸ "Службени гласник РС", бр. 52/2021

остварен је усвајањем Стратегије за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са Акционим планом за период од 2023. до 2024. године. У наредном периоду потребно је додатно ојачати плански оквир доношењем кровног планског документа у области саобраћаја који би обухватио развој свих видова саобраћаја.

Кластер – Зелена агенда и одржива повезаност, налази се у средишту „Зелене агенде за Западни Балкан“ и комбинује четири преговарачка поглавља која се односе на транспорт, енергију, трансевропске мреже, заштиту животне средине и климатске промене. Преговори у оквиру овог кластера подразумевају усаглашавање са веома захтевним политикама и прописима Европске уније и захтевају изузетно обимна финансијска средства за њихову реализацију. Сва преговарачка поглавља у оквиру овог кластера су отворена за преговоре те ће сходно томе процес преговора значајно убрзати и допринети и достизању следећих циљева одрживог развоја релевантних за овај кластер: **ЦОР 6, ЦОР 7, ЦОР 11, ЦОР 12, ЦОР 13 и ЦОР 15**. Напредак у овој области остварен је усвајањем неколико документа јавних политика којима се доприноси одрживом економском развоју уз обезбеђење услова за заштиту животне средине: Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године којом су утврђени стратешких правци деловања и јавне политике смањења емисија гасова са ефектом стаклене баште на нивоу целе привреде, затим Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године који представља анализу утицаја климатских промена у секторима и системима на националном нивоу у којима је неопходно смањити неповољне утицаје на здравље и безбедност људи, пољопривреду, шумарство, саобраћајну и путну инфраструктуру, енергетику, урбано планирање и развој и биодиверзитет. У циљу оптимизације планског оквира релевантног за овај кластер и достизање припадајућих циљева одрживог развоја потребно је усвојити кровни плански документ у области животне средине који би требало да обухвати и све области у оквиру Зелене агенде за Западни Балкан.

У области **енергетике** за достизање **ЦОР 7** кључна је Стратегија развоја енергетике до 2025. са пројекцијама до 2030. године, која као кровни документ, између осталог, представља оквир за обезбеђење доступне енергије свим грађанима, подстицање учешћа обновљивих извора енергије у укупној производњи и потрошњи и јачање институционалних капацитета за остварење енергетске ефикасности. Очекује се усвајање Интегрисаног националног енергетског и климатског плана Републике Србије за период до 2030. године са визијом до 2050. године, који ће омогућити усклађивање Србије са циљевима Енергетске заједнице, односно допринети циљевима Париског споразума из 2015. године, у погледу обновљивих извора енергије, енергетске ефикасности и смањења емисија гасова са ефектом стаклене баште.

У области **одрживости и инклузивности градова и насеља** за достизање **ЦОР 11**, у највећој мери доприноси Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године. У овој области остварен је напредак усвајањем Стратегије безбедности саобраћаја Републике Србије за период од 2023 до 2030. године са Акционим планом за 2023. до 2025. године као и Програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом. Како би се омогућио системски развој градова и насеља, неопходно је у наредном периоду усвојити планске документе у области становања и развоја културе.

Плански оквир који је релевантан за достизање **одрживост производње и потрошње**, односно **ЦОР 12** обухвата широк спектар планских докумената. Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период од 2022. до 2024. године и Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године су кључни документи с обзиром да доприносе највећем броју потциљева у овој области.

У области **климатских промена** за достизање **ЦОР 13** остварен је значајан напредак усвајањем Програма прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године, Стратегије нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са

пројекцијама до 2050. године као и Програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом. У наредном периоду потребно је усвојити Интегрисани национални енергетски и климатски план Републике Србије за период до 2030. године, са пројекцијама до 2050. године као и плански документ у области контроле загађења ваздуха.

Процес европских интеграција који се одвија у оквиру **Кластера – Ресурси, пољопривреда и кохезија**, обухвата усаглашавање са политикама и правним тековинама ЕУ у области пољопривреде и руралног развоја, безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике, рибарства, регионалне политике и координације структурних инструмената, као и финансијских и буџетских одредби и највише доприноси достизању **ЦОР 2**. Кључни плански документ у овој области је Стратегија пољопривреде и руралног развоја за период 2014–2024. године и с обзиром да Стратегија истиче 2024. године у наредном периоду би било потребно израдити и усвојити нов кровни плански документ у области пољопривреде.

Кластер – Спољни односи обухвата циљ одрживог развоја који се односи на успостављање одрживих партнерстава у функцији обезбеђивања неопходних ресурса за одрживи развој, односно **ЦОР 17**. Плански оквир у оквиру ове области је веома разноврстан и доприноси унапређењу оквира за мобилизацију неопходних ресурса али и јачање пратнерства између цивилног, јавног и приватног сектора у функцији одрживог развоја. Планским документима утврђују се средњорочни оквири фискалне и политике економског развоја, успостављање механизма сарадње јавног, приватног, академског и сектора цивилног друштва као и оквири за јачање статистичких капацитета у функцији праћења напретка достизања циљева одрживог развоја. Такође, напретку Републике Србије у достизању неколико потциљева одрживог развоја, у наредном периоду би омогућио и плански документ у области развојне и хуманитарне помоћи Републике Србије земљама у развоју и неразвијеним земљама.

У складу са методологијом мапирања планског оквира у односу на циљеве одрживог развоја, у табели је представљена покривеност потциљева одрживог развоја релевантних за Републику Србију важећим планским документима.

Табела: Покривеност потциљева одрживог развоја планским оквиром Републике Србије

ЦОР	Укупан број потциљева одрживог развоја	Релевантни потциљеви одрживог развоја за РС	Покривеност потциљева одрживог развоја планским оквиром РС	Процент покривености у односу на релевантне потциљеве одрживог развоја
ЦОР 1	7	7	6	85.71
ЦОР 2	8	8	5	62.5
ЦОР 3	13	13	11	84.62
ЦОР 4	10	10	10	100.0
ЦОР 5	9	9	9	100.0
ЦОР 6	8	8	7	87.5
ЦОР 7	5	5	5	100.0
ЦОР 8	12	11	11	100.0
ЦОР 9	8	8	7	87.50
ЦОР 10	10	9	6	66.7
ЦОР 11	10	10	9	90.0
ЦОР 12	11	11	8	72.73
ЦОР 13	5	4	3	75.0
ЦОР 14	10	2	0	0
ЦОР 15	12	12	10	83.33

ЦОР 16	12	11	11	100.00
ЦОР 17	19	18	11	61.1
	169	156	129	82.7

Приликом утврђивања покривености циљева одрживог развоја планским оквиром Републике Србије, у обзир нису узети потциљеви одрживог развоја који су препознати као нерелевантни за Републику Србију. У оквиру циља одрживог развоја 14 – Живот под водом нема важећих планских докумената који би допринели достизању потциљева релевантних за контекст Републике Србије.

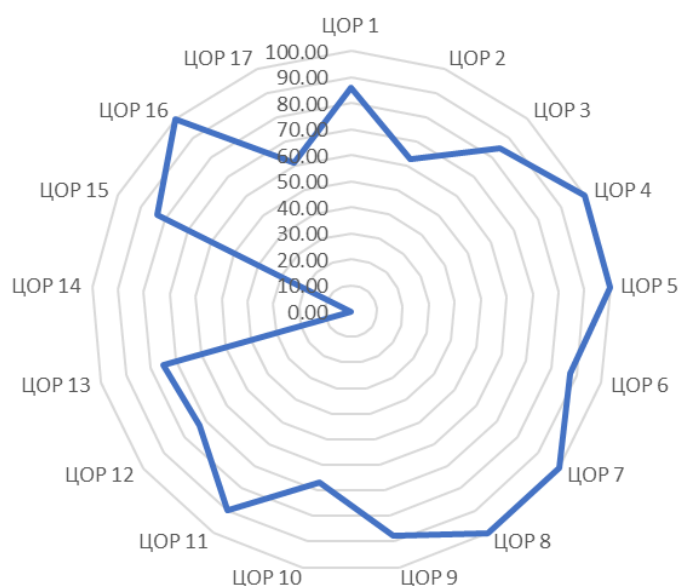
Укупна покривеност циљева и потциљева одрживог развоја планским оквиром Републике Србије износи 82,7% у 2023. години (степен покривености у 2022. години износио је 78%).

Може се закључити (Слика 17) да је најбоља покривеност потциљева у оквиру ЦОР: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11 и 16, док су циљеви одрживог развоја у области доступности хране, смањења неједнакости и одговорне потрошње и производње – слабо обухваћени планским оквиром, ЦОР: 2, 10, 12.

Највећи напредак у погледу степена покривености је остварен у оквиру следећих циљева одрживог развоја: ЦОР 3 (Добро здравље), ЦОР 8 (Достојанствен рад и економски раст) као и ЦОР 13 (Акција за климу). Међутим иако у вези са ЦОР 13 стање у погледу покривености потциљева планским оквиром непромењено у односу на 2022. годину, значајан напредак је остварен усвајањем Програма прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године.

Поред тога, у одређеним областима Агенде 2030 потребно би било оснажити плански оквир како би Република Србија допринела напретку, и то пре свега у области смањивања глади (ЦОР 2), смањења неједнакости (ЦОР 10), одговорне потрошње и производње (ЦОР 12) и развоја одрживе и доступне инфраструктуре (ЦОР 9). Са тим у вези, у наредном периоду би напретку у овим областима значајно допринели плански документи у следећим областима: социјалне заштите, развоја саобраћаја, развоја културе.

Слика 17. Покривеност циљева одрживог развоја планским оквиром Републике Србије

Мапирањем националног планског оквира утврђено је да **допринос важећих планских докумената циљевима одрживог развоја није уједначен**. С тим у вези, разликују се две групе планских докумената: прву групу чине планска документа која су тематски директно повезана

потциља, Стратегија јавног здравља за 22 потциља док је Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године релевантна за 21 потциљ одрживог развоја.

4 Анекс 1: Табела свеобухватног мапирања националног планског оквира у односу на циљеве одрживог развоја и ЕУ кластера и преговарачких поглавља

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
Свет без сиромаштва (ЦОР 1)			
<p>Сиромаштво (1.1), (1.2), Социјална заштита (1.3)</p> <p>1.1 До 2030. искоренити екстремно сиромаштво свуда и за све људе, које се мери као број људи који живе са мање од 1,25 долара на дан</p> <p>1.2 До 2030. најмање за половину смањити број мушкараца, жена и деце свих узраста који живе у било ком облику сиромаштва, према националним дефиницијама сиромаштва</p> <p>1.3 Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући најугроженије, и до 2030. постићи довољно велики обухват сиромашних и рањивих</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године и АП за период од 2021. до 2023. године. • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године • Стратегија подстицања рађања • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године • Стратегију активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године 	<p>2, 19, 23, 28</p>	<p>Кластер 1 - Основе Кластер 2 -Унутрашње тржиште Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Једнака права (1.4)</p> <p>1.4 До 2030. обезбедити да сви мушкарци и жене, а посебно сиромашни и припадници рањивих група, имају једнака права на економске ресурсе, као и приступ основним услугама, власништву и управљању земљиштем, односно другим облицима својине, наследству, природним богатствима, одговарајућим новим технологијама и финансијским услугама, укључујући микрофинансирање</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Национална стратегија социјалног становања за период од 2012. до 2022. • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године (нема АП од 2018. године) • Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године. • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године 	<p>2, 10, 19 20, 23, 24, 26, 28</p>	<p>Кластер 1 - Основе Кластер 2 -Унутрашње тржиште Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст</p>

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период 2016-2034. године 		
<p>Отпорност сиромашних и оних у стањима рањивости (1.5) 1.5 До 2030. изградити отпорност сиромашних и оних у стањима рањивости и смањити њихову изложеност и рањивост од екстремних климатских догађаја, као и других економских, друштвених и еколошких шокова и катастрофа</p>	<ul style="list-style-type: none"> Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Мобилисати ресурсе (1.а) 1.а Осигурати значајну мобилизацију ресурса из различитих извора, између осталог и кроз повећану развојну сарадњу, како би се обезбедила адекватна и предвидљива средства за земље у развоју, посебно најмање развијене земље, да примењују програме и политике за окончање свих облика сиромаштва</p>	<ul style="list-style-type: none"> Фискална стратегија за 2024. годину са пројекцијама за 2025. и 2026. годину Стратегија јавног здравља од 2018-2026. године 	2, 17, 32	Кластер 1 – Основе Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Политике за борбу против сиромаштва (1.б) 1.б Креирати јасне оквире политика на националном, регионалном и међународном нивоу, засноване на развојним стратегијама за борбу против сиромаштва и родну осетљивост, како би се подржало убрзано инвестирање у акције на искорењивању сиромаштва</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
Свет без глади (ЦОР 2)			
<p>Окончати глад и осигурати приступ исхрани (2.1) 2.1 До 2030. окончати глад и осигурати приступ безбедној, нутритивној и довољној исхрани током целе године свим људима, а посебно сиромашнима и лицима у стањима рањивости, укључујући одојчад</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија подстицања рађања Национални програм подршке дојењу, породичној и развојној нези новорођенчета Стратегија јавног здравља Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период 2014-2024 	11, 19, 28	Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст Кластер 5 - Ресурси, пољопривреда и кохезија

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Окончати све облике неухрањености (2.2) 2.2 До 2030. окончати све облике неухрањености, уз постизање, до 2025. године, међународно договорених циљева који се односе на заостајање у расту и тежине у односу на висину код деце млађе од 5 година, и усмерити пажњу на нутритивне потребе адолесценткиња, трудница и дојиља те старијих лица</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Националним програм за превенцију гојазности код деце и одраслих • Национални програм подршке дојењу, породичној и развојној нези новорођенчета • Стратегија подстицања рађања • Стратегија јавног здравља за период 2018-2026. године 	19, 28	Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране (2.3), Одрживи системи за производњу хране (2.4) 2.3 До 2030. удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране, а посебно жена, аутохтоних народа, породичних пољопривредних произвођача, сточара и рибара, кроз безбедан и једнак приступ земљишту, другим производним ресурсима и подацима, сазнањима, финансијским услугама, тржиштима и могућностима за остваривање додатне вредности, односно за запошљавање ван пољопривреде 2.4 До 2030. обезбедити одрживе системе за производњу хране и применити отпорне пољопривредне праксе за повећање продуктивности и производње, које помажу у одржавању екосистема, које јачају капацитет за прилагођавање климатским променама, екстремним временским условима, сушама, поплавама и осталим катастрофама, и које прогресивно побољшавају квалитет земљишта и тла</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија пољопривреде и руралног развоја за период од 2014. до 2023. године • Програм за унапређење управљања споредним производима животињског порекла за период од 2020. до 2024. године, са АП за период 2020-2024. године • Програм развоја винарства и виноградарства Републике Србије за период 2021-2031. године • Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године • Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године 	11, 12, 27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност Кластер 5 - Ресурси, пољопривреда и кохезија
<p>Генетска разноликост у производњи хране (2.5) 2.5. До 2020. одржавати генетску разноликост семена, култивисаних биљака и узгајаних и домаћих животиња, односно њихових сродних дивљих врста,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Нема важећих планских докумената 	11, 12	Кластер 5 - Ресурси, пољопривреда и кохезија

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
између осталог и преко правилно вођених и разноврсних банака семена и биљака на националним, регионалним и међународном нивоу, и обезбедити приступ користима, односно правично и равноправно дељење користи које проистичу из коришћења генетских ресурса и са њима повезаних традиционалних облика знања, а према међународном договору			
Повећати инвестирање (2.а) 2.а Повећати инвестирање, укључујући кроз побољшану међународну сарадњу, у руралну инфраструктуру, пољопривредна истраживања и саветодавне услуге, развој технологије и банака биљног и сточног генетског материјала како би се унапредили пољопривредни производни капацитети у земљама у развоју, а посебно у најмање развијенијим земљама	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија пољопривреде и руралног развоја за период од 2014. до 2023. године (нема АП) • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године • Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године 	11, 12, 27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност Кластер 5 - Ресурси, пољопривреда и кохезија
Трговинска ограничења (2.б) 2.б Исправити и спречити трговинска ограничења и деформације на пољопривредним тржиштима у свету, укључујући кроз истовремено елиминисање свих врста извозних субвенција у пољопривреди и свих извозних мера са еквивалентним ефектом, у складу са мандатом из Развојне агенде из Дохе	<ul style="list-style-type: none"> • Нема важећих планских докумената 	11, 12	Кластер 5 - Ресурси, пољопривреда и кохезија
Функционисање тржишта прехранбених производа (2.ц) 2.ц Усвојити мере које ће обезбедити правилно функционисање тржишта прехранбених производа и њихових деривата и олакшати правовремени приступ тржишним информацијама, укључујући и резерве хране, како би се ограничила екстремна нестабилност цена хране	<ul style="list-style-type: none"> • Нема важећих планских докумената 	11, 12	Кластер 5 - Ресурси, пољопривреда и кохезија
Добро здравље (ЦОР 3)			

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Смртност мајки при порођају (3.1.), смртност новорођенчади и деце (3.2),</p> <p>3.1 До 2030. смањити глобални однос матеарналне смртности на мање од 70 на 100.000 живорођених</p> <p>3.2 До 2030. окончати смртне случајеве који се могу спречити код новорођенчади и деце млађе од 5 година, где ће све земље имати за циљ смањење неонаталне смртности на не више од 12 на 1000 живорођених и смртности деце испод 5 година на не више од 25 на 1000 живорођених</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија јавног здравља 2018-2026 	28	Кластер 2 -Унутрашње тржиште
<p>Заразне болести (3.3)</p> <p>3.3 До 2030. окончати епидемије АИДС-а, туберкулозе, маларије и занемарених тропских болести и борити се против хепатитиса, болести које се преносе водом и осталих заразних болести</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године • Стратегија за превенцију и контролу HIV инфекција и АИДС-а за период од 2018-2025. године са АП за период од 2018. до 2021. године • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године 	28	Кластер 2 - Унутрашње тржиште
<p>Незаразне болести и ментално здравље (3.4)</p> <p>3.4 До 2030. смањити за једну трећину превремени морталитет од непрениосивих болести кроз превенцију и лечење и промовисати ментално здравље и благостање</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године • Национални програм за заштиту менталног здравља у Републици Србији за период 2019-2026. године са АП за период 2019.-2022. године • Национални програм за превенцију гојазности код деце и одраслих • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године • Фискална стратегија за 2023. годину са пројекцијама за 2024. и 2025. годину 	28	Кластер 2 - Унутрашње тржиште

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Превенција и лечење од злоупотребе опојних дрога и алкохола (3.5)</p> <p>3.5 Појачати превенцију и лечење од злоупотребе супстанци, укључујући и злоупотребу наркотика и штетну употребу алкохола</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године • Национални програм превенције штетне употребе алкохола и алкохомом узрокованих поремећаја 	28,	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Превенција и смањење саобраћајних несрећа (3.6)</p> <p>3.6 До 2020. преполовити број смртних случајева и повреда у друмском саобраћају на глобалном нивоу</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија безбедности саобраћаја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са Акционим планом за 2023. до 2025. године • Програм економских реформи за период 2023-2025 • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године 	14	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Полна и репродуктивна здравствена заштита (3.7)</p> <p>3.7 До 2030. обезбедити универзални приступ услугама које се односе на полну и репродуктивну здравствену заштиту укључујући планирање породице, информисање и образовање, као и интеграцију репродуктивног здравља у националне стратегије и програме</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године • Национални програм очувања и унапређења сексуалног и репродуктивног здравља грађана Републике Србије • Стратегија подстицања рађања • Национални програм подршке дојењу, породичној и развојној нези новорођенчета (није временски ограничен, нема АП) • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године 	28	Кластер 2 - Унутрашње тржиште
<p>Универзални обухват здравственом заштитом (3.8)</p> <p>3.8 Постићи универзални обухват здравственом заштитом, укључујући заштиту од финансијског ризика, доступност квалитетних основних здравствених услуга и доступност безбедних, делотворних, квалитетних и приступачних основних лекова и вакцина за све</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године и пратећи програми. • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године 	28, 19	Кластер 2 -Унутрашње тржиште Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Програм економских реформи за период 2023-2025 • Стратегију активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године 		
<p>Смртност и обољевање од опасних хемикалија и загађења (3.9)</p> <p>3.9 До 2030. значајно смањити број смртних случајева и обољења од опасних хемикалија и загађења, и контаминације ваздуха, воде и земљишта</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године и АП за период од 2021. до 2023. године • Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године • Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године • Програм економских реформи за период 2023-2025 • Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом 	28, 27	Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Примена „Оквирне конвенције Светске здравствене организације о контроли дувана“ (3.а)</p> <p>3.а Појачати примену „Оквирне конвенције Светске здравствене организације о контроли дувана“ у свим земљама, према потребама</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године 	28	Кластер 2 - Унутрашње тржиште
<p>Истраживања и развој вакцина и лекова (3.б)</p> <p>3.б Подржати истраживања и развој вакцина и лекова за преносиве и непреносиве болести које примарно погађају земље у развоју, обезбедити</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Нема важећих планских докумената 	28	Кластер 2 - Унутрашње тржиште

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
приступачност основних лекова и вакцина у складу са „Декларацијом из Дохе о Споразуму о трговинским аспектима права интелектуалне својине (TRIPS) и јавном здрављу“, којом се потврђује право земаља у развоју да у потпуности користе одредбе „Споразума о трговинским аспектима права интелектуалне својине“ које се односе на флексибилност у погледу заштите јавног здравља и, посебно, обезбеђују доступност лекова за све			
Финансирање у области здравства (3.ц) 3.ц Значајно повећати финансирање у области здравства, као и регрутовање, развијање, обучавање и задржавање здравствених радника у земљама у развоју, посебно у најмање развијеним земљама и малим острвским државама у развоју	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године 	28	Кластер 2 - Унутрашње тржиште
Рано упозоравање, смањење ризика и управљање националним и глобалним здравственим ризицима (3.д) 3.д Јачати капацитете свих земаља, посебно земаља у развоју, за рано упозоравање, смањење ризика и управљање националним и глобалним здравственим ризицима	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године 	27, 28	Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
Квалитетно образовање (ЦОР 4)			
Квалитетно основно и средње образовање (4.1), предшколско (4.2), терцијарно образовање (4.3) 4.1 До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаки заврше бесплатно, равноправно и квалитетно основно и средње образовање које води ка релевантним и ефикасним исходима учења	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године Стратегија подстицања рађања 	23, 26	Кластер 1 - Основе Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>4.2 До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаки имају приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању како би били спремни за основно образовање</p> <p>4.3 До 2030. обезбедити једнаку доступност приступачног и квалитетног стручног образовања на свим нивоима, укључујући и универзитетско, за све жене и мушкарце</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године 		
<p>Релевантне техничке и стручне вештине (4.4)</p> <p>4.4 До 2030. значајно повећати број младих и одраслих који имају одговарајуће вештине, укључујући техничке и стручне, за запошљавање, достојне послове и предузетништво</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С) Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године Програм развоја винарства и виноградарства Републике Србије за период 2021-2031. године Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021 – 2027. године 	<p>19, 20, 25, 26</p>	<p>Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст</p>

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године 		
<p>Дискриминација у образовању (4.5)</p> <p>4.5 До 2030. елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручном оспособљавању за рањиве групе, укључујући особе са инвалидитетом, аутохтоно становништво и децу у рањивим ситуацијама</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године и АП за период од 2021. до 2022. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године 	23, 26	Кластер 1 - Основе Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Језичка и нумеричка писменост (4.6)</p> <p>4.6 До 2030. обезбедити да сви млади и знатан део одраслих (мушкараца и жена) постигну језичку и нумеричку писменост</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године 	26	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Знања и вештине ученика из области одрживог развоја (4.7)</p> <p>4.7 До 2030. обезбедити да сви ученици стекну знања и вештине потребне за промовисање одрживог развоја, између осталог и путем едукације о одрживом развоју и одрживим стилима живота, људским правима, родној равноправности, као и о промовисању културе мира и ненасиља, припадности глобалној заједници и поштовања</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године 	26, 27	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
културне разноликости и доприноса културе одрживом развоју			
<p>Инклузивне и безбедне образовне установе (4.а)</p> <p>4.а Изградити и побољшати образовне установе које су прилагођене деци, особама са инвалидитетом и припадницима различитог пола, као и обезбедити безбедно, ненасилно, инклузивно и делотворно окружење за учење за све</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године и АП за период од 2021. до 2022. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године 	23, 26	Кластер 1 - Основе Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Повећати број стипендија које су доступне земљама у развоју (4.б)</p> <p>4.б До 2020. на глобалном нивоу повећати број стипендија које су доступне земљама у развоју, посебно најмање развијеним земљама, малим острвским државама у развоју и афричким земљама, за похађање вишег образовања, укључујући стручну обуку и информационе и комуникационе технологије, као и техничке, инжењерске и научне програме, у развијеним земљама и осталим земљама у развоју</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. 	26	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Повећати број квалификованих учитеља (4.ц)</p> <p>4.ц До 2030. значајно повећати број квалификованих учитеља, између осталог и кроз међународну сарадњу за обуку учитеља у земљама у развоју, посебно у најмање развијеним земљама и малим острвским државама у развоју</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. 	26	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
Родна равноправност (ЦОР 5)			

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Борба против свих облика дискриминације и насиља против жена (5.1), (5.2) и Руковођење жена на свим нивоима доношења одлука (5.5)</p> <p>5.1 Окончати свуда и све облике дискриминације жена и девојчица</p> <p>5.2 Елиминисати све облике насиља над свим женама и девојчицама у јавној и приватној сфери, укључујући трговину људима, сексуалне и друге облике експлоатације</p> <p>5.5 Обезбедити да жене у потпуности и ефективно учествују и имају једнаке могућности за руковођење на свим нивоима доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године и АП за период 2022-2023. година • Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља над женама и насиља у породици за период 2021-2025. године и АП за период 2021. до 2023. године • Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године са АП за период 2022-2023. године • Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године са АП за период 2021-2022. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са АП за период 2022-2024. године • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године 	<p>19, 23, 24</p>	<p>Кластер 1 - Основе Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Елиминисати све штетне праксе као што су дечији, рани и присилни бракови и сакаћење женских гениталија (5.3)</p> <p>5.3 Елиминисати све штетне праксе као што су дечији, рани и присилни бракови и сакаћење женских гениталија</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године и АП за период 2022-2023. година • Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља над женама и насиља у породици за период 2021-2025. године и АП за период 2021. до 2023. године 	<p>23, 24</p>	<p>Кластер 1 - Основе</p>
<p>Неплаћени рад, брига и старање у домаћинству (5.4)</p> <p>5.4 Препознати и вредновати неплаћени рад, бригу и старање у домаћинству, кроз обезбеђивање јавних услуга, инфраструктуре и политике социјалне</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године са АП за период 2022-2023. године • Стратегија подстицања рађања 	<p>19, 23</p>	<p>Кластер 1 - Основе Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст</p>

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
заштите, и кроз промовисање заједничке одговорности у домаћинству и породици, на национално прикладан начин			
<p>Универзалан приступ услугама сексуалног и репродуктивног здравља и остварење репродуктивних права (5.6)</p> <p>5.6 Обезбедити универзалан приступ услугама сексуалног и репродуктивног здравља и репродуктивних права, како је договорено у складу са „Програмом акције Међународне конференције о становништву и развоју“ и „Пекиншком платформом за акцију“, односно са документима који су настали као резултат њихових аналитичких конференција</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Национални програм очувања и унапређења сексуалног и репродуктивног здравља грађана Републике Србије • Национални програм подршке дојењу, породичној и развојној нези новорођенчета • Стратегија подстицања рађања • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године са АП за период 2022-2023. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године • Стратегија јавног здравља 2018-2026 	23, 24, 28	Кластер 1 - Основе Кластер 2 - Унутрашње тржиште
<p>Једнака права на ресурсе и власништво (5.а) и Промоција заштите жена (5.б)</p> <p>5.а Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наследству и природним ресурсима, у складу са националним законима</p> <p>5.б Повећати употребу иновативних технологија, посебно информационих и комуникационих технологија, како би се промовисало оснаживање жена</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године са АП за период 2022-2023. године • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године • Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. 	10, 19, 20, 23	Кластер 1 - Основе Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са Акционим планом за период од 2023. до 2024. године Стратегија јавног здравља 2018-2026 		
<p>Промовисање родне равноправности и оснаживање жена на свим нивоима (5.ц)</p> <p>5.ц Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године са АП за период 2022-2023. године Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021-2025 	23	Кластер 1 - Основе
Чиста вода и санитарни услови (ЦОР 6)			
<p>Безбедна и приступачна вода за пиће (6.1) и адекватан и једнак приступ санитарним и хигијенским условима (6.2)</p> <p>6.1 До 2030. постићи универзалан и једнак приступ безбедној и приуштивој пијаћој води за све</p> <p>6.2 До 2030. постићи адекватан и једнак приступ санитарним и хигијенским условима за све, као и окончање праксе обављања дефекације на отвореном, уз обраћање посебне пажње на потребе жена и девојчица, односно оних у стањима рањивости</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године и АП за период од 2021. до 2023. године Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године Фискална стратегија за 2023. годину са пројекцијама за 2024. и 2025. годину 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Унапредити квалитет воде (6.3), повећати ефикасност коришћења воде (6.4), применити интегрисано управљање водним ресурсима на свим нивоима (6.5)</p> <p>6.3 До 2030. унапредити квалитет воде смањењем загађења, елиминисати одлагање и на најмању могућу меру свести испуштање опасних хемикалија и материја, преполовити удео непречишћених</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године и АП за период од 2021. до 2023. године Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године 	11, 27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>отпадних вода и значајно повећати рециклирање и безбедну поновну употребу на глобалном нивоу</p> <p>6.4 До 2030. битно повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима и обезбедити одрживу експлоатацију воде и снабдевање слатком водом како би се одговорило на несташицу воде и у знатној мери смањио број људи који се суочавају са несташицом воде</p> <p>6.5 До 2030. спровести интегрисано управљање водним ресурсима на свим нивоима, укључујући кроз прекограничну сарадњу, ако је то потребно</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Фискална стратегија за 2023. годину са пројекцијама за 2024. и 2025. годину • Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године • Програм управљања муљем у Републици Србији за период 2023-2032 • Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године 		
<p>Заштита и обнова водно повезаних екосистема (6.6)</p> <p>6.6 До 2020. заштитити и обновити водно повезане екосистеме, укључујући планине, шуме, плавна земљишта, реке, издане (аквифере) и језера</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период 2016-2034. године 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Проширити међународну сарадњу у стварању капацитета у области водоснабдевања и санитације (6.а)</p> <p>6.а До 2030. проширити међународну сарадњу са земљама у развоју и подршку тим земљама у стварању капацитета за активности и програме везане за водоснабдевање и санитацију, укључујући прикупљање воде, десалинацију, ефикасно коришћење воде, третман отпадних вода, рециклирање и технологије поновне употребе воде</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Нема важећих планских докумената 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Подржати и оснажити учешће локалних заједница у управљању водоснабдевањем и санитацијом (6.б)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период 2016-2034. године • Фискална стратегија за 2023. годину са пројекцијама за 2024. и 2025. годину 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
6.6 Подржати и појачати учешће локалних заједница у унапређивању управљања водоснабдевањем и санитацијом			
Доступна и обновљива енергија (ЦОР 7)			
Универзални приступ економски прихватљивим, поузданим и модерним енергетским услугама (7.1) 7.1 До 2030. обезбедити универзални приступ економски прихватљивим, поузданим и модерним енергетским услугама	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја енергетике до 2025. са пројекцијама до 2030. године • Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године. • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године • Дугорочна Стратегија за подстицање улагања у обнову Националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године 	15, 21, 27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
Повећана одрживост обновљивих извора енергије (7.2) 7.2 До 2030. значајно повећати удео обновљиве енергије у глобалном енергетском миксу	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја енергетике до 2025. са пројекцијама до 2030. године • Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године. • Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године • Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године 	15, 21, 27, 28	Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
Енергетска ефикасност (7.3) 7.3 До 2030. удвостручити глобалну стопу побољшања енергетске ефикасности	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја енергетике до 2025. са пројекцијама до 2030. године • Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године • Дугорочна Стратегија за подстицање улагања у обнову Националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године 	15, 21, 27,	Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године • Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године • Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године 		
<p>Међународна сарадња и унапређена енергетска инфраструктура (7.а и 7.б)</p> <p>7.а До 2030. унапредити међународну сарадњу како би се олакшао приступ истраживању и технологији чисте енергије, укључујући обновљиву енергију, енергетску ефикасност и напредну и чистију технологију фосилних горива, и промовисати инвестирање у енергетску инфраструктуру и технологију чисте енергије</p> <p>7.б До 2030. проширити инфраструктуру и унапредити технологију за снабдевање модерном и одрживом енергијом за све у земљама у развоју, а посебно у најмање развијеним земљама и малим острвским државама у развоју, државама у развоју које немају излаз на море, у складу са њиховим програмима подршке</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја енергетике до 2025. са пројекцијама до 2030. године • Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године • Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом 	15, 21, 27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
Достојанствен рад и економски раст (ЦОР 8)			
<p>Одржив економски раст (8.1)</p> <p>8.1 Одржати економски раст по глави становника у складу са националним околностима, а у најмање развијеним земљама одржати раст бруто домаћег производа на нивоу од најмање 7% годишње</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Фискална стратегија за 2023. са пројекцијама за 2024. и 2025. годину. • Програм за сузбијање сиве економије 2023-2025. Године 	17, 20	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> Стратегију за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са Акционим планом за период од 2023. до 2024. године 		
<p>Технолошки развој и иновације (8.2)</p> <p>8.2 Постизање виших нивоа економске продуктивности кроз диверсификацију, технолошку надоградњу и иновације, укључујући фокусирање на радно интензивне и високо профитабилне секторе</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године и АП за период од 2021 до 2023. године. Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања“ и АП за период од 2021. године до 2023. године Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године Програм развоја винарства и виноградарства Републике Србије за период 2021-2031. године Стратегија развоја поштанских услуга у Републици Србији за период 2021–2025. година Стратегија за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са Акционим планом за период од 2023. до 2024. године 	20, 25	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Креирати нова радна места и подстицати предузетништво (8.3)</p> <p>8.3 Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају продуктивне активности, стварање достојанствених послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формализацију и раст микропредузећа, односно</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године и АП за период од 2021 до 2023. године. Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С) Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године 	1, 4, 7, 10, 20, 25, 26	Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
малих и средњих предузећа, укључујући и приступ финансијским услугама	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године • Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године • Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021 – 2027. године • Програм за унапређење позиције Републике Србије на ранг-листи Светске банке о условима пословања – Doing Business за период 2020-2023. године са АП за период 2020.-2023. године • Стратегија за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са Акционим планом за период од 2023. до 2024. године 		
Ефикасност ресурса у потрошњи и производњи (8.4) 8.4 Прогресивно унапредити, до 2030, глобалну ефикасност ресурса у потрошњи и производњи и уложити напоре да се економски раст раздвоји од деградације животне средине у складу са 10-годишњим оквиром програма одрживе потрошње и производње, уз водећу улогу развијених земаља	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године и АП за период од 2021 до 2023. године. • Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године • Стратегија за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са Акционим планом за период од 2023. до 2024. године • Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године 	4, 20, 27	Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
Продуктивна запосленост и достојанствен рад уз једнакост у зарадама за исти рад (8.5) 8.5 До 2030. постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, укључујући и младе људе и особе са инвалидитетом, као и једнаку плату за рад једнаке вредности	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године и АП за период од 2021. до 2023. године • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године 	2, 19	Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Стратегија подстицања рађања 		
<p>Промовисати запошљавање, образовање и обуку младих (8.6)</p> <p>8.6 До 2020. битно смањити удео младих који нису запослени нити у процесу образовања или обуке</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године • Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. • Стратегијом запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године и АП за период од 2021. до 2023. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године 	19, 26	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Искоренити трговину људима, присилни и дечији рад (8.7)</p> <p>8.7 Предузимање хитних и ефикасних мера за искорењивање присилног рада; окончати савремено ропство и трговину људима и обезбедити забрану и отклањање најгорих облика дечијег рада, укључујући регрутовање и коришћење деце војника, а до 2025. окончати дечији рад у свим његовим облицима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године 	19, 23, 24	Кластер 1 - Основе Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Радна права, заштита и безбедност на раду (8.8)</p> <p>8.8 Заштитити радна права и промовисати безбедно и сигурно радно окружење за све раднике, укључујући раднике мигранте, а посебно жене мигранте, и оне који раде опасне послове</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија безбедности и здравља на раду у Републици Србији за период од 2018. до 2022. године са АП за период од 2018. до 2022. године. • Стратегијом запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године и АП за период од 2021. до 2023 године • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године • Стратегија за управљање миграцијама • Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021 – 2027. године 	<p>Поглавља: 19, 28</p>	<p>Кластер 2 – Унутрашње тржиште Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Развој одрживог туризма (8.9)</p> <p>8.9 До 2030. осмислити и применити политике за промовисање одрживог туризма који ствара радна места и промовише локалну културу и производе</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године са АП за период од 2016. до 2025. године. 	<p>30</p>	<p>Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Доступност банкарских, осигуравајућих и финансијских услуга за све (8.10)</p> <p>8.10 Јачати капацитете домаћих финансијских институција како би се подстицала и ширила доступност банкарских, осигуравајућих и финансијских услуга за све</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за развој тржишта капитала у Републици Србији за период 2021–2026. године • Стратегија за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са Акционим планом за период од 2023. до 2024. године • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године 	<p>17, 20</p>	<p>Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Операционализовати глобалну стратегију за запошљавање младих (8.б)</p> <p>8.б До 2020. развити и операционализовати глобалну стратегију за запошљавање младих и применити „Глобални пакт за запошљавање“ Међународне организације рада</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године 	<p>19</p>	<p>Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Индустрија, иновације и инфраструктура (ЦОР 9)</p>			

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Квалитетна, поуздана, одржива и отпорна инфраструктура (9.1)</p> <p>9.1 Развити квалитетну, поуздану, одрживу и отпорну инфраструктуру, укључујући регионалну и прекограничну инфраструктуру, како би се подржали економски развој и људско благостање, са фокусом на економски прихватљивом и једнаком приступу за све</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја водног саобраћаја Републике Србије од 2015. до 2025. године • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године • Фискална стратегија за 2023. годину са пројекцијама за 2024. и 2025. годину 	<p>14, 21</p>	<p>Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност</p>
<p>Инклузивна и одржива индустријализација (9.2), приступ финансијским услугама и интеграција у ланце вредности и тржишта (9.2)</p> <p>9.2 Промовисати инклузивну и одрживу индустријализацију и до 2030. значајно повећати удео индустрије у стопи запослености и бруто домаћем производу, у складу са националним околностима, а у најмање развијеним земљама удвостручити њен удео</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године 	<p>20</p>	<p>Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Повећати приступ малих индустријских и осталих предузећа финансијским услугама (9.3)</p> <p>9.3 Повећати приступ малих индустријских и осталих предузећа финансијским услугама, посебно у земљама у развоју, што обухвата и повољне кредите, и повећати њихову интеграцију у ланце вредности и у тржишта</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године • Стратегија за развој тржишта капитала у Републици Србији за период 2021–2026. године • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године • Стратегија за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са Акционим планом за период од 2023. до 2024. године 	<p>20</p>	<p>Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Одрживе индустрије уз већу ефикасност у коришћењу ресурса и чистих технологија (9.4)</p> <p>9.4 До 2030. унапредити инфраструктуру и прилагодити индустрије како би постале одрживе,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године • Стратегија развоја енергетике до 2025. са пројекцијама до 2030. године 	<p>15, 20, 27</p>	<p>Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст</p>

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
уз већу ефикасност у коришћењу ресурса и већим усвајањем чистих и еколошки исправних технологија и индустријских процеса, при чему ће све земље предузети активности у складу са својим одговарајућим капацитетима	<ul style="list-style-type: none"> • Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године. • Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију • Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године • Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године • Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом • Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године 		Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Наука, технологија и иновације у служби одрживог индустријског развоја (9.5)</p> <p>9.5 Унапредити научна истраживања, побољшати технолошке могућности индустријских сектора у свим земљама, посебно земљама у развоју, што подразумева да се до 2030. подстичу иновације и значајно повећа број запослених у области истраживања и развоја на милион људи, као и да се повећа јавна и приватна потрошња за истраживање и развој</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године и АП за период од 2021 до 2022. године • Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања“ и АП за период од 2021. године до 2023. године • Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године • Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године • Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021 – 2027. године • Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године 	Поглавља: 20, 25	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Развој одрживе и отпорне инфраструктуре (9.а)</p> <p>9.а Олакшати развој одрживе и отпорне инфраструктуре у земљама у развоју кроз</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Нема важећих планских докумената 		

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
унапређивање финансијске, технолошке и техничке подршке афричким земљама, најмање развијеним земљама, земљама у развоју које немају излаз на море и малим острвским државама у развоју			
Развој домаће технологије, истраживања и иновације (9.б) 9.б Подржати развој домаће технологије, истраживања и иновације у земљама у развоју, укључујући осигурање погодног окружења у погледу политика за, између осталог, индустријску диверсификацију и додатну вредност роба	<ul style="list-style-type: none"> Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године 		
Приступ ИКТ (9.с) 9.с Значајно повећати приступ информационим и комуникационим технологијама и уложити напоре да се обезбеди универзалан и приуштив приступ интернету у најмање развијеним земљама до 2020. године	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности за период од 2021. до 2026. године са АП за период од 2021. до 2023. године Стратегија развоја мрежа нове генерације до 2023. године Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године 	10	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
Смањење неједнакости (ЦОР 10)			
Степен неједнакости у расподели прихода (10.1) 10.1 До 2030. прогресивно постићи и одржати раст прихода доњих 40% становништва по стопи вишој од националног просека	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године 	19	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
Оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију свих (10.2) 10.2 До 2030. оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију свих, без обзира на старост, пол, инвалидитет, расу, етничку	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године 	19, 23	Кластер 1 - Основе Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
припадност, порекло, религију или економски и неки други статус	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија реинтеграције повратника по основу Споразума о реадмисији • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Стратегија активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године 		
<p>Борба против дискриминације (10.3)</p> <p>10.3 Осигурати једнаке могућности и смањити неједнакост исхода, укључујући елиминисањем дискриминаторних закона, политика и пракси и промовисањем одговарајућег законодавства, политика и деловања у том погледу</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године • Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године • Стратегија подстицања рађања 	19, 23	Кластер 1 - Основе Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Фискална политика и политике у области зарада и социјалне заштите (10.4)</p> <p>10.4 Усвојити политике, посебно фискалне, политике у области зарада и социјалне заштите, и прогресивно постићи већу равноправност</p>	<ul style="list-style-type: none"> Фискална стратегија за 2023. са пројекцијама за 2024. и 2025. годину Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године Програм за сузбијање сиве економије 2023-2025. године 	17, 19	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Регулација и праћење глобалних финансијских тржишта и институција (10.5)</p> <p>10.5 Побољшати регулацију и праћење глобалних финансијских тржишта и институција те појачати примену тих прописа</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија за развој тржишта капитала у Републици Србији за период 2021–2026. године 	17	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Уређене, безбедне, регуларне и одговорне миграције и мобилност људи (10.7)</p> <p>10.7 Олакшати уређену, безбедну, регуларну и одговорну миграцију и мобилност људи, укључујући примену планираних и добро вођених миграционих политика</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија за управљање миграцијама Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021 – 2027. године Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године 	23, 24, 31	Кластер 1 - Основе Кластер 6 - Спољни односи
<p>Примењивати принцип специјалног и диференцијалног третмана (10.а)</p> <p>10.а Примењивати принцип специјалног и диференцијалног третмана за земље у развоју, посебно за најмање развијене земље, у складу са споразумима Светске трговинске организације</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
<p>Подстицати званичну развојну помоћ и финансијске токове (10.б)</p> <p>10.б Подстицати званичну развојну помоћ и финансијске токове, укључујући директне стране</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
инвестиције, за државе у којима постоји највећа потреба, а посебно за најмање развијене земље, афричке земље, мале острвске државе у развоју и земље у развоју које немају излаз на море, у складу са њиховим националним плановима и програмима			
Дознаке за мигране (10.ц) 10.ц До 2030. снизити на мање од 3% трошкове трансакција за дознаке миграната и елиминисати токове дознака са трошковима вишим од 5%	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
Одрживи градови и заједнице (ЦОР 11)			
Приступ адекватном, безбедном и приступачном становању и основним услугама (11.1) 11.1 До 2030. осигурати да сви имају приступ адекватном, безбедном и приступачном становању и основним услугама, унапредити неусловна насеља	<ul style="list-style-type: none"> Национална стратегија социјалног становања за период од 2012. до 2022. године са АП до 2022. године Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године Дугорочна Стратегија за подстицање улагања у обнову Националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године. (нема АП од 2018. године) Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године Стратегија подстицања рађања Национална архитектонска стратегију за период од 2023. до 2035. године Стратегија активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године 	3, 15, 19, 23	Кластер 1 – Основе Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Одрживи транспортни системи и безбедност на путевима (11.2)</p> <p>11.2 До 2030. обезбедити приступ сигурним, приуштивим, доступним и одрживим транспортним системима за све, побољшати безбедност на путевима, пре свега проширењем јавног превоза, с посебном пажњом на потребе оних у стањима рањивости, жена, деце, особа са инвалидитетом и старијих лица</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја водног саобраћаја Републике Србије од 2015. до 2025. године (Влада је донела Одлуку о допунама ове стратегије 7. маја 2020. године) (АП истекао) • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године • Стратегија активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године • Стратегија безбедности саобраћаја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са Акционим планом за 2023. до 2025. године 	14, 19	<p>Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст</p> <p>Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност</p>
<p>Инклузивна и одржива урбанизацију (11.3)</p> <p>11.3 До 2030. унапредити инклузивну и одрживу урбанизацију и капацитете за партиципативно, интегрисано и одрживо планирање и управљање људским насељима у свим земљама</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Национална архитектонска стратегију за период од 2023. до 2035. године 	3, 20	<p>Кластер 2 - Унутрашње тржиште</p> <p>Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Заштита културне и природне баштине (11.4)</p> <p>11.4 Појачати напоре да се заштити и очува светска културна и природна баштина</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године и АП за период од 2021. до 2022. године 	26	<p>Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Штетни ефекти изазвани природним катастрофама (11.5)</p> <p>11.5 До 2030. значајно смањити број смртних случајева, број угрожених људи и директне економске губитке у односу на глобални бруто домаћи производ изазван катастрофама, укључујући</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године и АП за период од 2021. до 2022. године 	27	<p>Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност</p>

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
и оне повезане са водом, усмеравајући пажњу на заштиту сиромашних и оних у стањима рањивости			
<p>Квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском нивоу (11.6)</p> <p>11.6 До 2030. смањити негативан утицај градова на животну средину мерен по глави становника, са посебном пажњом на квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском и другим нивоима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Национални план за смањење емисија главних загађујућих материја које потичу из старих великих постројења за сагоревање - НЕРП (обавеза према енергетској заједници) • Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године • Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом • Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године • Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Дугорочна Стратегија за подстицање улагања у обнову Националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године 	27	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Универзалан приступ безбедним, инклузивним и приступачним зеленим и јавним површинама (11.7)</p> <p>11.7 До 2030. омогућити универзални приступ безбедним, инклузивним и приступачним зеленим и јавним површинама, посебно за жене и децу, старија лица и особе са инвалидитетом</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године. и АП за период од 2021. до 2022. године • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године 	19, 27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Оснажити национално и регионално развојно планирање (11.а)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године и АП за период од 2021. до 2022. године 	11, 27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
11.a Подржати позитивне економске, социјалне и еколошке везе између урбаних, периферних и руралних области оснаживањем националног и регионалног развојног планирања	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године 		Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија
<p>Применити интегрисане политике и планове усмерене ка инклузији, ефикасности ресурса и смањењу ризика од природних катастрофа (11.b)</p> <p>11.б До 2020. значајно повећати број градова и људских насеља који усвајају и примењују интегрисане политике и планове усмерене ка инклузији, ефикасности ресурса, ублажавања и прилагођавања климатским променама, отпорности на елементарне непогоде, такође развити и применити, у складу са Сендаи оквиром за смањење ризика од будућих катастрофа 2015 - 2030, холистичко управљање ризицима од елементарних непогода на свим нивоима</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године и АП за период од 2021. до 2022. године Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Изградња одрживих и отпорних зграда (11.ц)</p> <p>11.ц Подржати најмање развијене земље, између осталог и кроз финансијску и техничку помоћ, у изградњи одрживих и отпорних зграда користећи локалне материјале</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
Одговорна потрошња и производња (ЦОР 12)			
<p>Спровести Десетогодишњи оквир програма за одрживу потрошњу и производњу (12.1)</p> <p>12.1 Спровести Десетогодишњи оквир програма за одрживу потрошњу и производњу, у коме ће учествовати све земље, а развијене земље ће преузети руководећу улогу, узимајући у обзир степен развоја и капацитете земаља у развоју</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период од 2022. до 2024. године 	27	Кластер 4 Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса (12.2)</p> <p>12.2 До 2030. постићи одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године и АП за период од 2021 до 2023. године Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године. Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период од 2022. до 2024. године 	27	Кластер 4 Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Смањити отпад од хране (12.3)</p> <p>12.3 До 2030. преполовити глобални отпад од хране по глави становника на нивоу малопродаје и потрошача и смањити губитке хране у производњи и ланцима снабдевања, укључујући губитке после жетве</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период од 2022. до 2024. године 	12, 27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија
<p>Еколошки исправно управљање хемикалијама (12.4)</p> <p>12.4 До 2020. постићи еколошки исправно управљање хемикалијама и свим врстама отпада током читавог њиховог употребног циклуса, у складу са договореним међународним оквирима, и значајно смањити њихово испуштање у ваздух, воду и земљиште како би се што више умањили њихови негативни утицаји на здравље људи и животну средину</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период 2016-2034. године Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију Програм за унапређење управљања споредним производима животињског порекла за период од 2020. до 2024. године Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године 	12, 27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године • Програм управљања муљем у Републици Србији за период 2023-2032 • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом • Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период од 2022. до 2024. године 		
<p>Смањити генерисање отпада (12.5)</p> <p>12.5 До 2030. значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редукацију, рециклирање и поновно коришћење</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године • Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију • Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период од 2022. до 2024. године 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Одрживе праксе и интегрисање информација о одрживости у циклусима извештавања на нивоу предузећа (12.6)</p> <p>12.6 Подстицати компаније, посебно велике и међународне компаније, да усвоје одрживе праксе и да интегришу информације о одрживости у своје циклусе извештавања</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период од 2022. до 2024. године 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Јавне набавке усклађене са принципима одрживости (12.7)</p> <p>12.7 Промовисати праксе јавних набавки које су одрживе, у складу са националним политикама и приоритетима</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм развоја јавних набавки у Републици Србији за период 2019-2023. године и АП за 2021. годину Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период од 2022. до 2024. године 	5	Кластер 1 - Основе
<p>Образовање за одрживи развој (12.8)</p> <p>12.8 До 2030. осигурати да људи свуда имају релевантне информације и свест о одрживом развоју и стилем живота у хармонији са природом</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период од 2022. до 2024. године 	2, 26, 27	Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Јачање научних и технолошких капацитета у правцу одрживијих облика потрошње и производње (12.а)</p> <p>12.а Подржати земље у развоју да јачају своје научне и технолошке капацитете како би се кретале у правцу одрживијих облика потрошње и производње</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
<p>Развијати и примењивати алате за праћење утицаја одрживог развоја на одрживи туризам (12.б)</p> <p>12.б Развијати и примењивати алате за праћење утицаја одрживог развоја на одрживи туризам који</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
ствара радна места и промовише локалну културу и производе			
<p>Рационализовати неефикасне субвенције за фосилна горива (12.ц)</p> <p>12.ц Рационализовати неефикасне субвенције за фосилна горива којима се подстиче расипна потрошња отклањањем тржишних деформација, у складу са националним околностима, између осталог и кроз реструктурирање система опорезивања и фазно укидање штетних субвенција тамо где оне постоје како би дошао до изражаја њихов утицај на животну средину, узимајући у обзир у потпуности специфичне потребе и услове земаља у развоју и сводећи на најмању меру могуће негативне утицаје на њихов развој на начин који штити сиромашне и погођене заједнице</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Нема важећих планских докумената 		
Акција за климу (ЦОП 13)			
<p>Прилагодљивост на ризике везане за климатске промене (13.1)</p> <p>13.1 Оснажити отпорност и адаптивни капацитет на опасности повезане са климатским условима и природним катастрофама у свим земљама</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода • Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године • Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године • Прва национална комуникација о климатским променама - UNFCCC • Први двогодишњи ажурирани извештај (FBUR) према Оквирној конвенцији УН о промени климе - UNFCCC 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Други национални извештај према Оквирној конвенцији УН о промени климе – UNFCCC • Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године • Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом 		
<p>Мере за климу интегрисане у националне политике и стратегије (13.2)</p> <p>13.2 Интегрисати мере везане за климатске промене у националне политике, стратегије и планирање</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја енергетике до 2025. са пројекцијама до 2030. године са пројекцијама до 2030. године • Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године. • Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију • Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Побољшати образовање, подизање свести и људске и институционалне капацитете за ублажавање климатских промена (13.3)</p> <p>13.3 Побољшати образовање, подизање свести и људске и институционалне капацитете за ублажавање климатских промена и прилагођавање, смањење њиховог утицаја и рано упозоравање</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године • Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године • Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године • Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом 	2, 27	Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Промовисати механизме за подизање капацитета за делотворно планирање и управљање у вези са климатским променама (13.6)</p> <p>13.6 Промовисати механизме за подизање капацитета за делотворно планирање и управљање у вези са климатским променама у најмање развијеним земљама, и малим острвским државама у развоју, што подразумева и фокусирање на жене и младе, односно на локалне и маргинализоване заједнице</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
Живот под водом (ЦОР 14)			
<p>Делотворно регулисати експлоатацију рибе и окончати прекомерни риболов (14.4)</p> <p>14.4 До 2020. делотворно регулисати експлоатацију рибе и окончати прекомерни риболов, као и незаконит, непријављен и нерегулисан риболов, односно деструктивне рибарске праксе, и применити научно засноване планове управљања како би се обновили залихе риба у најкраћем могућем року, бар до нивоа на којима се може произвести максимални одрживи принос који је одређен њиховим биолошким карактеристикама</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
<p>Забранити одређене облике субвенција за рибарство које доприносе прекомерном капацитету рибара и прекомерном риболову (14.6)</p> <p>14.6 До 2020. забранити одређене облике субвенција за рибарство које доприносе прекомерном капацитету рибара и прекомерном риболову, укинути субвенције које доприносе незаконитом, непријављеном и нерегулисаним риболову и уздржавати се од увођења нових</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
сличних субвенција, уважавајући да адекватан, посебан, ефикасан и диференцијални третман за земље у развоју и најмање развијене земље треба да буде интегрални део преговора о субвенцијама за рибарску производњу Светске трговинске организације			
Живот на земљи (ЦОР 15)			
<p>Очување, обнова и одрживо коришћење копнених и унутрашњих екосистема (15.1)</p> <p>15.1 До 2020. осигурати очување, обнову и одрживо коришћење копнених и унутрашњих слатководних екосистема и њиховог окружења, посебно шума, мочварног земљишта, планина и исушеног земљишта, у складу са обавезама према међународним споразумима</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са АП за период од 2021. до 2023. године Стратегија развоја шумарства Републике Србије Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период 2014-2024. године Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године 	2, 27	Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Одрживо управљање шумама (15.2)</p> <p>15.2 До 2020. промовисати имплементацију одрживог управљања свим врстама шума, зауставити крчење шума, обновити уништене шуме и повећати пошумљавање на глобалном нивоу</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија развоја шумарства Републике Србије Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период 2014-2024. године Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године 	2, 27	Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Борба против деградације земљишта (15.3)</p> <p>15.3 До 2020. борити се против дезертификације, обнављати деградирано земљиште и тло, укључујући земљиште под утицајем дезертификације, суша и поплава, и тежити да се у свету неутрализује деградација земљишта</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период 2016-2034. године Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период 2014-2024. године Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године 	2, 27	Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године 		
<p>Очување планинских екосистема (15.4)</p> <p>15.4 До 2030. осигурати очување планинских екосистема, укључујући њихов биодиверзитет, како би се њихови капацитети унапредили тако да пружају корист која има суштински значај за одрживи развој</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са АП за период од 2021. до 2023. године 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Заштита биодиверзитета и природних станишта (15.5)</p> <p>15.5 Предузети хитне и значајне активности за смањивање деградације природних станишта, зауставити губитак биодиверзитета и до 2020. заштитити угрожене врсте и спречити њихово истребљење</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са АП за период од 2021. до 2023. године 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Праведна и једнака расподела користи која проистиче из коришћења генетских ресурса (15.6)</p> <p>15.6 Промовисати праведну и једнаку расподелу користи која проистиче из коришћења генетских ресурса и промовисати одговарајући приступ таквим ресурсима, како је договорено на међународном нивоу</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Нема важећих планских докумената 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Окончати криволов и трговину заштићеним животињским и биљним врстама (15.7)</p> <p>15.7 Предузети хитне активности како би се окончали криволов и трговина заштићеним животињским и биљним врстама и бавити се</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са АП за период од 2021. до 2023. године 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
питањима потражње и понуде незаконитих производа израђених од дивљих животиња			
<p>Смањити утицај инвазивних врста на копнене и водене екосистеме (15.8)</p> <p>15.8 До 2020. увести мере како би се спречио улазак и значајно умањио утицај инвазивних страних врста на копнене и водне екосистеме, и контролисати или искоренити приоритетне врсте</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са АП за период од 2021. до 2023. године 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Интегрисати вредности екосистема и биодиверзитета у национално и локално планирање (15.9)</p> <p>15.9 До 2020. интегрисати вредности екосистема и биодиверзитета у национално и локално планирање, развојне процесе, стратегије за смањење сиромаштва и извештаје</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са АП за период од 2021. до 2023. године Стратегија развоја шумарства Републике Србије (није временски ограничена и нема АП) Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период 2014-2024. године Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Мобилисати и повећати финансијска средства за очување и одрживо коришћење екосистема и биодиверзитета (15.а)</p> <p>15.а Мобилисати и значајно повећати финансијска средства из свих извора ради очувања и одрживог коришћења биодиверзитета и екосистема</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са АП за период од 2021. до 2023. године Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Финансирати и подстицати одрживо управљање шумама (15.b)</p> <p>15.b Мобилисати значајна средства из свих извора и на свим нивоима како би се финансирало одрживо управљање шумама и пружили одговарајући подстицаји земљама у развоју за унапређење таквог управљања, укључујући очување и пошумљавање</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија развоја шумарства Републике Србије (није временски ограничена и нема АП) 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Унапредити глобалну подршку напорима који се улажу у борбу против криволова и трговине заштићеним врстама (15.ц)</p> <p>15.ц Унапредити глобалну подршку напорима који се улажу у борбу против криволова и трговине заштићеним врстама, укључујући повећање капацитета локалних заједница да траже одрживе могућности за своје издржавање</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
Мир, правда и снажне институције (ЦОР 16)			
<p>Смањити све облике насиља (16.1)</p> <p>16.1 Свуда значајно смањити све облике насиља и са њима повезане стопе смртних случајева</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године и АП за период 2021. до 2023. године Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године са АП за 2020. и 2021. годину Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године 	23, 24	Кластер 1 - Основе
<p>Окончати све облике експлоатације и насиља над децом (16.2)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године и АП за период 2021. до 2023. године 	24	Кластер 1 - Основе

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
16.2 Окончати злоупотребу, експлоатацију, трговину и све облике насиља и тортуре над децом	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године са АП за 2020. и 2021. годину • Ревидирани Акциони план за преговарачко поглавље 24 - Правда, слобода и безбедност 		
Владавина права и једнак приступ правди (16.3) 16.3 Промовисати владавину права на националном и међународном нивоу и осигурати једнак приступ правди за све	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја правосуђа за период 2020-2025. године и ревидирани Акциони план за Поглавље 23 • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Национална стратегија за процесуирање ратних злочина за период од 2021. до 2026. године • Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020 – 2025. године • Ревидирани Акциони план за преговарачко Поглавље 24 "Правда, слобода и безбедност" • Стратегија националне безбедности 	23	Кластер 1 - Основе
Борба против прања новца и организованог криминала (16.4) 16.4 До 2030. значајно смањити незаконите токове новца и оружја, побољшати проналажење и	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020-2024. године и АП за период 2020-2022. године • Стратегија контроле малог и лаког оружја за период од 2019-2024. године 	24	Кластер 1 - Основе

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
враћање украдене имовине и борити се против свих облика организованог криминала	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за борбу против ширења оружја за масовно уништење за период од 2021. до 2025. године • Ревидирани Акциони план за преговарачко Поглавље 24 "Правда, слобода и безбедност" 		
Борба против корупције (16.5) 16.5 Значајно смањити корупцију и подмићивање у свим њиховим појавним облицима	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегију реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године са АП за период од 2021. до 2025. године • Програм развоја јавних набавки у Републици Србији за период 2019-2023. године и АП за 2021. годину • Ревидирани Акциони план за преговарачко Поглавље 24 "Правда, слобода и безбедност" • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године 	23	Кластер 1 - Основе
Делотворне, одговорне и транспарентне институције (16.6) 16.6 Развити делотворне, одговорне и транспарентне институције на свим нивоима	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија реинтеграције повратника по основу Споразума о реадмисији • Стратегија очувања и јачања односа матичне државе и дијаспоре и матичне државе и Срба у региону • Стратегија за управљање миграцијама • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године • Стратегија за стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године 	реформа јавне управе	Кластер 1 - Основе

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Национална стратегија за процесуирање ратних злочина за период од 2021. до 2026. године • Стратегија развоја правосуђа за период 2020-2025. године • Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020 – 2025. године • Стратегија људских ресурса у правосуђу за период од 2022. до 2026. године • Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године • Програм развоја винарства и виноградарства Републике Србије за период 2021-2031. године • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године • Програм дигитализације у здравственом систему Републике Србије за период од 2022. до 2026. године • Програм развоја јавних набавки у Републици Србији за период 2019-2023. године • Програм за реформу система локалне самоуправе у Републици Србији за период од 2021-2025. године, са акционим планом за период од 2021. до 2023. године • Програм реформе управљања јавним финансијама у Републици Србији за период 2021-2025. године • Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021-2025 • Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године • Ревидирани Акциони план за преговарачко Поглавље 24 "Правда, слобода и безбедност" 		

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за борбу против високотехнолошког криминала 2019-2023. године • Стратегија контроле малог и лаког оружја у Републици Србији за период 2019-2024. године • Стратегија за борбу против ширења оружја за масовно уништавање за период од 2021 до 2025 • Стратегија развоја интелектуалне својине за период од 2018. до 2023. године • Стратегија заштите потрошача за период 2019 – 2024. године • Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године • Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С) • Програм за унапређење позиције Републике Србије на ранг листи светске банке о условима пословања - doing business за период 2020. до 2023. године, са акционим планом • Стратегија државног власништва и управљања привредним субјектима који су у власништву Републике Србије за период од 2021. до 2027. године • Стратегија за развој тржишта капитала у Републици Србији за период 2021–2026. године • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године • Стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020-2024 • Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021 – 2027. године • Стратегија одбране Републике Србије • Стратегија националне безбедности 		

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. • Стратегија развоја поштанских услуга у Републици Србији за период 2021–2025. година • Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године • Дугорочна Стратегија за подстицање улагања у обнову Националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године • Програм управљања муљем у Републици Србији за период 2023-2032 • Стратегија за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са Акционим планом за период од 2023. до 2024. године • Стратегија безбедности саобраћаја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са Акционим планом за 2023. до 2025. године • Програм за сузбијање сиве економије 2023-2025. Године • Програм развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2023. до 2025. године са Акционим планом за његово спровођење • Програм за поједностављење административних поступака и регулативе „е-ПАПИР“ за период 2023-2025. године • Стратегија заштите података о личности за период од 2023. до 2030. године • Стратегија активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године 		

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године 		
<p>Одговорно и партиципативно доношење одлука (16.7)</p> <p>16.7 Осигурати одговорно, инклузивно, партиципативно и репрезентативно доношење одлука на свим нивоима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године и АП за период 2022-2023. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Стратегија за примену конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине - Архуска конвенција • Програм за реформу система локалне самоуправе у Републици Србији за период од 2021-2025. године, са акционим планом за период од 2021. до 2023. године • Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021-2025. године • Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године • Стратегија државног власништва и управљања привредним субјектима који су у власништву Републике Србије за период од 2021. до 2027. године • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године 	10, 23, реформа јавне управе	Кластер 1 - Основе Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Обезбеђен универзални правни идентитет (16.9)</p> <p>16.9 До 2030. за све обезбедити законски идентитет, укључујући регистрацију приликом рођења</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегији за социјално укључивање Рома и Ромкиња за период од 2016. до 2025. године 	23	Кластер 1 - Основе
<p>Јавни приступ информацијама и заштита основних слобода (16.10)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за примену конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине - Архуска конвенција 	23	Кластер 1 - Основе

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
16.10 Осигурати јавни приступ информацијама и заштиту основних слобода, у складу са националним законодавством и међународним споразумима	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегије развоја система јавног информисања у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године • Стратегија заштите података о личности • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године • Стратегија државног власништва и управљања привредним субјектима који су у власништву Републике Србије за период од 2021. до 2027. године 		
<p>Ојачати националне институције за спречавање насиља и борбу против криминала и тероризма (16.а)</p> <p>16.а Оснажити релевантне националне институције, између осталог и преко међународне сарадње, за изградњу капацитета на свим нивоима, посебно у земљама у развоју, ради спречавања насиља и борбе против тероризма и криминала</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за борбу против високотехнолошког криминала 2019-2023. године • Стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020-2024. • Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године са АП за 2020. и 2021. годину • Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године и АП за период од 2021. до 2023. године • Ревидирани Акциони план за преговарачко Поглавље 24 "Правда, слобода и безбедност" • Стратегија контроле малог и лаког оружја у Републици Србији за период 2019-2024. године • Стратегија за борбу против ширења оружја за масовно уништавање за период од 2021 до 2025. године • Стратегија националне безбедности 	23, 24	Кластер 1 - Основе

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Промовисати и спроводити недискриминаторне законе и политике (16.b)</p> <p>16.б Промовисати и спроводити недискриминаторске законе и политике ради постизања одрживог развоја</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године • Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године 	23	Кластер 1 - Основе
Партнерством до циљева (ЦОР 17)			
<p>Мобилисати ресурсе и капацитете за прикупљање пореза и осталих прихода (17.1)</p> <p>17.1 Појачати мобилизацију домаћих ресурса, између осталог и преко међународне подршке за земље у развоју, како би се унапредили домаћи капацитети за прикупљање пореза и осталих прихода</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Фискална стратегија за 2023. са пројекцијама за 2024. и 2025. годину • Програм реформе управљања јавним финансијама за период 2021.-2025. године са АП за период 2021.-2025. године • Програм трансформације пореске управе за период 2021-2025.године • Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године • Програм за сузбијање сиве економије 2023-2025. године • Програм развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2023. до 2025. године са Акционим планом за његово спровођење • Програм за поједностављење административних поступака и регулативе „е-ПАПИР“ за период 2023-2025. године 	16	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
Мобилисати додатна финансијска средства (17.3) 17.3 Мобилисати додатна финансијска средства из вишеструких извора за потребе земаља у развоју	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
Дугорочна одрживост дуга (17.4) 17.4 Помоћи земљама у развоју да постигну дугорочну одрживост дугова кроз координисане политике усмерене ка очувању начина за финансирање дугова, отпис дугова и реструктурирање дугова на примерен начин и бавити се спољним дуговима високо задужених сиромашних земаља како би умањиле последице дуговања	<ul style="list-style-type: none"> Фискална стратегија за 2023. са пројекцијама за 2024. и 2025. годину Програм реформе управљања јавним финансијама за период 2021.-2025. године са АП за период 2021.-2025. године 	17, 32	Кластер 1 - Основе Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
Регионална и међународна сарадња у области науке, технологије и иновација (17.6) 17.6 Унапредити Сарадњу север-југ, југ-југ и триангуларну регионалну и међународну сарадњу у области науке, технологије и иновација, као и приступ овим областима, и унапредити дељење знања према узајамно договореним условима, између осталог и кроз унапређену координацију у оквиру постојећих механизма, а посебно на нивоу Уједињених нација, као и кроз глобалне механизме управљања технологијама	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања“ и АП за период од 2021. године до 2023. године Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С) 	20, 25	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
Развој, пренос и ширење еколошки исправних технологија (17.7) 17.7 Промовисати на позитивним основама развој, пренос, ширење и дифузију еколошки исправних технологија у земље у развоју, укључујући	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
концесионалне и преференцијалне основе, а према узајамном договору			
<p>Унапредити коришћење иновативних технологија и ИКТ (17.8)</p> <p>17.8 До 2017. у потпуности операционализовати технолошке банке и механизам за изградњу капацитета у најмање развијеним земљама у области науке, технологије и иновација, те унапредити коришћење иновативних технологија, а посебно информационе и комуникационе технологије</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020-2025. године и АП за период 2020–2022. године • Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања“ и АП за период од 2021. године до 2023. године • Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. • Стратегија развоја поштанских услуга у Републици Србији за период 2021–2025. година • Стратегија развоја мрежа нове генерације до 2023. године • Програм развоја електронске управе Републике Србије за период од 2020. до 2022. године 	25	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Међународна подршка за изградњу капацитета за израду и имплементацију националних планова (17.9)</p> <p>17.9 Унапредити међународну подршку за примену делотворне и циљане изградње капацитета у земљама у развоју како би се подржали национални планови за примену свих одрживих развојних циљева, између осталог и кроз Сарадњу север–југ, југ–југ, односно кроз триангуларну сарадњу</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Нема важећих планских докумената 		

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Промовисати универзални, заснован на правилима, отворен, недискриминаторан и правичан мултилатерални систем размене (17.10)</p> <p>17.10 Промовисати универзални, заснован на правилима, отворен, недискриминаторан и правичан мултилатерални систем размене под окриљем Светске трговинске организације, између осталог и преко закључивања преговора у оквиру „Развојне агенде из Дохе“</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године 	30	Кластер 6 – Спољни односи
<p>Повећати извоз (17.11)</p> <p>17.11 До 2020. значајно повећати нивое извоза земаља у развоју, посебно у циљу удвостручавања удела најмање развијених земаља у светском извозу</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године и АП за период од 2021 до 2023. године. Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године Стратегију за развој малих и средњих предузећа за период од 2023. до 2027. године, са Акционим планом за период од 2023. до 2024. године 	20	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Остварити благовремену и трајну примену тржишних приступа без царина и квота (17.12)</p> <p>17.12 Остварити благовремену и трајну примену тржишних приступа без царина и квота за све најмање развијене земље у складу са одлукама Светске трговинске организације, између осталог и тако што ће се обезбедити да преференцијална правила о пореклу која се примењују на увоз из најмање развијених земаља буду транспарентна и једноставна, односно да олакшавају приступ тржиштима</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године 	20	Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Макроекономска стабилност кроз координацију и кохерентност политика (17.13)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Фискална стратегија за 2023. са пројекцијама за 2024. и 2025. годину 	17,32	Кластер 1 Основе Кластер 3

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
17.13 Унапредити глобалну макроекономску стабилност, између осталог и кроз координацију политика, односно кохерентност политика	<ul style="list-style-type: none"> Програм реформе управљања јавним финансијама за период од 2021. до 2025. године са АП за период 2021.-2025. године Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021-2025. године 		Конкурентност и инклузивни раст Кластер 6 Спољни односи
<p>Кохерентност политика за потребе одрживог развоја (17.14)</p> <p>17.14 Унапредити кохерентност политика за потребе одрживог развоја</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021-2025. године Програм реформе управљања јавним финансијама у Републици Србији за период 2021-2025. године Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године 	17, 23	Кластер 1 - Основе Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст
<p>Политике усмерене као искорењавању сиромаштва и одрживом развоју (17.15)</p> <p>17.15 Поштовати политички простор и руководство сваке земље како би се успоставиле и примењивале политике усмерене ка искорењивању сиромаштва и одрживом развоју</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих докумената јавних политика 		
<p>Унапредити глобално партнерства за постизање одрживог развоја (17.16)</p> <p>17.16 Унапредити глобално партнерство за постизање одрживог развоја, употпуњено</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија ЕУ за дунавски регион Стратегија развоја поштанских услуга у Републици Србији за период 2021–2025. година Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године 	3, 20, 25	Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>вишестраним партнерствима која мобилишу и деле знања, стручност, технологију и финансијска средства, како би се пружила подршка за постизање циљева одрживог развоја у свим земљама, а посебно у земљама у развоју</p>			
<p>Делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва (17.17)</p> <p>17.17 Подржати и промовисати делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва, изграђена на искуствима и стратегијама проналажења ресурса за партнерства</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја туризма за период од 2016. до 2025. године • Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије 2021-2025. године - Моћ знања • Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период 201-2024. година • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године • Стратегија за стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020-2024. године • Програм за реформу система локалне самоуправе у Републици Србији за период од 2021-2025. године, са акционим планом за период од 2021. до 2023. године • Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021-2025. године 	<p>8, 12, 20, 23, 25,</p>	<p>Кластер 1- Основе Кластер 2 - Унутрашње тржиште Кластер 3 - Конкурентност и инклузивни раст Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија</p>

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године • Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године • Стратегија развоја шумарства Републике Србије • Стратегија јавног здравља 2018-2026. године • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Стратегија заштите потрошача за период 2019 – 2024. године • Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године 		
<p>Доступност висококвалитетних, благовремених и поузданих података (17.18)</p> <p>17.18 До 2020. унапредити подршку за изградњу капацитета земаља у развоју, укључујући најмање развијене земље и мале острвске државе у развоју, како би се значајно повећала доступност висококвалитетних, благовремених и поузданих података разврстаних према приходу, полу, старости, раси, етничкој припадности, миграторном статусу, инвалидитету, географској локацији и осталим карактеристикама које су релевантне у датим националним контекстима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Програм званичне статистике у периоду од 2021. до 2025. године 	18	Кластер 1 - Основе
<p>Јачати капацитете за мерење напретка у остварењу одрживог развоја (17.19)</p> <p>17.19 До 2030. надоградити постојеће иницијативе за развој мерења напретка одрживог развоја, које употпуњују бруто домаћи производ и подржавају изградњу статистичких капацитета земаља у развоју</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Програм званичне статистике у периоду од 2021. до 2025. године 	18	Кластер 1 - Основе